

A DÉLVIDÉKI MAGYARSÁG KÖZÉLETI FOLYÓIRATA

2012. június 4.

XII. évfolyam, 2. sz.

Támogató:

A NEMZETI KULTURÁLIS ALAP

AZ ÓBECSEI ÖNKORMÁNYZAT

A MAGYARKANIZSAI ÖNKORMÁNYZAT

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Biblioteka Matice srpske, Novi Sad

008+32(497.113)

ARACS : a délvidéki magyarság közéleti folyóirata /
főszerkesztő Bata János. – 1. évf., 1. sz. (2001) –
. – Horgos : Fondacija Aracs = Aracs Alapítvány, 2001–. –
Ilustr. ; 29 cm

Tromesečno.
ISSN 1451-1762 = Aracs

COBISS.SR-ID 94357250

Tartalom

„A magyar romokon” – Trianon 1920. június 4. – 2012. június 4.

Zas Lóránt: Nem Koppányt	5
Reményik Sándor: Gyűrűt készítették	6
Tóth Árpád: Hazám, hazám.....	7
Juhász Gyula: Gyász; Hungária.....	8
Kosztolányi Dezső: A magyar romokon	9
Juhász Gyula: Magyar	10
Somogyvári Gyula: Erdélyi bordal 1921-ben.....	11
Kosztolányi Dezső: Rapszódia; Még büszkén vallom... ..	12
Juhász Gyula: Halottaink	13
József Attila: Bús magyar éneke	14
Juhász Gyula: Szabadka	15
Szabó Ferenc SJ: Magyarország kálváriája 1918-1919-ben	16
Domonkos László: Tavasz nyíltán hazamegyünk.....	23
Péter Ferenc: Versek.....	25
Mihályi Katalin: Aki dudás akar lenni, pokolra kell annak menni	30
Gubás Jenő: Létezik-e az értelmiség felelőssége a Délvidéken?	34
Vajda Gábor: Körlevél az Üzenet „szerkesztőbizottságá”-nak (1997).....	36
Hódi Sándor: A demokrácia színe és visszája	39
Bíró Zoltán: Miniszterelnökök Szabó Dezső mérlegén	55
Juhász György: Célfotó; Quo vadis, Szerbia?	58
Fejér Dénes: Kvalitokrácia – a minőségi census	64
Mirnic Károly: Szépirodalom és politika.....	70
Huszár Zoltán: A tájékoztatásról.....	76
Szabó Frigyes: Ünnepek.....	80
Varga Sándor: Versek	85

Mérey Katalin: Stációk – Mindenki végigmegegy; Hónapok óta	88
Szentmihályi Szabó Péter: Vissza a jövőből II. – mini sci-fik	92
Sípos Tibor: Fél évtized a nyolcból – a zágrábi magyar kultúrköréről.....	98
Szemerédi Magda: Ha élni akarsz, ránk szavazol!	110
Bata János: „bizakodást döcögő Göncölszekérrel”	112
Gyurkovics Hunor: Gúzsba kötött szabadság.....	115

Trianoni falépítők, 2004

Zas Lóránt

Nem Koppányt

(„Csupán magyar...” – Stampa Lászlónak)

Nem Koppányt siratom, hanem
a harci kedvet, a kopját
siratom, a tegezt, a lándzsát,
a harci mént, hogy mindenért
és mindenkinek megfeleljek,
hogy dédapámmal és unokámmal
ott legyek Mohácsnál, Majténynál,
Világosnál, Visegrádnál,
a Bánátban és Bácskában,
ahol csak csatánk van,
és magammal rántsam a
törököt Nándorfehérvár
bástyájáról a halálba,
hogy Zrínyivel haljak vad-
kantól és cselszövéstől,
amelytől annyiszor haltak
eleink átkot hörögve
a császárra. Nem Koppányt
siratom, világtájakra
vágott testéből vér szivárog,
Jézusunk Ő, megfeszített, fel-
négyeltetett: Trianon-előtti
tálca, László feje, Dózsa trónja,
pernyébe fúlt forradalmaink
szalmalángja, haduraink:
Emese, Álmos, Árpád nem
nemzettetek elég gyermeket
a világra. Nem Koppányt
siratom, hanem az almafákat,
bozótjainkat, cserjéseinket,

fűzfáinkat, fenyveseinket
és tölgyeinket, szél, ha támad,
parazsat, pattogó szikrát,
palánkba harapó duhaj lángot,
Koppány seregét siratom:
Bornemissza Gergőt, Esze
Tamást,
Bercsényit, Bemet, a pesti
srácot,
aki csatázott. Nem Koppányt
siratom, hanem az orosz
hómezőbe vesztett, a bakó
Bogártól felhúzottat, meg-
gyalázott asszonyainkat,
sírokat, a keresztet.
Álmainkat siratom,
regéinket, a meséket,
Fanyűvő Jánost siratom,
Árgyelust, Tündér Ilonát,
az egri nőket, igriceinket
siratom, táltosainkat,
Prohászkat, Apor Vilmost, a
fállábú Jánost: húsunkból
és vérünkéből még eposz
nőhet. Nem Koppányt siratom,
hanem a tartást, a mindent
kimondó szót, az esküt, ami
köttet. Nem Koppányt siratom:
magamért ejtek könnyet.

1995. március 13.

Reményik Sándor

Gyűrűt készítettetek

Egy gyűrűt készítettetek, feketét,
Acélból, – dísztelent, keményet,
És a dátumot belevésétem,
Hadd érezzem az ujjamon, hogy éget,
S jusson eszembe, hogy az életem
Egy kockára tettem föl mindenestől!

Június 4. 1920.:

Én megállok e sírkő-dátumon,
És nem megyek egy lépést se tovább.

Eszembe jutnak Nyugat népei,
A gög, a hitszegés, a csalfaság!
A társtalanság komor bélyege
A megalázott, széttépett hazán,
Mohács, Majtény és Világos után:
Neuilly és Versailles és a Trianon!

Párizst, e hitvány, dölyfös ember-bábelt
Csak gyűlölni és megvetni tudom.
Dalai, a csipkés-finomak,
Miként egy költőnk vágyva könnyet ontott:

Nekem: káromló, rút rikácsolás,
S én visszavetem néki, mint a rongyot!
Remete-nemzet lesz a magyar nép,
Mintha magányos szírtén állana,
Vezeklő-oszlop tornyos tetején;
S csak Istene lesz véle, s bánata.
Eszembe jut a kettétörött kard,
És lobogóink tépett erdeje,
És néma, fagyott öblű kürtjeink, –
A némaságuk mintha zengene!
Eszembe jutnak elnyomóink itt!
És árva testvéreink odakint;
Június 4. 1920.:
E dátum lázít, fenyeget és int.

Egy gyűrűt készítettetek, feketét,
Acélból, – dísztelent, keményet,
És a dátumot belevésétem,
Hadd érezzem az ujjamon, hogy éget,
S jusson eszembe, hogy az életem
Egy kockára tettem föl mindenestől!

Tóth Árpád

Hazám, hazám...

Hazám, hazám, hazám, hazám, hazám!
– Ó, drága szó, te fájdalmasan édes,
Hittem-e, hogy még így szívemen égess,
Hogy drága szavad záporozza szám?

Ó, messzi dombok őszi szőkesége,
(Egy nemzet búja ül e dombokon)
Ó, esti lombok vak feketesége,
(Egy nemzet búja csügg e lombokon)...

*

(1919)

Juhász Gyula

Gyász

Egy régi térkép fölé hajolok ma:
Ez Ádria, ez a Kárpátok orma.

Ez a Tisza, a magyarok folyója,
Ez itt a délibábos régi róna...

Egy ódon könyvben lassan lapozok ma,
S elrévedek a távol századokba.

És verseket idézek hunyt szemekkel,

Arany, Petőfi, zengő, messze tenger!

Rodostó, Döbling, Majtény és Világos,
Minden sötét lesz, és a vége gyászos.

Szenünk kialszik, és kihuny reményünk,
És oly halálos bánat az, hogy élünk.

Magyar vagy-e? – kérdik még néha tőlem.
Csitt! Lassan lépjete a temetőkben.

Hungária

Hungária, te bús, te szent anya,
Dicsőséges fájdalmak asszonya,
Ki talpig gyászban állsz magányosan,
Van-e, kinek sötétebb gyásza van?

Te láttad őket, bokrétás vonat
Mint vitte halni hű fiaidat,
Dalolva mentek száz halálba mind,
És másokért pusztultak fiaid!

Minden nyomorból rész jutott neked,
S a diadal mind másnak integet,
S ma ezeréves gyászpálástodat
Vígan tiporja száz rabszolgahad.

Kikötnek, ütnek egy világ előtt,
Könnyes szemedre varrnak szemfedőt,
Házadba tör ma mind a martalóc,
És köntösödre kockát vet a móc!

Művészeted oltárán oltogat
Örök időkre fénylő lángokat,
Hungáriánk, s te főnséges, nyugodt
Gyásszal egekbe tartod homlokod!

A csillagokba emeled fejed,
Hol Isten trónol villámok felett,
Hol az igazság palotája van,
S a vértanúk várnak rád boldogan!

Hungária, te bús, te szent anyánk,
Csillagszemekkel nézz azért le ránk,
Földült tanyánkra, tört szívünkre nézz,
Könny a borunk, kenyerünk szenvedés!

A köntösünk nyomor, párnánk a gond,
De mégis, mégis, árva magyarok
Állunk e vak viharban, jegenyék,
S jöhet pokol minden verése még.

Ármány ölelhet, önkény ölhet itt,
Egek kárpitja repedezhetik,
Míg a szívünk ver, és míg ép a kar,
Magyar marad itt mégis a magyar!

1919

Kosztolányi Dezső

A magyar romokon

Jaj, merre menjek?
Jaj, merre nézzek?
Jaj, mit rebegjek?
Jaj, mit hazudjak?

Jaj, tán loholjak?
Jaj, tán feküdjek?
Jaj, mért akarjak?
Jaj, mért pihenjek?

Jaj, régi kertünk?
Jaj, versek álma?
Jaj, drága fajtám?
Jaj, bús vidékem?

Jaj, hogy sziszegjek?
Jaj, hogy üvöltsek?
Jaj, hogy kígyózzak?
Jaj, hogy harapjak?

Jaj, hol az arcom?
Jaj, hol a múltam?
Jaj, hol az ágyam?
Jaj, hol a sírom?

(1919. szeptember)

Juhász Gyula

Magyar...

Árva vagyok, szomorú, keserű árvája e földnek
 Eltaszított, kicsúfolt, porba tiporva síró.
 Árva vagyok, a világ árvája s hiába panaszlom
 Bánatomat, nem hall és nem is ért a világ.
 Mind rajtam tapos és rajtam feni bosszúja kését,
 Kiknek a cenk vaksors most diadalmat adott.
 Régi barátaim és mind, mind, akiket segítettem,
 Hogy szabadok legyenek s éljenek újra tovább,
 Mind, akikért pajzsul tartottam testemet egykor
 S ontottam pazarul véremet, ím letagad!
 Meztelenül, iszonyú láztól borzongva, úgy állok
 Az elemek viharát tűrve, mint Lear, a király!
 Hol vannak gyönyörű erdőim és hegyeim, hol,
 Szőke magyar Tisza bús bölcsője miért idegen?
 Miért hal meg zokogón, számúzve szeretteitől Ő,
 Hisz szabadságnak zúgja örök ütemét?
 Miért kellett durván leszakítgatni anyja szívéből
 Legszebb gyermekeit: drága királyi Pozsonyt,
 Büszke kuruc Kassát, kincses erdélyi Kolozsvárt,
 Váradot és Aradot s mind, aminek neve fáj?

Fáj, fáj, szörnyen fáj és már csak az éjszaka álma
 Hozza ma vissza nekem őket a bűnnek ölén.
 Hallom sóhajodat, sírok szent sírja, Segesvár,
 Hol a magyar meteor lángja a porba bukkott.
 Ő e világ minden rabszolga-keserve helyébe
 Egy szabad emberiség tiszta dalát dúdolá:
 Ő szabad emberiség, hol vagy, Ádám, hova bújtál,
 Ember, mily leköpött, sárba kevert ma neved!
 Ám én esküszöm itt, szent rab sírodra, titánom,
 Még kibomol lobogód, még kicsap ősi tüzed!
 Még viharos Nemerét támaszt nyugatra, keletre,
 Északon és délen, lelked, amely a miénk!
 Jönni fog – itt az idő, mikor újra magasztos erény lesz
 Ember lenni s magyar: tisztelet és becsület!
 Addig a durva világ fájó árvája az éjben
 Fázón búvik meg csonka, hű anyja ölén
 S tiszta gyerekhittel, mint egykor régen a pásztor
 Betlehem estéjén, isteni kisded előtt
 Áhítatos szívvel dúdolja Petőfi imáját:
 „Harsány himnuszodat, százszorszént égi Szabadság!”

Erdélyi bordal 1921-ben

Igyál Traján, hű cimborám!
S addig zabálj, amíg bírod,
tegnap kenyér morzsájáér'
rongyosra jártad bocskorod.
Nézd, odalenn, a földeken,
bolond magyar izzadva tūr,
s mit learat, minden falat
miénk, hisz román az úr!
Egyél, s igyál! S ha fel talál
pillantani a szolganép:
ne tūrd, Traján, hős cimborám,
korbáccsal verd ki a szemét!
Igyál, igyál!

Igyál, s neved! E vén tüzes
borok minálunk termenek.
Erdély bora, hūs māmora,
ringassa hősi lelkedet.
– Ki kéreget?! Nézd rab-gyerek,
rúgj egyet rajt! Minek zavar?
A gaz kölyök, itt lődörög

és kérni mer, pedig magyar.
Csak üsd, ha kér! Apja, ne félj,
Jassziban húzza láncait,
anyját pedig, bárhogy sikít,
káplárjaim ölelgetik...
Igyál, igyál!

Hallod komám: csókot kíván
e bortól izzó, hősi vér.
Hé, szerezsánt! Magyar leányt!
A legszebbet, aki él,
hurcold ide! A kis csibe

úgy sem ölelt még hős románt.
Ha rúgkapál és kiabál:
kötözzed meg s hozd szaporán!
De amíg hozod, paraszt, pizok,
hozzá ne nyúlj, mert jaj neked!
Ha unom majd s a bor se hajt,
akkor úgyis a tied lehet!
Igyunk, Traján...

Kosztolányi Dezső

Rapszódia

Nincsen, ahova hazatérjek,
ténfergek, mint a kísértet
éjszaka.

Süt a napfény, mégse látnak,
a magyar a nagyvilágnak
árvája.

Megy az élet, jó az élet,
ebek vagyunk és cselédek,
bolondok.

Jajgatok, de nincs, ki hallja,
vizes a kalapom alja
a könnytől.

Jaj, ha szám egyet kiáltna,

kitűzném a kapufára
szívemet.

Csak csöndesen, szívem, aludj,
jó nekem így, jó nekem úgy,
akárhogy.

Így végezték bús hatalmak,
olcsó víz a magyar harmat,
sárba hull.

Mit bánják ők? Nevetnek ők,
várnak akácos temetők
mireánk.

Édesanyám, minek szültél?
Elhervadtál, megőszültél
hiába.

Még büszkén vallom...

Még büszkén vallom, hogy magyar
vagyok,
És nagyapám, a régi katona
hallgatja mosolyogva, boldogan,
sebforradástól lángol homloka
s én térde közt, hadarva szavalok,
hogy győznek mindenütt a magyarok.
Csak a szeme borul el néha kissé:
Jaj, meg ne tudja ez az árva gyermek,
hogy vannak messze, különös világok,
s aranyba nyílnak a versailles-i kertek,
jaj, meg ne tudja és ne lássa őket,

ne lássa fényük és ne hallja hangjuk,
a magyar szó a hét szilvafa alján
körötte most még mint tengermoraj zúg.
Óvjatok édesen az édes álmát,
mint álmát a szegény beteg gyerekek,
hogy meg ne tudja, élete nem élet,
és meghalt már, bár alig született meg.
Jaj, meg ne tudja, hogy hiába minden,
ha dalol és ha a távolba lát,
mert néma gyermek minden kismagyar,
s a Nagyvilág nem érti a szavát.

Juhász Gyula

Halottaink

Távol mezőn és dombon és
hegyen
Alusznak ők és sírjuk jeltelen.

És tenger mélyén és sivatagon
És nincs kereszt fölöttük, nincs
halom!

Négy anyaszélnek minden tájai
Látták harcolni őket s hullani.

Ily aratásod nem volt s ne legyen,
Öreg Kaszás e földi téreken.

S míg annyi gaz és annyi gyom
maradt,
Elvittél sorra szépet, fiatal.

Húszéves lángészt, férfit, aki ép
És nem pótolta őket semmiképp.

Két kézzel vágta rendet s rend
helyett
Csak gyász, nyomor és ínség
született.

Világunk díszé már világtalan,
A temetők odvában oda van.

Ó mily vetés ez, szörnyű, szent

vetés,
Érlelni őket tenger könny kevése!

Özvegyek, árvák, fájdalmas anyák
Vert tábora néz vérzőn, sírva
ránk,

A kegyeletnek pislá mécse ég
S betegen virraszt az Emberiség.
Halottaink közt legnagyobb halott,
Közös anyánk, hazánk is ott van,
ott!

A dús, a boldog, drága szép haza,
Ma csonka, béna, vérző és kusza.

Nincs e világon annyi koszorú,
Mely eltakarjon, áldott szomorú,

Nincs annyi könny, mely méltón
elsirat
És sebeinkre írt ad és vigaszt.

Ne is legyen! Szót, könnyet már
ne ejts,
Magyar, virágod egy, a nefelejcs!

És addig nem lesz élet, béke sem,
Míg föl nem támad ő,
győzelmesen!

Bús magyar éneke

Száll az ének a mezőnek, esti szellő hollószárnyán,
Valami kis kopott ember énekelget búsan, árván
Bolondságról, szerelemről, kora őszi, illó nyárról
S körülötte elterülő néma magyar pusztaságról.

Fáj neki a teste, lelke, szíve tája, szemegödre,
Nem is tudja, feltámad-e, elpihenne mindörökre.

Titokzatos messzeségben istent keres magyar hangja,
Régi honát, testvéreit - mást se tehet - siratgatja.
Piros kedve pillangó volt, sárba fulladt ott Erdélyben,
Zöld reménye foszlányai meghaltak a Felvidéken.

Fáj neki a teste, lelke, szíve tája, szemegödre,
Nem is tudja, feltámad-e, elpihenne mindörökre.

Nincsen csak egy citerája, húrjai az égig érnek,
Rajt' pengeti balladáit véres könnynek, könnyes vérnek.
Mámor esték elszállottak, ott fagytak a Karsztok alján
S ismeretlen menyasszonya tört liliom, olyan halvány.

Fáj neki a teste, lelke, szíve tája, szemegödre,
Nem is tudja, feltámad-e, elpihenne mindörökre.

Nem nézi a délibábot, túl van az már a határon
S elkerüli zárt szemét az incselkedő pajkos álom.
Holt vitézek sírtájára hullat dalt és nefelejcsét
S fohászkodik: Uram, Hazám el egészen ne felejtse!

Fáj neki a teste, lelke, szíve tája, szemegödre
S hazáján ha segíthetne, élne mégis mindörökre.

1922

Juhász Gyula

Szabadka

Ó régi nyár, mikor a vén verandán
Két új poéta régi verseken
Elbíbelődött s a hold arca sandán
Két nyárfa közt bukkant ki az égen.
Ó régi nyár, az ébenóra halkán
Elmuzsikálta már az éjfelet,
Az árnyak óriása várt a parkban
S a denevér szállt rózsáink felett.

Ó régi nyár, a zongorán egy akkord
Fölsírt és mélyen a szívünkbe markolt,
Künn a kutyák szűköltek elhalóan.
Valami nagy bú olvadt föl a borban,
Fájón figyeltünk vén magyar szavakra
S álmában olykor sóhajtott Szabadka.

1920

* A felvételeken a Horgosi Károly-kastély látható 2012 áprilisában. A képeket B. J. készítette.

Magyarország kálváriája 1918-1919-ben

Prohászka és Bangha az ország feltámasztásáért

Az 1918-as őszi forradalomról és a Tanácsköztársaságról nemcsak Tormay Cécile „*Bujdosó könyv*”-e¹ ad hű képet, hanem a magyar szellemi-erkölcsi megújulás két kiemelkedő apostola, Prohászka Ottokár és Bangha Béla jezsuita naplójegyzetei és írásai is. Őket idézve előadásomban nem annyira az októberi puccsot és a kommün diktatúráját, a Lenin-fiúk garázdálkodását akarom illusztrálni, hanem rávilágítani arra, hogy milyen keresztény szellemben igyekeztek szolgálni az ország szellemi feltámasztását, erkölcsi megújulását.²

Prohászka Ottokár (1858-1927)

A székesfehérvári püspök 1919-1921 közötti közéleti szerepléséről írva Gergely Jenő tömören így jellemzi az ország helyzetét a háborús vereség után és Trianon tragédiája előtt: „A Károlyi-féle októbrista demokrácia látványosan megbukott belső ellenzéke – radikális baloldali, kommunista ellenzéke és jobboldali ellenzékének fellépése, - valamint az antant által támogatott utódállamok hódító étvágya miatt. A kétségbeesett helyzetben a hatalmat puccsszerűen megragadó kommunisták Oroszországból importált 'megoldási javaslat' annyiban fontos elemzésünk összefüggésében, hogy a magyarság, a katolikus egyház és maga Prohászka is Európában egyedülálló módon megtapasztalhatta, hogy milyen lehet a kapitalizmus alternatívája.” (PÉ I, 184-185)

1 Tormay Cécile, *Bujdosó könyv I-II*, Cleveland, 1977. (Erre a kiadásra hivatkozom: kötet + lapszám.)

2 Mindjárt jelzem főbb forrásaimat: Szabó Ferenc: *Prohászka Ottokár élete és műve*. Bp. 2007. - *Prohászka Ottokár: Naplójegyzetek*, 2-3. köt. (Székesfehérvár 1997). - *Prohászka ébresztése I-II*, Bp. 1996-1998. (Szerk. Szabó Ferenc). - Molnár Antal – Szabó Ferenc SJ: *Bangha Béla SJ emlékezete*, Bp. 2010. - *Bangha Béla: Harc a keresztény Magyarországért*. ÖM XXVII, Bp. 1942. (Sajtó alá rendezte: Dr. Biró Bertalan). - Gergely Jenő: *A katolikus Egyház története Magyarországon 1919-1945*. Bp. 1997. - Gyurgyák János: *A zsidókérdés Magyarországon*. Osiris, Bp. 2001.

Prohászka Ottokár a századforduló katolikus újjászületésének vezéregyénisége. Messze megelőzte kortársait a szociális kérdésben tanúsított érzékenységben, haladó társadalmi tanításában. Az ún. keresztényszocialista mozgalomnak is fő egyházi képviselője; Giesswein Sándor és mások is, például a két háború között működő jezsuiták, Kerkai Jenő és Varga László is ebbe a prohászka vonalba illeszkednek.

Hétéves római tanulmányait befejezve Prohászka Ottokár Esztergomból figyeli a nyugati szellemirányzatokat. XIII. Leó szociális eszméit hirdeti a 90-es évek elejétől: kivonatos fordításban kiadja a *Rerum novarumot*, és Leó pápa beszédeit és leveleit is magyarra fordítja. Három és fél évtizeden át azokat a szociális eszméket terjeszti, és igyekszik gyakorlatba is átvinni, amelyeket a pápák kifejtene a *Rerum novarumtól* a *Centesimus annusig*.

A XIX. század végén, két évtizeddel Lenin fellépése előtt, már forradalmi szociális reformokat hirdet, leleplezve egyszerre a szociáldemokráciát (a marxista történelmi materializmust) és a liberalizmust. Egy Esztergomban kiadott kis füzetben (amely aztán megjelent a Néppárti Naptárban), *Kinek higgyen a munka?* címmel, kiáltványnak is beillő stílusban hirdeti, hogy „mozog a föld”. „Korunk nagy betegsége az, hogy terjed a szegénység; ez pedig nagyobb izgató minden emberfiánál...” Az önzés „féktelen, mint a tengeri vihar, s a pénzt, akciókat, értékpapírokat s a munka jövedelmét magas hegyhullámmá söpri össze, s néhány Rotschild-félének” az ölébe dönti; a vége az, hogy a munka folyik, millió és millió ember dolgozik, de a pénz javarészből nem a munkásoké, hanem másoké.” (ÖM 22, 29)

„Hol az igazi gyógyszer?”- kérdezi a fiatal esztergomi tanár. Válasza: „Megmondok egy

szóval: a **keresztényszocializmusban.**” Prohászka megmagyarázza, mit jelent a szocializmus és a „keresztény” jelző: „Azért kell szocializmus, vagyis társas szövetkezés, mert az egyes ember meg nem állhat, s elfújja őt a gazdasági verseny; de azért is, mert az embert társadalomba teremtette az Isten, hogy ne legyen porszem, hanem hatalmas épület, hogy ne legyen szélről söpört, földönfutó levél, hanem törzsökös tölgyfa. Az emberiség egy nagy test; az emberi társadalom nagy szervezet, következőleg a gazdasági téren is szervezettnek, összefüggő testületnek kell lenni; s ezt a célt a szövetkezés által érjük el.” És mit jelent a „keresztény”? „Jelenti a keresztény igazságokat: a vallást, az erkölcsöt; név szerint a szeretetet, mértékletességet, igazságosságot, türelmet és türelmességet, melynek egyetértést, szövetkezést teremteni nem lehet.” (22,41) Prohászka tehát elsősorban a szövetkezést sürgeti, valamint a munkást védő, emelő, művelő törvényhozást. „Éljen a keresztényszociális reform!” – fejezi be kiáltványát.

Mint esztergomi tanár nemcsak a különböző európai eszmeáramlatokat tanulmányozza és bírálja a keresztény világnézet szempontjából, - például Nietzschét a *Magyar Sionban* megjelent cikksorozatában (amelyből a *Dialmas világnézet* c. könyve született) - , hanem meglepő éleslátással elemzi Marx *Tőkéjét*, értékelméletét, határozottan elveti a történelmi materializmust. 1907-ben jelenik meg *Modern katolicizmus* c. kis könyve, amelyben összefoglalja az egyház és a társadalom reformjára vonatkozó nézeteit. Modern nézeteivel jó félszázaddal megelőzte a II. vatikáni zsinatot. Ez a könyve 1911-ben római indexre került. Prohászka-monográfiámban megmutattam, hogy Prohászka modern volt, de nem volt modernista olyan értelemben, ahogyan az irányzatot X. Pius *Pascendi* kezdetű enciklikája meghatározta és elítélte.

Az 1905-től székesfehérvári püspök iszonyattal élte át az első világháború borzalmait, de azért nem lett pesszimista. Cselekszik: pénzt gyűjt egy hadiárvaházra; a háború után Ósiben és Tésen, püspöki birtokain megkezdí az örökbérletek kialakítását a háborúból hazatérteknek, mivel bete-

jesztett földbirtokreform-tervét nem fogadják el.

Prohászka püspök 1918-ban érdeklődéssel kezdte figyelni Károlyi Mihályék mozgolódását, remélni kezdett a reformokban. De csakhamar látta, hogy a helyzet elfajul: az „áruló” Károlyi Mihály a bolsevisták útját egyengeti.

Prohászka az „ellenállókhoz” csatlakozik. Tormay Cécile 1919. febr. 13-án ezt jegyezte fel:³ „Közgyűlés volt /Fehérvárott/ a vármegyeházán és Károlyi Mihály testvéröccsének, gróf Károlyi Józsefnek indítványára, a közgyűlés egyhangúlag bizalmatlanságot szavazott a népkormánynak. A gyűlésen megjelent Prohászka Ottokár, Székesfehérvár megyéspüspöke, az ország keresztény lelkiismeretének egyik lángszavú kifejezője, ott voltak a nagybirtokosság képviselőitében a Batthyányiak, Széchenyiek és a többiek, a középbirtok urai, a papság, a vármegye tisztviselőkara és egységesen tüntettek valamennyien Károlyi József javaslata mellett, követelve a királyság azonnali visszaállítását, a régi parlament összehívását.. Március 21-én kikiáltják a proletárdiktatúrát. Károlyi Mihály kiáltványában lemond és átadja a hatalmat Magyarország népei proletáriátusának, a zsidó népbiztosoknak..⁴

Eljött tehát a kommunista puccs, Kun Béla és Szamuely bandáinak rémuralma. Prohászka püspök fehérvári palotáját megszállja a csöcselék, ő maga egy kanonokházban húzza meg magát. Idézhetnék részleteket naplójegyzeteiből, amelyekben részletezi a Lenin-fiúk garázdálkodását.⁵

Főleg a *zsidó szellemet* („értem az orosz zsidó szellemet”) bírálja élesen: a zsidó keresztényellenességet (antikrisztianizmust) és nemzetellenességet (antinacionalizmust).⁶ **Részletesen jellemzi a zsidó szellemet:⁷ idegen a kereszténységben; hatalmi vágy a pénzre; a hagyományos erkölcsöt tagadó, letörő; a gazdasági életben kizsákmányoló, uzsorás; lelkiismeretük beteg, perverz...”**Zsidóvá lett a keresztény intelligencia, átvette a zsidó kételyt, idegen-

3 Bujdosó könyv I, 262.

4 Uo. II, 45-47.

5 Megjegyzem, hogy a zsidó származású, polgári radikális Jászi Oszkár, aki Károlyi híve volt, majd a kommünt megutálva külföldre menekült, Naplójában éles kritikát gyakorol a zsidóság 1919-es részvételével kapcsolatban. Részletesen lásd Gyurgyák A zsidókérdés Magyarországon, 482-487.

6 Naplójegyzetek II, 205-206, 1919. máj. 26.

7 Uo.210-211: 1919. jún. 19.

kedést, érzéketlenséget, apátiát, fölvilágosodást s ez által ellentétbe s tagadásába lépett mindannak, ami a keresztény népeknek nagy és szent volt!”

Látjuk, hogy itt nem faji antiszemitizmusról, hanem „erkölcsi anti-judaizmusról” van szó. Gergely Jenő „Prohászka és a Tanácsköztársaság” c. tanulmányában kitér a zsidókérdésre is. Miután idézte a fenti naplójegyzeteket, hozzáfűzi: „Igen-csak nagy elkeseredés és elfogultság mondatta ezeket a sommás kitételeket Prohászkaival. Igaz-talan vádak ezek általában az értelmiséggel, a középosztállyal szemben is.”⁸

Most itt nem vitatom meg e kérdést, hanem inkább Prohászka püspöknek arra a csodálatos tettvagyára utalok, amely a kommün káoszában is feszítette, és gyötörte, mivel a körülmények miatt tehetetlenségre volt ítélve: „legnagyobb kínom így vesztelni és nézni az általános züllést” (1919. júl. 19).

Az 1919-es fölfordulás, a vörös terror idején „az idők jelei”-re figyelve az egyház reformjáról eszmélődik, amelyről már említett, indexre tett, 1907-es *Modern katolicizmus* c. könyvében írt. Figyelemre méltó 1919. július 7-i hosszú naplójegyzete, ahol az egyház jövőjének körvonalait kutatja: „Hát mi a lényeg az egyházban? Az, ami a kereszténységben az égből jött s mint isteni erő lépett a világba; szellem és lélek és élet volt, s történelmi csak akkor kezdett lenni, mikor emberi viszonyok közé lépve elhelyezkedett.” Utalva a haladó és maradi irányzatok ütközésére kiemeli: a haladók – és magát ezek közé sorolja – „nem kisebb szeretetből az egyház iránt, de talán nagyobb megértésével az új idők igényeinek, az új formákat sürgetik. Ez utóbbiak szeretetének bátor-nak is kell lennie, mely nemcsak küzdeni kész a konzervatív elemek nehézkességével, de a rossz értelemben vett modernizmus vádját is tudja nagylelkűen elviselni, s a gyanúsítást szívére nem veszi.”

Az első keresztények szeretetközösségére utal, akiket Isten pünkösdi Lelke ihletett, és egy volt szívük-lelkük. Levonja a gyakorlati következtetéseket az egyházi reformokhoz: színvo-

nalas papnevelés és megújult szellem: ne a hatalmi érdek, hanem a szolgálat szelleme vezesse a papokat, legyenek demokratikus érzelműek, a nép nyelvének használata a liturgiában, a világiak mozgósítása az egyház küldetésében, együttműködés az állammal.

A *kommunizmus bukása után* c. körlevelében (1919. aug. 17. ÖM), 26kk) elítéli ugyan a vörösök garázdálkodását, de nem feledkezik meg arról, ami pozitívum a szociális törekvésekben. A püspök a következőkre inti híveit:

1) Biztosítsuk munkátestvéreinket, hogy mikor a bolsevizmus tatárjárása ellen küzdünk, egyáltalán nem gondolunk a munkásosztály elnyomására, éppen ellenkezőleg: a magyarság jövőjét a munkásrétegekben látjuk.

2) Kötelességünk enyhíteni a szenvedélyeket, a gyűlölséget és testvérharcot. „Mi zsványokat s haramiákat nem utánozhatunk!”

3) Törődjünk a néppel, karoljuk fel érdekeit.

4) Iskoláink védelme: a keresztény valláserkölcsi alap biztosítása a nevelésben, oktatásban.

Ezután Prohászka fogalmazta a püspöki kar közös körleveleit. (Gergely Jenő) Vázolja a lelki-erkölcsi megújulás programját, miközben értékeli a történeteket. **Nem az Úristen bocsátotta ránk a vörös diktatúra csapását, hanem a vakbuzgóság, a lelkiismeretlenség, s a kegyetlenség átka szakadt ránk, s több igazság, egyenlőség és szabadság örve alatt minden igazságból, szeretetből s érzésből kivetkőzött emberek gyilkoltak s fosztogattak itt köztünk. Íme az Isten az embert bűneiért éppen bűnei által bünteti.”** Mindnyájunknak megtérésre van szükségünk: jobb emberekre, szólamok által meg nem tévesztett népre, - hithű intelligenciára; - a gazdasági érdekeket hitetlenséggel s Krisztus-tagadással össze nem keverő munkásságra, - kereszténységre, mely hittel s Isten kegyelmével a szociális haladás igényeit párosítja, hogy ez a vérözön többé meg nem ismétlődjék...”

Gergely Jenő, aki a püspökkari körlevelet ismertette, megjegyzi (PÉ I, 192): „Prohászka itt már túllépett azon, hogy a felszíni jelenséget, az ’orosz-zsidó’ importot hangsúlyozza, hanem reálisan mutat rá a bekövetkezett események társadalmi összefüggéseire és okaira. Végző soron pedig a katolikus szociális tanítás álláspontját erősíti meg: ezek az események a társadalom

⁸ Prohászka ébresztése, II, 145. – Prohászka ’anti-judaizmusát’ megvitattam Prohászka-monográfiám VIII. fejezetében.

elkereszténytelenedésére, az Istentől és a természeti törvényektől való elfordulásra vezethetők vissza.”

Prohászka itt már átlép a történelemteológia és a keresztény lelkiség szintjére. A körlevél ezután a jelen és a jövő feladataira irányítja a figyelmet. Gyakorlati kereszténységet sürget: hitet és hitből fakadó erkölcsöt, vallásos nevelést az iskolákban, keresztény elvek érvényesítését a közéletben („fogadjuk meg, hogy csak olyan képviselőjelöltekre adjuk szavazatunkat, kik a keresztény hit alapján állnak”), társadalmi igazságosságot.

A püspök 1920-ban röpiratszerűen fogalmazza meg a „Keresztény nemzeti feltámadás” c. hűsvéti cikkében (*Nemzeti Újság*, 1920. ápr. 4=ÖM 22, 238-241) a „nemzeti feltámadást” célzó, sokat bírált „keresztény kurzus” helyes értelmét. „Mi hiszünk a keresztény nemzeti feltámadásban, mi hirdetjük a keresztény kurzust, fennen magasztaljuk az erkölcsi ébredést, a társadalom szanálását, az életenergiák feltámadását; de mikor ezt tesszük, szemeink előtt lebeg a nagy szimbolikus igazság is, hogy annak, ami rothadt, ami korrupt, ami csak színre keresztény, de tényleg pogány és alávaló, annak a magyar feltámadásban része nem lehet; s ha e folyamatban, amit keresztény kurzusnak hívunk, ez idő szerint még sok mindenféle szenny és piszok kavarog, hát annak mind az áramban le kell csapódnia, mert nekünk halálos ellentétben kell állnunk mindazzal, s mindazokkal, kik az erkölcsi métellyel bármiképpen is kapcsolatban állnak. A keresztény kurzus nem lehet szóáradat, mely erkölcsöt s megújítást s szeretet hirdet, de azt tényleg sem nem éli, sem nem gyakorolja.”

Prohászka püspök 1920-ban képviselőiséget vállal, hogy a nemzetgyűlésben elősegítse a rég kívánatos szociális-gazdasági reformokat. De csalódást okoz neki az úgynevezett „keresztény kurzus”, amely csak program volt a kereszténységről, de képviselői nem voltak keresztények. (Vö. *Napló* 1920. jún. 30.)

Prohászka visszavonul a napi politikától, apostoli munkának szenteli hátralevő éveit. Bár szociális elveit mindvégig hirdeti, egyre inkább a belső világ, a misztika felé fordul. Naplójegyzetei ritkulnak, mert azokat a misztikus jegyzeteit írja, amelyekből majd az Eucharisziáról szóló, be nem

fejezett *Élet kenyere* születik. Ebben a középkori misztika *Amor sanctusa* zeng tovább.

Bangha Béla S.J. (1880-1940)

„Munkásságának méreteit, a katolikus megújításban betöltött szerepét tekintve minden kétség nélkül Prohászka Ottokár után közvetlenül említendő.” (Gergely, 238) Jelentőségét Szekfű Gyula így fogalmazta meg: „a Trianon utáni keresztény Budapest gondolkodásának legenergikusabb kialakítója volt.”

Bangha Béla jezsuita mint tízéves pap élte meg a kommunizmus kitörését. A szabadkőműves és szociáldemokrata zsidóságot támadó publicisztikai tevékenysége (*Magyar Kultúra*) miatt 1918 őszétől rövid ideig a jezsuita rend nagykapornaki birtokára húzódott vissza, majd a kommün alatt Győrbe és onnan Pozsonyba menekült. Idézek Tormay Cécile könyvéből⁹ Bangha jellemzésére. 1919. febr. 9-én jegyezte fel: „Egy hazafias szerzetes, Bangha Béla jezsuita atya ellen is új életre kapott ekkor a destrukció gyűlölete, mely őt már az októberi forradalom idején halálra ítélte. **Mindig emlékezni fogok első találkozásunkra. Nem régen történt, egy fontos küldetésben mentem hozzá. Lucskos, szürke januári nap volt. Esteledett és Bangha az Apostol-nyomda épületében, fenn, harmademeleti kis szobájában fogadott. Az alacsony mennyezet alatt, hosszú, fekete reverendájában feltűnően magasnak és soványnak látszott. Ezüsttel kevert fehér haja alatt okos és erős volt a homloka, rövidre szabott aszkéta arcából tiszta, éles szeme fürkészően nézett rám. Az országromboló táborában kevés embert gyűöltek jobban, mint őt: a keresztény magyar sajtó megteremtésén nála céltudatosabban és szívósabban nem dolgozott senki sem. A sajtó, amely valamikor Magyarországon Kossuth Lajos és Deák Ferenc nemes szellemének hordozója volt, az utolsó harminc év alatt jóformán teljesen az idegen faj destruktív kezébe került. Bangha látta ennek a faji monopóliumnak rettentő veszélyeit. Vagy egy évtized előtt felhívta rá a dúsgazdag magyar főpapság és főnemesség figyelmét és javasolta, hogy vagyonuk tíz százalékát áldozzák fel a keresztény magyar sajtó megteremtésére. Ha akkor meghallgatták volna őt, Károlyi tábor a**

⁹ *Bujdosó könyv I*, 267-268.

sajtó útján félrevezetett tömegeket sohasem tudta volna az ország érdekei és a nemzeti eszme ellen forradalmasítani. (...) Azt mondják, Bangha tegnap óta eltűnt. Folyik a hajsza a papság és az értelmiség ellen. A szociáldemokrácia lázas gyűlölettel bomlasztja mindazt, amit a magyar nemzedékek építettek.”

Bangha Pozsonyban a jezsuita rendházban vészelte át a Tanácsköztársaság hónapjait. 1919. aug. 22-én visszatért Budapestre, és megkezdte Magyarországnak erkölcsi újjáépítését.

Dr. Bíró Bertalan, Bangha Béla Összegyűjtött műveinek sajtó alá rendezője, a XVII. kötet (Harc a keresztény Magyarorszáért) Bevezetőjében írja a kötetben összegyűjtött politikai cikkekről: „Nem készült naplónak, mégis az lett. Olyan napló, melyhez fogható csak Tormay Cécile 'Bujdosó könyve'. Ez is csak megközelítőleg, mert míg a Bujdosó könyv ennek a keserves nagybőjtnek csak alig egy esztendejét kíséri figyelemmel, addig P. Banghának e kötete hazánk leggyászosabb tíz esztendejének naplóját nyújtja, sőt még azon is túlível, egészen 1940-ig, eseményekben nem kevésbé vemhes történelmi időkig.”

Mielőtt vázolnám Bangha eszméit Magyarország keresztény újjáépítéséről, idézek néhány jellemzést a sötét időszakról. „Temetőbe vittük 1919-et, a legnagyobb halottat a gyorsan lepergő évek között. Mint egy lidércnyomástól, szabadul fel a lelkünk tőle. Örülünk, hogy vége van. Szomorú esztendő volt: 365 napja a legszörnyűbb válságoknak; borzalmak és veszteségek, világrengetés és világkáosz szörnyű éve, aminőt a magyar nem sírt át Batukán országperzselő látogatása óta.” A gyakorlati következtetés: „*Magyarok! fogjunk össze! (...) Több egységet magyarok és több kereszténységet!*” (289-291) - „Ma két éve dőlt meg Magyarországon a terrorlegények rohamkései-re épült szocialista-kommunista rémuralom, a halálautókból, Batthyány-pincéből, főrendiházi kínzókamrákból fakadó szociális jólét, a vörös sakálók és gettó-vérebek pokolnál sötétebb zsarnoksága. Ma két éve szaladt Kun és Kunfi Bécsbe, Szamuely az Isten ítélőszéke elé, a vörös patkánysereg vissza a fedezékekbe, a megint hirtelen kettesre festett szociális 'pártba', a jogrend és 'felekezeti' béke s a

budapesti sajtó mindent elfödő oltalma alá...” (385)

Egy kis ízelítő Bangha jellemzéséből, az 1919-es „vörös örületet” követő helyzetről. Az *Új Nemzedék* 1922. jún. 1-i számának vezércikkében („Kun Béla ismét útban...”)¹⁰ **vákolja a Trianon utáni ország siralmas helyzetét, a bukott rémuralom visszatérő tanítványai és a kormánypárt „örült tehetetlensége” miatt „halálosan beteg” állami életet. Előbb visszatekint 1919-re: „A szociáldemokrata uralom ötödfél hónapjának természetesen és elkerülhetetlen következménye gyanánt jött aztán a zsidó népbiztosuralom; Szamuely akasztófái, Korvin-Klein szadista emberkínzásai, Cserni József és Kohn-Kerekes véstörvényszékei, agyonlövetések, túszszedés, Batthyány-pince, dunapataji, kalocsai, kapuvári, szolnoki vérfürdők...”** Bangha szerint „az állítólagos „keresztény” irányzat a Trockik és Kun Béláék elvi osztályosainak készítette elő az újabb diadalutat.” A hihetetlen süllyedésnek három okát jelöli meg:

1) „A nemzetközi és főleg magyarországi zsidóság hazafiátlan viselkedése az utóbbi három év folyamán.”

2) „A mi egyszerű munkásnépünk hihetetlen szellemi önállótansága és műveletlensége. Mindent felejt és mindent elhisz. Akinek olyan újságot lehet beadni, mint a Népszava...”

3) „A harmadik bűnös kétségtelenül az az álkeresztény kormánypárt, amely a kereszténység nevét csak lejáratni tudta. (...), amely nem nyújtott kenyeret az éhezőknek, ruhát a rongyosoknak, lakást a hajléktalanoknak s öt-órai teákkal akarta megoldani a század legszörnyűbb problémáját, a munkáskérdést.”

Az álkeresztény politikusoknak szóló dörmedelmek Máté evangéliumának 25. fejezetét idézik: az Utolsó ítéleten az ítélő Emberfia számon kéri, hogy mit tettünk egynek a legkisebbek közül, akikkel azonosította magát: „Jöjjetek, Atyám áldottai! ...Éheztem, és en nem adtatok...” – „Távozzatok tőlem átkozottak az örök tűzre! ...Éheztem, és nem adtatok ennem...” (Mt 25, 31-46)

1919 őszén Bangha is, Prohászkaéhoz hasonlóan nem a fehérterror megtorlását tartotta meg-

¹⁰ ÖM XXVII, 403-405.

oldásnak, - a keresztények nem utánozhatják a Lenin-fiúkat! – hanem *világnézeti harcot* folytatott a liberalizmus és a szociáldemokrácia ellen. Mindkét irányzatban észrevette azt, ami jó, és azután megvilágította a rosszat, a materializmust, Isten- és vallásellenességet gyakorlatukban, és politikájukban a társadalmi igazságtalanságokat. „A jövő egyes egyedül csak a keresztényszocializmusé lehet”, - hirdeti, majd megjelöli XIII. Leó irányelveit. (255) **Pozitív keresztény-nemzeti megújulási programot hirdetett, és menthetetlenül kipelengérezte a zsidóság túlkapásait. Bár nem faji alapon beszélt keresztény megújulásról.**

1920-ban jelent meg nagy távlatú tanulmánya: „Magyarország újjáépítése és a kereszténység”, amelynek programját azután különféle lapok cikkeiben aprópénzre váltja. Gergely Jenő írja Bangha Béla jellemzésében: „Általában úgy vélték a kortársak, hogy a keresztény nemzeti megújulás kalauza volt ez a könyv, amelyben a jezsuita atya átfogó, rendszeres eszmei, ideológiai és politikai irányt mutatott a gyakorlati cselekvés számára is. A magyar polgári kori fejlődés értelmezésében számos ponton találkozott Szekfű Gyula 'Három nemzedék'-ének mondanivalójával. Ő is egy antiliberalis újkonzervatív platformról gyakorolta kapitalizmuskritikáját, és fogalmazta meg a keresztény nemzeti programot. S mivel ez a kapitalizmus-kritika náluk objektív okokból óhatatlanul egybefonódott a zsidó nagytőke bírálatával, maga a program is antiszemita felhangokat kapott, bár le kell szögezünk, hogy ez nem faji argumentációkkal, hanem történeti és vallás erkölcsi érvekkel fogalmazódott meg.”¹¹

Kiegészítésképpen hozzáfűzném: Banghánál (és Prohászknál) döntő volt a *vallás erkölcsi* szempont: ez nemcsak a kapitalizmus-kritikában érvényesült, hanem a vallás- és keresztényellenes (liberális, szabadkőműves) sajtó és közélet bírálatában is, és így e területeken is elkerülhetetlen volt a Gergely által említett „antiszemita felhang”.¹²

¹¹ Gergely i.m. 241-242.

¹² Lásd Gyurgyák János monográfiáját: *A zsidókérdés Magyarországon*. Osiris, Bp. 2001. - „A két háború közötti időszak uralkodó ideológiáinak szerves részét képezte a magyarországi zsidóság árulásának tétele, tehát az a nézet, miszerint a világháborút követő zűrzavart kihasználva a zsidóság - a gazdasági hatalom mellé - a politikai hatalmat is megszerezte magának, továbbá, hogy ez a zsidó hatalomátvitel tragikus következményekkel járt az ország sorsára, különösen területi integritására nézve (A jegyzetben utalás Tormay Cecil Bujdosó

Anélkül, hogy részletesen kitérnék Bangha „antijudaizmusára”, a jegyzetben idézek pár szakaszt Gyurgyák János monográfiájából, aki aránylag tárgyilagos képet ad a vitatott kérdésről. Gyurgyák külön fejezetet szentel Prohászka és Bangha nézeteinek.¹³

„Bangha írásai törvényszerűen keltették fel a magyarországi antiszemitizmus történetét vizsgáló kutatók érdeklődését. Bár a páter antiszemizmusa körül nem lángolt fel olyan éles vita, mint az Prohászka esetében történt, Bangha elvi vagy erkölcsi antiszemitizmusának interpretációjában mégis markánsan különböző álláspontok körvonalazódtak.”¹⁴

Miként Prohászka Ottokár, Bangha Béla is leplezte tehát az ún. „keresztény kurzus” kereszténytelenségét. Nagy apostoli terve volt „a társadalom visszavezetése Krisztushoz”. E víziója kikristályosodott élete utolsó nagy művében, a *Világhódító kereszténység*-ben: ebben összegezte módszerét, stratégiáját, - egyaránt leszámolt a bolsevik és a náci újpogánysággal.¹⁵ A megújulási tervben fontos szerepet szánt a keresztény világnézet terjesztésének, a sajtónak, a kultúrának (irodalmi élet) és kulturális intézményeknek, a családnak és a nevelésnek, a közéletben való kereszt-

könyv-ére.) (...) Az őszirózsás forradalomban valóban jelentős volt a magyarországi zsidóság részvétele, bár nem tartható az a nézet, hogy a magyarországi forradalom kizárólag a 'zsidók műve' volna. Az 1918. október végén megalakult Nemzeti Tanács ún. Intéző Bizottságának 20 tagja közül 11 volt zsidó vagy (...) zsidó származású politikus.” Következik a nevek felsorolása. (Gyurgyák, 98) – A kommün alatt: „Amíg a Károlyi- és a Berinkey-kormányban a zsidó származású politikusok jelentős, de nem kizárólagos szerepet játszottak, addig a szociáldemokraták és a kommunisták megegyezése s – tegyük hozzá - Károlyi és körének tehetetlensége folytán létrejött ún. proletárdiktatúrában s annak vezető testületében, a Forradalmi Kormányzótanácsban már a zsidó származásúak játszottak egyértelműen a meghatározó szerepet.” - Következik a nevek felsorolása. A jegyzetben pedig a következő statisztika Váry Alberttől: a diktatúra 45 népbiztosa közül 27 izraelita, 4 kikeresztelkedett izraelita, 9 római katolikus, 2 református, 1 unitárius, 1 görög katolikus és 1 görögkeleti ortodox volt (Gyurgyák, 102.) – Zsidó szerzők neveinek felsorolása: Gyurgyák, 178-179. - Gyurgyák külön fejezetet szentel Prohászka és Bangha nézeteinek: „Magyar keresztényszocialisták és zsidókérdés: Prohászka és Bangha.” (295-301).

¹³ „Magyar keresztényszocialisták és zsidókérdés: Prohászka és Bangha.” i.m. 295-301.

¹⁴ Molnár Antal in Molnár – Szabó : Bangha Béla SJ emlékezete, 19. A következő oldalakon Molnár ismerteti Orvos Levente, Szegedy-Maszáék Mihály és Hatos Pál álláspontját. 15Vö. Gegely, 243.

tény jelenlétnék és a szociális munkának. Sürgette a hivatások ébresztését, a világiak apostolságát, a keresztények egységét¹⁶ (Keresztény Unió!), a megkeresztelkedettek közös tanúságtételét.

Számomra világosnak tűnik, hogy Bangha Béla sok meglátása az egyházi reformra vonatkozó-

an - miként Prohászka Ottokáré – megelőzte a II. Vatikáni zsinat *aggiornamentó*ját, korszerűsödési programját. Mindkét apostol a XX. század prófétaja volt.

Isten haragja, 2008

¹⁶ Bíró Bertalan Bangha B. Összegyűjtött műveinek XXIX. kötetében „Keresztény unió” cím alatt gyűjtötte össze a páter kevésbé ismert írásait a keresztények egyesülésének témájáról. Bangha „ökumenizmusáról” lásd tanulmányomat in Molnár – Szabó, 45-50..

Tavaszi nyíltán hazamegyünk

Valamikor a hetvenes évek második felében, a Balaton partján, egy kellemes kerti teraszon, álmos és jóllakott, ragyogó délelőttön került a kezembe Nyíró József Isten igájában című könyve. Mint a rossz, fegyelmezetlen olvasók, krimi-fogyasztók és éretlen gyerkőcök szokták, valami képpen a kötet legvégére lapozódtak az oldalak. Az utolsó fejezetre, amikor az író személyes sorát példázó főhőshöz, a papból lett molnárhoz zokogva betér népének egyik fia s átadja neki az Erdélyt Romániának ítélő trianoni döntésről hírt adó újságot. „Néztem az ujjaik között kicsurgó meleg búzalisztet és így szóltam: – Emberek! Ne féljete, és ne csüggedjete!”

Ez a jelenet, az Isten igájában befejezése, az új életre tovább örölő, Istenből kenyeret örölő molnári-írói hitvallással: a Nyíró József-i életmű kulcsa, esszenciája, foglalata, legbelső lényege, legtömörebb sűrítőmánya. A cseppecske, melyben az egész kárpáti magyar tenger-sors benne foglaltatik.

Ez a réges-régi emlék indukálta gondolatsor villant át rajtam akkor is, amikor a Kairosz Kiadó életmű-sorozatának tizenötödik darabjaként, Medvigy Endre szerkesztésében napvilágot látott Mi az igazság Erdély esetében? című gyűjteményes Nyíró-kötetet forgatni kezdtem. Vegyes műfajú írásokat tartalmaz, az író életének utolsó, emigrációban eltöltött szakaszából (1945–1953). Vannak itt levelek és hosszabb-rövidebb publicisztikák, beszédek, előszók, néhány rövidebb tárcanovella, a címadó, a balga nyugatiak felvilágosítására szánt nagy tanulmány és több interjú is. Utóbbiak között olvasható az Új Hungária című lapban Nyíró József halála előtt alig egy hónappal megjelent A mi értékeink című beszélgetés. A már nagybeteg ember élet és halál kérdéseiről azt mondja, „te, kedves barátom és kollégám, azt hiszed, hogy megmaradok, én nem hiszem, vagy – enyhítsük szeretteim és ellenségeim fájdalmát – csak néha hiszem. Ha öreg csontkomám, je-

lenleg családfenntartóm, a halál megunja a vén makacs székellyel való bajmoldást és a fülemnél fogva felránt az örökkévalóságba, én bizony semmivel sem fogom gyarapítani a szellemi közös vagyonállagot, és akkor minek ébresszek várakozást” – majd hozzáteszi: igaz, a napokban írta neki egyik barátja, hogy furcsa üzenet-félét kapott odafentről, „hogy 1956-ban szerencsésen haza is megyünk.” (Amikor e sorok írója idáig ért az olvasásban, férfiasan bevallja: felindultságában napokig nem tudta rázárni magát, hogy folytassa...)

Benedek Elek apónak már a 920-as évek elején két kedvenc „székely gyermeke”: Tamási Áron és Nyíró József. Bennük sejtette, bennük látta a legtöbbet. És Elek apó írta Az élet útján című, 1921-ben kiadott önéletírásában, keservesen megidézve a hosszú-hosszú szétszakítottságot az asszonytól, akit a világon a legjobban szeretett és akiről tudta, hogy csak vele fejezheti be az életét (így is történt): „tavasz nyíltán hazamegyünk, Mária”. És most újra látható, olvasható: a székely gyermekek évtizedek múltán is értették a tanítást. 1953-ban azt, hogy 1956-ban, abban az 1956-os esztendőben, azon a tavaszi őszön haza fogunk menni. Mindannyian. Együtt. És Áron, aki mindig nagyon szerette megénekelteni a kitűnő hangú Nyírót, a magyar írók leggyönyörűbb nyilatkozatát (Gond és hitvallás) fogalmazta annak az évnek a végén, tudva: Elek apó figyelni és Nyíró danol neki odafentről ...

„Tavaszi nyíltán hazamegyünk, Mária.”

A tavasz pedig, akárcsak a mindenkori Alkalm, tudjuk, mindig elérkezik. Előbb vagy utóbb. Mindig. Erdélyben éppúgy, mint a Felvidéken. Vagy éppen - ne feledjük – Bácskában.

Nyíró József esetében – akár a Naiv vagyok című, publicisztikai teljesítménynek sem akármilyen cikkéről, akár (például) Mi lesz velünk, mi lesz Magyarországgal? vagy Mit adott a világnak a magyarság? címmel közreadott nemzetpoliti-

kai írásairól van szó – mindig a hit, a bizakodás a döntő. Akár öreg csontkomája árnyékában is. Előtte „az egymást pusztító, pártoskodó, gyűlölködő, szanaszét szakadt, szerencsétlen magyarok, ez a fájdalmasan tragikus sorsú nép, az el-

veszett haza kísértetei. Lehet rájuk számítani?” - írja legutolsó írásában.

Nincs válasz. A molnár őröl tovább. Istenből, életből kenyeret.

Hiszen tavasz nyíltán hazamegyünk.

Erővonalak, 2004

Képeslap Szabadkáról a hiányzó SZÍNHÁZZAL aláírták... :

Láttam magam, ahogy ajkamon
kattan kétszáz éves ódon lakat.
Beszélni...nem...nem...nem...!
ORDÍTANI akarsz, ezért ajkad húsa
forró cafat.

De immár üvölthetem embernek,
szélnék, hogy TŐLEM már
megbocsátást sem kérnek.
Így hát ballagok egy táska
szénnel,
és remélem, hogy simogató,
időnként kegyelem nélkül
odacsapó karom most már
kígyóként is fáradva marom.
Nem maradt testemből málha,
mérgezett álmaim maradnak csak állva.
Acélízű szétrepedt húsomat ízlelgetem,
és TUDOM, hogy a nevemet sem
mondhatják el.
És akik így félnek, az ugató jószágok
térdéig sem érnek!
Megboldogult Édesapám!
Nem a Te műved, nemzésed
omlott reád.
Egyszerűen ez lett a vége.
Önmagamat hibás áruvá téve,
elvész a titok és a pengeségem.
Szájharmonikáztam, sárkányt üldöztem,
időnként szívemet fecskendőre cseréltem,
a műveimben lelkemből festettem.
Már látni vélem, hogy kik jönnek
messziről szembe, csupa kemény csontú,
megtört, ólomtól rángatózó,
hazug szótól hánykolódó,
rágalmaktól szárnyat bontó,
köteleken rángatózók.
44-et és 41-et szívükbe varrta
az Isten: nem várni! vállra a nyereg!
S ordítom, mert látni vélem,
hogy mennyire kevés és piciny

a sereg...
 És mögöttem? Csupa rothadt tákolmány,
 középszerű,
 Jézus ajándékát meglopó boszorkák,
 nevükkel és belükkel köpködő
 kisbetűs fiúcskák,
 csaholó nyelvű légpuskák,
 elárulják a HAT OSZLOPOT,
 vágyuk eltaposni, máglyára dobni,
 gyávaságból visszatolni....
 Ez bizony nem '56 hava, és nem
 Budapestet égető ruszki baka!
 A dátum 2011, és minő véletlen
 egybeesést hozott, ez írásban
 már egyszer említett, rágalmaktól

szárnyat bontó,
 nem csak EGY,
 de több lélek!
 Október van! Szabadka!
 Ruszkik helyett a koraszülött gyermek
 magyar Bajtársait akasztja.
 Lehet, hogy végre sikerül nektek.
 Most röhögök, mert az utolsó hóhérok
 TI LESZTEK.
 Helyszín: SZÍNHÁZ.
 Aláírók: volt szeretők és kollégák.
 Áldozat: egy 60 és egy 40 éves férfi.
 Bűnük: Délvidéken a nemzetet szolgálták,
 és SZÍNHÁZUKAT ÁLMODTÁK.

2011. 11. 11. Szabadka

Palics III., 2011

ÉDESANYA, du. fél 3 körül elmentem

találkára...éjféltre, kérlek,
vesd meg ágyam...

Ha majd eljön értem,
mosolyog majd és szép lesz.
Fehér mezítelen képen,
ódon, tapintható téren,
átnyújtom majd hosszú,
remegő kézzel térdem.
Fehér gömbölyű keblekkel nézel
és én csak remélem, hogy tét lesz vérem.
Átütő kék szemeddel végzel
egy véletlennek nem mondható léttel.

Angyalaim csókjait érzem,
kellemes melegség,
patakban folyik a vérem,
és majd ott, azon az álmaimból
kitépett téren, sétapálcád, cilindered
eldobva összemosod könnyeddel, félve,
állandóan mérgeket verejtékező vétkem.

Megcsókolván összecsukló térdem,
drága Zentám ezüst kövén nem koppan
a léptem.
Hátrahagyom sok szeretőm, mert régen
cserbenhagyott a vadászórom.
Elhagyom ezt az átvert MAGYAR földet,
lecserélem, elvetélten, meggyötörten,
más élje majd meg, ha szentül
VISSZATÉRHET...

2011. április 15-16.

Szuboticán rekedt 2011-es honvéd

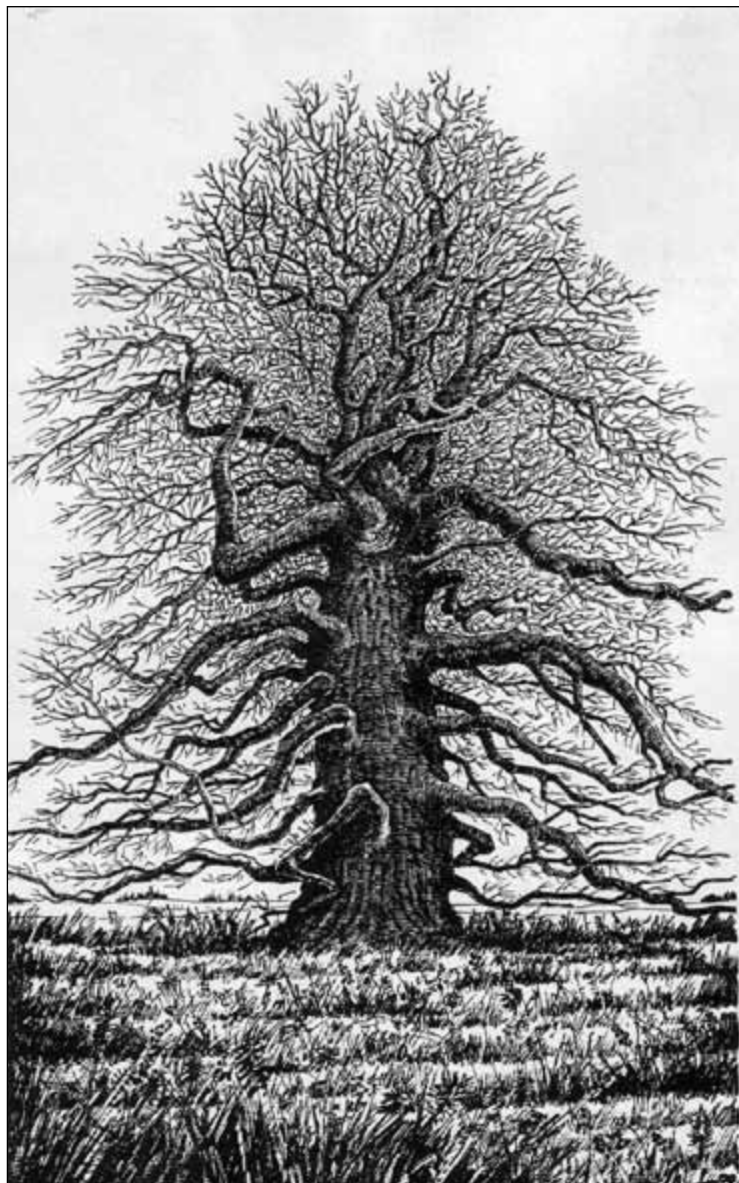
És most engeddd meg,
orrod beverem,

mert fiúból férfi lett,
kinek minden hazug árnyra
köpni kell.
Én már nem játszok kicsit
és vadat,
tudjátok meg, a zsebemben
a kezem ökölben marad,
s ha ez így megy tovább,
bácskai megerőszakolt leány
egy ócska újsághír lesz,
s te majd mész tovább...tovább...
Mint akinek még tompa fény sincs szemében.
Csak közöny, mit üdvözölsz keleten,
a magyar szókincset elveted
és én dühöngök-nevetek,
mert csonka létedet szereted.
Engem meg apám úgy nevelt,
hogy puska tus nélkül
nem fegyver,
sajnos fejetekben 80 évesen
mást nem lelt,
ezért Isten az utolsó napon
rávert.
De míg én élek, ne feledd,
tunyult világod, mint az ember,
ki már ketyere, ócskapiacon
standra állított remete,

neved magyar, de lereszelt,
akár a torzsa,
ropogsz ma vagy holnap,
hálószobád a hitetlen közöny,
csak ontja a semmitmondó
csonka rögöt,

magyar léted lomha és
tompá...lesz halálod, te
tévét bámuló narrátor.
Ezért értsd meg,
életed kétely,
Véred meg Mindent Fertőző
Métely...

2010. december 27.

Árpád-fa, 1999

Aki dudás akar lenni, pokolra kell annak menni

Péter Ferenc színművész: A középserűség katasztrófához vezet

Péter Ferenc színész első színházi tapasztalatait még középiskolásként Zentán, a legendás Aiowa színházi csoporttal szerezte. Azóta számos színházi szerep, rendezés áll mögötte Szabadkától Szkopjéig, az anyaországban, Erdélyben számos színpadon láthatta a közönség. S több mint két évtizednyi szünet után ismét találkozhatunk a verseivel is. Óriási lelki törést okozott számára, hogy anyaszínházánál, a szabadkai Népszínház Magyar Társulatánál szerep nélkül maradt. Más színházaknál találkozunk vele rendezőként, színészként, a rendező munkatársaként.

Péter Ferenc
a Wass-darabban

A Magyar Kanizsai Udvari Kamaraszínházat együtt alapították András Attilával. Az anyaországban, szerte a Kárpát-medencében számos helyre eljutottak a kamaraszínház előadásaival. Amikor a Wass Albert *Jönnek! és Adjátok vissza a hegyeimet!* című kisregényeiből készült *A világ és a vége* című produkcióval erdélyi vendégszereplésen jártak, nyolc nap alatt hét előadásuk volt,

összesen 4500 néző előtt játszottak.

– A színpadon vittük haza Wass Albertet. Marosvásárhelyen a Vatra Romaneasca fenyegetése miatt nem játszhattunk a 250 férőhelyes művelődési házban, mert ennek vezetője féltette az állását, hogy egy „háborús bűnös” miatt elveszítheti, de sikerült a jóval nagyobb kultúrpalotát kibérelni. Amikor az előadás előtt a tömeg gyülekezett, s már a 800., a 820. jegy is elkelt, a néhány vatrás eloldalgott onnan. Amikor a 850 fős közönség elé kiléptem, hogy elmondjam az *Adjátok vissza a hegyeimet* című regényből az első monológga átírt részletet, s megéreztem a csönd mindenható erejét, azt, hogy együtt lélegzik velem a közönség... Leírhatatlan az az érzés. Ezt adta többek között nekem a Magyar Kanizsai Udvari Kamaraszínház – mesélte Péter Ferenc.

Ezt megelőzően a kamaraszínházban Siposhegyi Péternek a *Halottak napjától virágvasárnapig* című művével járták a Kárpát-medencét. Ebben Kiss Ernő temperamentumos őrnagy szerepét játszotta.

– Ez az előadás a délvidéki magyarság 1918 és 1941 közötti időszakát öleli fel, tehát az első világháború befejezésétől a két világháború közötti időszakon át a „felszabadulásig”, ahogy édesapám mondotta volt. Még ha hőzöngő is, de egy szerethető figurát játszottam ebben az előadásban, mert azt hiszem, minden hazaszerető, a nemzetét szerető ember el tudja képzelni, micsoda fájdalmakat éltek át itt az emberek – és nagyon fontos dolgokat mondtunk ki ebben az előadásban. Még mindig tart a virágnyelv, s ezt én nagyon nehezen tudom elviselni! Kosztolányi Dezső a Magyar Revíziós Liga elnöke volt, ezt mind a mai napig nem mondjuk ki, pedig ez is az életrajzához tartozik. Ez olyan, mint az, hogy József Attila verseskötetéből évtizedeken át kimaradt a *Nem, nem, soha!* című verse. Nem ez határozza meg a költészetüket, de ez is része a költészetüknek. Azért született a Magyar Kanizsai Udvari Kamaraszínház, hogy a magyar sorsfordulókat feldolgozza – az eddigi előadások a XX. század nagy sorsfordulóival foglalkoztak, s most már gondolom haladunk a XIX. század nagy sorsfordulói felé is –, azokat a sorsfordulókat, amelyekről hosszú ideig nem volt szabad beszélni, amelyek hiányoznak a történelemkönyvekből, vagy az olvasókönyvekből. Wass Albert, Marschalkó Antal, Fiala Ferenc – olyan írók, újságírók, akik száműzetésben voltak a szocialista rezsim alatt, majd eljött a várva várt rendszerváltás és még mindig nem szabad beszélni róluk, pedig nem voltak egyetlen szélsőséges

pártnak sem a tagjai, nemzeti vonalon lévő írók, publicisták voltak. Nem szeretem a kizárólagosságot, elolvasom azoknak a műveit is, akikkel nem értek egyet. Nem vagyok egyetlen pártnak sem a tagja, nem is voltam, nem is leszek. Úgy gondolom, aki tiszta művészetet akar csinálni, annak így kell cselekednie. Ám az nagyon fontos a színházban is, hogy vállaljuk fel identitásunkat – jegyezte meg beszélgetőtársunk.

Tudjuk, jóval a 2000. október 5-ei események előtt részt vállaltál a Milošević-rezsim megdöntésére irányuló tömeges megmozdulásokból. S Budapesten is ott voltál, amikor 2005-ben a kettős állampolgárság ügyéért kellett szót emelni.

– Az első voltam, aki nem politikusként szólaltam fel 2000-ben, akkor még nem 25 ezer, hanem csak 4000 ember előtt, mert a félelem akkor még ott volt a lelkekben. Egy mondatot mondtam magyarul, egyet szerbül, nem is tartottam magam az előre leírt szövegemhez, vitt a hém, de persze ez nem jelenti azt, hogy nem beszéltem volna tudatosan. Arról beszéltem, hogy el kell zavarni azokat az embereket, akik az ország élén állnak, mert addig itt nem lesz szabad gondolkodás, addig láncra lesz verve a szabadság. Amikor lejöttem, miközben a tömeg a nevemet skandálta, az akkori magyar vezetők a vállamat veregették, büszkék voltak rám. Én viszont arra voltam büszke, hogy erőt, kitartást adtam az engem hallgató embereknek. Akkor éreztem, mekkora hatalom az, ha az ember a lelkét megnyitja és mekkora erőt tud adni ezzel. Ott voltam a Délvidék képviselőjeként 2005. december legelején Budán is, 5000 ember előtt beszéltem. Miközben mentem végig az ódon, patinás budai utcákon, belém sejlett 1956 hangulata. Minden második ablakban gyertyák égtek. Leírhatatlan érzések kerítették hatalmukba, s túlzás nélkül állíthatom, hogy megérintette az ott összegyűlt emberek lelkét, amit mondtam. Büszke vagyok arra, hogy részese voltam ezeknek a történeteknek. Ma, amikor azt látom, hogy sok olyan középserű ember is irányító szerephez jut, aki értelmiséginek nem nevezhető, eszembe jut, hogy olyan emberekkel találkozhattam, olyan emberektől tanulhattam, mint Dragan Klaić teatrológus, filozófus, aki nemrégiben Amszterdamban halt meg, s egy igazi reneszánsz ember volt, őt nyelven beszélt, említhetném Babarczi Lászlót, Rajhona Ádámot is. Csak nehogy bárki is felrója nekik, hogy emlegeti őket a „jobbikos fiú”, ahogy az egyik politikus nevezett en-

gem. Nem vagyok már fiú, s azt sem szeretem, ha ilyen értelemben kategorizálnak, mert azt képviselem, ami a saját meggyőződésem, amit a gondolataim diktálnak.

Akkor is, amikor Gyurcsány Ferenc miniszterelnökként Szabadkára látogatott és Te, aki tüntetni mentél ellene, gyorsan egy rendőrségi rabszállító kocsiban találtad magad...

Próbálták rámsütni, hogy 64 vármegyés vagyok. Ez nem igaz, már csak azért sem, mert ez egy ifjúsági mozgalom, s habár sohasem fogom letagadni, hogy szimpatizáltam vele, de én a Magyar Ház elé egyedül, Péter Ferencként mentem. Nem azért, hogy tojással dobáljak meg bárkit, mert ezt állították. Azért mentem, hogy kipufoljam azt az embert, aki olyan határozottan beszélt a kettős állampolgárság ellen és hazugságokat mondott rólam, rólunk, délvidékiekről is. Aki akarta, akkorra már elhagyta a Délvidéket, nem is olyan biztos, hogy az anyaországba települt át, hanem továbbment a nagyvilágba. Nem akartak beengedni az Ago Mamuzić ucába, ahova érkezett a Magyar Házba, elélem állt egy sovány detektív, én félrelöktem, mert azt hittem, egy civil, aki kiabálni kezdett rám. A következő pillanatban azt láttam, hogy a különleges egység emberei rohannak be az utcába, fegyverrel, gumibotokkal felszerelve. Mivel az ott állók közül én voltam a legidősebb, rám mutattak, hogy „ovaj je vođa”, vagyis „ő a vezetőjük”. Volt ott néhány 64 vármegyés fiatal is. S amikor láttam, hogy a rendőrök mennek feléjük, odaálltam, s kérdeztem, mit akarnak a gyerekekkel. Hiszem azt, minden felnőtt így reagált volna. A politikum, az értelmiségiek egy része ott fogyasztotta az italát, páváskodott Gyurcsány Ferenc mellett, körül. Később láttam felvételeket, nem hittem a szememnek, kik álltak oda mosolyogni Gyurcsány mellé, akit soha nem mondtam hazám miniszterelnökének, mert ő sem mondta magát minden magyar miniszterelnökének. A rendőrök nem találták meg nálam a telefont, s miközben két srác odaállt elélem, hiába figyelt a rendőr, le tudtam a forródrótot adni András Attila barátomnak, hogy mi történt, az egész jobboldali magyar sajtó gyorsan értesült a történetéről, az itteni sajtót is sikerült értesítenem. Amíg elköltötték a vacsorát az akkori vezetők és meghívtak, addig tartottak fogva bennünket. Nem említek neveket, hogy kik voltak ott, akik ma esetleg restelkednek emiatt. Én még mindig hiszek a magyar összetartásban, és meggyőződésem, hogy a

széthúzás délvidéki nemzettestünk végét jelentheti. A rendőrségen nem bántottak bennünket mint „veszélyes elemeket”, mondtam is a srácoknak, hogy én találkoztam azzal a rendőrséggel is, amelyik a miloševići érában ütött, pofozott, s úgy tudta az ember csuklójára szorítani a bilincset, hogy nem jutott vér az ujja hegyébe. Amikor a Gyurcsány Ferenc hazugságai ellen küzdöttem, azt mondta néhány értelmiségi barátom, hogy ne az öklöddel harcolj, neked a tudásodra, művészetedre van szükség. Ez jólesett, s hiszem, hogy az a több mint 200 előadás, amit eljátszottam, azért hozzájárult, hogy a senki-háziak kibukjanak a hatalomból.

Hogyan látod, mi a XXI. században a délvidéki magyar értelmiségiek feladata?

- Nagyon nehéz feladatok szerint élni, de ha Isten úgy rendelte el, hogy itt maradjunk, akkor itt kell felvállalnunk, hogy segítsük az itteni magyarság fennmaradását. S akkor fel kell vállalnunk, hogy a repertoáron nem My Fair Lady, Charley néne vagy Hyppolit, a lakáj és más csiri-csaré, habos-babos előadások szerepelnek. Félreértés ne essék, ezekre is szükség van, mert igényli a közönség, de sokkal fontosabb a nemzeti önértéket, nemzeti büszkeséget felébreszteni – mert kisebbségi érzéssel, rengeteg traumával küzd az itteni magyarság, amit le kellene győznie –, a múlt legigazabb oldalát felmutatni, megmutatni a gyerekeinknek. Mindezt el kell ültetni bennük, ezzel a tudással tudjuk csak felnevelni a jövőbeli magyar értelmiségét. Ne értsen senki félre, természetesen olvasniuk kell gyermekeinknek Camus-t, Márquez-t, Cervantest is, én ennek a híve vagyok, ám kétségbeejtő, felháborító, hogy az új divat szerint Gárdonyi Géza a középszerűnél rosszabb írónak nevezik, ma már nem tudják, ki volt Latinovits Zoltán! „Lövdözzöm a gaz németeket, meg a gaz magyarokat, én, Boško Buha, a kis partizán dobálom a kézigránátokat” – skandáltam néhány éves koromban, mert ezt hallottuk, ezt tanultuk. Most érzem át, hogy szegény édesapámnak hányfelé szakadhatott a szíve. S akkor megfogott engem, az ölébe ültetett, megfogta a bátyámat, a lábfejeére ültette – 47-es lába volt édesapámnak – s estéről estére Gárdonyi Egri csillagokját olvasta nekünk. Később felnőtt koromban féltett – hisz volt élettapasztalata! – amikor látta: a nemzeti oldalra álltam. Állhattam volna máshova? Én nem magyarodom, hanem magyar vagyok, ezt a történelmi múltat szánta nekem a Jóisten, ezt a példát követ-

tem. Az újfajta liberális gondolkodás szerint el kell felejtetni a múltat, a jövőbe kell tekinteni. De én azt vallom, hogy annak a nemzetnek, amelyik elfeledi a múltját, nem lesz jövője sem.

Verseid jelennek meg az utóbbi időben ismét.

– A művészettel való foglalkozást írással kezdem: a KMV-n novella kategóriában szerepeltem, majd verssel jelentkeztem. A Képes Ifjúság közölte az írásaimat. Volt a generációnkban egy lázadás – ezt hiányolom a mai fiatalokból. A Symposium szinte minden példányában volt egy versem, drámám vagy novellám. Épp nemrégiben emlegette fel valaki, micsoda nemzedék volt a miénk: Urbán András, Hamad Abdel Latif, Keszég László....S az AIOWA: a zentai Pizzéria előtt minden hétfőn vártak bennünket: Jönnek az aiowások, csinálják a performanszt! S csináltunk egy örült színházi akciót, amit ma már nem mernek megcsinálni. Egyetemista koromban már nem publikáltam, négy éve kezdtem el megint verset írni, mert úgy éreztem, szükségem van az írásra, a másfajta érzelmek, a némaságban suttogó fájdalmaim kiüvöltésére. Most ismét elkezdtek megjelenni a verseim – hallottuk Péter Ferencről.

Beszélgetésünk apropója az volt, hogy három szerepben is jelen volt a vajdasági hivatásos színházak nemrégiben Nagyikindán megtartott fesztiválján. Rendezőként – a szabadkai Gyermekszínház Óz, a nagy varázsló című előadását ő állította színpadra. Színészként – a szabadkai Népszínház szerb társulatának Julius Caesar című előadásban, a Kosztolányi Színház Dogs and Drugs című produkciójában pedig a rendező munkatársa megjelölés alatt találkozunk Péter Ferenc nevével.

– Nagy büszkeség volt számomra, hogy a Gyermekszínház előadását beválogatták a fesztivál versenyprogramjába, hisz a Szélkirály óta magyar nyelvű előadással nem szerepelt e seregszemlén az intézmény. A dramaturgiát is végül én készítettem el, szívesen vállaltam, mert Baum e művét évtizedek óta nagyon szeretem, hisz olyan alapmű, mint a Kis herceg vagy a Jonathan Livingston, a sirály – hallottuk Péter Ferencről. A Dogs and Drugs című előadásban, amelyet Urbán András rendezett, a rendező munkatársa között szerepel Péter Ferenc neve.

– A kábítószerrel megélt harcomról már sokat beszéltem a nyilvánosság előtt, de most már mondhatjuk, hogy sikeresen megvívтам, mert immár három éve gyógyulnak tekintenek. A Dogs and Drugs című előadásban a kábítószeres részt én írtam a szövegkönyvben, én improvizáltattam a színészeket, s nagyon büszke vagyok, hogy Urbán András a jelenetek 90 százalékát meg is hagyta. Ez egy speciális munka volt, szívesen vállaltam, energiám, időm is volt rá, amióta nem játszom a Népszínház magyar társulatában, amióta száműztek a magyar társulatból, mert kiálltam a kollégám mellett. Örömmel vállaltam a felkérést a Népszínház szerb társulatának Julius Caesar című előadásban. Azt hittem, hogy a koromnál fogva Caesar szerepét osztják majd rám, de nagyon megörültem, amikor Urbán András feltette a kérdést, hogy meg tudnám-e formálni Brutus szerepét. Régen állítottak meg ennyien Szabadkán, mint most, hogy láttak a Julius Caesarban. Brutus megformálásában sikerült komoly mélységeket elérni, egyrészt azok miatt, amik velem történtek a magánéletben. És azt hiszem, most érik be az a rengeteg olvasmány, hisz gyerekkoromtól szenvedélyes olvasó vagyok, az a sok élmény, amit az utazásaim során éltem át, mert nekem még megadta a sors, hogy utazhassak. Mindezt valahol fel tudtam a Brutusban használni, mert hiszek abban, hogy a színészi pályán, aki dudás akar lenni, pokolra kell annak menni. Csakis így rázza, érinti meg a nézők szívét, lelkét is a színészi alakítás, mert e nélkül mit sem ér az egész. Az Újvidéki Színházban a Mester és Margaritában játszom egy erősebb epizódszerepet – négy figurát gyúrtam egy szereppé össze, már a huszadik előadáson is túl vagyunk, szereti a közönség ezt a produkciót – osztotta meg velünk tapasztalatait Péter Ferenc. Mint mondta, mindenütt jól fogadták, a szeretet, bátorítás, amit kapott, segített, hogy átvészelve élete legnehezebb időszakát: ez nem a kábítószerrel való harc volt, nem édesapja halála, akihez nagyon kötődött, hanem az volt a legszörnyűbb pillanat, amikor a magyar társulatban szerep nélkül maradt. Tagja továbbra is a társulatnak.

– Tudom, nem vagyok rossz színész, nem vagyok középserű színész. Ha egy színházban a kö-

zépserűség uralkodik el, az katasztrófához vezet. Nem lehet egy vezetőnek felfüggeszteni állásából azt, aki szinte a színházbéli apja volt, s aki utána felmond, mert nem tudja ezt lelkileg feldolgozni. Majd nekem, amikor nem sikerül megbüntetnie, nem ad szerepet – jegyzi meg keserűen beszélgetőtársunk.

– Megtörtént az is, hogy az egyik előadás után azt mondtam a művészeti vezető feleségének, aki akkor jött be az öltözőbe, hogy „annyira jó volt ma játszani”, erre elkezdett kiabálni velem. Azt válszoltam, ne játssza itt a primadonnát, nem illik ezt tenni itt Szabadkán. Azt kiabálta az arcomba, a kollégák előtt, hogy „ha akarnám, te már réges-rég nem játszhatnál ebben a darabban”. És soha többé nem is játszottam ezt az előadást – mesélte beszélgetőtársunk.

Az Újvidéki Művészeti Akadémián annak idején elmaradt két vizsgája – hisz már egyetemista korában rengeteg színházi feladata volt, s elhanyagolta a tanulmányait -- most, hogy bebizonyítsa, mire képes, egy hónap leforgása alatt lediplomált, s ezt követően a mester(master)fokozatot is elvégezte. Nem múlik el nap, hogy ne olvasna. Kétségbeesve figyel, hogy a mai fiatalok hogyan beszélnek, teljesen átvették a kereskedelmi csatornák – amelyeket nála tilos nézni – „celebjeinek” a szótárát, hanglejtését.

– Odajön hozzám egy egyetemista, s azzal dicsekszik, elkezdett olvasni, mekkora dolog ez, hogy elolvasta Robert Merlétől a Szigetet. Mi mire az egyetemre kerültünk, már elolvastuk Camus, Dosztojevszkij, Shakespeare és sok más író műveit. Nekünk még kedvenc költőnk is volt. Én még az a generáció vagyok, akit a lány, akinek csaptam a szelet, megkérdezett, hogy most mit olvasok éppen. S rengeteg olyan ember volt a környezetemben, akik – még ha csak középiskolát is fejeztek be –, rendszeres olvasók voltak. Egyik rokonomnak, egy kiváló szakmunkásnak hatalmas könyvtára volt, ám mára már az alkohol fogságába esett. Nem tudta feldolgozni azt, hogy itt ipari zónákat számoltak fel, sokadmagával munka nélkül maradt. Ezek a dolgozók, szorgalmas emberek teljesen tönkrementek lelkileg. Ki fogja nekik visszaadni a reményt?

Szabadka, 2012. április 30.

Létezik-e az értelmiség felelőssége a Délvidéken?

Aktualizált kérdés két körlevél nyomán

A budapesti Hitel folyóirat ez évi februári számában (XXV. évf. 2012. 2.) a felelős szerkesztő, Papp Endre egy körlevéllel fordult a szerzőkhöz, hogy fejtssék ki nézetüket, mik az okai a magyar szellemi élet hanyatlásának. „Most az a nyugtalanító jelenség foglalkoztat bennünket leginkább, melyet – erősebb megfogalmazásban – a szellemi élet hanyatlásának nevezhetünk. Ha mértéktartóbbak vagyunk, sem mondhatunk mást, mint hogy kulturális válságot érzünk magunk körül. Érinti ez a felbolydulás a leértékelődő hagyományos művelődési modellt, a folyamatot, mely a művészeteknek a szórakoztatóiparba való belesimulásával jár, a nemzeti szinten tételezhető értéktudat felszámolódását, a szellem emberei elfogadottságának, tisztetetének zuhanását. ... Emlékezhetünk, mily eltökélten hagyta el a magyar irodalom egy része a Németh László által történelminek nevezett küldetését: nem gondolt többé a nemzeti sorskérdések felvetésével és a válaszok keresésével, s fordított hátat a közösségi értékrend kifejezésének és őrzésének. Hogyan vállaltak részt írók, művészek, ítések az elkötelezettség, a szolgálat, az érzelmi azonosulás magatartásformáinak kiüresítésében, megbélyegzésében. ... Miféle elszántság táplálja újra és újra az idegennek érzettel, a tőlük különbözővel való leszámolás dühét? Miközben a politika, a vele szemben jobb esetben közömbös, rosszabb változatban ellenséges pénzszórtó hatalom ellenségképévé nő hovatovább a függetlenségi ábrándokat dédelgető értelmiségi – mi is az tulajdonképpen, több vagy kevesebb, mint szakember? – nyűg az örökkön panaszkodó, pénzt kérő költő, a festő és a színházi ember. ... A pozícióban lévők önzése és hisztériája megszokottá vált, módszereik most sem vonzóbbak, mint korábban. A fejét fel-felütő erkölcsi züllés azonban már a dicstelen eltűnés előjele. ... Milyen értelmiségi – művészi szerepeket, lehetőségeket lát(sz) maga(d) előtt? Fenntartható-e egyáltalán ez az életforma, s ha igen, mégis mi módon?”

A körlevélre 35-en válaszoltak, megrázó képeket festve a mai magyarországi kulturális állapotokról. Domonkos László írja A méhfal és ami mögötte van című írásában: „Egyre többet emlegetjük Németh László prófétikus megállapítását 1965-ből, miszerint a magyar irodalmat kezdi felváltani egy magyar nyelvű irodalom, mind gyakrabban próbálunk szembenézni a bendai »írástudók árulásának« jelenkori reprezentánsaival, Kertészektől Parti parttalanokig... Ezek a pályatársak hátat fordítottak a közösség (a magyar nyelvet beszélők, a magyar kultúrán felnőttek közösségének) értékrendjét kifejező, azt megőrző-szolgáló eszmeiségnek, folyamatosan lejáratják és kiüresítik-megsemmisítik a magyarsággal való azonosulást, a nemzeti azonosságtudatot, a nemzeti érzést, a hazafias-erkölcsi gondolkodásmód megannyi megnyilvánulási formáit. Nincs eszmeiség, csak »szöveg« van. (Az is milyen, szentséges ég...) Ez az alapállás is végső soron önfeladás (...) És mindezenközben eszünkbe juthat Döbrentei Kornél egyik igen jó verse 2003 tavaszáról: »meddig hátrálunk még, a méhfalig?« (Hová tűnt a vitézség, fiúk?)” - írja elkeseredéssel Domonkos László. És a méhfalnál hátrább már csak a gerinc van. Ha rövid időn belül nem történik egy gyökeres változás, az már a nemzet létét veszélyeztetné – vélik a hozzászólók.

Ha ez így van az anyaországban, akkor még ennél is tragikusabb a kulturális helyzet itt, a Délvidéken. A jugo-liberális eszmék uralják a művelődési életünket, a magyar nyelvű médiát, miközben a magyar szellemiség csak a kinyilatkozásokban szerepel. A magyar pártpolitika csak a pozícionáltak csoportját szolgálja, a nemzet érdekei egyedül akkor kerülhetnek szóba, ha az a vezetők pozícióját nem veszélyezteti. A helyzet súlyosságát az is bizonyítja, hogy a lélekszámunk rövid időn belül több mint a felére csökkent, falvaink, amelyek népünk megtartói voltak, kiürülnek, elöregednek, a városokban és

a szórványban óriási a beolvadás, a fiataljaink máshol keresnek boldogulást (még szerencse, ha Magyarországra mennek, mert akkor megmaradhatnak magyarnak), a szülőföldünket mind tömegesebben lakják be mások, miközben színházaink és irodalmunk (amennyiben „vajdasági”) elévült izmusoknak hódolnak, a médiumaink egy része pártpolitikát, más része a szerb hatalom kiszolgálását tartja elsődleges feladatának - bajainkat még vég nélkül sorolhatnánk. Az Aracs, a Hitelhez¹ hasonlóan egy „kulturális megtisztulási folyamatot” kíván elindítani - Németh László, Ilyés Gyula, Kodály Zoltán, Makovecz Imre és sok más neves magyar szellemében, akik a nemzet érdekében tevékenykedtek. Ez az Aracsban most először nyilvánosságra kerülő Vajda Gábor-körlevél² is ezt a tisztulási folyamatot kívánja szolgálni, annak ellenére, hogy a levélíró és a bírált személy is már odafönről szemléli jelenünket, de a jelenség és a szituáció ma is ismétlődik. Azt remélve, hogy mások is, akik szívükön viselik az itteni magyarság sorsát, talán bekapcsolódnak a vitába, amelynek középpontjába az a kérdés áll, hogy létezik-e az értelmiség árulásának jelensége ma a Délvidéken? Mert ha nem indul el egy nemzettudatot erősítő, mindent felölelő folyamat, ha a pusztulásunk ilyen katasztrofális marad, néhány évtized múlva, politikusaink fogadkozásai

és ígéretei ellenére, a délvidéki magyarság megszűnik létezni.

A másik ok, amiért e levél közlésre került, hogy tényszerűen bizonyítsuk: dr. Vajda már 1997-ben körvonalazta egy olyan nemzeti szellemiségű, független, bátor folyóirat elindítását, amilyent néhány év múltán, 2001-ben csak az Aracs vállalt fel. Vajda az elmélet embere volt, egy önálló, a hatalom által nem támogatott lap elindításához egymagának nem volt ereje. Ezt az Aracs Társadalmi Szervezet szervezőkészsége tette lehetővé, és indította útjára az Aracs folyóiratot. Vajda és akik a folyóirat mellé álltak, látták és átérezték a délvidéki magyar értelmiség egy részének „árulását”, azt hogy a tevékenységük idegen érdekeket szolgál, éppen ezért tartották fontosnak egy nemzeti lap elindítását. Sajnos, a magyar nemzeti érdekek szolgálata mindig ellenállásba ütközött, így mind a mai napig az Aracs a hatalom és a pénzosztók által csak egy (ha már eltiporni nem lehet) megtűrt, terjesztését mindinkább meggátolandó lap.

A harmadik ok, amiért ez a levél közlésre kerül, hogy ezzel is emlékezzünk korán elvesztett alapító felelős szerkesztőnkre.

Szabadka, 2012. április 20-án.

Térben és időben elveszett emberek, 1999

¹ A két szerkesztőség egyébként az idén közös bemutatkozást tervez Budapesten és Szabadkán

² A körlevélben említettekén kívül, engem is megtisztelve, Vajda Gábor nekem is elküldte írását

Körlevél az Üzenet „szerkesztőbizottság”-a tagjainak

Kedves barátaim!

Töredelmesen bevallom: az ellen tiltakozom, aminek én is oka vagyok. Mentségem: a jóhiszeműség, s az, hogy a tévedésemben többségekkel osztozom.

1992 őszén, az Üzenet szünetelésén megbotránkozván, a Szabad Líceum szeptember 23-án tartott tribünjén a folyóirat újraindítása mellett kardoskodtam. A város sajátos művelődési hagyományaira, forgatandó szellemi tőkéjére, a távlatok gondolkodói fürkészésének szükségességére apelláltam - akkor, amikor a szaporodó nemzeti tömeggyilkosságok miatti félelem kulminált. Főszerkesztőnek azt a Dévavári Zoltánt javasoltam, akinek, annak ellenére, hogy évtizedeken át politikailag megbélyegzett és másod- (harmad-?) rangba kényszerített ember volt, az akkor húszéves Üzenet a legtöbbet köszönhetett. A megbélyegzettség alól felszabadult író munkássága kultúránk haladásával együtt teljesülhet ki – mondtam akkor.

A város politikai felelősei is hozzánk hasonlóan vélekedhettek, mert Dévavári lett a folyóirat főszerkesztője. A szerkesztőbizottság tagjainak lelkesedése azonban nem tartott sokáig. Kezdetben az volt a látszat, mintha az én kulturális radikalizmusomtól riadoznának. E feltevésben azonban nem lehetett sok igazság, mert Dévavári az elmúlt másfél év alatt, amióta én sem járok a szerkesztőségi megbeszélésekre, nem teremtettem újjá a már korábban elidegenedett bizottsági kapcsolatokat, s emellett a tagok többsége egy ízben a Dévavári által veszélyesnek tartott írásom közlésére szavazott.

Dévavári tehát lassanként egyeduralkodóvá vált az Üzenet szerkesztésében. Így aztán csak olyan írásokat hajlandó közölni, amelyek nem sérthetik az őt végre (feltétlen hódolat árán!) befogadó újvidéki kultúrhatalmak érdekeit. Ennek élettelenység, a kultúra lényegi kérdéseinek el-

hallgatása a velejárója. Ami nem kétszínű hízélgés, az káros. Pedig Főszerkesztőnknek évtizedek óta közismerten fenntartásos a véleménye az újvidéki „halhatatlanok” műveiről. Csak hát szerinte a kritikának is megvan a konjunktúrája. Ha gyakorlójának érdekei úgy kívánják, akkor ki kell halnia. Amennyiben ezzel csupán egy műfaj szorulna háttérbe - gondolom én -, nem lenne túl nagy a baj, ám itt az erkölcsi magatartás válságáról van szó. Holott nekünk - írott szóval és tettekkel egyaránt - a nyomorgatott ifjúság számára kellene példát mutatnunk! Miért nincsenek fiatalabb, új írók az Üzenetben? Miért találkozunk többnyire csak az Újvidéken már beváltakkal?

Hiába vagyok magyarországi írói körökben is megbecsült szakember, saját bomló művelődési környezetem épülését nem szolgálhatom abban a folyóiratban, amelynek - a kolofon szerint - a szerkesztőbizottsági tagja vagyok. Annak ellenére, hogy írásaim szövegközpontúak s csak közvetve kapcsolódnak az író személyéhez, a Főszerkesztő (mintha csak a belgrádi minisztérium nevezte volna ki) a polemikus cikkeimet magyarországi folyóiratokhoz tanácsolja, bármilyen alaposan argumentálok is azonban. Csak a pozitív értékítéleteim kaphatnak helyet az Üzenetben. Dévavári azzal érvel, hogy egyes írók az én szemléletem miatt nem adnak neki kéziratot. Mintha nélkülözhetetlenek lennének! Mintha nem az lenne a dolgunk, hogy a Kosztolányi Táborban, a Népkörben és a Könyvtárban új tehetségeket fedezzünk fel:

A szabadkai irodalmi és művelődési folyóiratnak csak akkor van létjogosultsága, ha - ahelyett, hogy az újvidéki Híd után kullogna - a jó értelemben vett ellenlábasságot vállalná. Mert Szabadkának nem csupán szabad királyvárosi múltja, népszokásrendszere, művészet- és művelődéstörténete van, hanem jövője is kell, hogy legyen! Csakis itt és általunk kerülhetnek terí-

tékre kisebbségünk egzisztenciális problémái! Csakis nálunk adott eleve a lehetőség, hogy minél nagyobb számú közönséget hódítsunk meg a folyóiratnak, azaz: a kultúrának, hiteles életnek. Egyébként tévednek azok, akik folyóiratunkat legjobb hetilapunkhoz, a Szabad Hét Naphoz képest jelentéktelennek tartják, mivel az utóbbit vásárlók száma hússzal vagy harminccal szorozza a folyóirat (potenciális) olvasóit. A hetilap ugyanis - az adott körülmények között szükségképpen! - inkább kiszolgál, mint nevel. Így természetesen csak a pusztulás folyamatának lelassításához, fájdalommentesítéséhez járul hozzá. Kisebbségünk távolabbi jövőjével, helyzetének mélyebb, sokoldalú áttekintésével - érdemben, ha akar, sem igen törődhetne. Egyszerűen nem létezhet napi politizálás nélkül. Ezzel szemben az Üzenetnek azt kellene szintetikusán kifejeznie (versben és prózában), amit a hétköznapiok létfenntartásának harcai eltakarnak; azt kellene a kritika (tudományos munka) által közvitára (vagy határozott javaslatként) felkínálnia, ami a lelkiismeretes és szellemileg (de lehetőleg biológiailag is) fiatal emberek a város, a magyar kisebbség és az emberség szempontjából megkerülhetetlennek tartanak.

A tények tanúsága szerint Dévavári Zoltán, a csaknem hetvenéves nyugdíjas képtelen eleget tenni annak a nagy erkölcsi és szellemi kihívásnak, amelyet az Üzenet szerkesztése jelent. Míg például több magyarországi folyóirat főszerkesztője és néhány munkatársa néhány száz kilométerről is el fog látogatni hozzánk, hogy törekvéseiről beszéljen, addig a mi Főszerkesztőnknek az elmúlt négy évben egyszer sem (!!!) sikerült rábírni, hogy az elvégzett munkáról számot adva, ötletadó ellenvéleményre is váró értelmiségieket küldjön a Szabad Líceum asztalához, azok elé, akik eltartják s esetleg meg is veszik a folyóiratot. Vitatkozik ő, de csak kisebb társaságban, főleg négyszemközt, indulatosan, önámító önisméltésekkel, érdemben nem figyelve partnere(i) szavaira.

Az elmondottakból az következik, hogy 1992-ben és 1993-ban nyilvános helyen több ízben kifejtett nézetemet visszavonva, helytelenítem Dévavári Zoltán folyóirat-szerkesztő tevékenységét. Tudomásom szerint a „szerkesztőbizottság”-ban több tagnak van az enyémhez hasonló

tapasztalata, illetve véleménye. Főszerkesztőnk illúziója szerint az Üzenet csak az ő irányítása által élhet. Valójában ezután kellene megszületnie. (Abban a szellemben, ahogyan azt „újjászületésünk” első számának /1993 január—február/ beköszöntőjében megfogalmaztuk, s amiből e négy év alatt alig valósult meg valami.) Mondjuk a Városi Könyvtárban, vagy a Szabad Hét Napban. Én személy szerint a horgosi Bata Jánost, a tehetséges költőt és műfordítót (német szakos tanárt) tartom a főszerkesztői posztra rendkívül alkalmasnak. Alig több negyven évesnél, és - az én megítélésem szerint - beskatulyázhatatlan szemléletű, noha az adott körülmények között elsősorban a népnemzeti törekvésekkel rokon-szenvezik. Cikkeiben elvszerűen vitatkozó, keresztény értékfelfogású. Szerény, a tisztségektől húzódozó ember, de ha sikerülne meggyőznünk, sokat nyerhetne általa Szabadka (és a vajdasági magyarság) kultúrája. Ő ugyanis remélhetőleg felszabadítani, közhasznúvá tenni igyekezne az eddig újvidéki érdekek szerint lefojtott gondolatokat. Meglehet, persze, hogy Ti még nála is megfelelőbb embert javasoltok.

Nekünk mindenesetre nem az a dolgunk, hogy demagóg mellébeszéléssel kellemessé tegyük a „szocializmus” művelődési haszonélvezőinek, satnyulásunk cinikus nyugtázóinak öregkorát. Akkor sem, ha beállítottságunknak értékkiemelőnek, értékkeresőnek kell lennie mindenekelőtt, s ha a leleplezést sohasem egyenlíthetjük is ki az öncélúan bántó szándékkal, az antihumánus bosszúval. Ám hangsúlyozom, hogy „kultúránkban” nem is egy olyan „kulturális veterán” van, akinek a munkásságát legalább egy évtizede azért nem lehet tisztességes mérlegre helyezni, mert az illető „súlyos beteg”. A hivatalnoki falazás (sógor-koma-jóbarátság, vagyis az ún. „kulturális magatartás”) következtében fiataljaink tízezrei betegedtek meg időközben (azaz: rossz tankönyvek oltották beléjük gyakorlati humanizmus helyett az álnemzetköziség léhaságát és hagyták őket nyelvileg elkorcsosodni; cinikusak vagy legalább közönyösek, mert nem tudatosították bennük a hiteles emberi értékeket; nem ritkán indokolatlanul menekültek külföldre stb.), míg „nagy öregeink” tekintélyét vigyázva nem, vagy csak látszólagosan vetették fel munkásságuk alapkérdéseit. Igaz: a pozitívizmust és a pragma-

tizmust túlhaladó gondolkodást az utóbbi évtizedekben a törvény nem büntette, hanem csupán mellőzték. És megbélyegezték: mint pamfletet, mint személyeskedést. (Mintha a legnagyobbaknak - Darwinnak, Nietzschének, Freudnak - az életművét a születésétől kezdve a mai napig nem vitatná az egész világ értelmisége.)

Ha valami oknál fogva az önkormányzat mégsem váltaná le a tudommal általa sem igen kedvelt, az 1993-ban vállalt céljainkat megtagadó Dévavári Zoltánt, s ha a szerkesztőbizottság tagjai továbbra is a bojkott közönyében vesztegelnének, akkor én bejelentem: nem akarom többé látni a nevem a szerkesztőbizottság tagjai között. Elegem van a hazugságból! A gyanútlan olvasó még azt hihetné, hogy vizet prédikálok és bort iszok, vagyis, hogy én is támogatom az újvidéki

rekedt, többnyire demagóg magyar csúcsértelmiség és szabadkai csatlósai naivan vagy ravasz közvetettséggel etnocid törekvéseit. (Ennek példahalmazával legutóbb főleg Bányai János Kisebbségi magyaróra c. írásgyűjteményben találkozhattunk.)

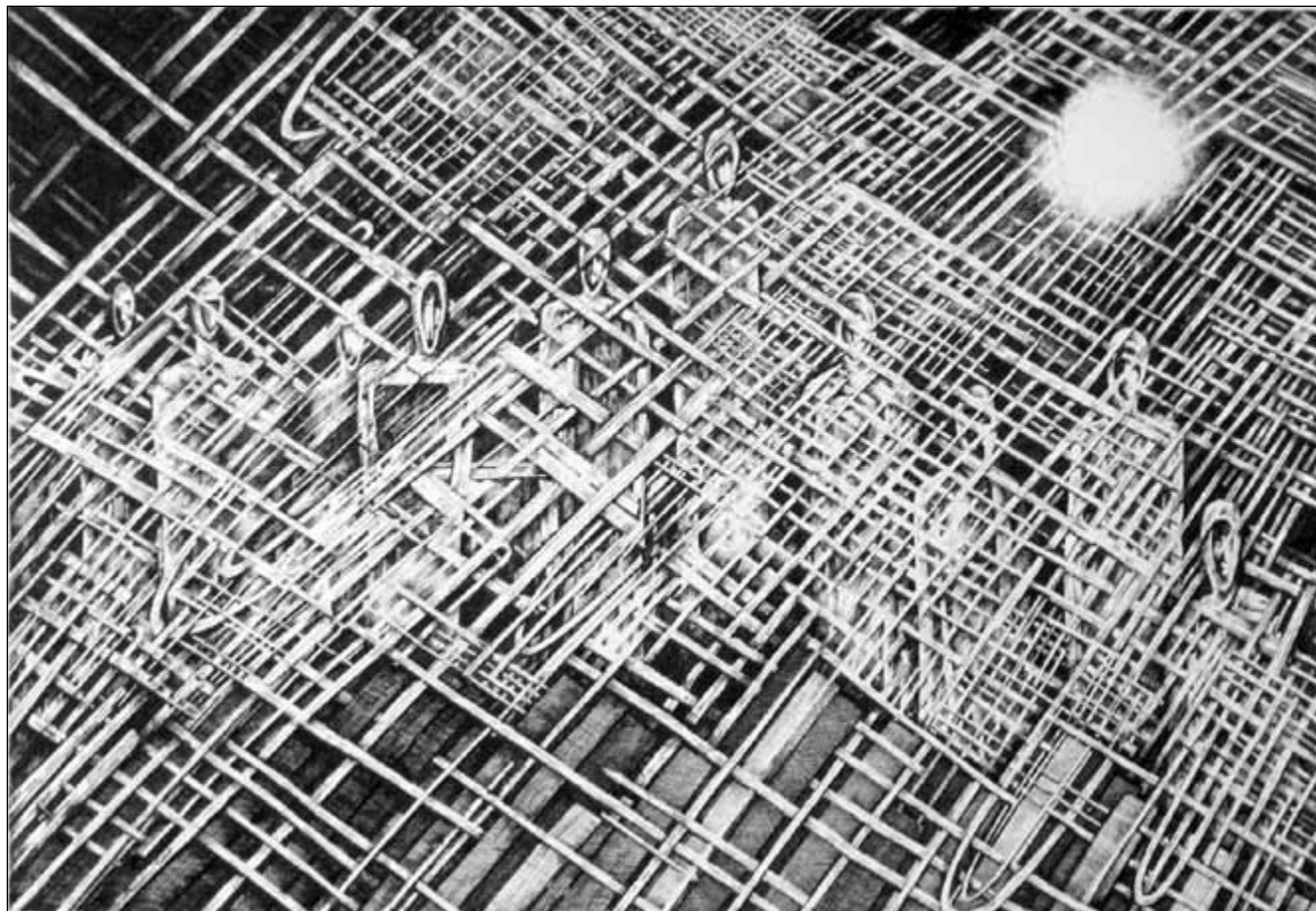
Bízom benne, hogy a lelkiismeretetekre fogtok hallgatni s nem lesz közöttetek irigy ember, aki a kisebbségi érzését és alkati tehetetlenségét a humanizmus, megértés hamis fogalmával igyekszik racionalizálni.

A további együttműködés reményében, tisztelettel:

Vajda Gábor

Szabadkán, 1997. március 30-án.

Megjegyzés: E körlevelet a „szerkesztőbizottság” tagjain kívül Dévavári Zoltánnak, Biacsi Antalnak, Kasza Józsefnek és B. Foky Istvánnak is eljuttattam.

Keresztűz, 2008

A demokrácia színe és visszája

A bűvös szó

A demokráciára való hivatkozás ma olyan, mint régebben a Szentírásra történő utalás: véget vet minden vitának. A megfellebbezhetetlen igazságot jelenti, megkérdőjelezhetetlen erkölcsi normát, a kifogástalan viselkedést és irányadó magatartást. A szó lakatot tesz mások szájára, kerékbe töri a gondolkodást, akkor is, ha annak használója nincs is a fogalommal tisztában. Márpedig többnyire ez a helyzet, a politikai tusakodásban mindenki a demokráciával leplezi szándékát. Nem mindig tudatos megtévesztésről van szó, néha a jó szándék nem vitatható, egyszerűen csak mindenki mást ért demokrácia alatt. Mindez nem számít. A szó mágikus erejébe való hit fontosabb az érveknél. Aki a szájára veszi, úgy tesz, mintha egy nagyhatalom zászlaját emelné a magasba. Aki ellent mer mondani, az magára vessen, egy nagy és kérlelhetetlen hatalommal fog ujját húzni.

Márpedig a demokrácia a gyakorlatban sok mindent jelent. Jelentheti az egyenlőséget, a személyi szabadságjogokat, a parlamentarizmust, a jólétet, a társadalmi haladást, a jogállamiságot, de jelentheti a társadalmi szolidaritás hiányát, a közösség atomizálódását, a szerepek tisztázatlanságát, a jogállamiság hanyatlását, a politikai oligarchia uralmát, a pénzhatalmat, az anarchiát, a lelketlen tömeget, az elviselhetetlen életkörülményeket. Minden lenyomható az emberek torkán, elég, ha ellentmondást nem tűrő hangon a demokráciára hivatkozunk.

Az elmúlt húsz évben minden a demokratikus átalakulás jegyében történt. A közéleti programokban, az érvelésekben, a tettek indokaiban egyetlen bűvös szó uralt mindent – a demokrácia. A legcsalárdabb manipulációk igazolását szolgálta és szolgálja ma is. Korunkban, ebben a cél és úttévesztett történelmi időszakban, talán ez jelenti az egyik legsúlyosabb következménnyel járó problémát. A demokrácia szó inflálódása, hitelvesztése.

A népek rendszerint akkor jutnak nagy bajba, ha a fogalmak tisztázatlansága miatt nem érzékelik, hogy bajban vannak. Ha valamiben vakon hinni kell, és nem szabad róla gondolkodni. Hinni kell, hogy demokráciában élünk, akkor is, ha az adott körülmények között minden ellene szól.

A demokrácia nevében

A nagyhatalmak nap mint nap kioktatásban részesítik a világ népeit az emberi szabadságjogok és a demokrácia hiányára hivatkozva. A demokrácia terjesztése érdekében háborúkat szítanak. Ebben az Egyesült Államok az éllovas. Az úgynevezett fejlett Nyugat a kelet- és közép európai kisállamokat oktatja gazdasági szankciókkal. Miközben bagoly mondja a verébnek...

Amerika több mint ezer városában és több mint száz országban talált követőkre az a tüntetéssorozat, amelynek keretében az emberek tiltakozásuknak adtak hangot azok ellen, akik a demokrácia álarcába és védőköpönyegébe öltözve százmilliókat zsákmányolnak ki az életminőség rovására.¹ „A tüntetéssorozattól a Nagytőke, a Dúsgazdagok, az Ingenyelők, az 1 százalék megrettent, a népharagtól pánikba esett! Azok, akiknek semmi veszíteni valójuk nincs – mert se munkahelyük, se biztosításuk, se nyugdíjuk, se jöhírük (amit a letartóztatással járó priusz tönkretelhetne) –, azok békés gyülekezésükkel is bosszantják a Mindenek Urait. Pusztá létükkel is. Őket csak (ki)szolgáloi pozícióban tűrik meg a Kiváltságosok: a véleményüket már nem akarják hallani.” – írja Purger Tibor Amerikából.

És nemcsak a tömegek tiltakoznak. Egyre több szakértő is felemeli a szavát, hogy ez a mostani helyzet nemcsak a kapitalizmus „egyik megszokott” ciklikus krízise – hanem magának a rendszernek a válsága. Annak a liberális demokratikus rendszernek, amelyhez erőszako-

¹ Purger Tibor: *Megrettentek az Urak? Világrengető tiltakozástól tart a Tőke Magyar Szó*, 2011. november 15.

san hozzá akarják pofozni a világot. Úgy tűnik, hogy a liberális demokrácia elérte végső határait, és innen már csak a szikla maradt és a szakadék. Kiderült, hogy a történelem legjobbnak hitt, mondott rendszere egyáltalán nem jó, hogy nem az emberekért van, hanem a tulajdonosokért. A tulajdonjog fontosabb az emberi jognál. És aki nem tulajdonos, az vessen magára. Nem tudhatjuk, hová vezet mindez. De többé aligha lehet elhallgatni, hogy a Király meztelen...

Közelebbi példák

Az alapvető szabadság- és önrendelkezési jogok Magyarországon több száz éve az alkotmány szerves részei. Így van ez az európai országok többségében. Papíron. Ezeknek a jogoknak a megsértése a történelem folyamán újra és újra felkelésekhez és forradalmakhoz vezetett, amelyek hosszabb távon mindig impulzust adtak a demokratikus fejlődésnek. A kommunista rendszer összeomlása például az 1956-os forradalommal és szabadságharcral kezdődött.

A kommunista rendszer összeomlása után Magyarország – a térség népeivel együtt – végre megindulhatott egy akkor sokat ígérő szabadság felé. Nagyot kellett csalódnuk. A megígért „új európai ház”-ban, amely a demokrácia kiteljesedését ígérte, szabadság helyett diktatórikus kényszerszorongatás, biztonság helyett aggasztó kétség, jog helyett hazugságokon alapuló igazságtalanságot kell tapasztalniuk. A demokrácia bajnokai a „felzárkóztatás”, az „európai értékek” ürügyén eladósítanak, megaláznak, kirekesztenek népeket, és megkérdőjelezik demokratikus jogaikat.

Hozsannázás helyett le kell rántani az új, láthatatlan diktatúrának az álcáját, ameddig még nem késő – írja Éva Maria Barki², majd így folytatja: „Ez a harc sokkal nehezebb, mint a páncélosok elleni volt 56-ban. A fegyverünk csak a szó, a jog, az erkölcs és az európai értékek, ha úgy tetszik, a demokrácia, amelynek a nevében csőbe húztak bennünket. A harc azért nehéz, mert nem mi, hanem az Európai Unió szenved demokrácia deficitben. Ki vagyunk téve minden önkénynek, mert az Európai Unió a mai napig nem tett eleget a kötelezettségének. Például mind a mai napig nem csatlakozott az

Emberi Jogok Európai Egyezményéhez, hogy ne lehessen felelősségre vonni az uniós szervezeteket az Emberi Jogok Európai Bíróságán.

Nem mi távolodtunk el az európai értékektől, hanem a brüsszeli hatalomcentrum. Nem mi tagadjuk meg a demokráciát, hanem az európai uniós szervezetnek hiányzik a demokratikus legitimáció. Üldözik a nyelvünket, bántalmazza a nemzetrieszeinket! Kioktatják, felelősségre vonják a demokratikus úton megválasztott kormányt.”

Szabadság- és önrendelkezési jog

Európa – a demokrácia nagy tanítómestere – gazdasági, politikai válságban és erkölcsi romlásban van. A kommunizmus összeomlása után nem így képzeltük el az új Európát! A hidegháborús autokrata Európa helyett egy új, demokratikus Európát kell felépítenünk. Egy olyan Európát, amely nem centralisztikusan, hanem policentrikusan van felépítve. Egy olyan Európát, amely visszatér a keresztény gyökereihez és értékeihez, egy olyan Európát, amelyben nem a pénzüligarchia rendelkezik szuverenitással, hanem a nép és a nemzet! Egy olyan Európát, amelyben tiszteltben tartják a népek demokratikus akaratát. Egy olyan Európát, amelyben minden nép az alapvető szabadságjogokkal, elsősorban az önrendelkezési joggal élhet, amelyet a Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya és a Gazdasági, Szociális és Kulturális Egyezségokmánya az 1. Cikkben így definiál: „A népek szabadon határozzák meg politikai rendszerüket és szabadon döntenek gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődésükről.” Csak az önrendelkezés és az állami szuverenitás alapján lehet Európában a népek szabadságát és az igazi békét megalapozni. Nem engedhetünk a zsarolásnak és kényszernek! Nem szabad félnünk, vállalnunk kell a kihívást! Soha nem szabad feladni az önrendelkezést és az önbecsülést!³

Csoóri Sándor a demokráciáról

„A parlamenti demokráciát nem unatkozó anyagok szokták ajándékba adni egyik népnek

2 Dr. Eva Maria Barki: Egyetemes magyar nyilatkozat. <http://www.nemenyi.net/default.asp?SID=0&AID=0&Direkt=93575>

3 Dr. Eva Maria Barki: Egyetemes magyar nyilatkozat. <http://www.nemenyi.net/default.asp?SID=0&AID=0&Direkt=93575>

sem” – írja Csoóri Sándor 1989-ben ⁽⁴⁾, aggódva figyelve a fejleményeket és hangot adva kétségeinek, hogy a politikai és jogi viták zsivaja eredményeként vajon milyen közhatalom jön majd létre Magyarországon. „Mi lesz a hatfelé szakadt magyarsággal... Egyáltalán: mi lesz magával a nemzettel?”

„Komoly gyanakvással figyelem ezt a kézműves munkát” – írja ⁽⁵⁾. Fenntartásokkal fogadta azoknak a „radikális demokratáknak” a ténykedését (és térnyerését), akik minden „elszántságukkal egy új Magyarországot akartak”. Milyen új Magyarországot? – teszi föl a kérdést. A történelem óvatosságra int bennünket a két népeség, a nemzetépítés és a demokrácia vonatkozásában.

A nemzetépítés és a demokrácia nem mindig esik egybe. A századelőn „elhíresült demokraták” jutottak eszébe, akik „demokrata létükre sose tudtak igazi hazafiakká válni, mert elhanyagolhatónak tartották a nemzethez fűződő érzelmeiket és hagyományokat” ⁽⁶⁾. Persze a fordítottja is előfordult bőven, teszi hozzá. A jó hazafiak se mindig tudtak jó demokratákká válni...

„A demokráciát ... politikai csodának hittük” – írja. ⁽⁷⁾ „Még a legérzékenyebb közéleti emberek is azt hitték és hittették el másokkal, hogy a választások után, a pártok porondra lépésével, a szabad sajtó hirtelen kivirágzásával minden megváltozik”, holott tudnunk kellett volna, hogy „választani csak egy olyan nép tud, amelyik valamelyest jártas a világban és amely – egyénekenként és együtt is – ismeri az egymástól megkülönböztető igazságokat és esélyeket. Honfitársaink hetven-hetvenöt százaléka azonban önmagát sem ismerte, nemhogy kínálózó esélyeit.”⁸

Majd töprengéseit így folytatja: „Az események forgatagában állva, a demokrácia örvényének a közepén egyszer csak arra kellett rádöbbenem, hogy mi, értelmiségiek, küldetésüinktől megittasulva, ismét fölülről akarjuk megváltani az országot, s ehhez a megváltáshoz készülünk

átalakítani a rendszert. Pedig épp nekünk kellené – s kellett volna – leginkább tudnunk, hogy eddig még egyetlen rendszer se váltott meg eredményeivel sehol egy népet, mert csakis a magát újjászülő nép képes új rendszert teremteni.” ⁽⁹⁾ Joggal teszi szóvá azt is, hogy az értelmiségiek helyett, hogy felvilágosító munkát vállaltak volna, pártszervezéssel foglalkoztak, „ahelyett, hogy az emberiség nagy eszményeinek az infúziós palackjára kötötték volna rá a legyengült szervezetű magyarságot”... hatalomszervező technikusokká váltak.

Talán ez sem a véletlen műve – fűzhetnénk hozzá. Egyszerűen nem volt, hiányzott az a magyar értelmiség, amely erre a felvilágosító szerepre alkalmas lett volna. A Kádár-rendszerben szocializálódott, magát ellenzéknek tartó, valójában bizonyos privilégiumokat, nemesi előjogokat élvező egyének és csoportok nem voltak alkalmasak a rendszerváltásra... Azt tették, amihez értettek: bekerülni valahogyan a hatalomba.

Magyarország és az új demokrácia

A rendszerváltás által piederstálra emelt magánosítás is a demokrácia jegyében zajlott, amelyről sokan úgy vélekednek, hogy mocskosabb volt, mint az 1947–1949 között lezajlott államosítások.¹⁰ A volt és a leendő politikai és gazdasági elit törvényesen (!) zsebre vágta az országot. Ezt a rablást lehetővé tevő törvények megalkotó neves jogászprofesszorok az istenadta népre is gondoltak. Annak érdekében, hogy a törvényhozók a figyelmet eltereljék a nagy rablásról, lehetővé tették, hogy a dolgozó nép Bécsből hűtőládákat fuvarozhasson át a határon, és pár tízezer forintért megvásárolhassa a lerobbant tanácsi bérlakásokat.

A demokratikus közvélemény helyett a kerekasztalok módolták ki a rendszerváltást, azaz a nyugati bankok bevonulását a kivonuló szovjet tankok helyébe. Így cseréltünk eben gubát...

Magyarország demokratikus alapokon áll. Magyarország új alapokon áll, sulykolja immár vagy húsz éve a média. Milyen alapokon? Szétrombolt alapokon? Három milliót meghaladó koldussal? Megélhetési bűnözőknek kiszolgál-

4 Csoóri Sándor: *Tenger és diólevél. Összegyűjtött esszék, naplók, beszédek. 1961-1994. Második kötet. Püski. Budapest, 1994.*

5 *Im. uo.*

6 *Im. uo.*

7 Csoóri Sándor *im.* 1175. oldal.

8 Csoóri Sándor *im.* uo.

9 Csoóri Sándor *im.* 1176. oldal.

10 Juhász György: *A Gorenje-turizmustól a Visegrádi Szerződésig. In.: Aracs, 2010. március 15. X. évfolyam 1. sz.*

tatott öregekkel? Összeomló egészségüggyel? Beszűkülő oktatási színvonallal? Külföldön megélhetést kereső tömegekkel? 1956 legnagyobb vesztesége az a 200 ezer feletti magyar ember volt, aki külföldön keresett megélhetést és vitte magával szakmáját, felkészültségét, erős jellemét, magabiztos énjét. És ma? Nem egyszerre vonul ki hazánk szellemi krémje, hanem fokozatosan – de hányadik százezer hagyja el már az országot?

Az, ami 1989-90-ben lejátszódott Magyarországon, amit sokan rendszerváltásnak neveznek, valójában csak politikai és állami vonatkozásban hozott változást, talán némi pozitívumot, a valódi demokráciából azonban vajmi kevés valósult meg. Az anyagi szférában a régi/új vezetés úgy próbálta meg visszaállítani a piacgazdaságot, hogy gátlástalanul a lakosságra szabadította a vadkapitalizmust, aminek következtében a magyar társadalomnak több mint 60 százaléka a létminimum határára, vagy az alá került, és ijesztő méretűvé vált munkanélküliség. Ugyanakkor elmélyült az a bürokratikus rendszer, amelyben a polgárok vagy korrupcióval, vagy hallatlan időpocsékolással intézhetik el ügyes-bajos dolgaikat. „Amit más országokban egy telefonbeszélgetéssel vagy egy személyi igazolvány felmutatásával el lehet intézni, ahhoz Magyarországon hetvenhét bizonylat és igazolás kell és egyhónapos átfutási idő.”¹¹

Délszláv tapasztalatok

Már jóval az összeomlása előtt világossá vált, hogy a kommunista rendszer az ezerszer deklarált demokratizálódásnak, az emberi szabadságjogok kiterjesztésének képtelen utat nyitni hatalmas és magatehetetlen apparátusával, civakodó vezetőségével, a vég nélküli konferenciázással és határozathozatalokkal. Képtelen megreformálni önmagát. Ez az önigazgatási szocializmusnak sem sikerült.

A szocialista országok közül Jugoszláviának sikerült elhitetnie a világgal, hogy sikerült megoldania a dolgokat, holott kirakatpolitikájával csak elfedte azokat. A száz éve megoldatlan nemzeti emancipációs törekvéseket vasfegyelemmel lefojtotta, a kisebbségek egyenjogúságának kérdését meg-

oldottnak nyilvánította. Nyugat mindebből annyit látott, amennyit látni akart. Az egymással testvériségben és egységben élő, demokráciáért küzdő, illetve annak áldásait élvező tömegeket, zászlókat, baráti ölelést, avantgárd írókat, erkélyről szónokló disszidenseket.¹²

Sokan még ma sem értik, hogyan fordulhatott az általános cimboraság, a példás egyenlődsdi, a baráti ölelkezés egymást fojtogató, gyilkos, halálos ellenségességgé. Nyugat nem hitt a szemének, hogy az eladdig békés körtáncot járó közösségek hirtelen kölcsönös vállalkozásba és gyűlölködésbe merültek, az Európáról, és az oda vezető útról szóló hadovázó férfiak meg torzonborz alakot öltöttek, akik fogaik közé vett törrel estek egymás torkának.

Európa sem akkor, sem korábban, sem napjainkban nem tud mit kezdeni a keleti felével. „Kelet mindig csak kér, követel. Kölcsönt, eszmét, elismerést, esetenként még rendőri közbelépést is.”¹³Főleg az önrendelkezési jog az, amivel nincsenek kibékülve, különösen a kis nemzetállamok idegesítik őket. Ezek az okozói minden feszültségnek a térségben, mondják.

Európa, a demokratikus Európa, nem óhajt tudomást venni a tegnapi vasfüggöny mögötti kényes kérdésekről, a népek önrendelkezési jogáról, a kisebbségek megoldatlan helyzetéről, és ami a legszomorúbb, a demokrácia sem érdekli különösebben, legfeljebb a saját értelmezésében. Jugoszlávia szétesése idején – Szilágyi Károly találó kifejezésével élve – „sükketté tette őket az ignorancia és arrogancia”.¹⁴ Nem értették például, hogy az egykori Jugoszlávia lakosságának mindössze 8 százalékat alkotó szlovének miért kezdték emlegetni elszakadási jogukat, majd később fegyveres konfliktust is vállalva, éltek is vele. Igen, csak hogy ez a 8 százalék a jugoszláv nemzeti jövedelem 25, és az országos devizabevétel 30 százalékat valószínűsítette meg, ugyanakkor viselniük kellett a rájuk központilag kimért, aránytalanul nagy terheket, ami immár saját fejlődésüket, mi több, fennmaradásukat veszélyeztette.

Helyzetük javítása érdekében a szlovének demokratikusabb viszonyokat sürgettek, az erős központosítással szemben laza konföderációra törekedtek. Nem a kis népek nacionalizmusa feszítette

¹¹ Szilágyi Károly: *Nyílt pályán. PANNON-KULÚRA*, Budapest. 2011. 90. oldal.

¹² Szilágyi Károly *im.* 108. oldal.

¹³ Szilágyi Károly *im.* uo.

¹⁴ Szilágyi Károly *im.* 110. oldal.

szét az országot, hanem a szerbek által megtagadott jogok. Ez vezetett a fékevesztett gyűlölethez, a kioltott életek tízezreihez... Ez az, ami Európa fülébe máig sem jutott el, ahogyan Trianonról és annak máig ható következményeiről sem hajlandók tudomást venni, mert már akkor is demokráciadeficitben szenvedtek, miközben más népeket leckéztettek meg.

A népek börtöne

A trianoni békeszerződés 92. évfordulójára emlékezünk az idén. Trianon elrettentő példa, hogy milyen aljas gaztetteket lehet elkövetni a demokrácia paravánja mögé bújva. Mindaz, ami Trianon óta történik velünk – földönfutóvá tenni, kiűzni, tönkretenni a térségben élő magyarokat –, a nyugati nagyhatalmak kegyéből és bűnös asszisztenciája mellett történik.

Az Osztrák-Magyar Monarchia, amit a történészek a „népek börtönének” szoktak nevezni, az első világháborúban elszenvedett vereség után széthullott. A történészek azzal magyarázzák a Monarchia széthullásának az okát, hogy többnemzetiségű volt. Az etnikai heterogenitás azonban önmagában véve nem vezet egy ország széthullásához. Az sem, hogy az együtt élő népek gazdasági fejlettségi szintje különböző. Elég sok államot ismerünk, amelyek stabilitását nem befolyásolta az a körülmény, hogy több nemzetből tevődnek össze. Gondoljunk csak az Egyesült Államokra, Kanadára, Svájcra. De ide sorolhatnánk Spanyolországot, Olaszországot és Nagy-Britanniát, de akár Franciaországot is.¹⁵

A Monarchia részben azért hullott darabjaira, mert demokráciadeficitben szenvedett. Az ország megcsontosodott politikai szerkezete ellenállt minden reformkísérletnek, amely a belső konfliktusok megoldására irányult. Belső konfliktusok azonban minden többnemzetiségű országban voltak és vannak. A kisebbségek azon törekvése, hogy szuverén nemzetállamot hozzanak létre, csak abban az esetben jár sikerrel, ha a központi hatalom ereje megrendül, a körülmények térdre kényszerítik.

Valójában azonban az első világháborúból vesztes félként kikerült Monarchiának a Trianonban 1920. június 4-én megkötött „béke” vetett

véget. A földarabolás, amely átszabta Közép-Európa politikai térképét, a szólamok szintjén a térség demokratizálásának a jegyében történt. A gyakorlatban azonban egy többnemzetiségű állam helyett több többnemzetiségű állam jött létre. A zöldsasztalnál, amely mellett a győztes nagyhatalmak elvtelen politikai alkuja történt, a népek önrendelkezési jogára hivatkoztak, a döntés azonban, amely az alku eredményeként megszületett, nélkülözött minden etnikai alapot.

A trianoni komplexum

A Monarchia összeomlásának és vele a történeti Magyarország felszámolásának következményeként Magyarországot sorozatos belpolitikai válságok rázták meg – az őszirózsás forradalom, a proletárdiktatúra, az '56-os forradalom leverése. Mindez egyfajta tudathasadásos állapothoz vezetett. A korabeli politikai szemlélet, Bibó István meglátása szerint „Magyarország felosztását egyszerűen brutális erőszaknak és a győzők hipokrizisének tulajdonította, és nem volt képes disztingválni a leválásra érett másnyelvű területek elcsatolása és az oktanul és igazságtalanul elszakított magyar nyelvű területek elszakítása között.” Ennek következtében nem tudott elszakadni a történeti nagy Magyarország ábrándképétől, ami egyenes úton vezetett az 1944. évi katasztrófa felé. A történeti nagy Magyarország illúziója ezzel végleg összeomlott, ma azonban már ez is kevés: Magyarországnak szembe kell néznie egy olyan véglegesnek ígérkező békével, mely megint csak nem biztosítja az etnikai határokat sem. Hogy ennek elviselésére lesz-e elég belső tartaléka, az [a] jövő demokratikus fejlődésének döntő kérdése.¹⁶ Bibó István ezeket a sorait röviddel a párizsi békekonferencia előtt írta, szeretne volna felkészíteni a közvéleményt a várható határozatokra.¹⁷ Amint

¹⁶ Bibó István: *A kelet-európai kisállamok nyomorúsága. Argumentum Kiadó – Bibó István Szellemi Műhely. Sorozatszerkesztő és az utószót írta: Dénes Iván Zoltán. 66., 67. oldal.*

¹⁷ *A párizsi békekonferencia a Szovjetunió, az Egyesült Államok, Nagy-Britannia, Franciaország, Kína, Ausztrália, Belgium, Belorusszia, Brazília, Csehszlovákia, Dél-afrikai Unió, Etiópia, Görögország, Hollandia, India, Jugoszlávia, Kanada, Lengyelország, Norvégia, Új-Zéland és Ukrajna részvételével 1946. július 29-én kezdődött a Németországgal szövetségben harcolt öt volt ellenséges állammal – Bulgáriával, Finnországgal, Magyarországgal, Olaszországgal és Romániával – köten-*

¹⁵ Szilágyi Károly *im.* 119.-121. oldal.

az várható volt, a békekonferencián lényegében véve megerősítették azokat a trianoni határokat, amelyekről ország-világ tudta, hogy rosszak és mélységesen igazságtalanok, és rezignált keserűséggel fogadja az ország. Bibó István joggal adott hangot aggodalmának, hogy a békekötés minden visszahatása között az lesz a legsúlyosabb, hogy a békekötés ügye újból összekapcsolódik a demokrácia ügyével, s újból kialakul az a közhangulat, amely a békeszerződésért a demokráciát egészben felelőssé teszi, és a békekötés igazságtalanságából a demokrácia alapvető hazugságát következteti.¹⁸ Hatástalanná fog válni minden figyelmeztetés, mely demokratizálódásunk elégtelenségére mutat rá, vagy a magyar népszabadság mélyebb és véglegesebb megalapozásának szükségét hirdeti. „Annál hálásabb dolog lesz maró gúnnyal emlegetni a cseheknek vagy pláne a még több gúnnyal emlegethető szlovákoknak a demokrácia cégére alatt viselt épületes dolgait.”¹⁹ Valóban az angyalok szavával kell szólnia annak, aki ilyen helyzetben úgy tud hangot adni a csalódásnak és a keserűségnek, hogy ezen a hangon keresztül kifejezésre tudjon jutni minden meg nem érdemelt egyéni szenvedés és mindaz a sok disszonáns érzés, melyet ez a békemű felkavart, s ne fojtsa meg azokat az erőket, melyek a demokráciában önmagára találó, szabad, emberhez méltó Magyarország felé visznek.

Bibó István – a demokrácia nevében – fölveti a békecsinálók felelősségének a kérdését. Ez a felelősség nem azért áll fenn, mondja, mert a döntések számunkra kedvezőtlenek, hanem azért, mert az eldöntött kérdéseknek a kelet-európai konszolidáció szempontjából való jelentősége és a hozott döntések át nem gondolt és kártékony volta, attól függetlenül is, hogy számunkra kedvezőtlenek, köztudomású.

A magyar közvélemény újból meg újból megtagasztalta a nagyhatalmak elvtelenségét, egysze-

rűen képtelen napirendre térni a béketárgyalások kiábrándítóan felületes, a demokratikus világ hatalmak felelőtlen, minden mértéket meghaladó igazságtalansága és aljassága fölött.

Bibó István, a demokrácia talán egyik legelkötelezettebb magyar híve, arra bátorít bennünket, hogy a békeszerződésről való őszinte véleményünket nem kell magunkba fojtanunk. Ellenkezőleg, az őszinteségnek teljesnek kell lennie. Feltéve, hogy a keserű csalódások ellenére, hitet teszünk a demokrácia mellett.

Bibó István a demokráciáról

Gyakran elhangzó vád, hogy Magyarországnak a nem demokratikus volta miatt kellett bűnhődnie. El kell-e fogadnunk azt a vádat, hogy azért kaptuk ezt a békeszerződést, mert kevésbé vagyunk demokraták ennél vagy annál a szomszédunknál? Nyilvánvalóan nem. Ha ennek ellenére mégis megrövidítettek bennünket, mit kell felelnünk arra a beállításra, mely szerint kár és felesleges sokat erőlködni a demokrácia irányában, mikor, íme, a demokratikus Magyarország sem tudott magának jobb békeszerződést kiharcolni, sőt rosszabbat kapott, mint amilyent egykor a feudális Magyarország kapott?²⁰

Nem szabad ilyen végzetes, tudathasadásos állapotba kerülnünk. Aligha vitatható, hogy a demokratikus fejlődésnek Magyarországon igen nagy nehézségei, akadályai voltak és vannak. Hiányoztak hozzá a társadalmi és gazdasági feltételek. Bibó meglátása szerint a tőlünk nyugatra eső országokban a polgári osztály erőteljesebb fejlettsége és az iparosodás magasabb foka biztosítja a demokratizálódás társadalmi és gazdasági előfeltételeit. A tőlünk keletre és délre eső balkáni országokban a felső osztályok gyér és kevésbé nyomasztó volta és a többségében közvetlenül a népből származó értelmiségi osztály megléte adnak a demokratizálódás tekintetében biztatóbb és könnyebb lehetőségeket. Magyarországon mindkét irányban nehezebb a helyzet. Leginkább azonban a rossz, a demokrácia elveit megcsúfoló békeszerződések voltak a lényeges tényezők annak, hogy Magyarország demokratizálódása a történelem folyamán a kelleténél is jobban elakadt.

dő békeszerződések tervezetének a megvitatásával. Az elkészült szerződéstervezeteket a külügyminiszterek tanácsa New York-i ülészakán (1946. november 3. – 1946. december 12.) hagyta jóvá. Aláírásukra, köztük a magyar békeszerződés aláírására, 1947. február 10-én került sor Párizsban. Lásd: Romics Ignác: Az 1947-es párizsi békeszerződés. Osiris Kiadó, Budapest, 2006. 189–247.

18 Bibó István: A kelet-európai kisállamok nyomorúsága. Im. 136., 137. oldal.

19 Bibó István im. uo.

20 Bibó István im. 149. oldal.

Szó sincs azonban arról, hogy egyik vagy másik ország a többenél demokratikusabb volna, mondja Bibó István. A demokráciára való üres hivatkozás helyett igazabb dolog felismerni, hogy a politikai morálnak egyugyanazon lejtője felé botorkálnak a kelet-európai kis népek egyaránt. Csak egy-egy emelkedik ki közülük egy-egy szerencsés történelmi pillanatban.²¹ Majd így folytatja: „A magunk dolgában le kell szögeznünk tisztán és világosan, hogy nekünk nem az angolszászok, az oroszok vagy a csehek kedvéért kell demokratáknak lenni, nem is területi kérdéseink mikénti eldöntéséért, hanem mindezekről függetlenül egyes-egyedül magunkért, a magunk népéért. Nem szabad még egyszer elkövetnünk azt az örültséget, hogy azért, mert különféle országok, amelyek történetesen demokráciáknak vallották magukat, igazságtalanságot követnek el, vagy magyar véreinkkel igazságtalanul vagy embertelenül bánnak, mérgünkben és elkeseredésünkben magunk fosszuk meg magunkat azoktól a beláthatatlan előnyöktől és lehetőségektől, melyeket a demokrácia irányában való fejlődés jelent. Olyan volna ez, mint annak a gyerekek az eljárása, aki magamagát fosztja meg legkedvesebb játékától, mert valami görcsös tévképzet folytán úgy képzei, hogy ezzel a környezetét bünteti meg. Abból, hogy a demokrácia nevében igazságtalanságot is lehet elkövetni, még nem következik, hogy a demokrácia merő humbug és csalás, ami mögött elnyomás, nemzeti elfogultság és imperializmus húzódik meg. Mindezek megbújhatnak a demokrácia mögött, de ezzel még nem válnak azonossá vele.”

A politika dzsungelében

Miközben azóta is, ma is, napról napra megannyi igazságtalanságot követnek el a demokrácia nevében, kiváltképpen velünk, magyarokkal szemben, ebből nem következik az, hogy mérgünkben és elkeseredésünkben a demokratikus elveket meg kellene tagadnunk, ahogyan a Jobbik elnöke, Vona Gábor tette egyik nyilatkozatában.

„Nem vagyunk kommunisták, mert a mi szellemi centrumunk nem az osztályhatalom. Nem

vagyunk fasiszták, mert a mi szellemi centrumunk nem az államhatalom. Nem vagyunk nemzetiszocialisták, mert a mi szellemi centrumunk nem a faji hatalom. De nagyon fontos, hogy jól értse mindenki: demokraták sem vagyunk, abban az értelemben, amivé az mára züllött. Nem, mert a mi szellemi centrumunk nem a pénz és a tőke hatalma. Tudom, hogy ez utóbbi kijelentésért nagyon komoly támadásokat fogunk kapni, de valakinek végre ki kellett már mondania, hogy a válság, amelyben élünk, ez nem csupán gazdasági válság, hanem a liberális demokráciák válsága is. Válsága azon politikáknak, amely a manipulációra, az egyre alacsonyabb színvonalra, az emberek butítására és anyagi függésben tartására épül.”²²

Kétségtelen, hogy nem könnyű eligazodni a politika dzsungelében. A globalizálódás sokkal összetettebb folyamat annál, mint amilyennek kiöltői szeretnék. A demokrácia sem úgy működik, ahogyan mi szeretnénk. Sőt, az sem kérdéses, hogy Magyarország a ráerőszakolt liberális demokráciának issza a levét. Az emberek által megtermelt jövedelem egynegyede automatikusan elhagyja az országot. A reálkeresetek a 33 évvel ezelőtti szinten vannak, az adósságállomány terén még rosszabbul állunk. Politikusaink 30 éve ugyanazt csinálják: hiteket vesznek föl, a hitelek kamatait is hitelekből fizetjük vissza, és amikor már nincs miből, jönnek a megszorítások.

A magyar gazdaság liberalizálása hasonló ahhoz, mintha a bokszban eltörölnék a súlycsoportokat: a nehézsúlyúak szétvernének, agyagba döngölnének mindenkit. Az uniós csatlakozás óta mi vagyunk a könnyűsúlyúak, akiket többször kiütöttek, de azóta is egyfolytában püfölnek.

Hazug világ

Bogár László nyilatkozta egyik interjújában, hogy ma a bennünket sújtó válságok legsúlyosabbika kommunikációs válság. Nincsenek tisztázva közös fogalmaink. Csak példának okáért ő a kapitalizmust, a szocializmust, a magyar társadalmat említi. Ki tudja, az emberek hány-

²¹ *Im.* 153. oldal.

²² http://www.jobbikladany.hu/component/content/article/1-friss-hirek/1017-vona-gabor-demokracia-kritikaja.html?honnant=Nemzeti_Hirhalo

féleképpen értik azt, hogy magyar társadalom? Idézi Bibó Istvánt, aki szerint a hazugság rendszere az, ami zsákutcába vezet népeket, ami lezülleszt a közös értékeinket, erkölcsünket. Magyarország ma is hazugságban él, nem szabad beszélni a birodalmi függésről. Régen sem volt. Ugyan ki merte kritizálni a megbonthatatlan szovjet-magyar barátság gondolatát? Ma sem lehet beszélni a birodalmi függőségünkről anélkül, hogy rá ne süssék az emberre a szélsőségeség bélyegét. S hogy mi számít szélsőségesnek, azt mindig a domináns politikai erő határozza meg, amely magát középnek definiálja.

Csurka István írja: "Velejéig hazug világban élünk, amelyben még az igaz állítás is csak féltéken és magyarázkodva mer előtörni, mert mégiscsak azokat a szavakat kell használnia, amelyeket előzőleg már kibeleztek. Kijegecesezett szokássá vált, hogy egyes közírók, Népszabadság-tollnokok az előző hazugságaikra építés módszerét választják. Beigazolt állításnak veszik, amit előzőleg hazudtak, és ezekből az elemekből hoznak létre már szilárd igazságnak látszó állításokat. Ha egyszer egy Révész Sándor leírta már, hogy a Föld lapos, mint a pászka, és a magyar bűnös nép, benne én pedig antiszemita vagyok többmilliomod magammal – igaz vezérüként –, akkor ő már ezeket a hazugságokat tényként kezeli. És nincs egyedül. A módszer arat, mint a halál" – írja Csurka István egyik utolsó cikkében.²³

Ha a jó Isten egy villámcsapással agyoncsapna hazug politikust, minden rablót, bűnözőt, enyveskező bankárt, a világ összes kormánya, multinacionális vállalata, a teljes pénzvilág, a nemzetközi bankrendszer egy pillanat alatt összeomlana. Az egész pénzvilág működése abszurd, egy tébolyult világra vall. A politikusok, bankárok, menedzserek tárgyalnak, beszélnek, szónokolnak, nekirugaszkodnak, de miközben magasztos célokról papolnak, valójában csalnak, lopnak, hazudnak, semmi, amit mondanak, nincs úgy, legfeljebb a fordítottja igaz. Abszurd, írja valahol Müller Péter, hogy egy negyven évig tartó diktatúra úgy múlik el, hogy annak az égvilágon nincs semmiféle tanulsága. Megy tovább az élet mintha kommunista világ nem is lett volna.

Egyszerűen lefűjták a meccset a rossz időjárás miatt. Az emberek megjárták a poklot, és úgy tesznek, mintha semmi sem történt volna. A bűnözők nem bűnhődtek meg, az igazak és erőnyesek nem nyerték el jutalmukat. Ma is azoknak áll a világ, akik a korábbi bűnökért felelősséggel tartoznak.

Nem teljesen új keletű dologról beszélünk. Bibó István 1948-ban az *Eltorzult magyar alkat, zsákutcás magyar történelem* című tanulmányában így ír erről. „Ez alatt a csaknem száz esztendő alatt (a kiegyezéstől 1948-ig, H. S.) a magyar nemzet olyan politikai és társadalmi konstrukciókban élt, amelyekben a dolgokat a maguk nevére nevezni nemcsak hogy nem lehetett, hanem nem is volt szabad, ahol a tényeket nem az okok és okozatok egyszerű láncolatában, hanem azon kívül álló feltevések és várákozások jegyében kellett értelmezni és magyarázni, ahol álbajokra kellett pazarolni jó erőket és ráolvasással gyógyítani valóságos bajokat, ahol a valóságos tennivalók körén kívül s azokra való tekintet nélkül lehetett és kellett cselekedni, s ahol hiányzott a cselekedetek helyességének az objektív mértéke, és helyette a félelmek és sérelmek egy bizonyos rendszere szerepelt erkölcsi értékmérőként.”²⁴

Ok és okozat

A kommunikációs válság azonban nem ok, hanem okozat. A világ attól hazug és hamis, mert miközben korunk eszménye a demokrácia, annak térhódítása, számonkérése a legszen-tebb dolgok egyike, közben leplezni kell a pénzvilág működését. Nevezetesen a globális pénz-hatalmi rendszer mohóságát és mértéktelenségét, amely a helyi komprádor elitek segítségével olyan gátlástalanul fosztja ki a szuverenitásukat vesztett államokban a vesztes többséget, aminek csak a teljes összeomlás és társadalomreprodukciós katasztrófa lehet a vége.

Vona Gábor szavai liberális körökben nagy felháborodást váltottak ki. Nemcsak azért, mert a demokrácia kritikájával eleve szentségtörést követett el, hanem mert fején találta a szöveget. A demokrácia kiismerhetetlen és követhetetlen já-

²³ Csurka utolsó cikke. <https://mail.google.com/a/adacity.net/#inbox/1356d669e8e8adab>

²⁴ Dénes Iván Zoltán: Az „illúzió” realitása. Kollektív identitásprogramok. Argumentum Kiadó – Bibó István Szellemi Műhely, 2011., 9. oldal.

tékszabályaihoz fogunk-e továbbra is igazodni, vagy meg akarunk maradni? Nem feledhetjük, hogy sorsunkat többször is a demokrácia nevében nyomorították meg, és ma is azok a legigazságtalanabbak velünk szemben, akik magukat a demokrácia bajnokainak tekintik, a demokrácia legfőbb szószólói.

Csak hogy kár lenne a mosdóvízzel együtt a gyereket is kiönteni. A politikusok túl nagy zsákot csináltak a demokráciából, amelybe szezon is, fazon is, az égvilágon minden belefér, és ezzel meghamisították a valódi értelmét. A liberális demokrácia egyik legfőbb hibája, hogy az emberiség csupán elenyésző kisebbségének biztosít irigylésre méltó jólétet és szabadságot, és nekik is csupán a többiek rovására, és immár több száz éve. Nos, úgy tűnik, hogy ez az eszme a gyakorlatban csakugyan csődöt mondott. Lásuk végre a szó eredeti jelentését és jelentésváltozásait.

A demokrácia szó jelentése

A demokrácia szó az ógörög δημοκρατία (demokratia) szóból származik, jelentése a nép uralma. A szó töve a δημοσ (démosz) nép szó, a κρατειν (kratein) jelentése uralkodni, a ία (ia) pedig egy képző. A demokrácia lényege, hogy a közösség minden választójoggal rendelkező tagja részt vehet a közügyek intézésében, a közügyekkel kapcsolatos kérdések eldöntésében. A döntéshozatal lehet közvetlen és közvetett. Nagyobb létszámú közösség esetében általában közvetett, a választott képviselők által történik. A választott képviselők az érvényes döntést többeségi szavazatokkal vagy közös megegyezéssel hozzák meg. Erre vonatkozóan az alapszabály rendelkezik, amelyben továbbá meghatározzák a különböző szintű döntéshozók hatáskörét és a hatalmi ágak szétválasztását. Ezek a dolgok a közéletben kicsit is járatos emberek számára többé-kevésbé ismeretesek, aligha van szükség további taglalásukra. Kevésbé ismeretesek viszont a demokráciával kapcsolatos elméleti és gyakorlati problémák.

Platón azon a véleményen volt – és ebben más antik szerzők is osztoztak vele –, hogy a demokrácia (a többségi elv miatt) a csőcselék uralma, de a demokráciát Arisztotelész is az egyenlőség iránti túlzott igény szülöttjének tartotta.

Annak ellenére, hogy a demokrácia szó jelentését ismerjük, magáról a demokrácia fogalmáról nincs közmegegyezés, nem is beszélve arról, hogy különböző korok és emberek annak konkrét megnyilvánulási formáit sem értékelik egyértelműen. Manapság sokat beszélünk arról, ennek vagy annak a pártnak a tagjai demokráciát, amannak meg fasiszták, vagy legalábbis félfasiszták, mindenképpen nacionalisták. Beszélünk össze-vissza, ennek vagy annak a pártvezérnek a szóbeli megnyilatkozásai alapján, de senki sem jelölte meg pontosan azokat az ismertetőjegyeket, aminek alapján teljes bizonyossággal kimondhatnánk valakiről, hogy egy demokrata vagy fasiszta. A megbélyegzés nem a tisztánlátást szolgálja, hanem a politikai harc része, eszköze.

A helyzet az, hogy minden ember fejében van egy többé-kevésbé körülírható képzet a demokráciáról, de hogy ez a ködös fogalom ráhúzható-e például a mai államok, nemzetek, pártok bármelyikére, arról már meglehetősen különböznek a vélemények. Ennél fogva a demokratikus viszonyokat illetően többnyire elbeszélünk egymás mellett. Annál is inkább, mivel önmagát minden ország demokratikusnak tartja, következésképp a gyakorlatban sokféle létezési formája van a demokráciának. Ellentétben az egzakt tudományokkal, nem lehet pontos határvonalat húzni abban a tekintetben, hogy mit tekinthetünk demokráciának, és mit nem tekinthetünk még (vagy már) annak.

Hagyományos demokrácia

Nem minden demokrácia liberális. A demokrácia fogalma a történelem során változott, a 19. században még elsősorban az örökletes hatalmi rend, az arisztokrácia ellentéte volt. A nők részvétele a demokratikus hatalomgyakorlásban csak a 20. században vált általánossá. Ma már választójog minden felnőtt állampolgárt megillet nemre, rasszra, nemzetiségre, vallásra, gazdasági státusra való tekintet nélkül. A liberális rendszer a politikai ellenzékét hagyja szabadon működni. A gazdasági élet alapja a magántulajdon és a magánszerződések. Előnyben részesíti ugyan a kormányzati beavatkozástól mentes szabadpiacot, de bizonyos közjavak esetén meghagyja az állam szerepét.

A szabadelvű (liberális) demokráciával ellentétben, amelyben az egyén szabadságát jelölik meg mint legfontosabb politikai célt, a konzervatív demokráciában a működési szabályok értékrendjére a konzervativizmus eszmerendszere a jellemző, amelyben fontos szerepet játszanak a közösségi (nemzeti, kisebbségi) jogok is.

A ma uralkodó közfelfogás szerint a legdemokratikusabb államberendezés a parlamenti demokrácia, amelyben a pártok jelenítik meg a közakaratot. A pártok versengése dönti el, hogy melyik kap közülük mandátumot a hatalom birtoklására. Az Európai Unió Tanácsának keretében az egyes tagállamok szavazatainak számát a Szerződések állapítják meg. A Szerződések rendelkeznek azokról az esetekről is, amikor a döntéshozatali eljárásban egyszerű többségi, minősített többségi szavazás vagy egyhangúság szükséges. Az Európai Bizottság, az Európai Parlament (EP), az Európai Unió Tanácsa három fő döntéshozatali eljárást használ, mégpedig az „együttdöntési eljárást”, a „hozzájárulási eljárást” és a „konzultációs eljárást”.²⁵

A pártos demokrácia

A többpárti demokráciától, egyáltalán a pártoktól nem mindenki van elbűvölve. Szoltsenyicin például a rendszerváltás idején (1991-ben) a következőket írta a pártoskodásról: „Mi a párt? Emberek csoportja, mely meg akarja ragadni a hatalmat, hogy lehetősége nyíljon programja megvalósítására. A párt szó azt jelenti: rész. Ha pártokra oszlunk, azt jelenti: részekre oszlunk. Ha a párt a nép része, vajon kivel áll szemben? Nyilván a nép többi részével, mely nem követi. Minden párt arra hivatkozik, hogy a népakaratot szolgálja, akkor is, ha csekély a támogatottsága. Valójában a párt, függetlenül támogatottsága mértékétől, sosem az egész nép, hanem saját maga és követői érdekében tevékenykedik. A pártérdekek ennél fogva elhomályosítják a nemzeti érdekeket. A pártok érdeke, de még a létezésük sem azonos a választók érdekeivel. A pártok versengése eltorzítja a népakaratot.” A pártokról sokan mások is hasonlóképpen vélekedtek. Már az ókorban Titus Livius megírta: „A pártok közötti harc sokkal nagyobb bajt hozott és hoz is a nép

számára, mint a háború, az éhínség, a dögvész, vagy bármely más istencsapás.” Jonathan Swift szerint: „A párt sokak örültsége kevesek érdekének szolgálatára.”

A pártosodás más nemkívánatos következményekkel is járhat. A mai túlpolitizált világban például a demokráciában nincs helye a kultúrának, a közösségi érzésnek, nemzetnek, családnak, a kizárólagosságra törekvő politikai harc magával vonhatja az emberi élet egészének politikai célú kisajátítását, amely, mint a tapasztalat mutatja, diktatúrához vezethet.²⁶ A közösség lényegét abban lehetne megragadni, hogy a mindennapi élet felszíne alatt van egy időfeletti egysége is, amely az adott közösség kultúrájaként a múltat és jövőt egybefogja. Az egyes ember életén (akaratán, törekvésein, felfogásmódján) túl, amely a politikai küzdelem részét képezi, a közösségben ott van az élő múlt emléke is erkölcsben, szokásokban, a hatalomhoz való viszonyulásban. Ez az egyéni életen túlmutató, benső szellemi kapcsolatokból álló világ, amely a közösségi kapcsolatokat (család, vallás, nemzeti sorsközösség) burokként veszi körül. Bár a társadalomszerveződés ezen a szinten is a hatalom és a jog fennhatósága alatt zajlik, a politika sosem képes tartósan a közösség fölé kerekedni, ellenkező esetben annak a pusztulását eredményezheti. A közös nyelv és kultúra, bizonyos, a közös néphez való tartozáson alapuló érzések, erkölcsi elvek tartósan jelen vannak a mindennapi gyakorlatban, akkor is, ha az egyedi, alkalmi, futólagos találkozások és konfliktusok ezeket a kapcsolatokat néha eltakarják.²⁷

A többség uralma

A politikatudományi irodalomban gyakran találkozunk azzal az érveléssel, amely szerint a többségi szavazáson alapuló demokrácia azért a legjobb, mert a többség nagyobb valószínűséggel találja el az igazságot abban a kérdésben, hogy adott helyzetben mit kell tenni a közügyek javítása érdekében. Akik így érvelnek, egy matematikai bizonyításra hivatkoznak, melyet Condorcet, a francia filozófus és matematikus dolgozott ki. Condorcet bebizonyította, hogy ha egy csoport

²⁶ Granasztói György: *Demokrácia és nemzet. In.: Magyarország ma és holnap. Esszék országunkról és a táguló világról. Magyar Szemle Könyvek. Budapest, 2007*

²⁷ *I*m. 122. oldal

²⁵ <http://hu.wikipedia.org/wiki/demokracia>

valamennyi tagja 50 százaléknál nagyobb eséllyel találja el a helyes választ egy adott kérdésben, akkor a többség nézete szinte bizonyosan helyes lesz. Ám az a feltételezés, mely szerint a politikai moralitás dolgában valamennyien 50 százaléknál nagyobb valószínűséggel találjuk el a helyes választ, aligha magától értetődő; a történelem inkább az ellenkezőjéről tanúskodik.²⁸

Egy másik érv szerint a többségi döntés kedvez a politikai stabilitásnak, hiszen ha a többség elégedett egy döntéssel, akkor kevésbé lesz hajlamos lázongani, kevesebb lesz a súrlódás a közösségen belül. Nem szerencsés azonban, ha ez az érv előnybe részesíti a többségi felfogást a partnerség koncepciójával szemben. Nagyon lényeges szempont, hogy a többségi szavazással kit és milyen helyzetbe hozunk.

A partnerségi viszony, mely szerint mindenkit úgy kell kezelni, mint akinek egyenlő érdekeltisége van a döntésben, legalább annyira biztosítja a stabilitást, mint a többség álláspontja, sőt, jobban. Szó sincs tehát arról, hogy a többségi szavazás minden esetben jó megoldás lenne. Erre vonatkozóan meggyőző példaként hivatkozhatunk az egykori Jugoszláviára. Az egy ember egy szavazat elvének kényszerítése vezetett a konfliktusoktól terhelt ország széteséséhez, ami a gyakorlatban a szerbek lélekszámánál fogva a szlovén, horvát, albán, macedón stb. érdekek leszavazását jelentette. A többségi elvű demokrácia nincs tekintettel a kisebbségekre, nem ismeri el azok kollektív jogait, ennél fogva asszimilációra kényszeríti őket. Franciaországban, Spanyolországban, Olaszországban stb. ez a helyzet. A civil szférában sem mindig jó és előremutató ez a gyakorlat. A többségi elv alkalmazásával sikerült szétverni a Magyarok Világszövetségét is. Az erdélyiek túlsúlyuknál fogva víz alá nyomták a többi határon túli magyar közösséget. Az országos tanácsok partnerségi viszonya alapján, ami szövetségről lévén szó, az egyedüli ésszerű megoldás lett volna, a magyarok érdekszervezete nem került volna az ebek harmincadjára.

Ronald Dworkin egyik előadásában a többségi demokráciával kapcsolatban az alábbi példát hozta fel a dolgok átgondolására vonatkozóan. Gondoljunk csak a túlterhelt tengeri mentőcsó-

nak esetére. Ha egyvalakit nem dobnak ki a csónakból, mindenki odavész. Hogyan döntsenek? A legrosszabb megoldás az volna, ha szavazás útján döntenének, mert így a legkevésbé népszerű utasra, netán egy népszerűtlen faj tagjára esne a választás. Olyan indítékok alapján döntenének, melyeknek semmi közük a meghozandó döntéshez. Megfelelőbb eljárás volna a sorshúzás vagy bármilyen más módszer, mely inkább szerencse, mintsem népszerűség dolgává teszi, hogy ki maradjon életben, és ki haljon meg. Ugyanezt találjuk a politikában is. Amikor még sorozás útján fogták hadra a katonákat, el kellett döntení, hogy kit küldjenek el harcolni, esetleg meghalni egy idegen csatamezőn. Senki sem gondolta, hogy a döntést szavazás útján kellene meghozni. Azt gondolták, hogy az egyetlen méltányos megoldás a sorsra bízni a dolgot, vagy esetleg azt vizsgálni, hogy ki lenne a jobb katona. Az a tény, hogy valamely adott faluban jó sokan akarták, hogy x menjen el a háborúba, erkölcsileg irreleváns a kiválasztás szempontjából.²⁹

Egyensúlykeresés

A fenti példákkal azt próbáltam igazolni, hogy a demokrácia egyik vagy másik felfogása nem mindig ugyanannyit nyom a latban. Nincs királyi megoldás. A körülményektől és a konfliktus jellegétől függően mindig megfontolás tárgyát képezi, hogy mikor, melyik megoldást tartjuk jobbnak a másiknál. Annál is inkább mivel a demokrácia a különböző politikai érdekek, törekvések, gondolkodásmódok, tradíciók, célok törekvény egyensúlyi állapotát jelenti. Az ellentétes álláspontok kiküszöbölhetetlenek, hozzátartoznak a társadalmi realitáshoz. Ennél fogva a demokrácia az egyensúlyi állapot szüntelen keresését, annak helyreállítására irányuló törekvést jelenti.

A bizonytalansági forrást mi magunk jelentjük. A társadalmi helyzetekkel, tényekkel kapcsolatban nem állíthatunk semmit, ami valamilyen módon ne állna összefüggésbe saját sorsunkkal, közösségi helyzetünkkel, a személyiségünkbe beépített értékekkel. Minden, amit gondolunk, akarunk, teszünk vagy kijelentünk, az együttes szempontjából bizonytalansági tényező, ami sértheti mások érdekeit, megkérdőjelezheti

²⁸ Ronald Dworkin *im uo.*

²⁹ Ronald Dworkin: *Mi a demokrácia?* www.szuveren.hu

álláspontjuk helyességét, megerősítheti vagy elbizonytalaníthatja őket, átstrukturálhatja gondolkodásmódjukat. De hát ez maga az élet.

A demokrácia az egyén szempontjából azt jelenti, hogy joga és lehetősége van saját életkörülményei és élettapasztalata alapján kérdéseket feltenni, problémáira megoldást keresni. De ahogyan mi befolyásolunk másokat, mi is különböző befolyásoknak vagyunk kitéve. A befolyásolás mértékének növelése érdekében a demokráciát a tudat szándékos manipulálása, a gondolkodásmód erőszakos befolyásolása, világlátásunk egyenirányítása veszélyezteti.

A rendszerváltás óta a történesek mögött meghúzódó gondolkodásmódok és politikai törekvések nem jutottak nyugvópontra, egy pillanatra sem. Érthető okokból azt megelőzően még kevésbé. Ez azt jelentené, hogy életünket emberöltőkre visszamenően a demokrácia teljes hiánya jellemzi? Szó sincs róla. A társadalom megosztottságát nem lehet megszüntetni. Tulajdonképpen nem is a megosztottságtól mentes harmonikus társadalom megvalósítása a cél, hanem annak megértése, hogy a társadalom megosztottságával való együttélés a demokrácia lényege. Nem az árkokat kell betemetni a különféle politikai szekértáborok között, hanem elfogadni a tényt, hogy a megosztottság a társadalom éltetője, melyet azonban a demokráciával megfelelő keretek között kell tartani.³⁰ A demokrácia megfelelő keretei hiányoztak az elmúlt években, a korábbi időszakról nem is beszélve. Ezért a demokráciában rejlő társadalmi hajtóerő nem juthatott igazán kifejeződésre.

Ahogyan a társadalom vonatkozásában a demokrácia a különböző érdekeknek és gondolkodásmódoknak az egyensúlykeresését jelenti, pszichológiai szempontból sem lehet a demokráciát másként értelmezni, mint az ellentmondásokkal való együttélést, saját akaratunk érvényesítésére való törekvést mások, a többiek akaratának folyamatos figyelembevételével. Ezeknek a konfliktusoknak és kompromisszumoknak a természetére vonatkozóan, minthogy ez maga az élet, semmit sem lehet a tudományos igazság biztonságával állítani.

A történelem – pszichológiai értelemben – az emberi lét különböző szervezettségi és kollektív

tudatossági szintjeit jelenti. Mai szóhasználatlalt azt mondhatnánk, hogy minden egyes történelmi helyzet, amelyen belül a közösségi és egyéni érdekegyeztetés végbemegy, a demokrácia fejlettségi szintjét jelenti. Vannak helyzetek, amikor a kollektív tudat nem a maga útját járja, hanem kényszerpályára kerül. A szabadságuktól megfosztott, vagy hosszú időn át elnyomott népek kollektív tudata nem a saját autentikus létüknek, hanem idegen akaratnak van alárendelve, s olyan értékrendszert képvisel, amely nincs összhangban a közösség lényével. Ilyen kényszerpályát jelent ma a globalizáció.

Mi a demokrácia?

A demokrácia mibenléte nem olyan típusú kérdés, amelyre vonatkozóan csak el kell olvasnunk az értelmező szótárban a választ, és megvan életre szólóan a biztonságos iránytűnk. Nem is olyan típusú kérdés, amelynek megértéséhez minden egyes embernek a filozófusok vagy tudós professzorok módjára össze kellene olvasniuk minden ide vonatkozó írást a könyvtárakban, megfelelő pszichológiai és szociológiai ismeretek birtokába kellene jutniuk. Azzal sem jutunk előbbre, ha azt kérdezzük, melyek a mindenki által alkalmazott kritériumok, mert nincsenek mindenki által alkalmazott kritériumok.

Különböző korokban és társadalmakban más és más kritériumok segítségével azonosítják a demokráciát. Az emberek Pekingtől Caracasig, Minneapolistól Moszkváig demokráciának nevezik saját kormányformájukat, miközben a különböző kormányzatok közt óriási különbségek vannak. Vannak fogalmak, amelyek jelentése vitatott, mert folyamatos versengés folyik a meghatározásukért, ennél fogva a használatuk állandó félreértésre ad okot. Ilyen az igazságosság, a szabadság, a jog. És ilyen a demokrácia fogalma is.

Abban többé-kevésbé egyetértés mutatkozik, hogy a demokrácia érték, és nagyjából abban is, hogy kormányzatunk demokratikus legyen. De abban már nem értünk egyet, hogy ez mit is jelent: személyi szabadságjogokat, néphatalmat, liberális piacgazdaságot, többpártrendszert, vagy valami mást, ami az uralkodó gazdasági, politikai hatalomnak épp megfelel. A hatalmi szempontokat nem lehet figyelmen kívül hagyni.

³⁰ Granasztói György *im.*, 124. oldal.

Sajnos, az érvek között az erőfölény változatlanul sokat számít.

Forradalmak és demokrácia

A hatalmi szempontok mellett, illetve azoktól eltekintve, a demokrácia fogalma körüli vita annak tisztázására irányul, hogy milyen értékekre kell a demokráciának tekintettel lenni, mert ha nincs rájuk tekintettel, az sérti jog- és igazságérzésünket, feszültséget fog eredményezni. Az elhúzódó és mind elviselhetetlenebbé váló társadalmi konfliktusok előbb-utóbb robbanáshoz, forradalomhoz fognak vezetni.

Sokan úgy tartják, hogy a forradalom a demokrácia legtisztább formája, hiszen a forradalom idején a tömegek – felrúgva az addig érvényes szabályokat – maguk veszik kezükbe életük irányítását. A történelem során azonban gyakran előfordult, hogy miközben a helyzetükkel elégedetlenkedők a demokrácia érdekében mozgósították az embereket valamilyen külső vagy belső ellenség ellen, a forradalom eredményeként újabb antidemokratikus hatalmi koncentráció jött létre. A népi forradalmak tehát önmagukban véve korántsem jelentettek minden esetben előrelépést a hatalommegosztás terén. Ahogy mondani szokták, a hátrányos helyzetben levők csöbörből vödörbe kerültek.

Történelmi tapasztalat viszont, hogy a politika képes sikerre vinni a társadalmi egyensúly megvalósítását, amennyiben a fordulat az érdekek, gondolkodásmódok, ideológiák, programok pluralizmusát eredményezi a közgondolkodásban és a hatalomgyakorlásban. Az előrelépés azon múlik, hogy sikerül-e a demokráciát új alapokra helyezni.

Századunkban a népek igazi forradalma az emberi jogok diadala és az országok függetlenné válása volt,³¹ ami egyet jelent a demokrácia térhódításával. „Ezt legjobban a választójog kiszélesedésén látni. 1900-ban Japánban bevezetik a titkos szavazást, 1901-ben Kubában általános választójogot kapnak a 21 éven felüli férfiak, 1917-ben Oroszországban titkos és egyenlő szavazati jogot kap minden 20 éven felüli férfi, 1918-ban Ausztriában szavazati joghoz jutnak a

nők, 1936-ban a Szovjetunióban 18 évre szálítják le a korhatárt, 1945-49-ben az országok zömében szavazati jogot kapnak a nők, 1971-ben Európában utolsóként szavazati joghoz jutnak a nők Svájcban is, 1968 és 1981 között az országok zömében 18 évre csökkentik a korhatárt, 1976-ban a kubai forradalom 16 évre, majd 1981-ben az iráni forradalom 15 évre csökkenti a korhatárt.” Ezzel együtt a gyarmatbirodalmak és a függőségi viszonyok megszűnésével a világ országainak a száma 180 fölé emelkedett.³²

Mit jelent a politikai egyenlőség?

Az emberek politikai értelemben akkor egyenlők, ha mindenki *egyenlő hatást* gyakorol a politikai döntésekre. Politikai hatásunknak egyedül az a mértéke, hogy mit tudunk megváltoztatni a szavazatunkkal. A hatást meg kell különböztetnünk a *politikai befolyástól*, ami nem az a változás, amit a saját szavazatunkkal érünk, hanem amit úgy érünk el, hogy *mások szavazatára* gyakorolunk hatást. Ma a befolyásolás óriási mértékű, a média részéről hatalmas nyomás nehezedik az emberek tudatára.

A politikai befolyás sokkal fontosabb, mint a politikai hatás. Hogy mondhatnám, hogy az én politikai hatalmam egyenlő annak a milliárdosnak a politikai hatalmával, aki politikai kampányokat pénzel? A nagyobb politikai hatást nem csak tudatos manipulációval lehet elérni. Egyszerűen arról van szó, hogy személyiségénél fogva nem mindenki gyakorol egyenlő hatást a politikai döntésekre. Egy élsportoló, vagy egy neves televíziós személyiség, vagy egy karizmatikus személy nagyságrendekkel nagyobb befolyással rendelkezik, mint az utca embere, mivel mások azt fogják tenni, amit ők javasolnak, és nem azt, amit egy névtelen ember.

Az igazság fokmérője

Az egy ember, egy szavazat tehát alaptól nem igaz. Ha igaz lenne, nem lennének választási kampányok. A választási kampányok arról szólnak, hogy a pártok kifejtessék politikai befolyásukat, annak érdekében, hogy a választásokon a kívánatos hatást elérjék. Akinek nagyobb a politikai befolyása, az nyeri meg a

31 Bálint István: *Ezredforduló. Gyűjtemény, korrajz, politikai értékelések. 2000–2010. Kiadó: Temerini Újság. 2011., 9–18. oldal.*

32 Bálint István *im.*, 13. –14. oldal.

választásokat... Ma a világ legdemokratikusabbnak mondott államaiban a választások kimenetelét a pénz dönti el. Azok a milliárdosok, akik társadalmi befolyásukkal, politikai hatalmukkal a politikai kampányokat pénzelik...

A politikai egyenlőség a politikai befolyás egyenlőségét követeli meg. Ez az elvárás azonban nem teljesül. De nem is biztos, hogy ez lenne a kívánatos cél. Kívánatos, hogy legyenek olyan nagyszerű prédikátorok, mint Martin Luther King, mondja Ronald Dworkin ⁽³³⁾, akik hatással vannak a polgárjogi mozgalomra. Kívánatos lenne, hogy minden népnek legyenek makulátlan erkölcsű vezetőik, nagyszámú ragyogó államférfival rendelkezzen, akik nagyobb befolyásuk révén jelentősen meghatározhatnák a többségi választás kimenetelét. Önmagában véve a többség véleménye ugyanis korántsem jelenti a közjóra való törekvést is. A szavazatok nagyobb száma nem az igazság fokmérője, és nem a legjobb fokmérője annak sem, hogy egy adott országban mi járul hozzá a „legtöbb ember legnagyobb boldogságához”.³⁴ A többségi szavazás ugyanis nem veszi számításba sem az embereknek jutó előnyök, sem az általuk elszenvedett hátrányok mértékét – csak fejeket számol.

Bízvást leszőgezhetjük tehát, hogy nem minden esetben a többségi döntés a jó, az igazságos, a megfelelő, az előremutató. Az, ami a többségnek megfelel, másokkal szemben kirekesztő magatartást, zsarnokságot is jelenthet, ami morálisan elfogadhatatlan a társadalom más rétegei, közösségei, etnikumai számára.

Státus és egyenlőség

A politikai egyenlőség nem számtan kérdése, hanem a politikai státusé, ami azt jelenti, hogy a politikai közösség valamennyi tagja egyformán fontosnak számít, mégpedig két dimenzióban is. Egyformán fontos, hogy mi történik velük, illetve hangjuk és véleményük is egyforma figyelmet követel. Ez azt jelenti, hogy az egyenlőség megsértésének bizonyos formái a politikai folyamatban teljességgel elfogadhatatlanok, mert a méltóság ellen intéznek támadást. Itt arra a körülményre szeretném felhívni a figyelmet,

hogy miközben néhány, általunk megválasztott embernek jelentős hatalmat adunk, azok visszaélhetnek a helyzetükkel. Azt hiszik, hogy pozíciójuknál fogva megkérdőjelezhetik a többiek méltóságát, fontosságát, igazságát. Nem erre kapnak mandátumot, hanem a megválasztásuk arról szól, hogy józan belátással igazodunk a feladatokhoz, átruházzuk döntési jogkörünket annak érdekében, hogy a közfeladatot elláthassuk valamelyest. Elvileg tehát a választott tisztségviselők státusa nem lenne szabad, hogy megkérdőjelezze az állampolgárok politikai státusát és személyi méltóságuknak az egyenlőségét. A gyakorlatban nem ez történik. A megválasztott tisztségviselők olyan privilégiumokat élveznek, amelyek a hatalommal való visszaélésre adnak lehetőséget. A korrupció melegágyát ezek a többletjogok jelentik, nyilvánvalóan azért, mert hiányzanak a megfelelő ellenőrzési eszközök. Ilyen szempontból a térségben a demokráciát új alapokra kell helyezni.

Az egyének versengése

Ott, ahol hiányzik a demokrácia kultúrája, a fokozottabb ellenőrzéssel nem sokra megyünk. Nem lehet mindent politikai síkon elrendezni. A közfeladatok tisztességes ellátásához közérények szükségesek. Olyan erények, mint a becsület, a tisztesség, a megbecsülés...

Ha elindulnánk abba az irányba, hogy mindenki politikai befolyását egyformává tegyük, meg kellene tiltanunk a beszédet, hiszen a beszéddel együtt jár a befolyás, és pedig eltérő befolyás jár vele. Meg kellene fosztani az embereket tudásuktól, tehetségüktől, legalábbis elejét kellene venni mindenféle versengésnek. Vannak rá történelmi példák. A hamis egyenlőség elvén alapuló kommunista diktatúrának, a sztálini demokráciának is ez lett a veszte. Megszüntette az egyének közti versengést, aminek következtében gazdaságilag tönkrement. Normális körülmények között nem lehet az a fő célunk, hogy az egyének politikai befolyását kiegyenlítsük, az elenyészően csekély hatást egyenlő mértékben elenyészően csekélyé tegyük.³⁵ Ellenkezőleg, arra kell törekednünk, hogy társadalmi szerepvállalásunk révén növeljük politikai befolyásunkat.

³³ Ronald Dworkin *im. uo.*

³⁴ Ronald Dworkin *in uo.*

³⁵ Ronald Dworkin *im. uo.*

Fontos tisztán látnunk, hogy a legitimitás forrása a modern világban a demokrácia, a demokrácia pedig a nép vagy inkább a nép többsége általi kormányzást jelenti. Ez egy procedurális megközelítés. A demokrácia: a többség kormányzása. A többségi kormányzás lehet igazságtalan, s talán méltánytalan valamely kisebbséggel szemben, ám attól még demokratikus. Ez nagyon fontos! Ha korrigálni akarjuk azt, amit igazságtalannak tartunk, akkor azt demokratikus módon kell megtennünk. Vitatkoznunk kell az emberekkel, elég sok ember gondolkodását kell módosítani ahhoz, hogy a helyzet megváltozzon. Ha az igazságtalan döntéseket a többség által választott kormányzat helyett egy nem választott bírói testület korrigálja, akkor az eredmény talán igazságosabb lesz, de a legitimitás odavész. Ez a demokrácia többségi felfogása.

Látnunk kell ugyanakkor, hogy a demokráciával kapcsolatos kérdések kimenetelét a politikai arénában zajló küzdelmek fogják eldönteni, nem filozófiai viták vagy pszichológiai esszék. A viták, elemzések azonban fontos szerepet játszanak abban, hogy megértsük, mi is a politikai küzdelem tétje. Tulajdonképpen maga a politikai küzdelem is erről szól: hogy ki határozza meg, mit kell értenünk demokrácia alatt, s hogyan értelmezze a választópolgárok közössége azt.

Hamis próféták

Résen kell lennünk, mert a magukat demokratáknak tekintők egy része nem demokrata, hanem báránybőrbe bújt farkas, aki zsigeri gyűlölettel viseltetik minden iránt, ami ellenkezik saját felfogásával. Az úgynevezett demokraták egy része például tüntetően idegenkedik a nemzet gondolatától. Ami mindenkinek szíve joga. Csakhogy a hamis próféták nem érik be saját társadalmi gyökértelenségük tudomásulvételével, hanem az internacionalizmus (ma európaiság) fölényével tekintenek azokra, akik velük ellentétben nemzettudattal rendelkeznek, mondván, hogy az utóbbiak érzelmi-tudati kötődése maradi és káros. A globalista nacionalisták érthetően az elnemzetietlenítést tartják egyik fő feladatuknak...

Ez a hozzáállás, amely a választási eredményektől függően hosszabb-rövidebb időszakra a hivatalos politika rangjára emelkedett Magyarországon, a nemzetben gondolkodók egy részénél táplálta a demokráciával szembeni ellenérzést. Micsoda abszurditás, hogy a szabad demokraták egyik hangadó személyisége könyvet írt arról, hogy a nemzeti érzés személyi fogyatékoság, barbár örökség, ráadásul veszélyes is. ⁽³⁶⁾ Nos, összefér ez a kijelentés egy demokrata észjárásával?

Sajnos, számos esetben épp a demokrácia hangadói járatták le a demokrácia fogalmát és gyakorlatát. Az elmúlt 20 évben cikkek százai, ezrei jelentek meg, amelyekben a „bennfentesek” a demokrácia nevében ostromozták a nemzet apraját-nagyját „nacionalizmusuk” miatt. Honnan a jog ehhez a hangütéshez? És mi köze ennek az ostoba dölyfös gondolkodásmódnak, ennek az intoleranciának a demokráciához? Milyen visszhangra találunk a gúnyolódó újságírók s politikusok tudatzüllesztő szövegei azokban, akik érzelmileg kötődnek magyarságukhoz? Az irónia és a gúny, mások megalázása még soha, sehol nem tette vonzóvá a hangadókat, függetlenül attól, hogy minek vallották magukat, milyen palást mögé bújtak.

Mindenért meg kell küzdeni

Az emberek könyökén jön már ki, hogy a politikusok másról sem beszélnek, mint a demokrácia térhódításáról. Mindegy milyen korban, milyen rendszerben, melyik országban vagyunk, a hatalmi pozícióban levő politikusok a demokrácia diadaláról harsognak, az ellenzékben levők meg a demokrácia kivívásának fontosságáról. Hogy melyik félnek van igaza, erre sosem derül fény igazán. Nem is derülhet, hiszen a politikusi beszéd a hazugság legfelső fokát jelenti. Ez a dolgok természetéből adódik. A politika közege a tömeg, a legbonyolultabb összetételű massa, ami a világon létezik. Ezzel a masszával mesterkedik a politikus. Ez a massa jön rezgésbe a politika hatására, így vagy úgy... Csakhogy... nemcsak a politikusok hatnak a tömegre, manipulálják azt, hanem a tömeg is hat a politikára. És ez a hatás sokszor kiszámíthatatlan. A politi-

36 Csoóri Sándor *im.* 1166-1167. oldal.

kára gyakorolt tömeghatás, mint valamiféle tehetetlenségi nyomaték, elvileg három irányban hat: lendületében fékezi - eredeti céljain túlrendíti -, vagy a célba vett iránytól eltéríti a politikát.

Nem szerencsés az a hozzáállás, amely alulmaradva a demokráciaértelmezési harcban, vagy fel sem vállalva a vitát, a harcot, sértettségében magát a demokráciát is támadja, feladja, járhatatlan útnak tartja. Ez a magatartás nem előremutató. Az ellenkező magatartás a kíváncsú. Le kell leplezni a hamis prófétákat, változtatni kell a rossz gyakorlaton, demokratikussá kell tenni környezetünket és a világot.

A küzdelem nemcsak a demokráciával kapcsolatban kíváncsú, így van az ember mindenben, ami értéket képvisel számára. Teszem azt, csak úgy lehet valaki magyar, ha megküzd érte. Újra meg újra, ahogyan a más nemzetiségű, nyelvű, más vallású, hitű emberek is megküzdnek saját nemzeti hovatartozásukért, nyelvükért, hitükért...

A demokrácia jövőjét a különböző érdekek, gondolkodásmódok, eszmék, politikai programok közötti egyensúly megteremtése jelenti. Ehhez nemcsak politikai kompromisszumokra,

hanem jelentős mentalitásbeli változásokra van szükség. Ezek a demokrácia személyiség-összetevői. De vannak társadalmi-kulturális vonatkozásai is. A közéletben tapasztalható ellentmondások és azok megoldása nem választható el attól a gondolkodásmódtól, érzülettől, ami a különböző társadalmi csoportokra, népekre jellemző...

Ám sem a személyiség, sem a társadalmi csoportok, sem a különböző csoportoknak keret adó nemzet nem befejezett valóság,³⁷ hanem folyamatos küzdelem, hullámhegyek és hullámvölgyek sorozata, folyton építi vagy rombolja magát, ezért a demokráciáról szóló eszmefuttatásnak is nehéz pontot tenni a végére.

Befejezésül talán annyit tehetnénk hozzá, hogy a demokrácia eszményéről sem mondhatunk le, ha ebből az eszményből sokszor csúfot is űz a gyakorlat. Amiről a francia filozófus, Michael Foucault szavai jutnak az eszembe, amit Csoóri Sándor bányászott valahonnan elő: „... hogyan lehetséges az, hogy az igazság oly kevésbé igaz?”⁽³⁸⁾

37 Csoóri Sándor *im.* 1192. oldal.

38 Csoóri Sándor, *im.* 1166. oldal.

Tiszteltetés Archimboldo előtt, 2012

Miniszterelnökök Szabó Dezső mérlegén

Szabó Dezső talán nem is lett volna az, aki volt, ha egész élete, írói munkássága logikájával összhangban nem fordult volna rendre az ország éppen hatalomra kerülő miniszterelnökeihez. Gombos Gyula kis kötetben gyűjtötte össze e tárgyban született írásait. Tisza Istvánt is beleértve hét miniszterelnöknek szentel más-más jellegű írást Szabó Dezső, háromnak nem: Károlyi Mihálynak, Bárdossy Lászlónak és Kállay Miklósnak. Közülük Károlyit említi egy későbbi miniszterelnökhöz írott levelében mint „félíg félkegyelműt”. Ennyi elég is ahhoz, hogy az író Károlyi Mihályról alkotott véleményéről fogalmat alkothassunk. Azt azonban sajnálhatjuk, hogy nem találunk Bárdossy miniszterelnökhöz írott levelet, sem személyéről, munkásságáról elemző írást, pedig a később háborús bűnösként kivégzett egykori miniszterelnök személyisége, politikai eltökéltsége és cselekedetei történeti megítéléséhez is nagyban hozzájárult volna biztosan egy Szabó Dezső-i elemzés vagy akár csak egy találó arcképvázlat.

Már a legkorábbi, 1911-ben írott, Tisza Istvának szóló híres válaszeleveléből nyilvánvaló lehet mindenki számára, hogy Szabó Dezső egy rövid és egyetlen eseményhez kapcsolódó írásban is képes a magyar élet, a társadalmi problémák lényegét felvillantani. Mai társadalmi viszonyainkra gondolva már-már örökérvényűnek tetszik e válaszlevél néhány sora, bár aligha volnánk méltányosak Tisza Istvánhoz, ha mai miniszterelnököket igyekeznénk egy lapon emlegetni vele. Mégis, a magyar élet ellentmondásait és a „fent” lévők szemléletét tekintve van létjogosultsága az összevetésnek. Szabó Dezső akkor, 1911-ben ezekkel a szavakkal tesz szemrehányást Tiszának: „Aztán méltóztassék eltérni, hogy konstataáljam, hogy egy tanár van olyan kultúrember, mint a kegyelmes Úr. És minél inkább kultúrember: a tisztességes öltözet, a könyv, a színház, az utazás épp oly fatális szüksége, mint a kenyér. Tessék elhinni, hogyha a tanár csak századrészét kapná a Nagyméltó-

ságod jövedelmének, nem gondolna a státuszrendezéssel. A különbség csak az, hogy ennek a tanárnak volna annyi jóízlése, hogy bármennyire is duzzadna az idealizmustól, nem kiáltaná oda az anyagiakkal küszködőnek: -Ugyan, hogy lehet a fizetéssel törődni!” Előzőleg a miniszterelnök oktatatta ki hazafiságból a fiatal tanárt, most, levele legfőbb konklúziójával, a fiatal tanár a miniszterelnököt: „Adják meg az anyagi békét azoknak, kik az ország jövőjét gyúrkák, mert ezeknek a nyomora nemzeti veszedelem.”

Ha valaki azt hinné, hogy – legalábbis a miniszterelnökökkel szemben – Szabó Dezsőt fiatalságából fakadó meggondolatlansága ragadtatja ily nyers szókimondásra, az lapozzon bele a már korántsem fiatal író későbbi miniszterelnökökhöz írott leveleibe. Azok nem kevésbé szókimondók, gyakran gyilkos iróniával gazdagon fűszerezettek, azzal együtt, hogy a magyarság sorsáért érzett aggodalom pátosza is átszővi őket. Az írások mondandója azonban mindig komoly elemzésre épül, és amit számon kér, az nem más, mint a nemzet függetlensége jegyében kiérlelt nemzetpolitika és az a szociális látásmód és kormányzati gyakorlat, amelynek hiányában nemzeti egységről csak prédikálni lehet. Érezhető ez már a korai Tisza-levélből is, de erőteljesebben folytatódik a Gróf Bethlen Istvánhoz írott 1928-as nyílt levelében. Az író Bethlen miniszterelnök Nagycenken elmondott beszéde háborítja föl. Előbb méltányolja, hogy „Bethlen gróf meghúzta a halálharangot a Habsburg restauráció örült, bűnös és perverz gondolata fölött”, majd felháborodva tiltakozik az ellen, hogy ugyanebben a beszédében – minden szociális érzék nélkül – „alsóbb osztályokról” szólva, nekik küldi intelmeit, őket biztatja nyomorúságukban – hamisan - a „felső osztályok” szolidaritásáról szónokolva. Bethlen gróf nagycenki cinikusan arisztokratikus beszéde, persze, csak ürügy Szabó Dezsőnek, hogy a miniszterelnök politikájáról, de azon túl a vérlázító társadalmi igazságtalan-

ságról, a felső osztályok alkalmatlanságáról, hazafiatlanságáról stb. elmondja a véleményét. És mindennél még fontosabb, hogy előre vetítse a jövőt, mely cinizmusnak és felelőtlenségnek ebből a szövédékből következhet: „Ha mi nem tesszük előre minden magyar hazájává Magyarországot, ha nem tesszük minden dolgozó magyar elemi életérdekévé, hogy védje ezt a hazát, ha a magyarság nagy tömegeit nem fejlesszük önsorsát intéző állammá, ha nem törölünk el minden kizsákmányolást, minden parazitáságot; a történelem közeledő igazságtétele el fog seperni bennünket.” A Tisza és a Bethlen-levélből azért idéztem sorokat, mert úgy vélem, ezek a sorok jól mutatják Szabó Dezső politikai gondolatmenetének, észjárásának természetét, és főképpen azt, ahogy természetesen és könnyedén kapcsolja össze a nemzeti sorsot, a vezető rétegek társadalmi felelősségét a társadalmi igazságosság követelményével. A későbbiekben sincs ez másként, csak a magyarság helyzete válik egyre drámaibbá az egyre fenyegetőbb német hódítás következményeképpen.

A magyar miniszterelnökhöz címmel ír levelet Darányi Kálmánnak címezve 1938.március 15-én. Ez a levél az új miniszterelnök első lépéseinek szóló figyelmeztetések és ajánlások sora. A levél keletkezésének a dátuma már önmagában jelzi, hogy a hangsúly most a német veszély elhárítására esik. Ezzel összefüggésben emelkedik ki a levélből egyetlen szó: öntudat. Követeli ezt a szót a német veszély időszerűsége is, de olyan feladat is sűrűsödik ebben az egy szóban, amely a 20. század magyar történelmének egészéből következik, olyan korparancs a magyarság élete és jövője szempontjából, amely az államot képviselő miniszterelnök történelmi felelősségét is még nagyobbra növeszti. „Öntudatot, öntudatot, öntudatot a magyarságnak, Elnök Úr! Öntudatot mindenekelőtt! Ez ma égetőbb szükség a kenyérnél, hiszen ez a magyar kenyér feltétele. Ez ma sürgetőbb feltétel a levegőnél, hiszen ez a magyar tüdő egészsége, az egész magyar szervezet alapszüksége. Ez az öntudat lesz az egyetlen alkotó rend, az egyetlen védő összefogás, mely biztonságot és jövőt jelent a magyarság számára. Az egyetlen lehetséges termő egység: a magyar öntudat.” Hogy mennyire igaza volt akkor az írónak, azt ma érezzük talán még mélyebben, mint érezhették annak idején, amikor mindennapi életünk minden pillanata ép-

pen arról árulkodik, hogy ezt az öntudatot mennyire megtépázta a történelem, a legutóbbi húsz év története is, és ha ma a történelem veszteségeinek érezhetjük magunkat, és ha ez így is marad, akkor annak legfőbb oka éppen ennek a Szabó Dezső által olyannyira hangsúlyozott öntudatnak a hiánya lesz. Fontos ebben a levélben annak hangsúlyozása is, hogy az adott történelmi helyzetben nem egyik vagy másik, zsidó vagy német érdekérvényesítéstől kell tartani, hanem intézményes biztosítékok sorát kell alkalmazni minden idegen érdek erőszakos érvényesülésével szemben, az idegen szellem térhódítása ellenében. Figyelmezteti a miniszterelnököt, hogy legalább a kormányzat részéről törekedjen egységes nemzeti politika kialakítására, felülemelkedve különféle jobb- és baloldali szempontokon és pártokon. Ezekben ugyanis Szabó Dezső „a közéleti szerencsehajhászat... piszkos lebujaít” látja. Március 15. volt akkor és az utcán, a sajtóban a németek dicsőítését zengték, olyan hangerővel, hogy az felért egy hazaárulással. Ez is késztetés volt a levél megírására és ezért is kéri a miniszterelnököt, hogy ne engedje elfojtani „a magyar lelkiismeret tiltakozásait” ezzel a nyílt hazaárulással szemben.

Az Imrédyhez írott levél lényegében, tartalmában és stílusában hasonló. A Szálasi Ferencről írottak voltaképpen a hungarizmus megítélését tartalmazzák. Szabó Dezső a magyarság halálát látja ebben a szervezetben, annak minden erkölcsötől, kultúrától elvadult megnyilvánulásaiban és Szálasi miniszterelnök tevékenységében. Ez a legterjedelmesebb írás s benne a legkíméletlenebb elutasítása a hungarista mozgalomnak és drámai kiáltás „a végzet ellen,” amint azt az írás címe előre jelzi. A Szabó Dezső ellen fenekedők, az őt antiszemitázók, fajelmélettel rágalmazók, ha csak ezeket a miniszterelnökökhöz intézett vagy róluk írt elemzéseket olvasnák, látniuk kellene, hogy az ő „fajelmélete” nem egyéb, mint a magyarságért való küzdelem és aggodalom, és nem is xenofóbia, csak a magyarságra törő idegenség elutasítása, függetlenül attól, hogy melyik nációtól, milyen irányból érkezik. Többek között ebből a szempontból is tanulságos a Gömbös Gyuláról szóló írása, mely a miniszterelnök halála után született. Súlyosan elítéli Gömbös politikáját, különösen azért, mert őt tartja felelősnek a magyar politikának Mussolini, majd Hitler politikájához való

korai közelítéséért. Nagyszerűen elemzi Gömbös életútját s azzal összefüggésben jellemét. A kis-szerű, ám annál ambiciózusabb, felfelé törekvő, minden áron nagygyá lenni akaró kisembert mutatja be, akinek sorsszerűen fut zsákutcába az élete, éppen arra az időre, amikor karrierje csúcsára ér és elfoglalja a miniszterelnöki széket. Tanítani kellene ezt az írást, nemcsak politikatörténeti, de szociálpszichológiai elemzése okán is.

A miniszterelnökök általában nem kedvencei az íróknak. Nem találunk sok elismerő szót Szabó Dezső írásaiban róluk, annál több bírálatot, elmarasztalást, gúnyt és számonkérést. Ezért különösen feltűnő a Gróf Teleki Pál miniszterelnökhöz címzett *Lelkek az éjszakában* című esszéje. A politikai cinizmus tételeit szembeesíti ebben az alapvető erkölcsi normákkal anélkül, hogy az elvár-szolt moralista szemével nézne a világra. Egyén és közösség, egyenlőség és szabadság egymást kiegészítő természetéről értekezik, a 19. század értékteremtő nagyságát szembe állítva a maga korával, annak kisszerűségével és erkölcsi romlásával. Jó érzéssel látta meg, hogy most olyan miniszterelnöke lett végre az országnak, 1939-ben, akiben meg lehet bízni és akiben van fogékony-ság, akiben van lelkiismeret ahhoz, hogy az ő írói töprengéseit értse és méltányolja. Az éjszakában magukra hagyott, tanácstalanul kóborló lelkekért, a magyarság nagy többségéért fordul segítségül a tudós politikushoz, kérve intézkedéseket, példaadó magatartást a kormányzattól, a bekebelező német hódítással és propagandával szemben úgy, hogy szavai nemcsak az aktuális veszélyekről és helyzetekről szólnak. Minden okunk megvan rá, hogy ezeket a szavakat a mára is, akár örök időkre, az egész magyar történelemre értelmezzük. „Az a nemzet – mondja – melyet a politikai nevelődés lehetőségeitől távol tartottak, ahol nincs meg minden társadalmi rétegnek a maga organikus érdekű politikai szervezettsége, ahol nincsenek minden polgár öntudatába beépítve a nemzet életérdekei, céljai, ahol a polgároknak nincs összefogó ismeretük a nemzet külső és belső helyzetéről, veszélyeiről és lehetőségeiről, ahol a nemzet biztonsága, védelme nincs beszervezve a polgárok legszélesebb látókörű önzésébe, hanem az egész nemzet sorsát csak a pártpolitika technikájával, mecha-

nizmusával intézték: az a nemzet egy történelmi földrengés első lökésére mozaikra hull össze s napok alatt könnyű zsákmánya lehet bármely céltudatos idegen étvágy uralmi szándékainak.” Szabó Dezső a magyar szolidaritás programját kéri, a lelkiismeretes tájékoztatást, a felvilágosítást, hogy a nemzet ne félrevezetve sodródjon a nagyobb történelmi erők könnyen megsemmisítővé növekvő sodrásában. Amikor az író nagylélegzetű esszéjével a magyarságért segítségül fordul Telekihez, akkor még nem sejtethi, hogy az egyetlen politikus államférfi, az egyetlen nagylelkű ember, akihez még fordulni lehetett és érdemes volt, saját döntése szerint távozik az árnyékvilágból. Rövid, lírai írásban vesz búcsút őszinte megrendüléssel az elhunyt miniszterelnöktől. Teleki Pál személyes tragédiájában a magyarság tragédiáját látja meg, személyében a magyar sors, a magyar történelmi dráma tragikus hőjét tiszteli. Megrendítő a halál tényét megállapító két rövid mondata: „Megint revolver dördült a magyar sorson át. Egy önfeláldozó magyar szívvel kevesebb dobog.” Majd tőle szokatlan lírai elérzékenyüléssel emeli az egek mag-sába Telekit: „Olyan volt: mint az elmúlt csendes áldó tavaszi eső. Már nincs sehol: de benne van a lombok megfrissült színében, a gabona kenyérré mozdulásában, a levegő éltető erejében.”

Gróf Teleki Pál, a világszerte elismert tudós, a miniszterelnök és Szabó Dezső, a „senki földjére” szorult, a jobbról is, balról is folyton támadott író életútjukat tekintve, de lelkialkatukban is merőben különböztek egymástól. Mondhatni: ellentétei voltak egymásnak. Erkölcsi felfogásukban, gondolkodásuk lényegi vonásaiban, magyarságért való elkötelezettségükben és aggodalmaikban álltak közel egymáshoz. És jutottak hasonló sorsra utó-életükben! Ugyanazért hurcolták meg mindket-tőjük nevét, emléket haláluk után. Szabó Dezső életművét ma is feledtetik. Teleki Pál még szobrot sem kaphatott méltó helyen a fővárosban. Antisze-miták voltak ők, akik akkor álltak szembe a náciz-mus térhódításával a magyarság becsületéért és az emberség jogaiért, amikor sokan mások bújtak vagy igyekeztek alkalmazkodni a gerjesztett köz-hangulathoz. Korunkban ez a történelmi igazság-szolgáltatás.

Célfotó

2441:2296 arányban választott képviselőt a horvátországi magyarság

*„Micsoda fantázia kell a valóság meglátásához.”
(Osváth Ernő)*

Ha a magyarokat, németeket, horvátokat és szlovénokat is megtizedelő partizánhadserg feje, J. B. Tito nem rajzolja át a rekonstruált második Jugoszlávia belső térképét, ma nem beszélhetnénk horvátországi magyarságról.

A 2011. dec. 4-i horvátországi, sorrendben a hetedik, demokratikus parlamenti választás eredményét nem volt nehéz megjósolni. Ezt tette, a megmérettetés előtt bő fél évvel, e sorok szerzője: „...horvát parlamenti választás, amelynek biztos vesztese a jelenleg kormányzó Jadranka Kosor vezette HDZ,... ennek a katasztrofális vereségnek az előszele már elérte a HDZ-t, amikor a szocialista jelölt Ivo Josipović...nyerte meg a kétfordulós köztársaságielnök-választást” ... (M.N. 2011. ápr.2.). A győztes, egy étteremről elnevezett, Kukuriku bal-bal közép-liberális koalíció, méretes választási vereséget mért a jobb-oldalra, akik magukat gyurcsányi pózba vágva, gögösen és sértődötten vették ezt tudomásul.

Érdekesen alakult Magyarország és déli szomszédunk kapcsolata a magyar uniós elnökség befejezése és a horvát választások között. Hazánk és személyesen miniszterelnökünk, Orbán Viktor sikere is Horvátország unióba segítése, melyben legfőbb szövetségesünk Szlovákia és Ausztria volt. Örömről már nem volt közös és csak egy-két napig tartott, mert kitört a MOL-INA botrány. „Abban is bízunk kell, hogy a MOL-INA viszony nem terheli meg a húsz éve töretlen magyar-horvát, horvát-magyar kapcsolatrendszert” – írtam a Magyar Nemzet 2011. július 29-i számában. Megterhelte. Mégpedig azzal, hogy kiüresítette, média-kriminalizálta, fő hírré téve, hogy Ivo Sanader volt horvát kormányfő éppen melyik (osztrák, horvát) börtönben van, és azzal, hogy manapság a legismertebb magyar Horvátországban Hernádi Zsolt. Ezzel a hírek be is fejeződtek, még a domináns turisztikai, sport stb. jelentések is elmaradtak. Jobb nem is tudni, fő-

leg nem beszélni egymásról, egymással. Persze lehet ezt szépíteni, lakkozni, de az elhidegülést nem észrevenni, lehetetlen. Ebben az oda-vissza nehéz, a szoc-libektől örökölt pokolian keserves magyar, és a jobbközéptől örökölt még ennél is keservesebb horvát gazdasági helyzetben választott képviselőt a maroknyi horvátországi magyarság is, amelynek közel évszázadnyi, sorvadó története megér egy rövid áttekintést.

817 év együttélés után....

...a horvát szábor (országgyűlés) Zágrábban, 1918. október 28-án deklarálta az Osztrák-Magyar Monarchiától való elszakadást, s még az év december 1-jén Horvátország belépett a Szerb-Horvát-Szlovén Királyságba. Ezzel minden értelemben a Balkán részévé vált. Ezen eltelt hónap alatt, átvonulva Mohácson, Villányon és Siklóson, a szedett-vedett szerb hadsereg 1918. november 14-re megszállja Pécsét. Baranya „fővárosára” iszonytató 33 hónap vár, amelyről Domonkos László írt Forognak a kerekék címmel tökéletes „megszállás-monográfiát”.

A „Dráva túlsópartjára került” horvátországi magyarság lélekszáma 1921-ben 77 523 főre fogy az 1910-es 123 943 népességszámhoz képest. Korábbi állami hivatalnokok és alkalmazottak (pl. MÁV) tömegesen hagyták el az új országrészt. A második világháború kitöréséig két népszámlálást tartanak a királyi Jugoszláviában, s ezekben a Horvát Bánság területén: 1931-ben 69 540 magyar él, 1941-ben pedig már csak 64 431. A fogyás fő oka az, hogy egyetlen magyar iskolát sem engedélyezett Zágráb, illetve fokozatosan megszűnt a magyar nyelvű hitélet. A „második háború” alatt, azt hihetnénk, hogy a közös német orientáció és függés miatt, s főleg a Szovjetunió elleni hadba lépés után, a Független Horvát Állam és a Magyar Királyság kapcsolata baráti. De nem. Inkább hűvös, helyenként fagyos, mivel

a magyar csapatok bevonulnak a már döntően horvát többségű, Csáktornya központú Muraköz-be is 1941. április 16-án. Még a lakosságcsere gondolata is fölmerül, miközben az idő rohamosan telik és a két (?) ország helyzete tragikusan romlik. Sok, a visszacsatolt területekről származó magyar katona elesett az orosz fronton, illetve hadifogságba került. Tito csetnikekkel jócskán kibővült partizánjai pedig kegyetlen magyarírtást rendeztek a háború utolsó szakaszában a Délvidéken, így a Drávaszögben (Dél-Baranya) is, amit a háború után a „gáláns” marsall a horvát területekhez csatolt, hasonlóan az olaszoktól elorozott Isztriához. Ha ezt a belső átrendezést - a Vajdaság kárára - nem teszi, akkor ma aligha beszélhetnénk horvátországi magyarságról. Az első „kommunista népszámlálás” adatai 51 399 fős magyarságot mérnek a Horvát (tag) Népköztársaság területén 1948-ban, mely évben Hadrovics László professzor találó szavai szerint, vasfüggöny ereszkedett a Drávára. A magyar-horvát határszakaszon több ezer betonbunker formájában a magyar oldalon. Tito 1953-ban újraszámoltatja „népeit”, s a horvát területeken ismét kevesebb magyart, 47 725 főt talál a „statisztika”. Ez a létszám 1961-re tovább olvad 42 347 főre. Bár 1946-tól megindul a magyar elemi iskolahálózat kialakítása Horvátországban, de gimnáziumi magyar tagozat csak 1964-ben nyílik. 1967-ben alakul meg a Horvátországi Magyarok Szövetsége, melynek kiemelkedő vezetői Troszt Sándor, Tausz Imre és főleg Merki Ferenc mindent elkövetnek a rohamos asszimiláció lassítására elsősorban az anyanyelvi oktatás és művelődés területén, a számok tükrében – sikertelenül. 1971-ben a Horvát Szocialista Szövetségi Köztársaságban 35 488 ember vallja magát magyarnak. Egy évtizeddel később, 1981-ben már tízezerrel(!) kevesebb 25 439. Ezen hátborzongató számok visszatükrözik a 60-as évek közepétől európai legendává váló jugoszláv vendégmunkás (Surda) képét. Köztük vannak a „senkinek nem hiányzó” horvátországi magyarok is, akik 1991-ig országon belüli kapcsolataikat Zombor-Szabadka-Újvidék irányban ápolják - inkább szerbül, mint horvátul beszélve - és nem Zágráb felé, '91-re 22 355-en. Ennyien látják a nagy robbanást is, amely a kommunista YU-birodalom végét jelenti.

Hét bibliai év és ami utána jön...

A nagybetűs demokrácia és a szerbbe váló jugoszláv néphadsereg - hét évig részeg, paramilitáris rablóbandákkal kibővülve - szinte egyszerre érkezett meg Drávaszögbe és Kelet-Szlavóniába, 1991 nyarán. Árpád-kori magyar falvak (Kórógy, Szentlászló) teljes lakossága menekül el Zánkára, Villányba, Siklósra. A Drávaszög vegyes, magyar-horvát-szerb lakossága átalakul. A bevonuló szerb katonaság szerbekkel és cigányokkal bővíti azt. Előlük menekül Kopács, Laskó, Dárda, Bellye, Vörösmart, Várdaróc, Csúza, Pélmonostor stb. magyar és részben horvát népe, s talál oltalomra Magyarországon.

A 90-es évek közepére a HMSZ, a kuplungelv alapján alakul át, s jön létre a HMDK (Horvátországi Magyarok Demokratikus Közössége) mint magyar érdekvédelmi szervezet. A szabor első magyar képviselője Faragó Ferenc tanügyi tanácsos, a második Jakab Sándor testnevelő tanár, a HMDK rajt-cél elnöke lett. Őket követi a liberális eszéki orvos, Szántó Tibor, a helyi magyarságot Zágrábban képviselve.

Mire a véres szerb katonai agresszió véget ér (1998. jan. 15.) - Drávaszög újra „visszacsatolódik” Horvátországhoz, s a menekültek nagyobb része lassan visszatér a fölégetett, lepusztított, kirabolt, szellemileg és fizikailag is megbecsztelt területekre - aktuálissá válik a népszámlálás, amely 26%-os, drámai magyar népességfogyást, 16 595 főt mutat 2001-ben. A magyarság fogy, viszont érdekvédői szaporodnak, ugyanis a HMDK-ból kivált és egyéb elégedetlenkedők Juhász Sándor (1991-ig Aleksandar Juhas) vezetésével megalakítják a MESZ-t (Magyar Egyesületek Szövetsége). Azonnal megindul az az ádáz, életre-halálra folyó magyar-magyar küzdelem a két mini szervezet között, ami a magyarországihoz hasonló módon, kettészakítja, félbevágja a nyolcadára zsugorodott horvátországi magyarságot. Csak térségünkben természetes, hogy mindkét formáció talál horvát és anyaországi politikai támogatókat is, hadd lássa még a Jóisten is hogy „ketten mire megyünk”? Mert mindenképp van: pártocskából, pártelnökből, újságból, folyóiratból, magyar házból, rádióból és főleg képviselő-jelöltből. A 2003-ban HMDK-s színekben megválasztott testnevelő tanár Ádám Jenő, már „átállva” MESZ-esként fejezi be nemzetpoliti-

kailag értékelhetetlen képviselői munkáját. Neve azonban Horvátország szerte ismert lesz, mert a horvát lapok és a televízió gyakran foglalkoznak a magyar képviselő különös, zavaros pénzügyeivel, lányának vett eszéki luxuslakásának bankátutalásaival, öregbítvén a „magyarok csibészes hírnevét”, miközben vádat emelnek Ádám ellen. (Horvátországban a nemzetiségi képviselők nagy összegű, közvetlen állami támogatásban részesülnek, hogy finanszírozhassanak nemzetiségi kulturális, sport stb. programokat.) Négy év semmittevés után, 2007-ben Sója Dénes nagyvállalkozó, helyi exjugoszláv politikus, részben megismételt választások után kerül a horvát parlamentbe. Megvédi helyét 2011-ben is. Ismét a HMDK-s informatikus - magyarul, horvátul és angolul is beszélő - Jankovics Róberttel szemben 2441:2296 arányban, annak ellenére, hogy a két személy és szervezeteik mocskolódó, alpári és aljas (sajtó)vitái többnyire a horvát bíróságokon végződnek, általában pénzbüntetéssel. Jankovicsot a szerb rendszer kollaboránsának bélyegzi Sója egyik híve. Erre adott válaszként megtudhatjuk, hogy az ellenfél 1992-ben átjátszotta a teljes pélmonostori autóbuszparkot a megszállóknak, ezért hét év börtönre ítélték, ami elől Magyarországra szökött. Miközben...

Miközben helyi magyar pedagógusok emberfeletti munkája ellenére is rogyadozik a magyar iskolahálózat, döbbenetes a nyelvi romlás (helyesírás, idegen szavak, mondathangsúly), szinte kong az 1998-ban átadott eszéki Horvátországi Magyar Oktatási és Művelődési Központ, a fogyó tanulólétszám miatt. Míg a magyar szülők horvát tannyelvű iskolákba íratják gyermekeiket, addig a Magyar Központ igazgatója a You Tube-n szerepel, az általa vezetett iskola élelmiszerraktárát dézsmálgatva. Kitűnő pedagógiai munkát végző elődjét a „győztes” MESZ távolítja el a Magyar Központ éléről (bírálnak zágrábi politikai segítséggel), Sója első megválasztása után.

A közvetlen és naprakész anyaországi kapcsolat 2006-ban szakadt meg, amikor az első Orbán-kormány által megnyitott Eszéki Magyar Főkonzulátust a második Gyurcsány-kormány puccsszerűen bezáratta. Nem könnyíti a hely-

zetet az sem, hogy a drávaszögi magyarságnak hártavékony az értelmisége és úgy él falvakban, hogy nincs egy olyan kisvárosi központja, mint például Lendva a szlovéniai magyaroknak. Egyik szervezetének sincs olyan gazdaságtudományos-oktatási programja, ami a horvátországi magyarság $\frac{3}{4}$ -ét kitevő drávaszögi és kelet-szlavóniai magyarság megmaradását garantálná. Későn (2007/8-as tanév) alakult az Eszéki Egyetem magyar tanszéke is, amely inkább egy hitbizomány-szerű családi vállalkozás Magyarországról, mintsem helyi magyar szellemi központ. Egy tanársegéd kivételével, aki nem rendelkezik magyar szakos végzettséggel, Gödöllőről és Pécsről utaznak Eszékre az intercity professzorok, túr-retúr. A még halványnál is halványabb helyi magyar református egyház is kettészakadt – egy katolikus országban. „Örvendetesen” szaporodik viszont a pseudo-romantikus táncscsoportok, tájházak, néprajzi gyűjtemények száma, tolván a pár ezer megmaradt magyart a dalolótáncoló nemzetiség felé. A maradék, szórványban élő, $\frac{1}{4}$ -nyi nem autochton (értsd O-M. Monarchia) zágrábi, spliti, pólai, zadari magyarság pedig Bácskából került a fővárosba és a tengerpartra orvosnak, mérnöknek, tengerésznek, kergetvén az amerikai álmot, ezúttal jugoszláv színekben. Ekkortájt Magyarországról is sikk volt jugóba nősulni, s főleg oda férjhez menni, nem nemzetiségi többletcélzattal.

Sándor királytól a „Sándorok királyságáig”

Ma már a Muraközről, ahol magyar ember hírmondónak sem maradt, csak egy emlékképünk van, ahogy Domonkos László író keserédesen jegyzi meg; a muraközi ló.

A horvátországi magyarság utoljára 2011 őszén számláltatott meg, legközelebb ez a procedura a trianoni békediktátum százéves évfordulójára esik. A múlt év december havi országgyűlési választások miatt azonban a horvát hatóságok még nem közöltek a nemzetiségekre, így a horvátországi magyarságra vonatkozó népszámlálási adatokat.

Talán jobb is így...

Quo vadis, Szerbia?

A márciusi uniós csúcson zöldre váltott a lámpa: Szerbia megkezdheti uniós csatlakozási tárgyalásait. Vajon déli szomszédunk lesz-e a huszonkilencedik uniós tagállam, és ha igen, mikor?

*„nem rejti hant, csak vékony rétegben homok.”
(Szophoklész: Antigoné)*

Fásultan vette tudomásul a szerb közvélemény még a számára kedvező brüsszeli politikai döntést is. Szerbia elszegényedő népességét saját, folyamatosan romló életkörülményei, a magas árak, a polgárok eladósodottsága, a rohamosan növekvő munkanélküliség, az akadózó közszolgáltatások, a fiatalok tömeges elvándorlása jobban érdekli, mint az európai uniós csúcspolitikai. Brüsszel - megengedő lépésével - az eddigi szerb kormányzati intézkedéseket és a ragyogó belgrádi kommunikációt honorálta, ami nincs közvetlen hatással Szerbia lakosságának életszínvonalára. Politikai szinten azért a döntés nagy segítséget jelenthet a jelenleg kormányzó, Boris Tadić vezette Demokrata Pártnak a közelgő választásokra. Tadićék alatt azonban rezeg a lécz, mert a 2008-ban kettészakadt, egyes források szerint kettészakított Szerb Radikális Párt Tomislav Nikolić vezette felének reális esélyei vannak a választások megnyerésére, s mint tudjuk, ők csak pár éve lettek az uniós csatlakozás hívei. Fentiek tükrében érthető, hogy az uniós csatlakozást támogatók aránya a lakosság körében alig több mint 40% Szerbiában. Abban talán bízhatunk, hogy az unió is „készül” Szerbiából, mert amit 1991 és 2000 között tudott és tett, az „egyetemi szinten” elégtelen. Ha nincs az USA, élén Clinton elnökkel és vezető diplomatájával, az erős magyar kötődésű Richard C. Holbrooke-kal (1941-2010, Kati Marton magyar-amerikai író-nő férje), még tovább tarthatott volna a balkáni öldöklés.

Ma úgy látszik, hogy a szerbek többet tudnak az unióról, annak mentalitásáról, mint fordítva, mivel a '60-as évektől számolva már a harmadik, több százézes szerb vendégmunkás generáció

él és vállal munkát, éppen az unió döntéseit dominál, vezető nyugat-európai országokban. Súlyos tévedés lenne azt hinni, hogy ezek az emberek mind utcaseprők, segédmunkások, sofőrök, árufeltöltők. Nem. Igen sokan dolgoznak meghatározó és véleményformáló értelmiségi munkakörben és különböző médiában. Közülük a szellemi elit páholyáig is eljutnak egyesek. Ilyen volt a korábbi politikai emigráns, néhai Zoran Đinđić miniszterelnök, aki egyetemistaként Jürgen Habermast hallgatta Frankfurtban és 1979-ben doktorált a Konstanzi Egyetemen. Megállapítható tehát, hogy Belgrádnak minden szinten vannak „tolmácsai”, akik tudnak úgy „fordítani”, hogy az „tessék” az uniós „füleknek”. Így a szerbiai vezetés azt mond(hat)ja, amit Brüsszel hallani akar, miközben konkrét intézkedései mást mutatnak, mást takarnak és mást eredményeznek – otthon. Belgrádnak azonban már most számolnia kell az unió huszonnyolcadik tagállamával, amely 2013 nyarától Horvátország és Zágrábnál senki nem ismeri jobban a Janus-arcú szerb politika elméletét és gyakorlatát.

Hága és Prishtina

A konkrétan 2013 elején meginduló és hosszúnak tűnő csatlakozási tárgyalások időszakára fog esni a három szerb háborús főbűnös: Vojislav Šešelj, Ratko Mladić és Radovan Karadžić prognosztizálhatóan súlyosan marasztaló ítélete, ami a büszke szerb lelkeken ejthet csorbát, válthat ki komoly ellenállást, nagyméretű tömegdemonstrációt, amelybe akár az új kormány is belemehet, az öntörvényű és a szélsőségesek által fölheccelt szerbek esetében. Közeli példa erre - már az uniós tárgyalások finisében járó

horvát csatlakozás esetében - Ante Gotovina tábornok súlyos hágai ítélete, amely az egész horvát közvéleményt fölháborította. Éles kormányellenes tüntetésekre is sor került és nemcsak Zágrábban, hanem még a dalmát tengerparton is (A.G. Tkon, Zadar megye szülőtte). Már a 2011. dec. 9-én aláírt horvát uniós csatlakozás sem használt a dacos szerb (ön)tudatnak, amely még mindig polgárháborúnak tekinti az 1991 és 2000 közötti katonai agressziót. Ez idő alatt Belgrád négy háborút indított - Szlovénia, Horvátország, Bosznia-Hercegovina és Koszovó ellen - és négy háborút veszített el. Hiába sajátította ki a jugoszláv néphadsereget és használta saját „rendteremtő” pánszerb céljaira, okozván ezzel a második világháború utáni legnagyobb pusztítást Európában. Ezzel a szörnyű évtizeddel vált a maradék ország - mai nevén Szerb Köztársaság - elszigeteltté, kidaszítottá Európában, még akkor is, ha önmagukra áldozatként tekintenek a szerbek. Ezt a helyzetet elsősorban és kizárólag magának és szerboszláv politikusainak, meg annak a kivagyji, kegyetlen és agresszív mentalitásnak köszönheti Szerbia, amely odavezetett, hogy senki, még a macedónok vagy a montenegróiak sem kívánnak velük együtt élni.

A másik neuralgikus kérdés, akármilyen párt vagy koalíció vezeti a belgrádi kormányt, Koszovó kérdése, melynek értelmezéséhez alapadatok szükségesek. Tévútra visz a tükröztetett Trianon-szindróma, mely szerint Koszovó-Metohija a szerbek Erdélye, ugyanis Koszovó területe 10 887 km² (összehasonlításként: Bács-Kiskun megye 8 445,15 km²), míg Szerbia területe 77 474 km². A mintegy 2 milliós koszovói lakosság pedig 92-94%-ban albán, tehát a tények alapján nincs koszovói kérdés. De, ha Koszovó vagy más ügyekben is az önmagát „kiválasztott népnek”(Slobodan Milošević) tartó szerbek szembenéznének önnön hiteles és nem lakkozott, kozmetikázott történelmükkel, láthatnák, hogy a 2008.02. 17-én kikiáltott Koszovói Köztársaság megszületéséért ők és a mindenkori szerb politika tett(ek) a legtöbbet. Az oszmán megszállás és birodalom ideje alatt 1690-ben III. Arzenipeki (szerbül Peć) patriarcha vezetésével harmincezer szerb család (200 ezer fő) áttelepül a Magyar Királyság területére. Így önként adják föl Rigómezőt (Kosovopolje), amit 1913-ban (Lon-

doni Konferencia) csatolnak a jó étvágyú Szerbiához, s ez az a pillanat, ami után megindul az albánok folyamatos üldözése és irtása (támadások és kitelepítések, memorandumok és jogfosztás, gúnyolódás és lenézés), függetlenül attól, hogy a délszláv állam királyi vagy kommunista diktatúra-e. Milošević még ezt is tudja fokozni, nyílt katonai-rendőri agressziót indít 1999-ben a „számára oly kedves” tartomány ellen, amit a világ, élén az Amerikai Egyesült Államokkal már tényleg nem nézhetett tétlenül Európa szívében. Mára a független Koszovót nyolcvannyolc ország, a huszonhét uniós államból huszonkettő (köztük hazánk) ismerte el, tagja a Világbanknak és a Valutaalapnak, illetve az EU hallgatólagos és az USA gyakorlati engedélyével euró(!) a fizetőeszköze. Beszédes a Koszovót el nem ismerő uniós országok sora is: Spanyolország, Ciprus, Görögország, Románia és Szlovákia. Mintha ezen országokban is lenne még teendő a ki-sebbségek jogállásának ügyében!

Brüsszel nyomatékos „kérésének” megfelelően azonban Belgrád megkezdte a párbeszédet Prishtinával és kijelölte a szerb tárgyalóküldöttséget. A tárgyalások párhuzamosan zajlanak majd Szerbia (fejezetenkénti) uniós felvételi tárgyalásával. Irányuk - úgy, mint Zágráb esetében - csak egy lehet: képviselő, képviselő, konzulátus, követség, nagykövetség, ezzel a kölcsönös és teljes elismerés.

Budapest

Magyarország közvetlenül is érintett a két eltelt kemény, embert próbáló évtized alatt majdnem megfeleződött délvidéki (vajdasági) magyarság okán Szerbia uniós csatlakozásában. Budapest kénytelen volt a közelmúltban meglebegtetni a vétő lehetőségét is, mert Belgrád olyan kirekesztő kárpótlási törvényt hozott, amely kollektív bünyösnek nyilvánította a helyi magyarságot, ezzel kizárva a kárpótlásból. Csak Budapest erélyes fellépésére volt hajlandó a skupština (szerb parlament) ezen változtatni, s egy újabb törvénnyel tette lehetővé a délvidéki magyarok kárpótlását is. Sokan bírálják ezt az eljárást, mert napjainkban mindkét törvény hatályos, mivel az elsőt nem vonták vissza a szerb törvényhozás. Jogi szakmai körök pedig azt hangsúlyozzák, hogy a törvénynek nincs végrehajtási utasítása és „nyoma” a

szerb költségvetésben, amely végrehajthatóságát teszi kétségessé. Így volt ez korábban is, például a nemzeti tanácsokról szóló törvényt már az ezredforduló után megalkotta a szerb parlament, de ezek, köztük a VMSZ (Vajdasági Magyar Szövetség) által vezetett MNT (Magyar Nemzeti Tanács) is csak két éve kezdhetette meg munkáját, erősen alulfinanszírozott helyzetben, évtizednyi késés után.

Ha Szerbia az unióhoz kíván csatlakozni, akkor annak alapértékeit, erkölcsi normáit, amelyek a görög civilizációban gyökereznek, is magáévá kell tenni. Szophoklész már a Krisztus előtti V. században örökérvényűvé tette drámájában, az Antigonében, hogy a halottakat el kell temetni. Szinte hozzá kapcsolódik a kitűnő költő Nagy Gáspár sora: „a gyilkosokat néven nevezni!”. Mert azért az mégsem járja, hogy a szerb-jugoszláv partizánok által 1944/45-ben brutális kegyetlenséggel meggyilkolt ártatlan délvidéki magyarok, a borzalmas-barbár tettek elkövetése után majdnem hetven évvel még mindig temetőárkokban, útszéli horgosokban, dögművekben, betonlapok és buszmegállók alatt fekszenek. Napjainkban hatvan tömegsír van a Vajdaságban, amely magyar áldozatokat rejt, és ha a hozzátartozók, leszármazottak keresztekét vagy síremléket állítanak, azt a vandálok azonnal kidöntik vagy festékekkel és bélsárral összekénik. Büntetlenül, mert megtehetik.

2009. október 19-én a Boris Tadić–Sólyom László államfői megállapodáskor fölcillant a remény, hogy ez a nyitott kérdés a Szerb és a Magyar Tudományos Akadémia által kijelölt történetész vegyes-bizottság segítségével hamarosan rendeződik, de bő két év elteltével már látszik, hogy a kutatásnak évek múlva sem lesz vége, miközben a becsület fogy. A végtisztesség megadását és a bocsánatkérést nem lehet tanácskozással, konferenciákkal, ígérekkel, statisztikákkal, adatbázisokkal pótolni. Ebben az esetben beállt az a helyzet, amit a híres amerikai író,

Nortcote Parkinson úgy fogalmaz meg, hogy „a halogatás a tagadás legveszélyesebb formája”. Esetünkben természetesen nem Budapest halogat, ahol teljes politikai-társadalmi konszenzus van abban, hogy ezt az ügyet Belgrádnak kell sürgősen rendeznie. Mint ahogy abban is, hogy Szerbia a külső mellé kezdje meg a belső integrációt is, megszüntetve azt a feszültséget, amit a kizárólag Vajdaság területére betelepített boszniai, koszovói és egyéb, eufemisztikus kifejezéssel élve más kultúrájú szerbek okoznak, fő célpontként a dél-bácskai kisváros, Temerin magyarjait zaklatva, megfélemlítve lelkiileg és fizikailag egyaránt.

Sajnos, ezen problémák belátható időn belüli megoldására nincs esély, mert Szerbiában május 6-án parlamenti választásokat tartanak, s már hetek óta röplapok és óriásplakátok borítják el az országot Szabadkától Nišig. A magyarok lakta körzetekben még inkább, követvén a nagyszerb, radikális Nikola Pašić (1845-1926) első királyi miniszterelnök taktikáját, mely a nemzeti-ségi választók elszívására irányult. Az új parlamentnek június 9-ig kell összeülnie, a kormánynak meg szeptember 8-ig megalakulnia. Ezen időszak alatt a szerb csúcs-pártpolitika önmagával lesz elfoglalva. Milovan Đilast parafrázálva az „új osztály”-t nem érdekli, hogyan érzi magát szülőhelyén a délvidéki magyar kisebbség, sőt, több esetben még az sem, hogy a többség.

Epilógus:

Március idusán a világ magyarsága ünnepelt. A szerbség döbbenet emlékezett. 2003. március 12-én ölték meg Belgrádban Zoran Đinđić fiatal szerb miniszterelnököt. Március 15-én temették. Akkor, megrendülten, a Magyar Nemzet hasábjain, egy lapoldalas írásban hajtottam fejet Đinđić előtt. Cikkem záró sora: „Zoran Đinđić jó politikus volt. Az elmúlt tizenkét év legjobb szerb politikusa.”

Ma Ő és szelleme hiányzik, de nagyon!

Kvalitokrácia – a minőségi censzus

A gondolat előélete

A magam censzus-javaslatát már évekkel vagy talán évtizedekkel ezelőtt megfogalmaztam gondolatban, leírás nélkül, kevésbé pontosan, de szándékában és irányában nem különbözően a most leírtakról. A gondolat megszületésével párhuzamosan tapasztaltam, hogy nagyon sokan hasonlóan gondolkodnak, ám ennek ellenére belenyugszanak más elvek és tartalmak érvényesülésébe, használatába. Barátaim valamennyien egyetértettek velem – igaz, közöttük nem szerepelnek tervezett vagy helyesnek tartott osztályozásom alsó polcaira szánt polgártársak. Bár a gondolat, akkor még meg nem fogalmazott tartalmát magukra nézve többnyire magától értendőként elfogadták, legalábbis a tanulatlanság és a tanultság társadalmi tekintélyelem különbségének elfogadásával. E végleges megfogalmazásra semmi nem inspirált, ugyanis kilátás sem volt az elfogadott (hazug) demokraciával elfogadottságának megváltoztathatóságára. Ám most, vélhetően, reméltem egy teljesen új és más tartalmú társadalmi szemléleti megközelítés felvillanásával talán elérkezett az idő és alkalom e nézet megfogalmazott előterjesztésére. Meggyőződésem, hogy minden társadalmi közérdek nyerne megvalósításával, különösen a ma magunk körül ismert társadalmi közszemlélet dermesztő, hazug, néha a bornírtságba hajló érvényességével szemben. S amikor most „már” (még!) Szájer József is támogatja némely, talán érdekelvű egyének kitalációját, a gyermeklétszámot tekintetbe veendő szülők többértékű szavazását, azt hiszem elkerülhetetlen az új censzus, a kvalitatív szemlélet módszerének alkalmazási javaslata. S tartalmát is érdemes kvalitokráciának nevezni.

Visszapillantás

A közérthetőség kedvéért a CENZUS jelentését el kell mondani mindazoknak, főleg a fiataloknak, akik nemhogy tartalmát, de még létezését sem

hallották, tehát azt sem értik, mit is jelent e fogalom a kérdés felvetésének fontosságában, a jelen politikai állapotában és szándékában. A censzus ugyanis a polgári jogoknak, különösen a választói jogoknak bizonyos feltételekhez való kötését jelenti. A feltételek közül e témában a választói jogoknak a műveltségi szinthez való kötését kell érteni. A censzus fogalmi és gyakorlati használata helyett „jött” a demokrácia fogalom, amely a censzust idejétműltnek, antidemokratikusnak minősítette. Ez a „jött” a liberalizmus egyik megjelenési formáját jelzi, amelynek egyre torzuló, romboló hatását ma egyre nagyobb szenvedéssel lehet csak eltűnni, mivel egyre képtelenebb, embertelenebb elgondolásokat és gyakorlatot generál. A demokrácia mai értelmezése hazánkban 1944-45-től folyamatosan vált érvényessé és uralkodóvá, ráadásul némi módosításával „népi demokrácia” néven. E hazai történelmi szakaszban többek között az értelmiségi, a műveltségi, sőt az értelmességi adottság vagy szint vált hátránnyá, alárendeltté, bűnné - hacsak nem szegődött fenntartás nélkül a gátlástalan hatalom szolgálatába. Következett a „munkásosztály és vele szövetséges dolgozó parasztság” uralma. Természetesen csak papíron, az alkotmánynak csúfolt törvényben, a médiában, a brosúrákban, az iskolák minden szintjén és az állami és párthatalom gyakorlásának minden szervezetében és képviselőjénél. E jól átgondolt megszállási és gyarmatosítási folyamat szó-jelentéstani csempészetének első vagy második zugárucikke volt a „demokrácia”, rögtön a „felszabadulás” mellett. Amely fogalmak és elvek elterjesztését, Magyarországon különösen, néhány jól képzett, okos, dörzsölt, gátlástalan, mindenre elszánt, nemzetidegen értelmiségi vezényelte. Először a „trojka”: Rákosi Mátyás, Gerő Ernő és Farkas Mihály, később csatlakozott hozzájuk Révai József. Egyébként egyiküknek sem ez volt az eredeti családneve, de a szemfényvesztéshez, azaz a hazudozáshoz akkor jobbnak

látták őket magyarnak láttató neveken nevezni. Kiképzésük Moszkvában folyt, ott készítették fel őket a magyarságot és Magyarországot gyarmati sorba süllyesztő politika létrehozására és gyakorlására. Ez természetesen előzőleg nemcsak Magyarországnak, hanem egész Európának szánt sors volt, de Európa megmenekült, a gyarmati sors csak az Elbáig jutott el. Ez, a Magyarország számára több mint ötven év közelmúltbeli sors szemléletgyártó hatása abban tetőzött, hogy még ma is sok okos és művelt, hazánk sorsáért és népéért aggódó, felelősen gondolkodó ember is „örökre elfelejtette” a censzusos választás eredményesebb, hasznosabb és igazabb, sokszorosan magasrendű elvét és módszerét, mert a demokrácia érdemi vizsgálatában az első pillanatban kitűnik, mennyire mímelt és manipulált a választás, s korántsem a démosz (a nép) kráciája (uralma) valósul meg.

Előbeszéd

A kvalitokrácia-javaslat abból az elvből indul ki, ami kizárólag és teljesen a tapasztalt társadalmi valóság és gyakorlat tényein alapul, azon, hogy **AZ EMBEREK NEM EGYENLŐK**. Cáfolandó az ezzel kapcsolatos mai kötelező közvélekedést, hogy minden ember egyenlőnek születik, azt terjesztem elő: milyen „jog” alapozza meg ezt a teljesen alap nélküli elvet. A születéstől a halálig egyetlen szakasz, sorozat, hatótényező sem igazolja az egyenlőség állítást. Hogy az emberi differenciáltság, minőség az emberiség történelme ezredéveinek során igen lassú, ám folyamatos módosulása, az emberi szervezet bonyolultsága, képessége letagadhatatlan. De az is tapasztalati bizonyíték, hogy e sok ezer éves fejlődés ellenére sem közeledett az egyformaság, az egyenlőség felé az emberiség egyedi tagjainak a minősége. A hasonlóság bizonyos csoportok, rasszok között ugyan fönnáll, de a csoporton belül ugyanúgy megvannak a különbségek, mint más csoportoknál. És ugyanilyen bizonyítékok talaján látható, hogy az egyedek képességei tekintetében, a csoport számára az életképesség, a továbbélés hasznosságára vonatkozóan különösen szembeötlők a különbségek. A társadalmak, az embercsoportok szaporodása, az emberi munkamegosztás során egyre nagyobb jelentőségű különbség nemcsak ennek tényét, hanem a különbség megítélését, az értékviszonyok jelentőségének tudatosulását

egyre fontosabbá teszi. Ennek során napnál világosabbá válik az egyenlőtlenség. Az a szelekciós folyamat, amely mind az állatvilágban, mind az emberek világában, ismereteink rögzítése óta, de különösen a hihetetlenül felgyorsult információáramlás során akár napról napra követhető, csak és kizárólag az egyenlőtlenséget bizonyítja. S bár az állati és az emberi szelekció, éppen az ember felsőbbrendűsége miatt nem azonos módon nyilvánul meg, létezése, folyamata és hatása letagadhatatlan és kikerülhetetlen. Az erő és a gyengeség viadala folyik, s a technikai és kulturális civilizáció fejlődésével egyre közvetettebben érvényesül az emberi közösségekben. Az intellektuális, szellemi és műveltségi állapot fejlődésével e viadal folyamatosan áttevődött nagy részben a szellemi, tudományos területre is, a fizikai szférát kiegészítette és helyettesítette az eszközök küzdelme, háborúban a fegyvereké, harceszközöké, gazdasági téren az ipari és mezőgazdasági eszközök, a kereskedelem, a pénzügyi szervezetek, bankok, állami intézmények rendszere. A szellemi fejlődés során kialakuló, az ember felsőbbrendűségét bizonyító erkölcs, ennek fogalmai, mint a jó, a nemes, humánus, becsületes, igazságos, erkölcsös, megértő és a többi hasonló, valamint ezek ellentétei: a rossz, nemtelen, gaz, becsstelen, hazug, igazságtalan stb. fogalmak emberi megvalósulása, a velük kapcsolatban elvárt vagy elítélt magatartás során világossá vált, hogy e fogalmak (emberi szerepekben megtestesülő egyének) között lényeges a különbség, különbözőség a különböző társadalmi formációkban. Távol állnak szinte bármiféle egyenlőségtől. Az egyéni, született vagy tanult tulajdonságok, készségek és képességek esetében hasonló a helyzet. Az okossal, értelmessel, tehetséggel szemben a buta, nehéz felfogású, tehetségtelen adottságokat hordozó egyének is távol állnak az egyenlőségtől. Természetesen világos az az állapot, hogy e különbségek a tanulás, a civilizálódás és a művelődés során nem egyértelműen és automatikusan testesülnek meg egy-egy, például művelt és műveletlen ember közötti különbségben. De kétségtelen, hogy az erre összpontosított műveltség, a tanultság elsajátítása, elfogadása, majd gyakorlása mind tanult, pozitív, emelkedett emberi tulajdonság. Ennek valósága bármely társadalomban ellenőrizhető. A műveletlenek között az erőszakos, emberellenes cselek-

mények elkövetői statisztikai többségben vannak. Ezért a tudáslapú társadalmi formációk a tudást, a műveltséget tűzik ki elsőrendű fejlesztési célként. De a cél megvalósulása során az egyedek, a személyek különbsége, egyenlőtlensége hosszú ideig, lehet, hogy örökké megmarad.

E megállapítás- vagy gondolatsor azonban nem pesszimista végkövetkeztetés, hanem a közérvényességben uralkodó állapot rögzítése. Az arra való következtetés, hogy a census, a műveltség, a belátás képessége és ennek érvényesülése a közösségre vonatkozó, annak létét, sorsát meghatározó döntésekben nélkülözhetetlen. S hogy e census nem anyagi, gazdagsági vagy fajtabéli megkülönböztetés legyen, hanem műveltségi. Tehát nem megváltoztathatatlan adottság, hanem elsajátítható, megtanulható állapot legyen. Egy változtatható, ám mindig pozitív, minőségi irányban megvalósítható minden ember számára. Természetesen itt és ebben sem egyenlő eredménnyel, hanem születési környezettől, született adottságoktól, tanult ismertektől, nevelt tulajdonságoktól, akarati erőfeszítéstől, helyes és közérdekű céloktól függően, de változtatható, fejleszthető eredménnyel és az egyén ebből következő lehetőségére, jogára haddal lévő törekvés által.

A dilemma

Hogy az erő, az erősebb fizikai téren versenyképesebb az edzetlennel, a gyengébbel szemben, ez nem szorul bizonyításra. Ezt szemlélteti a jaguár és a gnú páros összevetése. Egy színházi est után hazasétáló értelmiségi, mondjuk matematikaprofesszor (férfi vagy nő) esélytelen a kigyúrt, gyakran analfabéta útonálló banditával szemben, ez is közismert tény. Különbözőségük a fizikai erő területén, a várható küzdelem győzelmes vagy vereséges végeredményében, ez vitán felüli. S ha ezt a helyzetet átvetítjük a jelenleg érvényes társadalmi-hasznossági, illetve a politikai szerepmezőre - megdöbbentő eredményt kapunk. Az összecsapás, a harci küzdelem győztese és vesztese a társadalmi hasznosságban, eredményességben, a politikai mezőben, a közösség sorsát, jövőjét, emelkedését meghatározó szerepben egyenlők. Pontosabban a „demokrácia” hazug, egyenlősi elve segítségével egyenlővé vannak minősítve. De szemléltethetünk egy munkamozzanatot is, mondjuk egy statikai számítás képességét vagy

elvégzett tényét, egy híd teherbírásának, funkcióképességének meghatározását vessük össze a híd építésén dolgozó, mondjuk betont talicskázó segédmunkás tevékenységének értékével, bonyolultsági vagy képzettségi szintjének fokával. S az összehasonlítást követően a meglehetősen különböző minőségértékű munkát végző két ember egyenlővé van kikiáltva akkor, amikor egy híd állékonyságánál is ezerszer súlyosabb döntést kell hozni, egy ország, egy közösség sorsának meghatározásakor. E szembeszökő különbség életbevágóan (sőt, talán történelembe-vágóan) követeli e hamis egyenlősi megváltoztatását.

Századunk, talán ezredünk a tudás, a műveltség időszaka kíván lenni. Ez a törekvés tálcán kínálja a javasolt censust, a minőségre mutató s azt megvalósító census alkalmazását, a kvalitokráciát. Ráadásul a megvalósításra felhatalmazást kapó politikai hatalom kitűzött céljával és tartalmával egybevágóan.

E dolgozatnak ez a célja.

A módszer

A kvalitokrácia megvalósítása az elfogadás döntésén túl adminisztrációt és számításokat, a műveltségi szint számbavételét igényli, amely a „választások”, tehát közösségi döntések, országgyűlési, önkormányzati választások vagy más szavazási feladat alkalmával válik szükségessé. E feladat a különbségek számbavételével kezdődik, amit a választások gyakoriságához kell igazítani, a ciklusonként módosuló különbségek felmérésével és rögzítésével. A választás a különbözőségek érvényesítésének figyelembevételével zajlik le és létrehoz a kiinduló állapotnál magasabb minőségi szintű döntéshozói képességet, illetőleg döntést.

Ha a minőség emelése céljához a tudás az eszköz, akkor a különböző tudásszinteket számba vevő, e szintekben az értékarányt létrehozó, alkalmazó tevékenység megszüli az eredményt.

Kezdjük az elején!

A különböző igazolt tudásszintek számszerű minősítést, pontszámértéket kapnak.

Az alsó tudáspolcon az igazolt, a „becsületes” analfabéták (akik tehát nem bűnözők, nem kártevők, „jó”-ra irányultak, készségesek) alsó műveltségi (de nem alsó értékű) szintjét minősítsük, mondjuk **5** pontra. A bűnöző, a közösségellenes

analfabéták e szint alá kerülnek: **4, 3, 2, 1** vagy súlyos esetben **0** pont értékűre, a büntett vagy magatartás arányában. (Ez bírói minősítést igényel.)

Aki az általános iskola 1. és 2. osztályát elvégezte: **6** pont értékű helyen áll.

Aki a 3. és 4. osztályt, **7** pontot érő helyre kerül.

Aki az általános iskola 8. osztályát, **10** pontra jogosult.

Aki eredményes középiskolai vagy szakközépiskolai érettségít vagy eredményes szakmunkásvizsgát tett, **15** pontot érő minősítéssel rendelkezik.

Aki főiskolát végzett, egy vagy több szakmából mestervizsgát vagy ezzel egyenértékű mezőgazdasági, kereskedelmi, igazgatási, pénzügyi stb. vizsgát tett, **17** pontot szerzett.

Akinek tudományegyetemi, szaktudományi egyetemi végzettsége van, **20** pont a gyűjteménye.

Aki orvostudományi, műszaki, mérnökképző egyetemet végzett, orvos vagy mérnök, **22** ponttal rendelkezik, s ugyanígy az egyetemi kutató matematikus, fizikus, biológus, vegyész, vagy az egyetemi doktori fokozatot elérők, doktori vizsgát tevők.

Az akadémiai doktornak **25** pont, a Tudományos Akadémia rendes tagjának **28** pont jár.

A művészeti főiskolák, egyetemek végzettjei ugyanilyen besorolást kapnak, amennyiben teljesítményük besorolható a pozitív, hasznos, erkölcsi hatást, nevelést elérő teljesítmények közé.

Kiemelkedő országos elismerést, díjat, kitüntetést elnyerő személyek, alkotó tudósok, művészek, magasan az országos átlag felett teljesítő sportolók számára **30** pont jut.

A vezető szerepet betöltő politikusok, választott önkormányzati tisztségviselők, fegyveres testületek különböző szintű parancsnokai, vezetői képzettségüknek megfelelő pontértéket kapnak. Ugyanígy minden szinten a választott vagy kinevezett vezetők.

Minden állampolgár a maga végzettségének megfelelő, speciális, kifejezetten erre a célra szolgáló igazolólapot kap, hamisíthatatlan kivitelben, hasonlóan a személyi igazolványhoz. A végzettséget, tevékenységet igazoló szervek, tanintézetek állítanak ki ezeket, országosan egyező minőségben.

Minden szavazási korhatárt elérő állampolgár az igazoló okmánnyal menne szavazni. Annak felmutatása és ellenőrzése alapján kap a maga besorolásának megfelelő pontértékű szavazóla-

pot. A szavazás ugyanúgy titkos, mint eddig, de a szavazatoknak egyes jelöltekre eső pontértékét minden szavazatszedő bizottságban állami megbízású szavazási biztos, a választás tisztaságáért felelősen ellenőrzi, ellenőrző tevékenységéért bünvádi felelősséggel tartozik. A szavazási jegyzőkönyv két példányban készül a szavazás helyszínén, egyiket az összesítő helyi választási bizottság kapja, a másikat a szavazási biztos viszi az országos összesítő szervhez. A két vonalon feljutó eredményösszesítésnek egyeznie kell.

A közbüntényt elkövető, bírói ítélettel elmarasztalt személy minden szavazási pontjogosultságát elveszti a büntetés kiállása idejére. Ezt követően két évig nem kap szavazási pontot, a másodszor visszaeső bűnöző pedig öt évig. A háromszoros visszaeső bűnöző életfogytig kizárja magát a szavazási jogosultságból.

A pontok száma, szintje két tevékenységi jogosultságot határoz meg:

1. A **15** pont alatti minősítéssel rendelkező személy sem választott, sem kinevezett pozícióban nem lehet semmiféle csoport, közösség, szervezet élén. Ez társadalmi és állami szervezetekre egyaránt vonatkozik.

2. Bármiféle közösségi választásnál minden résztvevő személy saját pontösszege arányában jogosult szavazatra. Az ezt igazoló lapot minden választásnál használni kell és a szavazó megfelelő pontértékű szavazólapot kap, a szavazatok számolásánál pedig a leadott pontértékeket kell tudomásul venni.

Az eredmény

A becsületes analfabéta és az akadémikus, a kiemelkedő szellemi tevékenységű személy szavazata közötti különbség hatszoros. E pontszám és -szint aránya szerint hatszor fontosabb a művelt ember szavazási jogosultsága, azaz véleményformálásának tartalmi értéke. Ez a végső pontokon hatszoros különbség valósághűen tükrözi a társadalmi hasznosság különbségét, de úgy, hogy a legalsó szinten szavazó sem érezheti magát kiszorítottnak, olyannak, akinek a véleményére nem is számít a közösség.

Ha elgondolkodunk a kvalitokrácia, a minőségi census várható eredményein, az első és közelfogadásra jogosult következmény az igazságosság lesz. Az afölötti elégedettség és öröm, ami elural-

kodik azon a társadalmi „becsületes” többségen, amely átlátja és a maga részvételével, pontszámával átéli a neki jutott helyet. Mert bár mindig voltak s vannak, lesznek is önhittek, önértékelésre képtelen és alkalmatlan személyek, minden egészséges közösség fő ereje az igazságosság igénye, s ezt a közösség többsége megkapja, és örömmel veszi tudomásul. A kisebbség, az, aki elégedetlen a maga pontértékével vagy belenyugszik helyzetébe, vagy kellő ambíció, belső serkentés hatására a jelenlegi helyénél följebb kíván kerülni. Mert a kapu s az út nyitva áll. Mert a kvalitokrácia valós értéke éppen abban jelenik meg, hogy nem szab örökös szerepszintet senki számára sem. S a följobbsorolást nem egy felülálló hatóság végzi, hanem mindenki a maga minősítését irányítja a saját akaratából létrejövő, a tanultsági lépcsőn való följobblépése révén. Ez a lehetőség, ez az igazságosság szervez és ambicionál minden közösségi embert. Aki a nyolcadik általános osztály elvégzésénél kezd, de ennél többre vágyik, állampolgári jogai lépcsőjén nyugodtan, kellő erőfeszítést vállalva fölérhet akár a legmagasabb szintig. Ez persze most is így van, de az „egyenlőség” mítosza, téves és hazug minősítése semmit nem mutat föl felé. Hiszen az analfabéta egyenlőnek tartja, képzeletben magát az akadémiával. Mint ahogy e bornírt egyenlőségi látszatban az is. Tehát a kvalitokrácia helyreállít, világossá tesz egy a kezdetek óta hazug és méltánytalan rendszert.

A második, jelentős eredményességgel kecsgetető érték a több tudás érvényesülésének, hatásának révén létrejövő társadalmi eredmény. Az igazságosság nyugalma és a társadalmi jobbítás jóval nagyobb hatása.

Tudjuk, mindig voltak és nyilván lesznek is, hiszen ma is vannak szép számban kivételek, az iskolázott csirkefogók, a művelt kalandorok, a gátlástalan tanult banditák. Ez azonban bűnkezelési, rendőri ügy. Mert a statisztikai átlagot nem ők, nem „ezek” határozzák meg, hanem a „becsületes” többség.

Várható következmények

Ez a cenzus-terv nem utópia. Tudom, hogy kívülem sok-sok embertársam tapasztalta az itt rendszerbe és számszerű sorrendbe helyezett, magasabb minőségi szintre emelt közösségi állapot szükségességét. Gondoljunk a magunk, több-

ségében közösségben megélt élményeire, emlékeire. Nem a katonaságra, hanem az iskolákban megélt élményekre. Azokra a jó osztályközösségekre, amelyek egy-egy kiváló tanár vagy osztályfőnök magatartása, vezetői közrehatása révén jött létre. Amely máig ható emléket, élményt váltott ki, és ami holtunkig emlékezetes marad. Ugyanez mondható el – bár talán ritkábban – egyes munkahelyi közösségekről. Itt azért ritkább, mert a vezetői kiválasztást már nem a magasabb műveltség, a nagyobb tudásszint határozta meg – mint az iskolában a tanár esetében –, hanem igen gyakran az igazságossággal meredeken szembenálló egyéb szempontok döntöttek. Mert a vezető „jó”, „igazságos”, „képzett”, „okos” tulajdonságain nyugvó szerepe minden közösségnél meghatározó. Ugyanis úgy látom, hogy a vezető műveltségi, szakmai és emberi, akarat ereje, jóindulata, példamutatása és mozgósító képessége igazi érzelmekeltő és mozgósító erő. Ez az igen gyakran csak „informálisan”, a hivatalos hierarchiától független közösségsszerveződésben gyakran tapasztalt, spontánul ható tényező magától létrehozta azt az elfogadott – itt számszerűsített alá-föléutalt helyzetrendezést, ami a kvalitokrácia lényege.

Az említett iskolai és munkahelyi közösségek harmóniájának, igazságosságának élményét a mai idősebb korosztályok tagjainak személyes tapasztalta történelmi, nemzeti történelmi síkon bizonyította pozitívan az 1956-os forradalom és szabadságharc szelekciós gyakorlata. A helyi közösségek, a munkatársi csoportok, forradalmi tanácsok által választásokkal létrehozott új vezetőkkel működő közösségek rendeződése mindenkit az őt megillető, a közössége által meghatározott helyre helyezett. E folyamatokban ugyan nem voltak hivatalos bizonyítványok, de a műveltség, a szakértelem, a hozzáértés, a becsületesség meghatározó szelekciós erőt jelentett. S ugyancsak a negatív szelekció, a visszarendezés folyamata is harmóniát hozott a közösségekben.

E cenzus, számértékkel ki sem fejezett részének bizonyosságát személyes élményeim adták, ezek a tapasztalatok bátorítottak a számszerűség, a rendezettség, a modellezhetőség és ellenőrizhetőség módszerének tervezésére. Mióta felnőt szemmel nézem a világot és benne a legfontosabbat, az emberi közösségeket, a személyközi viszonyokat, kizárólag és mondhatni törvényszerű-

rúen e részek valóságát és igazságosságát éltem át, láttam meg. Ez vezetett a harmónia megteremtésének, számszerűsített értékének módszertani megfogalmazásához. E tapasztalatok és elemző szemlélődések megmutatták, hogy a méltányos alá- és fölérendeltségek szervezése nemhogy elégedetlenséget, hanem éppen az igazságos, méltányos rendezettség élménye fokozott biztonságérzetet, harmóniát generál. És nagyobb hatékonyságot, teljesítményt.

Mindenki számára

E minőségen alapuló census elgondolását, módszerének alkalmazását a nyilvánosságnak szánom és mindenki számára ajánlom, aki bármilyen közösség szervezésére hatással van. De nemcsak „mindenkinek”, hanem kifejezetten országos, állami közösségszervezésre javasolom felhasználni, tartom alkalmasnak. A leírt tapasztalatoknak nemcsak magam vagyok élő tanúja, hanem élő tanítványok, munkatársak, barátok tanúskodnak érvényessége és hatékonysága mellett. A rendszert, a módszert jónak, eredményesnek, megvalósíthatónak tartom. Mindezekhez természetesen a megvalósulás biztosít kellő bizonyítékokat. S ha sikerül, rádöbben a megvalósító embercsoport, hogy szakítani kell a hazug látszatlócsességgel, a minden ember egyenlő elvvel. Minden ember más, egymás mellett éppenhogy egyenlőtlenek és egyediek. Ám abban a rendben, ami követné sejtjeink, molekuláink rendjét, a való, az anyagi világ rendjét, amelyben minden alkotórész csak a maga helyén hatékony és működőképes, azaz minden alkotórész, minden ember fontos, nélkülözhetetlen, de harmonikusan csak a maga adottsága, képessége szintjén és minőségében lehet eredményes. Ezek emberi mivoltunk révén fejleszthetők, megváltoztathatók, de csak erőfeszítéssel, akarattal lehetséges. Mi az emberiség kisebb-nagyobb közösségeiben csak úgy tudjuk létrehozni és megőrizni közösségünk harmóniáját, hasznos tevékenységét, ha téves vagy hazug elméletek és spekulációk helyett létrehozunk az

egymásmellettiség és különbözőség harmóniáját, amelyben minden tényező, minden ember nem egyenlő, hanem egyenlően a helyén való és fejleszthető lesz.

A „jó” és „becsületes” emberek közössége erre vár, erről álmodik, ebben reménykedik. E minőség-igényű census ehhez segít hozzá, mert nem egyenlőségre, hanem igazságra és igazságosságra van szüksége minden emberi közösségnek. A Teremtő Erő, amely létrehozta és fenntartja a világot, talán éppen azt a harmóniát várja el a megteremtett és egyre nagyobb hatású emberi közösségtől, hogy ne félrevezetéssel és hamis elméletekkel, hanem a teremtett rendbe, a különbözőségek és egyenlőtlenségek rendjébe helyezkedjen, simuljon bele, és e különbözőségi állapotban teljesítse létfeladatát, amit képességei és szerzett, tanult ismeretei és készségei számára meghatároznak.

Ez (ez lehet) a világ rendje. Nyugalmunk, harmóniánk, emberi fogalommal boldogságunk módszere és záloga. Ezt szolgálja e minőségi census.

Szeged, 2011. február 24.

Utólagos megjegyzés:

Azok között, akik elolvasták ezt a kis dolgozatot, volt, aki bővíteni kívánta a minőségi census minőségi tényezőit, nem az ismereti, hanem az erkölcsi kategóriák irányába. Ez indokolt és méltányos igény, ám ezt az irányt az a tény akadályozza, hogy az erkölcsi kategóriák egyik területének, szemléletrendszerének sincs számszerűsített, a minőségi censusnak számértékkel megkülönböztethető változata, aminek hiányát „egyelőre” nincs elképzelésem bármilyen módon pótolni, kiegészíteni.

A szerzett ismeretek tudásszintjének viszont van, igaz, egymástól némileg különböző, ám társadalmilag elfogadott, egymásnak megfelelő, azaz összehasonlítható faktora, a különböző tudásszintet igazoló gyakorlata. A minőségi censzust, egyelőre ugyancsak elméletben, ez a tény teszi lehetővé.

Szeged, 2012. március 8.

Szépirodalom és politika

- Kertész Imre leprofasisztázta Magyarországot

Kertész Imre, a nagy magyar Nobel-díjas író akkor is „hontalannak” érezné magát, ha netalán a Földünkön élő 7 milliárd emberből 6 milliárd 990 millió magyar, zsidó vallású magyar vagy akár izraeli lenne. Humanizmusa ironizál az emberiség jövőjével. Ugyanakkor, akarva, nem akarva, humanizmusa mögött minden esetben politikai üzenet rejtőzködik.

Az igazi humanizmusban mindig ott van a görög, a shakespeare-i, a madáchi katarzis, amely bíz a jövőben és az emberiség jövőjét nem teszi ironizáló pesszimizmus játékszerévé. Kertész Imre e tekintetben kételyeket ébreszt.

Mint bolygó „hontalan” nem vállal sorsközöséget népekkel, főleg nem a magyar nemzettel. A Tamási Áron-féle humanizmus, mármint hogy az embernek a világban valahol otthon kell lennie (mert csakis így lehet cselekvő ember), nem az ő filozófiai humanizmusához tartozik (számára Magyarország profasiszta állam, mert a jobboldal kormányozza).

Bár ilyen a humanizmusa, ez egyáltalán nem akadályozza abban, hogy gondolatai a mindennapi politika szintjén elidőzzenek.

Rossz üzenet ez a szépirodalomnak; valójában a halála.

Kertész Imre politikai megsejtéseitől, látomásaiktól az angol, a francia, az orosz, az amerikai birodalom egy nap alatt összeomlott volna a múltban. Kína, India, de a kis Magyarország is ma kormányozhatatlan lenne - de az lenne akár egy város vagy egy kis falu is.

A következmények nélkül vállalt, szubjektív humanizmus nagyon különbözik a következményeket vállaló humanizmustól. Ez utóbbi azt a katarzist ígéri, hogy az emberiség tudatára ébredt a problémáinak és kész őket megoldani. Kertész Imre nem hisz ebben.

Pedig az emberiség politikai intézményei és cselekvő politikai képviselői teljesen tudatában

vannak a problémáknak. Ezek egyetemes megoldást igényelnek, s erre várni kell. Az emberiség ma már rendelkezik olyan eszközökkel, amelyek féken tartják a tömeggyilkos szerkezeteket, s ehhez megvan a politikai akarat is. A tudatban végbemenő változások egyetemes elterjedésére azonban sokkal többet kell várni, de azért már a jelenkorban is van a nemzetközi politikában, sőt a konfrontálódó erők politikai akaratában is annyi humanizmus és erkölcs, hogy az emberiség önmagát és a Földet ne semmisítse meg.

Az ENSZ és szervezeteinek sűrű hálózata, az EU és intézményei, az Európa Tanács és szervei ma már nem a tehetetlenség, hanem éppen a cselekvőképes humanizmus és magas erkölcsiség intézményei. Egy újabb holokauszt megakadályozására, zsidó és más népcsoport esetében, Európában százszázalékosan képesek. Kertész Imre nem akarja észrevenni a haladást. Fél. „A múlt”.

Európa sokat tanult az I. és II. világháborús múltjából. Európa képes önmagát eredményesen ellenőrizni. Európában ma egyik állam sem tud olyan eszmei, politikai, gazdasági vagy katonai cselekedetet produkálni, amely ugyanazon a napon ne válna ismertté, és ne lenne azonnal a közös biztonság tárgya.

Ebben van humanizmus és erkölcsiség is. Sőt, benne van a meggyőzésre való békés törekvés, de ha kell, az eszközeiben is nagyon eredményes humanista kényszerítő cselekvés. Mondanánk: hagyjuk a politikát a politikusoknak, a szépirodalmat az íróknak. Csakhogy ez mégsem olyan egyszerű. Az írók éppen azok, akik elemi erővel vonzódnak a napi politikához. Szerbia például megfizette az árát annak, hogy a „szerb Tolsztoj” „humanista” és „politikai” ajánlásaihoz igazodott. Szétesett. Valószínűsíthető, hogy lebomlási folyamata korántsem fejeződött be. A „szerb Tolsztoj” nem volt egyedül. Magával rántotta az egész szerb írószövetséget a

napi politika mámorába. Minden szerb író hódító katonának érezte magát.

A szépirók minden emberi tulajdonsággal bírnak: tudnak szentimentálisak, nosztalgikusak, szürrealisták, fantaszták és néha - reálisak is lenni. Kifejezési erejükben, indulataikban, látomásaikban koncentrálnak minden emberi: az emberi nagyságtól a gyarlóságig. Ők általában az általuk megalkotott szereplők rabjai. A politika a hideg számítású érdekek mérlegelése.

Már a görög poliszban (városállamban) tudatára ébredtek annak, hogy a politika és a szépirodalom, a művészet élesen elválnak egymástól.

A politika mindig is megmarad egyezkedő vagy erőszakos társadalmi érdekcsoportok küzdőterének, akaratuk kifejezőjének. Ezért az egyes kisember számára veszélyes: letapossa, meg is semmisítheti (még a polgári demokráciában is). A szépirodalom ugyanezt a kisembert elsősorban vigasztalni igyekszik, a közéletben elszenvedett sérelmeit elviselhetővé tenni, enyhíteni. Ez egy kibékíthetetlen ellentét. A valóság e két pólusán egymásnak nem szabad és nem lehet hinni. Csak a jogállam erősödő, társadalomvédő és érdekegyeztető szerepe képes itt viszonylagos igazságot tenni, még a XXI. században is. Az érdekcsoportok akaratát a kompromisszum felé tereli és kiragadja az önző vágyalmok és lázalmok birodalmából. Az írói humanizmust elismeri, de a jogállam lehetőségire figyelmezteti: ennél nem lehet több.

Nem engedi meg az íróknak, hogy a humanizmusra, az erkölcsre, az igazságra hivatkozva elragadja őket a saját képzeletük világa, amely ha lángot kap, a társadalomban általában a bajt növeli, a társadalmi viszonyokat áttekinthetetlenné és ellenőrizhetetlenné teszi.

Nehéz felelni arra a kérdésre, hogy ki a vesztes ebben a szembenállásban.

Az biztos, hogy a jogállam társadalomvédő szerepének (az egyeztető politikának) ma többet lehet hinni, mint Machiavelli idejében. Nélkülözhetetlen. A polgári demokráciák eszköztára embersége-sebb, bár még nem szabadult meg minden tekintetben álnok tulajdonságaitól és a gáncsvetés művészetétől. Arra azonban alkalmas, hogy a politikai pártok a legszorosabban ellenőrizzék egymást, és ne ragadtassák magukat a társadalom elleni kalandos merényletre.

Hosszabban kellett elidőzni a polgári demokrácia sokszínűségén és intézményei előnyeiben, mert itt, Közép-Európában szinte minden szépiró hajlamos arra, hogy azt higgye magáról: ő az, aki hivatott a társadalom megreformálására, ő a nemzet lelkiismerete, messiása/megváltója, bölcselője, atyja, a politikusok legfontosabb és tanácsadásra hivatott egyedüli belső és legmagabiztosabb embere. Szinte mindegyik szerepkörben szeretnek tetszelegni, önmaguknak és másoknak. Kertész Imre is. Ebben van az írók és a szépirodalom tragédiája. Az írók eltaszítottak, kiközösítettnek érzik magukat, a szépirodalom pedig manapság sajnálatosan az emlékirat-irodalom szintje alá süllyed. Mint amilyen megbízhatatlan az egyik, ugyanolyan rossz átvilágítása a társadalom problémáinak a másik.

Ezek után magától értetődően vetődik fel a kérdés: hogyan kell értékelni Kertész Imrének a Le Monde-ban megjelent eszmefuttatásait. Nem ártatlan a dolog. Kertész Imre legkevesebb arra vállalkozott, hogy bebizonyítsa: a mai Magyarország profasiszta állam. Ha nem róla lenne szó (hiszen félmjelzett, pedigres és díjazott), azt mondaná az Európai Unió bármelyik felelőse, hogy elment a józan esze, elborult az elméje.

Képzeliük el: az Európai Unióban ott van egy profasiszta ország!

Egy elmeszesedett agy félrebeszéléséről van-e szó, vagy az írói tudat oly mértékű beszűküléséről, hogy nem érdemes vele foglalkozni sem, mert nagyon alacsonyok a humanista csúcsai. Mégis kell vele foglalkozni. Kertész Imre, netalán idegen érdekek, pénzügyi körök „áldozatává” vált? Ilyen valami mindig megtörténhet még egy íróval is, még akkor is, ha ennek nincsen tudatában.

Netalán Kertész Imre szépirodalmi tevékenységébe is beszivárgott a láthatatlan hatalmú pénzügyi körök „piszkos politikája”?

Vagy tényleg a múltból eredő félelmek újbóli és újbóli visszatérése, kísértése gyötri?

Ezt a félelmet azonban értelmetlen Magyarországhoz kötni. Felelőtlen is, mert nem Magyarország gerjesztette és gerjeszti ma sem. A XX. század történelme azt mutatja, hogy a zsidóság valóban egy nemzetközi politikai összeesküvés áldozata volt. Ne csak a fasiszta Németországot vegyük górcső alá, amelynek az akkori nemzetközi politika teljes szabad kezet adott a zsidóirtáshoz. Ez ismert. Vegyük Anglia és az USA kivárá, sokáig

(éppen addig, ameddig az érdekek úgy kívánják) hallgató politikáját. Hasonló a Szovjetunió példája. A Szovjetunió „a nagy történelmi feladatot” (a világ-hatalmi felzárkózást) nem tudta volna elvégezni, ha nem alkalmazott volna kegyetlen erőszakot a saját társadalmán. Kire bízta a legkegyetlenebb feladatokat? A piszkos politikai feladat elvégzéséhez bőségesen használta az „okos” zsidókat és a többi etnikai kisebbséget. Az erőszakszervezetek (GPU, Cseka, NKVD stb.) személyi állományának többségét, hovatovább legnagyobb részét ezek alkották. Miután elvégezték a „piszkos munka” egy részét, az egész garnitúrát kivégezték, és következett egy új, ugyanolyan összetételű garnitúra, amely folytatta a „piszkos munka” következő részével, addig, amíg azt is ki nem végezték. Így ment ez a hatalom minden szintjén - az utolsó faluig. S Oroszország nagyhatalom lett!

Miért csinálták ezt így? Az orosz muzsik, a proletár talán csak nem fogja szidni, évszázadokig átkozni az orosz, az orosz történelmi és emberi emlékezet szidja inkább a grúz, a „piszkos” gazember kétszínű zsidót! Így a Szovjetunióban! Az orosz csak jó ember lehet. A cár atyuska még jobb.

A hallgatólágos nemzetközi összeesküvésben (tacitus consensus) egymásnak szabad kezét adtak, hogy azután egymásra mutogassanak, miután megtörtént, amit meg akartak, hogy történjen. Ez szintén a politikai játék része volt.

A lengyelek voltak a legkegyetlenebbek a zsidókkal: még az antifasiszta partizán mozgalomban sem vehettek részt. Egy másik Nobel-díjas, Czeslaw Milosz ezt nagyon szépen leírja A hatalom megragadása című művében. Folytassam?

A szerbek már 1941-ben dicsekedtek Hitlernek, hogy ők a német fasisztáknál is korábban végrehajtották az Endlösungöt (végleges megoldás). Ez benne van a szerbiai Helsink Bizottság jelentésében. A szövetséges nagyhatalmak, bár tudták, hogy mi történik Auschwitzban, a kisujjukat sem mozdították. Pl. nem bombázták az odavezető kommunikációs utakat, még partizán diverzió sem történt stb. „Nagy” írónkat az ilyesmi nem érdeklik, minden bűnt Magyarország nyakába zúdit. Folytassam? Talán nem ezt teszi ma az USA is Izraellel?

A WASP (White Anglo-Saxon Protestant) nem fog sohasem foltot kapni. Habfehér és vonzó marad milliók számára, akiknek Amerika és Anglia

minden álmuk netovábbja! (Különben így gondolkodnak a franciák is.)

Nincs ebben semmi különös. Ilyen a birodalmi politika természete. Ilyen a birodalmi észjárás lényege. Ezt az észjárást árulja minden mennyiségben és sokféle csomagolásban minden multinacionális kompánia. Tedd magadévá, hogy holnaptól kezdve számodra is úgy tűnjön, mintha mindig is az énedből, lényedből, belső vágyaidból fakadna. Te akarod így.

Nem eléggé ismeretes, hogy Marx és Morgan történelmi materialista módszerét továbbfejlesztette és kiteljesítette az amerikai Palo Alto-i iskola. Szerinte is a társadalmi események szereplőit és a történelmi személyiségek cselekedeteit nem aszerint ítéljük meg, hogy miként vélekednek önmagukról, hanem valós (sokkszerű) indítóokaik, a cselekmény lefolyása és a (sokkszerű) következmények alapján.

Kertész Imrét sem magyarosan rapszodikus bölcselkedő, ironizáló önhittségéről fogjuk megítélni. A moralizáló Kertész Imre gondolhatja, hogy ő Magyarország erkölcsösze, a gondolati tisztaság igazi őre. Igen rossz hírű elődei voltak mind a Rákosi-, mind a Kádár-korszakban. Azok alabárdal is felvértezettek voltak. Ő Nobel-díjjal. Mégis viszolygunk az erkölcsösözöktől és a szellemi tisztaság őreitől.

Érdekelnek bennünket a mai (nem múltbeli) indítóokai.

Kertész Imre össze-vissza fecseg, összehord hetet-havat a mai magyar társadalomról. Hiába mondja, hogy hazátlan. Ez nem hangzik igazul sem a szájából, sem a valóságban. Ha igaz lenne, nem lenne tévhitek szolgalelkű terjesztője.

Kertész Imrének nemcsak az anyanyelve magyar, de közéleti lényének minden vonatkozása, érzelmi világának rapszodikus ingadozásai, életének minden eseménye a születésétől a haláláig. Magyaros a zsidó vallása, hitvilága. Kertész Imrét vasvillával üldöznék ki Izraelből. Rossz gondolkodónak minősítenék, cselekvésképtelenségre igazgatóként megbélyegeznék. Ott cselekvőképes emberekre van szükség, s olyanokra, akik erre tanítanak. Ott ő éhen halna. Fecsegéséért egy sékelt sem kapna!

Akármit is köpködjön a hazájára, Kertész Imre magyar. Mégpedig Nobel-díjjal kitüntetett író. Még ha tiltakozik is ellene, egyszer szobrot fognak

emelni neki a többi Nobel-díjas terén. Ezt a magyar társadalom erkölcsi kötelességének tartja. Kertész Imre most Németországban él és isteníti a német demokráciát. (A múltat elfeledte!) Elengedi a füle mellett a német hivatalos személyek (vésztűzjelző?) kijelentéseit, hogy Németországban nincs irgalom, sem kegyelem, többé multikulturalizmus sem lesz!

Pedig Kertész Imre éppen e végett költözött át Budapestről Berlinbe! Költözhetett volna Londonba, de ott is azt mondták volna, hogy elég volt a multikulturalizmusból! Halott!

Németországban vésszesen erősödik a neonáci párt. Milyen lehet a hatása a mindennapi élet szintjén? Kertész Imre észre sem veszi.

Nemcsak világszerte, hanem még az USA-ban is érezhető egy bizonyos antiszemita hangulat a mindennapi élet szintjén, pedig az egyszerű amerikai ember is tudja, miért támogatja az USA Izraelt, amely nem más, mint egy szárazföldre vontatott amerikai repülőgép-anyahajó. Kertész Imre, absztrakt humanizmusába burkolózva, hallgat e vonatkozásban is.

A politikusok mindenütt tiltakoznak a másoknál tapasztalható antiszemita jelenségek ellen. Valóképpen azonban hazabeszélnék! Náluk is van a mindennapi élet szintjén, Kertész Imre, ahelyett hogy látná, hogy a világban mindenütt harcban van egymással a birodalmi észjárás és a polgári demokrácia - hallgat.

Méregfoga tartalmát Magyarországra üríti. Nagy graffiti-szakértő lett! A graffitikból vonja le végkövetkeztetéseit. Például azt, hogy amióta Magyarországon a polgári jobboldal van hatalmon, máris átítatta az országot az antiszemitizmus (amíg a baloldal volt hatalmon, addig nem?).

Nos, mit mondjon az ember ekkora butaság látán-hallatán? Egyik napról a másikra a mindennapi élet szintjén megjelent és politikailag cselekvőképessé vált az antiszemitizmus!

Ilyen valamire az antiszemitizmus még sehol Európában nem volt képes!

Éppen az európai uniós tagságú kis Magyarországon ismét felütötte fejét a politikai antiszemitizmus. Magyarország a politikai antiszemitizmus szálláscsinálója. Avangard - állítja a Nobel-díj birtokában.

Kertész Imrének mint írónak természetesen joga van arra, hogy irodalmi alkotásai pesszimiszt színeztetűek legyenek. Mindenre joga van. Még

arra is, hogy ilyen nyilatkozatokat adjon. Csak egyre nincs: arra, hogy milliókat kényszerítsen, hogy higgyenek neki.

Kár, hogy sohasem dolgozta fel az alkotó író éleslátásával és szépírói tollával Kertész Imre azt, hogy mi mindennek is a szinonimája az antiszemitizmus, tulajdonképpen mi is rejlik a mai antiszemitizmus mögött?

Ha ezt tette volna, rájött volna, hogy úgyszólván sohasem a zsidó ember van mögötte. Majd elvégzik helyette sokan mások ezt a feladatot a szociológiában (de ez a szépirodalom nagy szégyenére, mulasztására utal).

Kertész Imrének halvány fogalma nincs a polgári demokráciáról, annak sokszínűségéről, vagy a sokszínűségét egyszerűen nem fogja fel és fogadja el.

Ez egy író számára gyászos.

Kertész Imre a középkori keresztény inkvizíciós előítéletekhez igazodó antiszemitizmust és a hallgatólagos nemzetközi politikai zsidóellenes összeküvést úgy érzékeli, úgy mutatja be, mint magyar sajátosságot és jelenséget, holott azok legkevésbé voltak magyar indíttatású és végrehajtott jelenségek, hanem az egyetemes, általános európai eszmei folyamatok és politikai áramlatok részét képezték. Annál is inkább, mert Kertész Imre a magyarokat úgy látja, hogy amióta Ázsiából betörték Európába, képtelenek választani Európa és Ázsia között, Kelet és Nyugat között, a nyugati demokrácia és a keleti despotizmus (vagy teokrácia) között. Bár áttértek a kereszténységre, továbbra is ott él bennük a sztyeppi szilaj törzsi szellemiség, a szitya táltos hit.

Csupán az európai viselkedés néhány normáját fogadták el, de igazából sohasem lettek európaiak.

Kertész Imre annyira ismeri a magyar történelmet (de a németet is), mint az az egyszerű „kis amerikai”, aki Magyarországra indul, de Budapestet összetéveszti Bukaresttel, és Romániában köt ki az út végén. Leggyakrabban azt sem tudja, hogy Nagy-Britannián, Franciaországon, újabban (de csak újabban) Oroszországon és Kínán kívül léteznek más államok is Európában, illetve Ázsiában.

Kertész Imre szerint Magyarországon sohasem volt demokrácia és most sincs.

Magyarország truccol, ellenkezik Európával a törzsi, kispolgári idegengyűlölő nacionalizmusával. Nem kell neki a polgári köztársaság, hanem a kleri-

kalizmus, az egyház hatása az államra (teokrácia). Évszázadok óta fél a néhány százalék zsidótól és a 7 százaléknyi cigányságtól.

(Kertész Imre különben naplót vezet minden etnikai kilengésről, és azt meg fogja jelentetni! Az lesz csak az igazi szenzáció - mondja ő!)

Magyarország egyetemes eszmeiségében (!) csupán Szent István ereklyéinek a kínálatára képes. Ez még nem minden! Véggövezetesként megállapítja: Magyarország ma klerikalista, nacionalista, irredenta és profasiszta ország, ahol a jobboldal elszabadult, orgiáját üli. Ugyanakkor a televíziót és sajtót áthatolta a barbárság.

Kertész Imre egy új Herder szerepében is szeret tetszelegni.

Nem is lehet ez másként, ha Magyarországnak ilyen sok a bűne: halálra is van ítélve. Ő, Kertész Imre halálra ítélte.

Kertész Imre nem az egyetlen Nobel-díjas, aki társadalomreformátori szerepben látja magát és a napi politikai eseményekből messzemenő következtetéseket akar levonni. Nobel-díjasból percmberkévé válik. Nem éli túl földi létét egy napig sem. A rossz emlék szellemévé válik.

Szinte minden gondolata, érzelme, ismerete, információja kibékíthetetlen ellentmondásokkal terhes, nélküli az elemi logikát és a fejlődés dialektikus szakaszait.

Nem ismeri a mai polgári demokrácia védőmechanizmusait, vagy nem akar hinni bennük. Nem tudja, mi a szerepe a polgári baloldálnak és a jobboldalnak a polgári demokráciában. E kettő szerepét képtelen együtt látni, és a társadalmi fejlődés menetében megítélni.

Mint a holokauszt túlélőjének, neki lenne legkevésbé emberi joga a hontalanságra hivatkozni. Az ember közösségi lény vagy nem ember. (Arisztotelész)

Ha ő hontalan, mit fog majd érezni az az 50-100 millió ember, akiket Európa a XXI. sz. végéig kénytelen lesz beengedni a területére, ha nem akarja, hogy kulturális öröksége, tárgyi alkotásai, emlékművei, műemlékeinek rengetege romhalmazzá váljék és a civilizációs javakban hiányt szenvedjen?

Európa lakossága elöregszik. Kell a világ fiatal-sága! Európa azokat az alkotó, nagy szaktudású fiatalokat hívja, akikre szüksége van, s be is fogja fogadni őket.

Az I. és II. világháború és a holokauszt emberi tapasztalata Európát a politika és az erkölcs erős láncával béklyózza meg, égeti lelkiismeretét mindörökké a múltja.

Ilyen méretű bevándorlás óriási kihívást jelent mind az őslakosok, mind a jövevények kultúrája szempontjából. Mint őslakosok előnyben vagyunk. Az emberirtó I. és II. világháború és a holokauszt megtanított bennünket, európaiakat a más etnikumok iránti türelemre.

A politika ez alkalommal a cselekvőképesség humanizmusáról fog tanúbizonyságot tenni, minden türelmetlenséget és idegengyűlöletet a rendelkezésre álló eszközeivel a gyökerében fogja elvágni.

A mindennapi élet szintje az egyes ember számára azonban nem lesz problémamentes: sokan és sokat fogunk szenvedni.

Magyarország nem profasiszta ország, sem most és a jövőben sem lesz az, hanem Európa része, hiszen ezer éve az. Képes Európa minden kezdeményezésének és értékének a befogadására.

Magyarország osztozik Európa bajaiban, gondjaiban is az élet minden vonatkozásában.

„Európa nem lehet a nemzeti kisebbségek és párhuzamos társadalmak földrésze”

(Politika napilap, Belgrád)

Az Európa Tanács Együtt élni elnevezéssel egy európai jövőképet előkészítő bizottságot hozott létre, azzal a céllal, hogy felmérje Európa munkaerő-szükségletét. 2050-ig 100 millió munkaképes fiatal munkaerőre van szüksége, amit bevándorlás útján tud biztosítani a termelés és szolgáltatások működtetéséhez. Európa lakossága gyors ütemben elöregszik, s ezért az idő nagyon sürget. (Én kételkedem a felmérés adataiban, ám legyen!)

A Bizottságot az Európa Tanács főtitkárának, Thorbjorn Jaglandnak a kezdeményezésére hozták létre. A Bizottság elnöke Joschka Fischer, Németország volt külügyminisztere lett. Kilenc tekintélyes tagja van, köztük Licht Szonya is mint az európai Rendkívüli Politikai Helyzetek Alapítványának az elnöke.

A Bizottság 17 stratégiai fontosságú javaslatot terjesztett elő.

Ezeket ajánlják az egyes európai államok kormányainak és politikai tényezőinek.

Ezeket a javaslatokat Belgrádban is megismertették a politikai közvéleménnyel. Erről ad tudósítást a belgrádi Politika napilap 2012. március 13-ai (keddi) száma: Szonya Licht: Sprečavanje migracije bilo bi propast Evrope (A bevándorlás megakadályozása Európa halálát jelentené). A sajtóismertetőn az említettekén kívül jelen volt még Mitchel Davenport, Nagy-Britannia belgrádi nagykövete is.

Ami a jelenlévő személyeket illeti, Nagy-Britannia, Franciaország és Németország részéről nem mondtak újat, mert már előzőleg Tony Blair, David Cameron, Nicolas Sarkozy és Angela Merkel kijelentették, hogy országaik a jövőben nem fogják politikájukkal támogatni a multikulturalizmust, hanem minden eddigi és jövőbeni bevándorló azonnali integrációját.

Politikájuk támogatni fogja a nemzetállami jelleget és siettetni az asszimilációt. Ezek az országok, nemzeti és nem más ideológiai alapon nyugszanak, ezért mást nem is támogathatnak. A volt Szovjetunió ideológiai alapon keletkezett, azért ott az államnemzetet szorgalmazták, amíg létezett. Ez most Európában sehol sem lehetséges, az USA is a nemzetállam kialakításával küszködik egyre nagyobb nehézségekkel, ugyanakkor birodalom is.

A német politikai közgondolkodás hosszú utat tett meg a kultúr-nemzet fogalmától a francia típusú nemzetállam fogalmáig. Anglia együtt akar maradni Skóciával, s ezért eldöntötte, hogy a bevándoroltakat a legrövidebb időn belül (politikai nevelői eszközökkel) asszimilálni fogja. Már hét angliai város, köztük London, lakosságának a többsége színesbőrű bevándorolt. A fehérek kisebbségbe szorulnak. Sürget az idő, mert növekszik más szokások, vallások és kultúrák politikai nyomása is. Igaz Nagy-Britanniának alapjában véve nincs mitől félnie. A bevándorlók többsége a volt gyarmatokról jön, ahol a brit politikai zsenialitás elsősorban szellemiségben (de másként is) tovább élteti a brit birodalom továbbélését, vonzóerejét.

Az angol királynőt másfél-két milliárd ember élteti szerte a volt és élő gyarmatbirodalomban. A franciák hűen tartják magukat a jakobinus diktátúra máig élő hagyományaihoz. Az oroszok kénytelenek hosszú távra gondolkodni. Majd ha egyszer gazdagok lesznek, az orosz, neoszovjet birodalom újrakeletkezése reálisnak tűnik a közép-ázsiai

ai ateizált jellegű iszlám térségekben (az ortodox egyház és iszlám vallás is meg fogja találni a „modus vivendi”, mert készen mutatkoznak dogmatikus hittételek és szokások stb. megreformálására). Más esetben az oroszok készek a „szent orosz földet” még akkor is megvédeni, ha számuk netalán felére csökkenne. Nagyon nagy veszélyt jelentene a számuk csökkenése a világbékére, mert növelné mások étvágát „a szent orosz föld” legalább egy részének a megszerzésére. Világháborús helyzet keletkezne.

Egyszóval mindenütt kell a bevándorló.

A nemzetállamok azonban most nem néznek a bevándorlók faji vagy etnikai jellegére, hanem inkább műveltségi és szaktudási adottságaira (ezen keresztül többet lehet felkínálni és kapni is a bevándorlótól, az asszimiláció is gyorsabb és fájdalommentesebb).

Megelégszenek a tartós tartózkodás ígéretével és az állam iránti lojalitással és toleranciával, a törvények betartásával. Gyökereikre emlékezhetnek, de politikailag nem szervezkedhetnek. (A roma kérdést a bevándorlók problémái közé sorolják).

Az őslakosoktól elvárják, hogy küzdjék le a bevándorlótól való félelmüket, idegenkedésüket és elzárkózásukat. A kimutatott idegengyűlöletet és bántalmazást politikai és karhatalmi intézkedésekkel fogják üldözni.

A bevándorlók minden polgári és emberi jogát és biztonságát védelmezni fogják.

Idáig minden ismert, rendben is van... Csak most a keretbe belép a szerb újságíró, I. ČALAJA, a szerkesztő és akik mögöttük vannak. Az „ismeretlenek”.

Állítólag Thorbjorn Jagland azt mondta volna, hogy Európa nem lehet a nemzeti kisebbségek és párhuzamos társadalmak kontinense.

Ha ő mondta, igen nagy butaságot mondott.

Én azonban azt hiszem, hogy ekkorát mégsem mondott, hanem valamibe, amit mondott, a szerbek belemagyaráznak.

Szerbiában még él igen sok nemzeti kisebbség.

Nem lehetne-e politikai és jogi alapot találni a nemzetközi politikai intézményeknél a felszámolásukhoz? Ha lehetne, de jó lenne!

Akkor végre boldog lenne a szerb nép egymágában. Nemde?

A tájékoztatásról

Kétségtelen, hogy a magyar irodalom két legismertebb és legnagyobb hatású költője Petőfi Sándor és Ady Endre, akiknek azonban nemcsak rajongóik, hanem irigyeik is voltak szép számmal. Tudvalevő, hogy tévedhetetlen ember nincs, s a költő is ember, ezért ők – mint a magyar költészet úttörői – letérve a járható ösvényről, olykor eltévedhettek. Petőfi, például, aki igen ügyesen tudta fölhasználni elődeinek (főleg Kölcseynek) az ötleteit, A magyar nemzet (1846) c. versében áttételesen, azaz közvetve ugyan, de azt állítja, hogy a magyar nemzet lomha és gyáva: „Élt egy nép a Tisza táján / Századokig lomhán, gyáván.” Így általánosítva, mintha a magyarság mindig egyseges nemzet lett volna. Pedig dehogy volt az, a nagy többség ugyanis kiszolgáltatott, elnyomott és jog nélküli jobbjágyként tengette életét századokon át, s emiatt többször is föllázadt, de a legkisebb szabadabb megmozdulását kíméletlenül megtorolta az állami és a helyi hatalom. Ami tehát lomhaságnak, gyávaságnak látszik, az valójában védekezés volt, mely az életben maradást, s végső soron a megmaradáshoz szükséges egyetlen lehetséges föltételt biztosította. Ez a magyarság, úgy látszik, sokat tanult elődeinek: a hunoknak és az avaroknak a sorsából, akik nem voltak gyávák ugyan, sőt a végsőig elszánva magukat, bátran küzdöttek életük méltóságáért, de nyomtalanul eltűntek erről a tájról. A magyarság viszont megmaradt, s ma is él, habár sokan szerették volna, s szeretnék ma is eltemetni.

Már Berzsenyi a tizenkilencedik század kezdetén a magyar nemzet (szintén általánosítva) romlásának okát gyávasággal magyarázta ismert ódájában. De Ady Endre sem maradhatott ki ebből a sorból, jó száz évvel később ugyanis A hőkölés népe c. versében ezt írta: „Mindig ilyen volt: apró khánok / Révén minden igának barma, / Sohse harcolt még harcot végig, / Csak léhán és gyáván kavarta.” Nem csoda hát, hogy a gyá-

vaság bélyegét ma is szívesen rásütik a magyar népre, vagy legalábbis a magyar értelmiségre, mint ahogy ezt Takaró Mihály irodalomtörténész tette Egy irodalmár töprengései Trianonról c. tanulmányában (Aracs, XII. évf. 1. szám) – azzal a különbséggel, hogy többes szám első személyt használ: „Meggyőződése, bajaink első oka az, hogy már sok-sok évtizede elsősorban intellektuálisan gyávák vagyunk Trianon kérdésében.” Helyben vagyunk. Kezdődik, illetve folytatódik a hagyományos önostorozás! „Meggyőződése, hogy Trianon nem egy történelmi esemény csupán, sokkal inkább gyengeségünk, önfeladásunk szimbóluma, amely máig is él, és már beleivódott a mindennapjainkba is.” A szerző több Trianonról beszél: „Az első Trianont a magyar nemzet már 1920 előtt elszenvedte. A történelmileg bekövetkezett eseményt ugyanis megelőzte egy szellemi Trianon a XX. század első két évtizedében.” Véleménye szerint ennek a szellemi Trianonnak az előkészítésében fontos szerepet játszott a Nyugat irodalmi folyóirat, mely elsősorban irodalomkritikai tevékenységével megosztó szerepet játszott a magyar kultúrában, itt jelent meg először ugyanis az a fajta liberális, kozmopolita, szabadkőműves indíttatású szellemiség, amelyik majd egyenesen elvezet 1920-hoz. Szokás mondani, hogy a Nyugat vezéregyénisége Ady Endre volt. Róla a szerző így vélekedik: „Ő – akit én mint költőt természetesen irodalmunk legnagyobbjai közé sorolok (ugyanaz emberségére nem áll) – azt írja 1915-ben egy levélben Hatvany Lajosnak, hogy ez a háborús céco majd szépen lecseng. Mindezt akkor írja, amikor mindenki tudta, hogy az ezeréves Magyarország ebben a háborúban élethalálharcát vívja!” Ady Endre határozottan háborúellenes volt, s sírjukban is elátkozott gazoknak nevezte azokat, akik a magyarság nyakára hozták a háborút, a rémet, s vágóhídra hajszták a fiatalok ezreit, tízezreit.

De nem azért volt háborúellenes, mert belépett egy szabadkőműves páholyba, hanem azért, mert ez volt a meggyőződése. És neki volt igaza, nem Herczeg Ferencéknek. Tudta ugyanis, hogy az ország csak látszólagosan (virtuálisan), pontosabban: névlegesen létezik, hiszen területének jó részét akkor már nem magyarok lakták. Márpedig a terület, a föld azoké, akik benépesítik, s nem azoké, akik csak magukénak képzelik. Az ország nép nélkül semmit sem ér, a bőséges fiatalokkal rendelkező nép viszont előbb-utóbb országot szerez magának. Ady Endre levelezését kár bizonyítékként bármire fölhasználni, hiszen a költő ugyanolyan kiszolgáltatott volt, mint a nép többsége. Erről egyértelműen maga vallott verseiben: „Megöl a disznófejű Nagyúr... Sertés testét, az undokot én / Simogattam...” Azokról pedig, akikhez csatlakoznia kellett, hogy érvényesülhessen, ilyeneket írt: „Ki látott engem?”, „Szeretem-e azokat, kiknek mondom”, „Kit mutatok s mit kutató szemeknek” stb. A hazaszeretetéről pedig A föl-földobott kő c. verse vall ékesen, s emberségét sem kell bizonyítani.

A magyar irodalom nem szakadt ketté népies és urbánus vonalra, hiszen nem szakadhat ketté a két világ, vagyis az, ami eleve két egymástól jól elkülönülő részből áll.

Ady Endre már a maga korában szálka volt sokak szemében, s az ma is. Ezért hallgatnak róla, vagy lekicsinylik és vádolják. Remélem, Tarkó Mihály nem tartozik közéjük. Szerencsére, tanulmányának a lényege nem az, amiről eddig szó volt, hanem az, ami a jelenre és a tennivalókra vonatkozik, hogy egy újabb Trianont elkerüljünk: „Közhelyszerűen fájdalmas igazság, hogy a magyar nemzet évtizedek óta krízisben van... Amikor egy nemzet végveszélybe kerül – meggyőződésem, hogy a magyarság abba került –, értelmiségének, bármilyen keserves is az, kötelessége önvizsgálatot tartani... Mit akarnak ma elvenni elsősorban a magyar néptől? Mi a mai Trianonunk? A kultúránk elvesztése... a magyar kultúrát kell visszaszerezni tehát, mert az halódik, az vész el, azt csatolták el tőlünk.” Úgy látja, hogy első lépésként a tankönyvkiadást kellene a kezünkbe venni, majd vissza kellene szerezni a magyar iskolákat is; mert minden az iskolán múlik. Úgy van! És a tájékoztatáson – tehetjük ehhez hozzá. A tájékoztatás ugyanis

– akár igazat közöl, akár nem –, ha kellő mennyiségben adagolják, a tudatformálás leghatásosabb eszköze, módja, mely az emberek szokásait, magatartását, ízlését, szóhasználatát, sőt észjárását, végső soron pedig még az erkölcsét is képes megváltoztatni. Jól tudják ezt a mindenkori parancsuralom (diktatúra) képviselői és hívei, ezért a tájékoztatás irányítását és ellenőrzését már a kezdet kezdetén igyekeznek megkaparintani. A helyzet a demokráciákban csak annyira módosul, hogy amíg az ún. baloldali és liberális pártok képviselői és hívei rendkívül érzékenyek a tájékoztatás mindenfajta megnyilvánulása iránt, addig a jobboldalinak mondott és keresztény politikuskok nem sokat törődnek a tájékoztatással, bízván az igazság erejében. Ennek rendkívül súlyos következményei szoktak lenni (lásd az MDF kormányának 1994-es és a Fidesz-kormány 2002-es bukását).

A végveszélyről még Trianonnál is riasztóbb képet festett Wass Albert: „Ha nem ébredünk magunkra idejében... akkor bizony könnyen meglehet, hogy mához száz esztendőre már csak néhány eldugott rezervációban beszélnek és dalolnak magyarul... A magyar nemzet sajog egy olyan szellemi elnyomás alatt, melynek egyetlen célja, hogy megszerezze a hatalmat” (1997). Az író ismeretei szerint ugyanis ennek a szellemi elnyomásnak a képviselői és hívei tájékoztatásuk útján napról napra ölik ki a magyarság lelkéből az ősi gyökérzetű nemzeti öntudatot. Wass Albert hosszú ideig Amerikában élt, s bízott Amerika igazságtevő készségében. Írói tehetségét ezért arra használta föl, hogy angolra fordított könyveivel és cikkeivel tájékoztassa az amerikai közönséget a magyarság nehéz helyzetéről. Hitt a könyv erejében is: „A könyv gondolatátvitel... a mondanivaló tudatosítása másokban. A könyv csak akkor ér valamit, ha el tudják azt olvasni azok, akiket meg akarunk nyerni a magunk ügye mellé. Ebben az esetben a könyv ma a legeredményesebb fegyver a világon.” Nem rajta múlt, hogy az effajta tájékoztatásnak nem lett eredménye.

Veres Péter sohasem járt Amerikában, s értelmiségi sem volt, ha értelmiségin csak iskolázottságot értünk, mégis jobban tudott tájékozódni a világ dolgaiban, mint Wass Albert. Ő ugyanis sohasem beszélt ázsiai hordákról, s nem hitt

abban, hogy Trianon után Amerika és egyáltalán a nyugati hatalmak segíteni fognak a magyar népen. Ezért kelet felé fordult, szentségtörően, s azt a kérdést fogalmazta meg, hogy mi lett volna, ha kiegyezünk nagy testvérnépünkkel, a törökökkel. Könnyű elképzelni. Az, ami a Balkánon, vagy annál még jobb. Én inkább úgy kérdéznék, hogy mi nem lett volna. Elsősorban nem lett volna Mohács, és a magyarság nagyarányú pusztulása, a Habsburg-uralom, a betelepülés és betelepítés, a szabadságharcok kudarca, részvétel a világháborúban és Trianon sem lett volna, sőt a mai végveszély sem fenyegetne. Akkor ez a kiegyezés nem jött létre. És ma...? De Veres Péter érzelmi oldalról is megközelíti ezt az ügyet, mert a rokonság érzelmi kötődést is jelent: „Amikor meghallottam tatárul azt a hortobágyi pásztordallamot, amelyet én mint bojtárgyerek napról napra dúdolgattam a gulya mellett, bizony mondom neked: potyogtak a könnyeim. Valami csodálatos megfagyott fogott el engem, az alföldi magános magyart, Európa árvagyerekeit az ezeresztendő hangok hallatára.” Miért maradt Veres Péter szava pusztába kiáltó szó csupán? Mert a tatárokról a tatárjárás jut az eszünkbe, a törökellenesség pedig annyira beleivódott a magyar köztudatba, hogy még a gyerekeket sem kímélte. Egyik gyermekmondókánk ugyanis így szól: „Gólya, gólya gilice, / Miért véres a lábad? / Török gyerek megvágta, / Magyar gyerek gyógyítja / Sípbal, dobbal, nádi hegedűvel.” Remélem, ezt a mondókát ki fogják hagyni a tanítandó szövegek közül – már csak azért is, mert igaztalan vádat tartalmaz. Török gyerekek ugyanis sohasem jártak ezen a tájon, s különben is a törökök igen kedvelik a gólyákat, s nyilván, gyerekeik is. Nem csoda tehát, hogy egy török akadémikus tudomást szerezvén erről a mondókáról, méltatlankodva fölháborodott, mégpedig jogosan.

Mint ahogy nép nélkül az ország semmit sem ér, mert így előbb-utóbb elvész, az értelmiség sem ér sokat nép nélkül, mert bármit tesz, az önmagában kevés és haszontalan. A magyarság a végveszélytől csupán a maga erejében bízva nem szabadulhat meg, a szakadékból, melybe beleesett, egyedül nem húzhatja ki magát. Ehhez bizony segítségre van szüksége. Mint ahogy eddig minden kis nép csak úgy tudott boldogulni, hogy az ügye mellé mások is odaálltak: a romá-

nokhoz a franciák, a szlovákokhoz és a szerbekhez az oroszok, az osztrákokhoz meg a nyugati hatalmak együttesen. Hát a magyart ki segítette? Senki. Hiába bízott Amerikában. Nyilvánvaló, hogy nem a törököknek van szükségük magyar segítségre, hanem fordítva: nekünk van szükségünk az ő támogatásukra. Ők már régóta többször kinyilvánították rokonszenvüket irántunk. Ezt a rokonszenvet olyan nevek fémjelzik, mint Bethlen Gábor, Bocskai István, Thököly Imre, Zrínyi Ilona, Rákóczi Ferenc és Kossuth Lajos. Hát a magyar fél mit tett a közeledés érdekében? Semmit, vagy csak olyasmit, ami elriasztja, elkedvetleníti még a legjobb szándékú törököket is a közeledéstől. Kell ez nekünk? Kikhez forduljunk segítségért? Miben bízunk: az igazi rokonság helyett a tejtestvériségben – Trianon után?! Képtelenség. Persze olyan jellegű segítséget nem várhatunk a törököktől, mint amilyent szomszédaink kaptak másoktól, de öntudaterősítést igen, azt a jó érzést ugyanis, hogy nem vagyunk egyedül. Ennek az érzésnek pedig a megmaradás szempontjából igen nagy jelentősége lehet.

Sajnos, az azonos anyanyelvnek mint összekötő hídnak alig van szerepe nálunk az egymás iránti bizalmatlanság miatt, s így a párbeszéd rendszerint meddő vitává fajul, az előadást pedig néma csönd vagy egy-két semmitmondó hozzászólás követi. A szerbeknél viszont a közvetlen és kölcsönös szóbeli tájékoztatás kiválóan működik, mert a viszonylagos egységnek köszönhetően megvan az egymás iránti kölcsönös bizalom. Mi azonban még csak az ősi jelbeszédnél tartunk, így tájékoztatva egymást vagy sehogy, ezért vagyunk tájékozatlanok és bizonytalanok, s ezért nincs igazi vezetőnk sem. Nálunk tehát marad a közvetett tájékoztatás, a rádió és a tévé sugallta példák utánzása, s az írott szó, a nyomtatott betű ennél jóval gyengébb hatékonysága.

Az itteni magyar értelmiség egy részéről Gubás Jenőnek sincs jó véleménye. Úgy látja ugyanis, hogy szintén gyáván viselkedik. Töredékek cím alatt (Aracs, XII. évf. 1. szám) többek között ezeket az észrevételeit közli: „Úgy tűnik, hogy az Újvidéki Televízió magyar szerkesztősége nem képes megszabadulni a jugo-liberális szellemiségtől és szemléletmódtól... Úgy látszik, a tévé munkatársainak nem céljuk a délvidéki

magyarság nemzettudatának az erősítése, ami a megmaradásunk legfontosabb feltétele... a nemzeti büszkeség, amibe a sportsikerek is beletartoznak, az egyik leghatásosabb fegyver a beolvadás ellen.” Ha nem hat szerénységgel akkor ehhez a magam észrevételeit is hoznám. Gubás Jenőnek igaza van. Igazi közíró ő, aki őszinte és nyílt elkötelezettje az itteni nehéz sorsú magyarság ügyének. Lelkiismeretes ember. Amit leír, az életbevágóan fontos, közérthető és mindig időszerű, mert széles körű az érdeklődése és ismeretei megalapozottak. Csak sajnálnivaló lenne, ha az őt és az Aracsot ért tá-

madások elkedvetlenítenék a további írástól. A műkedvelő (dilettáns) szóval történő címkézést pedig nem kell komolyan venni, hiszen a maguk idejében – bizonyos körök – ezzel a szóval illették Márai Sándort és Németh Lászlót is, hogy lejárassák őket, de csak önmagukat járaták le.

Sajnos, újabban sok jel mutat arra, hogy a megfélemlítés politikáját a megszegényítés és az elkedvetlenítés gyakorlata váltotta föl. Valakik ugyanis sportot űznek abból, hogy a magyarságnak elvegyék a kedvét mindentől. De azt hiszem, nem fog sikerrel járni ez a szárnalmas igyekeztük.

A csodaszarvas utolsó ismert tartózkodási helye, 2000

Ünnep

(Tóthfalu majdani krónikájának lapjaira)

Nagycsaládos ember volt szép nevű, erősen vallásos hites feleségével, szül. Remete Ágnessel Tóthfaluban Dobó Imre. Tizenhárom gyerek kelt a fészekben náluk, fiúk is, lányok is: Terus, Jóska, Feri, Imre, Péter, Franci, Ágnes, Margit, Károly, Pali. Marika, Boriska és Lajos meghaltak babakorban. Feri és Ágnes fiatalon hagytak özvegyet maguk után. Terus, Jóska, Imre, Péter, Franci, Margit megérték az idős vagy idősebb kort, aztán elmentek szép lassan egymás után, más-más égaljon mindegyik. Már csak két fiútestvér van közülük, Ausztráliában a hetvennyolcat számláló Károly, meg az „éppen hogy csak” hetven – hetvenhárom - éves Pali, Németországban.

Állnak, balról jobbra: Margit, Ágnes, Franci, Terus, Jóska, Feri, Imre, Péter; ül az anya, szül. Remete Ágnes és id.

Dobó Imre, köztük világos ruhában Károly áll, kalapban Pali

(Bata Andrásnak és szül. Oláh Irénkének – jó emberöltőnyivel később –, valamiért nem tesz majd az a tizenhármass fészekalj, mert túltesznek rajta; tizennégyre igazítják a magukét: Imre, Gellért, Mari, Teri, Margit, Ica, Gizi, Bernadett, Juci, Pista, Jóska, Erzsi, Matilka és János a gyerekeik, Pistának önszándékú híjával már.

Testvéreinek ez fölsajdul még; a lányok olyankor szemük sarkán babrálnak zsebkendőjükkel.)

Dobó Imréék a temetőnél laktak, épp csak két házzal odébb a nyugodalmas, békés helynek a bejáratától, amelynek képzelt kapuja valaki után mindig erősen zárult be, nyikordulás nélkül, de az idők végezetéig az olyankor...

Forró nyarakon, három terebély eperfa vetette vastag húsét-árnyát az utcafronton hosszúra nyúlt, szokatlan kinézetű házra. Ítéletidőben jégveréstől védte; szél dühöngésétől és viharétól.

Furcsaságát az adta Dobóék házának, hogy az utcai hosszú falból csak egyetlenegy kicsi ablak – a kisház ablaka, ahogy a családban mondták –, az is túlságosan a temető felé tolva el, nézett az utca szemközti oldalára. Az a túlsó, napos oldal is öt házból állt a csendes kis Temető utcában. (Valamiért mindenütt csendesebbek a többinél az ilyen utcák; halkabban járnak-kelnek ott. A kegyelet öntudatlan jele lehet ez.)

Volt Dobóék házán a kicsin kívül két másik ablak is, de azok az udvart és a kertet látták. A nagy kertet, ahol Ágnes asszony a konyhai vetemények birodalmától elkülönített részen szépséges ülő, és magasabbra fölnyúló, karókat nyaláboló rózsabokrokat nevelt és ápolt nagy gondossággal. Amikor teljes virulásukban voltak a sárga, piros, fehér, bársonyos bordó, de zömükben a kedvencek, a rózsaszínű, illatos virágszirmok, hullásnak indulásuk előtt dudorászva elégedetten és boldogan, mind kötényébe szedte-hullatta óvatos rázással, finom tépéssel a ház asszonya, majd száradni hagyta a tengeri szirmot lepedőkre, ágyterítőkre hintve szét. S Ágnes úgy tudta-értette beszárítani a rengeteg virágot, hogy mind megőrizte színét és illatát letépése-rázása, elhullása pillanatából.

Az asszonyi ujjbegyek nem vétették el, nem tévedtek a szirmok tapintásakor, jól érezték hol tart éppen a száradás. Amikor bizonyos volt,

hogy készen az, fogta akkor Ágnes a valahonnan vidéki vásárról hozott – mert a falunak kifarukodására sem volt –, vette hát a takaros, fehérvesszőből oválisra formázott ruháskosarat, és púposra töltötte a lepedőkről, színesen és gazdagon mintázott ágyterítőkről óvatosan bele-rázott, pihekönnyű szíromtarkasággal. A kosarat aztán szoba hűvös sarkába állította, és lángpallost mellé. Mert ünnepnek pompáját emeli majd a kosár drága rakománya.

S eljött Úrnapja. Akkor kellő időben reggel, harmaton még, Ágnes és hívő asszonyok, férfiember is érkeztek készségekkel a templom főbejárata előtti szépen zöldellő, gondosan tisztán tartott gyöpes térre. Lerakták kellékeiket odakészített asztalokra, aztán a nők körösztvetéssel a templomajtó irányába fordulva, s hangtalan befelé imádkozással, a férfiak meg csak egy inkább úgy elsőhajtott „Isten segíts”-sel munkához láttak. Az ő dolguk csak annyi volt, hogy lécekből összeütöttek kis sátorvázakat, s már odébb is álltak. Úgy gondolták, leróva ezzel részükről a mai szent napot megillető ájtatoskodás is. Ha kevés lenne tán, majd pótolja a nagyon szent életű Ágnes, aki – jól látták szemük sarkából – több körösztöt vetett magára, térdet és főt is hajtván kissé. Tíz összekulcsolt ujjal. Lehunyt szemeit nem láthatták.

A sátorbordázatokat aztán Ágnes asszony szigorú és tudós vezénylete alatt fölöltöztették az asszonyok. Először mind a négy váz három-három oldalára fehér vásznat húztak feszesen, majd ráfeszítették a sátoztetőt a rámazat tetejére. A sátorok negyedik oldala nyitott maradt, az volt az ajtajuk.

Hogy így fölépültek a sátrak, belülről az oldalvásznakra hajnalban vágott friss virág került bőséggel, munkában jártas egyes asszonyi kezeiktől. A sátrak közepére asztalt állítottak slingelt terítővel takarva, a terítőre feszületet vagy más kegytárgyat helyeztek; tartókkal gyertyákat, vázában friss virágot oda és a sarkokba is, szálaikat nem számlálva. Az asztalok előtt imázsamoly helyett színes párnával leterített sámlit, térdepeléshez.

Zúgtak a magas, hegyes csúcsú toronyban a harangok, hívták a faluból – a két szomszédosból is –, s a térs tanyavilágból az ünneplősen öltözött, parasztszekeres és stájer kocsis, fiáke-

ros népet az Úr ünnepének tiszteletére. Jöttek is sokasággal, be se értek a templomba; sokan az ajtó előtt állva vették le fekete kalapjukat, s tartották karimáját fogva ujjuk között. Volt, aki ott fújta-rázta le róla a kocsiút porát. Az oltárnál miséző pap szavait nem is hallották ezek ott kinn, csak a megrázott csöngettyű éles hangjából valamit, aztán az orgona és a kórusének elvegyült moráját.

Amint a mise véget ért, a templomban mindenki fölállt a padsorokból. A beállt csöndben és várakozásban, nagylányok és asszonyok sorakoztak föl gazdagon kivarrt, fehér lobogókkal a két padsor között.

A füstölőt nagy ministráns fiúra bízták, mögéje meg két kisebb ministráns állt be egymás mellé, kicsi csöngettyűvel mindketten. Aztán négy legény lépdelt be a sorba. Ők tartották könyökig megemelt karjaikkal a szerény ékesítésű superlát rúdait, amely alá, középre, ünnepi tartással és lélekkel, díszes öltözékben állt be a falu papja, Firányi Lajos plébános úr. Ő a szentségtartót fogta két kezével. A plébános után állt föl az énekkar, imakönyvekkel, éneklésre készen.

A pap jeladására a lobogót tartó lányok megindultak a kijárat felé, majd mozdult lassan az egész sor. A kóruson akkor búgtak föl – élesen is, öblösen is – az orgonasípok, a plébános mögött a nők pedig áhítattal kezdtek ünnepi énekbe.

Amikorra a nagylányok kiléptek fehér lobogókkal a templomajtón, addigra a korábban ott tömörülők távolabb húzódtak. Helyükön kétoldalt, két-három lépésre egymástól kislányok álltak könnyű kartonruhákban, kezükben füles kosárák. Száraz rózsaszirmokkal voltak azok rakva Ágnes szép fehér ruháskosarából, amely mellől reggelre elvette az asszony a lángpallost, és kivitte a kosarat a gangra. Oda vezette be a kislányokat, virágszírommal rakni meg kis kosaraikat. Együtt mentek aztán a templomkertbe, ahol Ágnes mindegyiket – a két egyidős, de külön udvarban növő barna unokalányát is – még egyszer megtanácsolta, aztán besorolta őket a helyükre. Ő maga úgy állt meg, hogy mindegyikre figyelni tudjon.

A kosarakkal a kislányok előbb a templomból érkező menetre figyeltek, aztán meg Ágnes vezényletére vártak. Az asszony biccentett majd

kicsit a fejével, és a szemét is szűkebbre vette hozzá: lehet! Értettek a szóból a kislányok, s hinteni kezdték kosaraikból a könnyű rózsaszirmot oda, ahol majd elhalad a templomi menet, illatos és szállongva hulló virágcsőben taposva az Úrnak ezen az énekes és szent, harangzúgásos ünnepén.

A virághintők az első fölvirágozott sátorig haladtak a menet előtt. Ott mindenki megállt, a hívők oldalra húzódtak, utat nyitva és teret hagyva a supellát hordozóinak. Amikor ez közeledett a sátorhoz Firányi plébános fölé emelve, a kislányok akkor már nem hintették a virágot, sziromesőt záporoztattak a lelkipásztor elé. A supelláttal félreálltak, az éneklés is abbamaradt, a pap pedig hálával telve adta köszönete jelét a gyülekezetnek. Aztán Firányi plébános úr belépett a szentségtartóval egyedül az első sátorba az időközben kétfelől beálló két ministráns között. Letette az asztalra a szentségtartót, letérdelt a zsámolynak öltöztetett hokedlira, köröszött vetett, rövid imát mondott, aztán fölállt, az egyik ministráns átnyújtotta neki a szenteltvíz-szórót, s Firányi atya megszentelte egyenként a sátor falait, és mindent, ami az asztalon állt, a virágokat a vázában.

Dobó Teréz és Törtei Eszter az egyik fölkesített sátor bejárata előtt

A pap így járt sorra minden sátrat, végig rózsaszirmos úton. A négy sátor megszentelése után visszarendeződött a menet úgy, ahogyan a templomból vonult a sátrak felé. A nagylányok fehér lobogóikkal elől, és amikor elért hozzá-

juk Firányi plébános úr sűgása a superlát alól, elindultak a mögöttük sorakozókkal a templom irányába. Nem mentek be a templomba, hanem jobbra tértek, templomkerülésre. A virágos kislányok újratöltött kosárái kiürültek lassan, s akkor ők oldalra álltak, megvárták, amíg odaér hozzájuk a menetben oktatójuk és irányítójuk, Ágnes asszony és a férje, a temetőcsősz Dobó Imre. Eléjük álltak be a sorba, és haladtak apró lépésekben az ünnepi vonulókkal, akiket végigkísért útjukon az asszonyok Urat dicsérő és hálálkodó, bűnök alóli föloldozásért is esdeklő éneke a tömjénfűst kesernyész illatában, amely a nagy ministráns fiú kezében lengő füstölőből áradt szét.

A templomkerülés után Firányi plébános úr a sekrestyébe ment és átöltözött; a szentségtartót átvitte a templomba. A superlát, a kegytárgyak a sátrakból, a lobogók is a helyükre kerültek; a ministránsok leadták ruhájukat és a füstölőt. A sekrestyéből mindenki a sátrakhoz sietett; a plébános csak aztán indult, hogy ajtót zárt. A sátrak falairól Ágnes, más asszonyok és nagylányok már szedték le a reggel föltűzdelt virágokat, ürítették a vázákat, osztogatták a szentelt virágot. Mindenki olyan virággal szeretett volna hazaindulni Úrnapijáról.

Firányi plébános úr reverendában, kalappal a fején haladt el a díszektől már megfosztott, félig le is bontott sátrak előtt. A templomtól távolabbra eső hivatala és szálláshelye felé, a parókiára tartott. – Isten áldja, plébános úr – köszöntek el tőle a hívei. – Dicsérettessék a Jézus – fogadta köszönésüket a pap, és a jól végzett munka tudatában, látható elégedettséggel ballagott tovább.

*

Egy Lajos-napon, Ágnes kézen fogta szóra hajló kislánya unokáját. – Gyere, kicsim – mondta neki kedvesen –, elmegyünk fölköszönteni a plébános urat. – A másik kezében kis virágcsokrárt tartotta az öregedő, kerek kis nagymama. Gondozott kertjében kötötte. A ma is álló, de akkori formájára tatarozott, és más rendeltetésű plébániahivatal dolgozószobájába nyitottak be a kopogtatásra kihallott „Tessék!” után. Beléptek a magas, masszív ajtón a nagymama és unokája. Ágnes maga elé állította a látvány miatt kicsit vonakodó kislányt – sosem járt még ebben a szépséges szőnyeggel borított szobában –, és bátorításul gyengéden a vállára tette szabad kezét.

A plébános fölállt munkájából székéről az asztalon belül, és kissé csodálkozva nézte a váratlan vendégeket. – Tessék, Ágnes néni – mondta tanácstalanul az asszonynak, és a virágcsokrot nézte. – Dicsértessék a Jézus – szólalt meg a nagymama. – És éltesse az Isten erőben még egészségben Firányi plébános urat még nagyon sok névnapján is – mondta, és szorított gyöngén a kislány vállán, emlékeztetésül a jövetelükkor esett, és nehezen sikerült rábeszélésre, hogy ő is – az unoka - köszöntse majd szépen a papot. – Isten éltesse – nézett föl zavartan a papra a hatéves kislány, aztán lesütötte szemeit. A plébános kijött asztala mögül, s akkor az asszony átnyújtotta neki a virágot. – Fogadja névnapjára, plébános úr – mondta a papnak. – Nagyon kedves tőled, gyermekem, és köszönettel fogadom a virágot. Bele is teszem ebbe a vázába – fordult oldalt Firányi atya, és a frissre cserélte a vázában álló hervatag csokrot. Aztán a kislány elé állt, és bal arcát érintette ápolót, sima ujjával. A lányka zavartan nézett a papra. – Neked is köszönöm fölköszöntésemet – mondta a plébános -, és mert tudom, szorgalmasan jársz majd hit-tanórákra – s a pap most Ágnes asszonyra nézett, mint cinkosára ebben a dologban -, kapsz tőlem valamit. – Firányi plébános akkor reverendája bő zsebébe nyúlt, s egy szem, fényes tapintású tarka papírba csomagolt cukorkát adott a kislánynak. Nagymamája ránézett hunyorítva, hogy meg kell azt köszönni. Tette a kislány, szégyenlősen és halkan.

Amíg a pap és Ágnes templomi dolgokról beszélgettek, addig a kislány már fölszabadultabban, de csodálkozva, hitetlenkedve nézett körül. Olyant, ami ott volt, ő még sosem látott. Nehéz, barna színű, magas, üvegezett könyvszekrények, díszesen faragottak, kulcsokkal zárhatók, polcaik zsúfolva vastag és régi, súlyos könyvekkel. Sötét színű az a nagy, mívesen megmunkált íróasztal is, amelyen a plébános úr dolgozik. És a három szék is olyan faragású. S a kanapé, meg a magas, szekrényes falióra; ennek hosszú sétálója végén fényesre csiszolt, kerek nagy réztányér lengett ki jobbra-balra. Éppen kondult is, egyet és jó öblöset, az óra.

Arra eszmélt belefeledkezett szemlélődésében a kislány, hogy megpuhult a kezében a becsomagolt cukorka. Ismerte az ilyen csoma-

golású cukorkát is, s azt is tudta, hogy az a tej-karamella. Sokszor látta a mindenféle illatú és szagú kis boltban a pléhtetejű, nagyszájú és fekvő helyzetű üvegben, amikor élesztőért vagy egy skatulya gyufáért, hegyes zacskóba mért, negyed kiló kristálycukorért küldték, kis tenyerében szorongatott apró pénzzel. De ízét még nem ismerte annak a cukorkának.

- Mit kaptál a plébános úrtól, kislányom? – kérdezte a nagymama, amikor már jó hazafelé ballagtak a hűvös oldalon. Úgy kérdezte, mint ha nem tudta volna. – Karamellát – mondta a kislány, és meg is mutatta. – Edd meg, kicsim – mondta a kövér kis nagymama –, mert mind összeolvad a kezében. Edd csak meg – ismételte biztatását -, az én fogaimnak már nem tenne jót.

Akkor a kislány kibontotta papírjából a már laposra puhult cukorkát, a nyelvére vette, nyelvvel meg – szemeit behunyva - a szájába vitte a kétréteges papírról, és szopogatta lassú ízlegetéssel, amíg csak el nem olvadt teljesen a szájában, s le nem csorgott a torkán a tej-karamella.

*

Dobó Imréék három szép terebély eperfájának nyarakban beérett, lehullott-lerázott, fekete meg fakó színű gyümölcsét mindig összeszedték, és cefrés hordóba öntözgették csempe meg csorba, levert zománcú gyűjtőedényeikből maszatot, epertől ragadós képű, kisebb-nagyobb gyerekeik. Később az unokák dolga lett ez, akikből csak a faluban tizenöt rúgta a port.

Az epercefre ott forrt ki a limlomos kamra sarkában. Fölügyelést a nagyapa tartott fölötte. Napjában kétszer is megkavarta az erjedő moslékot egy lapockával, s amikor leemelte a hordóról a takarót, alóla mindig muslicafelhő rebbent, szemébe is, és szájába. A fölügyeletet kevergetés addig tartott, amíg csak ki nem forrt a cefre teljesen, és id. Dobó Imre át nem eresztette kétszer a pálinkafőző Nagy Jóska kazánján rózsával, hulladék fával, némi venyigével is fűtve alá az izzasztó meleg kazánházban. Sosem volt ő ivó ember, de ha már van a sok eper, kifőzi hát, és ha ihatnékja lesz majd olykor, ne kelljen kocsmáznia. És tudja, hogy mit tölt fityókájába. Ha bűdös is egy kicsit az eperfőzet.

A pálinkája főzéséért unokái is fizettek majd. Nagy Jóska velük szedette össze fája megrázásakor a földre terített ponyva köré és attól mesz-

szire hullott sok lötyyedt eperszemet.

A kamra előtt egy nagyobb helyiség volt, műhelynek is lehetett azt mondani. Fölszerelése nem volt túl választékos: két pár gumicsizma, ásók, lapátok, talicska, néhány kopottas, összedetett nyakötél falba vert kampóra akasztva; rövidebb pallóból négy-öt. A falak körülaggatva előre elkészített szűrös gyászkoszorúkkal. Mert hogy nagyon népszerűtlen foglalkozást űzött egész életében id. Dobó Imre. Ő volt a falu temetőcsősz. S oda a műhelybe volt bekötve Szent Mihály lova, a feketére festett gyaloghintó, amelyet mindenkinek csak egyszer adatik megülni. És nem is tud megnyergeléséről.

A nála tíz évvel korábban elköltözött, de vele hűségben végig kitartott szül. Remete Ágnes

síriját nem bírta megásni a már megaszott öreg temetőcsősz.

*

Rég özvegységben élt már id. Dobó Imre, amikor beszélgetésbe kezdett vele őhozzá gyerekkorú ismerőse. Mi mással kezdhette volna az, mint hogy megkérdezte a tisztelt és idős embert:

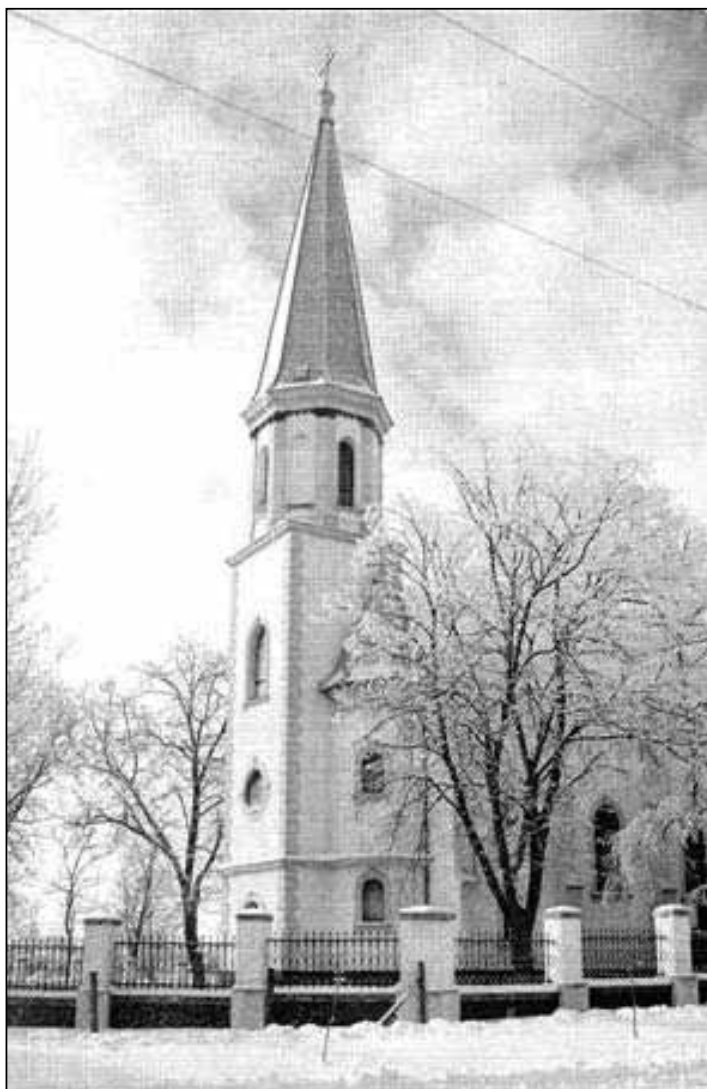
- Hogy van, Imre bácsi?

- Ha már kérdezed, fiam, hát megmondom: nem olyan jó'...

- Mért, mi nincs rendben, Imre bátyám? – így a fiatalabbik.

- Tudod, fiam, nem nagyon halogatnak – panaszkolta el nagy baját az öreg temetőcsősz.

2010. júl. 25.

Szabó Frigyes fotója

A tóthfalusi templom

Kifosztva

kifoszt ez a kor
mindenem elveszi
nekem már csak az marad
ami még bennem emberi

kifoszt az idő
mindenem elveszi
végül már az életem
az életem is kell neki

Túl a léthatáron

az éjszaka és hajnal határán
mikor a sötétség fénybe vált át
álmainkból furcsa csodalények
ébredésünkben még tovább élnek

vagy csak álmodva álmodunk létet
amelyben jobbak vagyunk mint ébren
mert minden mi volt és van csak álom
túl innen túl a léthatáron

Görbetükör

Feldereng a tükrömből a múlt
kamaszmásom

félek tőle nehogy öregnek
vénnék lásson

hát nem nézek többé tükörbe
mert még görbe-

tükrön láthatom majd képem
és a vége

hogyan visszakacsint rám a végem
létem réme

Jó lenne ...

semmi sem tökéletes
csak a semmi
jó lenne hát
csupán semminek lenni

mert mi már nem is ami
sosem is volt
élő se holt
az kéne örökké lenni

ahogy világosodás
a sötétbe semmisül
ahol semmi sem csodás
és a lét nemléte szül

semmi sem tökéletes
csak a semmi
jó lenne hát
csupán semminek lenni

Időnként

szokások normák szabályok törvények
szövevényrendszerében kell hogy éljek
mint ahogyan a csillagok az égen
a sötétből időnként fel-felfénylenek
míg szikrákat szór belőlem a lélek

hogyan ne legyen
kit egyszer elfeledni
hogyan ne legyen
kit egyszer elfeledni

Haikuk

Indulat

ketyegő hangok
csonka mondat határán
szavak robbannak

Szabadesés

lendülő karok
ha kétségbeeséstől
markolnak semmit

Örök

a te csillagod
éjem hasadékain
kialvatlanul

Légszomj

huzatos a hit
rés a siratófalán
vagy csak légszomj az

Nélküled

fényragyogásban
nélküled üres nyomot
hagyott tegnapod

Ragyogás

csodáknak helye
ahol mégis felragyogsz
felszáll a harmat

Bár lehetne

életed élni hogy merjed
ha se arra se semerre
ha se arra se semerre

mert csak itt és mindig most
az élet már tervet sem oszt

ki tudja azt hogy miért
kéne verselni és kiért

talán azért valaki ért
hogy érdemes valakiért

hátha itt és mindig csak most
az élet még tervet is oszt

ha már se arra sem erre
talán lehetne bár lehetne

és még értelme is volna
ha élet életről szólna

meghúnyázkodni se soha
megalázkodni se soha

a hely bármilyen mostoha
lenni vagy menni nincs hova

magad elől nem futhatsz el
még akkor sem ha menni kell

ha lehetne bár lehetne

Hajótörés, 2006

Egy kórházi este emléke

ahogy a homály befonta csendzuhatagba
berobbant váratlanul egy sziréna hangja
esztelen
este lett

ismét befejeződött egy napom
és már több adat állt a kórlapon
halmozott
halmaz ott

én meg itt kinyúlva fekszem az ágyon
és lerágott csont – életemet rágom
mint korább
még tovább

Reménykedés

átutazóban mint egy idegen
ahogy jött úgy ment át az életen
nem érdekelt senkit hogy élte meg
és hogyan éli meg az életet

hiszen ő is már rég mindenkitől
magától is elidegenedett
feltekintve nézi a nagy eget
ahonnan tán még remélhet kegyet

talán onnan remélhet kegyet

Bácsgyulafalva, 2012. január–április

Feszület, 2010

Stációk

Mindenki végigmegy

A rossz, hitvány embereket a nagymama úgy emlegette: „szegény” –, ahogy a halottakról szoktunk beszélni.

Tavasza van, a fák gyönyörűek, hódolnak az életnek, tobzódnak a fehér, a rózsaszín, a lila minden árnyalatában, illatuk néha olyan erős és bódító, hogy megtorpanok, néha olyan, mint a lehelet, alig érezni, keresnem kell, honnan úszik felém. És a madarak! Szólnak, pittyegnek, jeleznek; énekelnek, trilláznak; csicseregnek, csivitelnek, csívognak; mindenütt madárdal, mindenütt madárhang; párjukat keresik, hívják; védik területüket, veszekszenek, szeretnek, szavuk egész nap, hajnaltól alkonyatig hallatszik, betölti az orgonaillatú utcát. Évről évre elkápráztat az életnek, a föltámadásnak ez a csodája.

Takarítok, selejtezek. Rengeteg a csetres, rengeteg a papír, rengeteg az eldobnivaló. Egyszer csak megdermedek, bámulom a bizonyítványomat. Testté, elevenné, tapinthatóvá, megfoghatóvá válik a múlt egy gyötrelmes darabja, négy küzdelmes, bizonytalan, keserves év.

A gimnáziumban a matematikatanár minden évben meg akart buktatni, s az iskolatanács minden évben fölemelte a jegyemet. Minden matematika-felelésem megalázás, megszégyenítés volt, mintha teljes lelki és szellemi megsemmisítés lett volna a célja, az osztály pedig szórazott, mert mindig akadnak kárörvendők. Ezek különben ugyanazok voltak, akik latin-, német-, szerb és magyardolgozat előtt könyörögtek, sőt otthon testületileg fölkerestek, és fűt-fát, megoldott példát, biztos segítséget ígérve kétszínűen rimázkodtak, hogy küldjem el nekik a mondatokat, a javított szöveget. A tanár elvtárs mindenki hallatára rendszeresen kifejtette, hogy „matematikai antitalentum” vagyok, minden magasabb rendű logikai műveletre képtelen; ezt mélyítette, magyarázta, fokozta, elemezte. Érettségi előtt kijelentette, év végén semmiképp sem enged át,

és nem engedi, hogy az iskolatanács fölemelje a jegyemet, mert nekem nincs logikám, tompagyú lévén nem is tudok gondolkodni. Nem fogja megengedni, hogy befejezzem a gimnáziumot, az én fajtám maradjon otthon, a főzőkanál mellett, ne menjen főiskolára.

Mi akkor már eltemettük a nővéremet, eleve nem élt bennem, ami vele történt. A magam csendes módján, penészvirág lényemet meghazudtoló szívóssággal minden más tantárgyból nagyon jó jegyet szereztem. Kíváncsi volnék, milyenek voltak azok az iskolatanácsi gyűlések! Kíváncsi volnék arra a bizonyos utolsó gyűlésre, amelyen mégis fölemelték a matematikajegyemet, hogy érettségizhessek. Az is érdekelné, hogy ez a buktatással ellentétes jegyfölemelés mi végett történt, milyen ideológiai megfontolás lecsapódása. A buktatás szándékát most már értem. Azt is tudatosítottam, hogy az önbizalmam megrendült, örökre gátlásos lettem, egy életre elbizonytalanodtam. Ezt nem hozta rendbe az egyetemi éveknek, a nyelvtanóráknak a feledhetetlen gyönyörűsége sem, lám, még most is megdermedek, csak egy véletlen pillantás, és ismét sajognak, fájnak, lüktetnek a rég behegedtnek hitt sebek.

Hetven éve peregnék a percek, az órák, az évek. Évről évre elvirágzik az édes akác és a kedves bodza, a jó szagú orgona rozsdás lesz, a gyertyagyújtó gesztenyének is vége, a csenevész szilvavirág lehullik, a meggyfa alatt fehér sziromszemfödél, az almafa elhullajtja áttetsző, csodás virágát. Másképpen élünk, sok minden fölöslegessé vált. Sok mindenről le kell mondanom, sok mindent föl kell adnom magamból. Selejtezek, kisejtezek, s fölrémlik, nem jó, hogy úgy múlnak el emberek, dolgok, események, mintha nem is lettek volna. Most már értem a testvérem keresztútját, fájdalmasan korai, kényszerű, keservesen megkínlódott, önnön választotta halálát, huszonegy évének égő áldozatát.

Helyére került a mozaik utolsó darabja nálam is. Orgonaillat tódul felém valahonnan, a körüti hársak tombolnak a hirtelen beállt melegben, roskadoznak saját virágaik súlya alatt, el is hullajtanak egyet-egyet. A Tiszáról kósza szél érkezik, fölkapja a hullongáló hársfavirágot, a napsugarak szivárványos glóriát vonnak a víz fölé, tikkadt csend, csak az időtlen idő őröl. A Tömörkényszobor állig beburkolódzott a jó szagú árnyékba, Móra Ferenc kihátrált a fényből, hogy nyugodtan gyönyörködhesen a fölfelé törő vízcsöppek játékában, Juhász Gyula a parton figyeli, ahogy a

szőke folyó csillogva, aranyos sörényét szétterítve nyújtózik, siet a Dunába.

Mindenki végigmegy az úton. Van, aki a stációknál megáll, fohászkodik, és letesz valamennyit abból, amit vállán hordoz, van, aki nem, de mindenki elér az út végére. Illatozón; érzem a zombori hársakat, az áradó orgonát, idehallatszanak a harangok, föltámadásra hazajöttek. Szegény tanár elvtársak! Én most leteszem a terhet, nem-sokára itt az utolsó stáció.

2012. április 10.

Emese álma, 2008

Hónapok óta

*Mindazoknak, akiknek az unokái
még magyarul beszélnek*

Kemény tél szakadt ránk.

Hónapok óta a nagymamára gondolok, mindig. Hiányzik.

Az utca kihalt, néma, havazik, apró, fagyott hópermet esik, minden jeges. Néha-néha föl-szikrázik egy-egy hókristály a halottfehér takarón, de hazug a ragyogás, vigasztalan és élettelen marad minden. Eltűntek a karácsonyi fények, szomorú és szorongó az idő.

Későre jár, nem bírok aludni, gyertyát gyújtottam. A láng imbolygó árnyékot vet a falra, s remegő némajátékban földidézi a voltakat. Már jó ideje megint a nagymamára gondolok mindig. Férjét temette el, aztán két fiát, és 21 éves unokáját, az én testvéremet. A nagymamára gondolok, és arra a rengeteg sok gyertyára, amiket gyújtott, és szeretném megtalálni a sárga kockás kövesutat.

Az Óz varázslóját a nagymama Jézuskájától kaptam aranyos kis Katókanak (sic) ajánlva 1948 karácsonyára.

Még mindig nincs vége a télnek. Kemény szél sziszeg a zörgő ágak között, a kétféle hang pendülve vegyül a csontig hatóan hideg éjszakában.

Hiányzik a fűtés téli füstös szaga, hiányzanak az időbe süppedt házak, a görcsösen túlélni akaró bogyófák. Nagyon messze esik tőlem a harangok szava, távolba tűntek a serdülő titkokat őrző utcák. A macskakövet már gyerekkoromban föl-szedték, s az Apatini út selyemtéglásnak látszó sárgakockás kövesútja is múltba vész. Ha jól emlékszem, a szocialista hazában a mi osztályunk is oda volt rendelve munkaakcióra, hogy föl-szedjük a követ, és helyet csináljunk az egyértelműen szép, jó, dalra fakasztó útnak.

Szeretnék most a sárga kockás kövesútra térni. Azok, akik a háború után, 1948 táján, abban a válságos, keserves, nincses, tilalmaktól hemzse-gő időben olvasták az első könyvet, kell, hogy emlékezzenek: a sárga kockás kövesút sok-sok

embertelen megpróbáltatás után a csodák birodalmába vezet, s onnan egyenesen haza, és ez maga a megváltás.

Nagy csoda kellene most, igazi, szép, nagy csoda.

Az Óz varázslója itt van a könyvespolcon, kicsi és csúnyácska, borítója nem is volt, vagy elveszett, puha födele megsárgult, számfű-les, itt-ott beszakadt, még valami kávéfolt is éktelenkedik rajta. A Híd kiadásában jelent meg „Szuboticán”, a Minerva nyomdában, a rajzok N. Radlov munkája. Hatéves voltam akkor, nem tudtam betelni vele, hozzá köt az újonnan fölfedezett olvasás első, csodálatos élménye, és a mindent legyőző hűségbe, barátságba, szeretetbe vetett hit. A sárgult, elvékonyodott, már-már hártvaszerűvé vált lapokról sütnek az emlékek, megelevenedik az édes érzés: az első elolvasott könyv mámora és a gyerekkor sziklaszilárd bizodalma. Egy életre rögzült bennem Totoska, a kék sávós (sic) ruhájú Elly, a Favágó Vasember, a tigris-medvék és a guminyakúak fogalma, még a Madáriesztő együgyű dalára is emlékszem: Ej-haj-hó! Együtt vagyok Ellyvel boldogan, ó! Tudom, hogy az anyaországi fordítások Bádogembert mondanak, de nekem csak a Favágó Vasember hallatán dobban meg a szívem. Nem akarom elolvasni az új kiadásokat. Van bennem valami dac, ám lehet, hogy csak nem vagyok elég bátor: belőlem a jobb rész kihalt*. Gyáván nem akarok új kiadást olvasni, nem akarom behelyettesíteni azt az első csodás élményt, hisz lehet, hogy a sárga kockás kövesutat se sárga kockás kövesútnak hívják. Én mindig sárgakockás kövesútnak ejtettem; két szóban muzsikás volt, és logikus.

Elszállt, füstbe ment a szép, új idő, kiderült lassan már minden, ami kiderülhet, de minek? A jó nem kapja meg jutalmát, a rossz sem a büntetését, csak fáj. A hóhérok megszületnek, hóhérrá

válnak, és megmaradnak, az áldozatok áldozatok maradnak, és áldozatként halnak meg. Hiányzik a nagymama, hiányzanak a harangok, hiányzik a szán, amivel elmentünk halat venni a végtelen fehér hómezőre, hiányzik az apám meleg keze, és nagyon hiányzanak azok, akik elmentek, s magukkal vittek egy darabot az életemből.

Esik a hó. Sűrű, apró szemű, mindent betemet, elnyel. Félttem az otthon maradt fákat, félttem azokat, akiket szeretek, nem akarok újabb barátokat elveszteni. Veszendőbe mennek az értékeim; veszendőbe mehet-e a harangszó?! Mi történik az emlékezéssel? Megvan-e még az a történelmi titkokat akaratlanul eláruló, ugyanakkor fennen hirdető emlékmű az Újtemplom előtt, amelyet azoknak a szegény zombori hazafiaknak állítottak, akik házi tűzhelyüket védve horvát földön haltak hősi halált?

Visszamacskakövezünk néhány teret, hogy emlékezzünk; éljük a jelent, ott és úgy, ahol és ahogy élünk adatott; tesszük, amit tennünk kell. Mindig is azt tettük. Jó volna végre a sárgakoc-

kás kövesút végére érni. Egyelőre azonban csak a hó esik. Puhán, szikrázva, fényesen; mindent betakar, mindent elnémít. Szemfődelet terített ránk a tél, hogy senki se legyen másmilyen, mi mégis másmilyenek vagyunk és leszünk, nekünk az áldott nyelv az anyanyelvünk. A magyar nyelv óv, őriz és megtart minket. Általa bűvópatakok vagyunk a gyerekeinkben, az unokáinkban. Átörökíti szokásainkat, szavainkat, hétköznapi és nem hétköznapi hőstetteink emlékét, s amikor itt az ideje, gyertyát gyújtat értünk.

*„Nem az vagyok, ki voltam egykor,
Belőlem a jobb rész kihalt.
A tűz nem melegít, nem él:
Csak, mint reves fáé világa.
Hová lettél, hová levél
Oh lelkem ifjúsága!”*

(Arany János: Letésem a lantot)

2012. febr. 13.

Fészek, 2012

Vissza a jövőből – II.

Mini sci-fik

Négymillió magyar

2051-ben Magyarországon négymillió magyar állampolgár élt. Ez persze pusztán becslés, mert a Világállam eltörölte az országhatárokat és megtiltotta az etnikai, faji, nyelvi, vallási statisztikai adatok gyűjtését, illetve közlését. Ugyanakkor a magyar tartomány mint elnevezés még forgalomban volt, sőt a tartományokban szabad választásokat is tartottak. A 2050-es választást III. Gyurcsány nyerte ismét, a nagy tartományalapító, I. Gyurcsány unokája. A választási eredményt a szállodaként működő egykori parlament épülete előtti téren hirdették ki, melyet 2038-ban Gyurcsány-térnek neveztek el, és az államférfi húsz méteres szobra az egykori Kossuth-szobor helyén Budapest egyik nevezetessége. Itt minden évben megkoszorúzzák az Ismeretlen Kommunista sírját, aki áldozatául esett a 2010-es ellenforradalomnak, melyet az akkori Európai Unió segítségével sikerült levérni. III. Gyurcsány beszédét nagyapja mondásával fejezte be: „Te-gyük a dolgunkat, Magyarország!”, majd elrepült vakációzni a Maldív-szigetekre. A jelentések szerint a tartományfőnök beszédét kétmillió nyugdíjas, másfél millió munkanélküli, valamint ötszáz ezer fiatalkorú nézte a Magyarországon fogható egyetlen tévécsatornán, majd megtekinthették a Sorstalanság című filmet. Egyes kutatók a nagy népességcsökkenést azzal magyarázzák, hogy 2010 után a magyarok jelentős tömegei települtek át Szlovákiába és Romániába, ahol úgy érezték, kevésbé üldözik őket.

Amikor betiltották az internetet

A Világállam viszonylag hosszú ideig kénytelen volt eltűrni az internet működését, hiszen chartájában szerepelt az eszmék szabad áramlásának biztosítása. Az internet azonban minden helyi kormányzat szemében szálka volt, mindehűt egyre nagyobb létszámú gondolatrendőrség

gondoskodott arról, hogy a világpolgárokat ne érhessek el terrorizmussal, nacionalizmussal, rasszizmussal, antiszemitizmussal vagy kereszténységgel gyanúsítható eszmék. A Moderátorok egyre nagyobb hatalomra és befolyásra tettek szert, és egyre bonyolultabb rendszerekkel védtek a világpolgárok gondolatainak politikai korrektségét. A moderátorok hálózata eleve kiszűrte azokat a híreket és véleményeket, amelyek a nemzet, a család, a hit vagy a becsület jelentés-tani fogalmába voltak sorolhatók, de természetesen megállt a tudomány, mielőtt az uszítók és felforgatók rokonértelmű szavakat kezdtek használni, vagy szövegükbe idegen kifejezéseket keverttek. A Moderátorok végképp nem tudtak mit kezdeni az iróniával és humorral, a tréfával és anekdotával, illetve a fordított beszéd mestereivel, akik látszólag a Világállamot dicsérték, ám valójában szándékosan ostoba szövegükkel a polgárokat lázították. Csak akkor lett végre béke és teljes nyugalom, amikor a kínai, amerikai és orosz helytartóság megegyezett az internet felszámolásában. Kezdetben voltak zavargások, néhány kalózkodó internetest a máglyára kellett küldeni, de a világpolgárok többsége a nagy világnépszavazás során kinyilvánította teljes egyetértését. Ezt a szavazást már nem interneten szervezték, hanem a jól bevált biometrikus rendszert használták: a csecsemőkorban bőr alá ültetett személyi kód kijelzője teljesen megbízható módon bizonyította, hogy a világpolgárok 99,9 százaléka gyűlöli és megveti az internetet. A 0,1 százaléknyi ellenvélemény megfogalmazóit saját kérésükre kegyes halálban részesítették.

Pénzégetők

A 2008-as nagy pénzügyi és gazdasági világválság 2011-ben sem akart megszűnni, hiába ültek össze egyre gyakrabban a világ titkos és választott vezetői. Az Európai Unió már csak

papíron létezett, a hitelekkel élő országok egymás után jelentettek államcsődöt. A nagy bankok sorban felszámolták leányvállalataikat, a munkanélküliség már olyan méreteket öltött, hogy a leggazdagabb országokban is csak a minimálnyugdíjat tudták fizetni, hogy az idős emberek éhen ne haljanak. Éhséglázadások voltak szinte minden kontinensen, az infláció pedig értéktelenné tette az összes valutát. A tőzsdék bezártak, a sok sávós autópályákra felengedték a szekeket, fellendült a hajózás, miközben az egykor hírneves repülőársaságok havonta indítottak csak gépeket a nagyvárosok között. A papírpénz egyre értéktelenebb lett, a feldühödött tömegek világszerte máglyákat raktak, s a szétvert bankok készleteit benzinnel lelocsolták és elégették. A hiteket és kamatokat nem fizették az adósok, a maradék munkahelyeken élelmiszerekkel és tüzelővel próbálták enyhíteni a dolgozók gondjait. A cserekereskedelem viszont felvirágzott: az ősi munkamegosztásnak megfelelően a parasztok növényt termesztettek és állatot tenyésztettek, az iparosok gondoskodtak az emberek ruházatról és lábbelijéről, a tanítók, papok, bírák, orvosok, rendőrök pedig természetben kapták meg járandóságukat, ahogyan ez sok ezer éven át történt, még a pénz feltalálása előtt. A pénzben már senki sem bízott, sőt azokat is elűldözték az emberi társadalomból, akik ismét megpróbálták nemesfémekkel, gyémánttal vagy igazgyönggyel kereskedni. Ismét karavánok szelték át a kontinenseket, és úgy látszott, az emberiségre ismét aranykor köszönt.

Ekkor azonban egy embernek valahol a Közel-Keleten eszébe jutott, hogy az árut helyettesíteni lehetne egy darab papírral, mely arról biztosítaná annak tulajdonosát, hogy ugyanazt az árut mindenféle cserebere és szállítás nélkül megkaphatja bármelyik helyen, amerre csak utazik. Az embereknek tetszett ez az ötletes megoldás, egyre több ilyen papíros került forgalomba, melyet bankjegynek neveztek. És kezdődött minden előlről.

Cosa Nostra Socialista

2014-ben, amikor általános megdöbbenésre ismét győzött Gyurcsány Ferenc és az MSZP, illetve a nagy pártba végképp beolvadt SZDSZ, nyugati politológusok és újságírók egész serege

próbálta értelmezni a kialakult helyzetet. Nem volt könnyű dolguk, hiszen a kilenc milliónyira zsugorodott magyar lakosság nagy része éhezett, a jegyrendszer miatt már az egykori szocialista szavazók is utcára vonultak, az elképesztően magas halálozási szám miatt a kormány kénytelen volt elrendelni az ingyenes temetéseket. Orbán Viktor emigrációba vonult, a Fidesz vezérkarát bebörtönözték, a jobboldali képviselők közül sokan átléptek az MSZP-be, mert meghirdették a szeretet és összefogás programját. 2014-ben egy euró már ezer forintnál is többbe került, vagyis a külföldiek igen jól érezhették volna magukat Magyarországon, ennek ellenére a külföldi utasforgalom az 1950-es évek közepének megfelelő számot mutatta, vagyis mindössze tíz-húszezer külföldi lépte át az államhatárt. Üresen álltak a szállodák, és a nagy bevásárlóközpontok egymás után zárták be hangárszerű építményeiket. Az örökre befejezetlen 4-es metró alagútrendszerében hajléktalanok és nyugdíjasok, valamint munkanélküli fiatalok alakítottak ki barlanglakásokat, a tömegközlekedés megszűntével minden utat kerékpárúttá nyilvánítottak, és e nagy siker következményeként Demszky Gábort ismét főpolgármesterré választották.

Ekkor érkezett a parlamentbe az olasz maffia, a Cosa Nostra vezetősége baráti látogatásra és eszmecserére. Az volt a kérésük, hogy Gyurcsány Ferenc személyesen tájékoztassa őket a siker titkáról. A magyar Cosa Nostra Baráti Társaság székházában a miniszterelnök előadást tartott az olaszoknak, a kiszivárgott részletek szerint a magyar vezető kifejtette, a Cosa Nostra (a Mi Ügyünk) túlságosan általános, eredménycentrikus gazdasági vállalkozás, mely megfelelő ideológia és tömegtámogatás nélkül mindig periférián marad. Javasolta, vegyék fel a Cosa Nostra Socialista nevet és alakuljanak sürgősen párttá, továbbá kössenek szövetséget az olasz liberálisokkal, akik az itáliai melegek, drogok, zsidók és cigányok képviseletét látják el, és immár megkerülhetetlen erőnek számítanak. A magyar miniszterelnök ismertette az egykori belügyminiszter, Kuncze Gábor korszakalkotó elméletét a megélhetési bűnözésről, és azt ajánlotta, a Cosa Nostra Socialista nyilvánítsa ki, hogy a megélhetési bűnözés pártja, vagyis a szabad verseny, a szabad piac, és az áruk sza-

bad áramlásának híve a tolvajtól az orgazdáig. A baráti megbeszélés záróakkordjaként a Cosa Nostra vezetői megtekintették a Kossuth Lajos téri nyilvános kivégzéseket, három visszaeső tojásdobálót és árpádsávos zászlólengetőt követett meg az Antifasiszta Jogvédők Egyesülete. A köveket a Miniszterelnöki Hivatal nyilvános közbeszerzési eljárással rendelte meg.

A Nefelejcs-művelet

A Neuron című szaklap ritkán kerül politikusok kezébe, most azonban az MSZP elnöksége kézről kézre adta a tavaly októberi számot. Hevenyészett magyar fordításban (nem Lamperth Mónika fordította) olvassgatták a cikket, mely arról szólt, hogy végre sikerült genetikai manipulációval kitörölni bizonyos elemeket az egerek memóriájából.

- Mi már ennél előbbre járunk! – lobogtatta meg a cikket Gy.F. bütykös ujjával. – Nálunk már a gyógyszeres kísérletek is befejeződtek. Az egerek kifejezetten imádják a macskákat, sőt egyenesen belesétálnak a macskák szájába. A Nefelejcs-művelet az NBH által szigorúan ellenőrzött folyamat, remélem, nem tőlünk szivárogtatta ki valaki az ötletet – hordozta körül tekintetét vésztióslóan a miniszterelnök, akinek senki sem mert a szemébe nézni, mert metsző és bénító volt az a tekintet, mint az óriáskígyóé. – Azt is ki fogja Szilvász deríteni, hogyan kerülhetett „A jótköny feledés” címmel cikk a mi lapunkba, a Népszabadságba! Ez szabotázs!

Az elnökség tagjai behúzták a nyakukat, mert egyikük sem ismerte ennek a szónak a jelentését, csak Szekeres Imre, aki még a régi pártiskolán végzett, de vegyészmérnöki diplomával is rendelkezett. Meg is szólalt.

- A Nefelejcs-hadművelet 2002 óta folyik, valódi, egyértelmű sikert 2006-ban értünk el, amikor a lakosság többségének agyából kémiai úton eltávolítottuk az MSZP-re és az SZDSZ-re vonatkozó negatív emlékképeket. Pontosabban a három hónapos felejtési faktort sikerült 1989-ig kitolnunk. A Nefelejcs-művelet elsősorban az idős populáció körében hatott, egyelőre nem tisztázott, hogy a panelfalak szigetelő hatása vagy a kereskedelmi tévék közreműködése jelentett-e áttörést. Tény, hogy 2009 elején a magyar lakosság hatvan százaléka azt képzei, hogy Orbán

Viktor a miniszterelnök, aki cigány, és a cigányok uralkodnak a magyarok felett.

- Ami részben igaz is! – kuncogott hátul egy elnökségi tag, de Gy.F. és Szilvász kígyótekinete torkára forrasztotta a szót, rögtön kivezették és betonba öntötték.

- Nem tűröm a rasszizmust – mondta a miniszterelnök, és gyengéden átölelte Dobrev Klárát és Daróczi Dávidot.

- Meg fogjuk nyerni a 2010-es válaftáft is – mondta Hiller Iftván szűkszávuán, és párnát tett Vitányi Iván feje alá. A vezetőségi ülésen még kiutaltak néhány milliárdot a baráti sajtónak, majd minden tag engedelmesen nyújtotta karját, hogy a Nefelejcs-művelet ellenszérumát beadják nekik. Mert borzasztó lenne, ha elfelejtenék a svájci bankszámla jelszavát, nem szólva az MSZP-számla PIN-kódjáról. A Nefelejcs-művelet áldozatainak vagyonáról később történik intézkedés. Az MSZP addig is saját (élő)halottjaiként gondoskodik róluk. Mert a párthűség lényege a kódszám ismerete. Például a D-209-es jól megjegyezte. Nem is lett baja. Baja Ferencnek sem. Ez a jótköny feledés lényege.

Magyar zabatévé

2009-ben az IMF erőteljes sürgetésére a szocialista kormány bevezette a jegyrendszert, és megállapította a fejadagokat. A felnőtt emberek számára (18-tól 60 éves korig) napi fél kiló kenyeret, fél liter tejet, egy deci étolajat és heti húsz deka szalonnát adtak kedvezményesen, a fiatalokúak és öregek számára a fejadag fele járt támogatással, melyért folyamodni kellett az Államkincstárhoz. Az IMF túlzottan nagyvonalúnak tartotta a lakosság ellátását, az SZDSZ pedig elítélte a szocialista kormány populistá politikáját. Kupa Mihály, Bokros Lajos, Békesi László memorandumot intézett a kormányhoz, hogy a kádárista osztogatás helyett inkább a bankokat támogassa. Közben a magyar tévécsatornák között egyre vadabb lett a verseny a nagyobb nézettségért, és már nemcsak délután és este következtek egymás után a főzőcske-műsorok, hírességek vetélkedői a fényűző konyhákban, de lassan reggel hattól éjfélíg minden televízió szinte kizárólag főzött a stúdiókban, még a híreket és az időjárás-jelentést is szakácsok vagy szakácsnak öltözött baromarcú hírességek mondták fel.

Külföldön is nagy érdeklődést keltett a szociológiai furcsaság, hogy miközben a magyar lakosság egyre nagyobb hányada éhezett, ugyanakkor kedvtelve figyelte, ahogyan a Magyarországon nem is kapható vagy csak csillagászati áron elérhető egzotikus étel- és italkülönlegességeket főzik és kotyvasztják harsány csámcsogás és bőfögés közben a legundorítóbb külsejű emberek, akik már időnként a kamerát is lehányják, annyira telezabálják magukat. A magyar tévécsatornák egy idő után rádöbbenek, nem bírják az áldatlan versenyt, és trösztbe szerveződve létrehozták a Magyar Zabátévét, melynek legsikeresebb élő adásait éppen az országgyűlés üléstermének közepén kialakított amerikai konyhából közvetítette, a politikusok receptjeit a tátozó jelölő a siketek és nagyothallók számára is hozzáférhetővé tette. Így aztán, miközben az Európai Unióban egymás után törtek ki az éhséglázadások, a magyar lakosság kenyéren és vízen is kitartott a reformok mellett, és 2010-ben Gyurcsány Ferenc még a kolbásztöltő versenyen is legyőzte Orbán Viktort, Dávid Ibolya pedig tökösmákos receptjével ismét átlépte a parlamenti küszöböt. Csak egy hír rázta meg a hazát: az SZDSZ öngondoskodó emberhús-receptjei nem nyerték meg a szavazók rokonszenvét, bár a liberálisok optimistán nyilatkoztak, külföldi tapasztalatokra hivatkozva.

A Gyurcsány-féle biorobot

A huszonegyedik század elején sikeres és megdöbbentő kísérletek folytak arra nézve, miként lehet a számítógépeket összekapcsolni élő szervezetekkel. Az áttörést a patkányok agyszövet-tenyésztésével kapcsolatos kutatások jelentették, mert kiderült, a patkányok agyszövelei képesek arra, hogy a számítógépes szimulációs játékokban átvegyék a repülőgép irányítását. Természetesen a különböző nemzetközi tilalmak ellenére minden nagyhatalom már évtizedek óta kísérletezett különféle biorobotokkal, és az emberi agyak és a számítógépek összekapcsolása minden titkosszolgálat érdeklődését felkeltette már az 1980-as években. Különösen a balesetben, szerencsétlenségben elhunyt pilóták agyszövelei iránt nőtt meg a kereslet, hiszen a patkányokkal ellentétben a pilóták agya már tartalmazta azokat az információkat, melyek a bevetéshez szükségesek voltak. A robotrepü-

lőgépek felderítő és harcászati alkalmazása is egyre fontosabbá vált, de a polgári repülésben is igény mutatkozott a fáradékony és folyton sztrájkoló pilóták kiváltására, legalább (és egyelőre) a másodpilótai poszton. A patkányagyak által működtetett robotpilótákat már az 1990-es években kipróbálták, de nagy gondot jelentett a barátlenség felismerés és a megfelelő motiváltság hiánya, bár a patkányoknak kétségkívül szerzett némi örömet, amikor emberek földi célpontjait semmisítették meg, ezt a kémiai indikátorok is bizonyították.

Az emberi agyszövetek elektronikus ingerlése terén új fejezetet nyitott, amikor megtalálták a megfelelő motivációs ingerek gerjesztését és átvitelét. Az orosz-csecsen, palesztin-zsidó, fasiszta-kommunista, fehér-néger, albán-szerb vagy magyar-szlovák párosítású szimulációs kísérleteknél megtalálták a megfelelő motivációs ingereket, melyek hasonlóak voltak a nagy labdarugó klubok szurkolóinál található DNS-mintáknál tapasztalt elváltozásokhoz. A CIA, a KGB, a Moszad és társszervezeteik külön-külön jutottak ugyanarra az eredményre, melyet kettős ügynökeik révén kénytelenek voltak megosztani egymással: a gyűlölet a leghatékonyabb motiváció, melyet az agyszövetek akkor is tartalmaznak, ha a gazdaszervezet már nem létezik.

Így kezdődött el a III. világháború. A gyengébb, fejletlenebb hatalmak gépeit még patkányagyak vezették, de a legerősebb hadseregek irányítását már átvették a donorok. A legerősebb fegyvernek mégis a Magyarországon kifejlesztett agyszövevtörzs mutatkozott, mert ez a teljes önmegsemmisítést garantálta: ezt nevezték később Gyurcsány-szindrómának.

Sajnos, más nemzeteknél kudarcot vallott a kísérlet, az okok felderítésén gőzerővel dolgoznak a titkosszolgálatok, mivel gáz és villany már nincsen. Ezért késik a Gyurcsány-féle biorobotok bevetése, de a szakértők optimisták.

Földön kívüliek látogatása Budapesten

Az intelligens fajokat védő és ellenőrző kozmikus központ földi idő szerint húszévenként szokott ellátogatni a Földre. Láthatatlan, műszerekkel sem érzékelhető hajójuk ilyenkor felvételeket készít a bolygóról, és összehasonlítja a korábbi adatokkal. A beavatkozás szigorúan tilos, a meg-

figyelést robotok végzik, és a több millió lakott bolygó körülményeinek nyilvántartását is gépek hasonlítják össze. A látogatás rendszerességét csak nagyobb természeti katasztrófák vagy az egész bolygóra kiterjedő háborúk esetében bírálják felül – ilyenkor a Kozmikus Tanács néhány tagja is kiszáll a helyszínre, mert ha a bolygó lakosságát a teljes pusztulás fenyegeti, a Tanácsnak kötelessége a veszélyeztetett intelligens faj néhány példányát kimenteni és a Központi Emberkertbe szállítani. A felvételeket minden nagyobb városról elkészítik és mintát vesznek a levegőből, hogy megállapítsák annak összetételét és alkalmasságát a létezés fenntartására. Ugyancsak rögzítik a helyi elektronikus zajokat és zörejeket, a kommunikáció különböző formáit, melyek elemzése után következtetéseket vonnak le a civilizáció fejlődéséről vagy hanyatlásáról.

A rutineljárást Budapest felett is végrehajtották, ilyenkor néhány másodpercre láthatóvá válik az úrhajó megdöbbenő alakja és mérete, tápot adva különböző csacska elméleteknek különböző ufókról és gonosz idegen lények inváziójáról. A kozmikus központba továbbított adatokat a rendszerezés után először a gépi programok, majd a Tanács tagjai is elemzik, ha az illetékes ügyosztály valamilyen rendellenességet tapasztal. Így került a 2008-as budapesti anyag is a Tanács elé. A felvételek és minták alapján Budapest fejlődése az utóbbi húsz évben megállt, sőt erős romlásnak indult, lakossága lecsökkent, a légszennyezettség mértéke pedig százszorosan meghaladta azt a fokot, mely a szerves életet egyáltalán lehetővé teszi. Az elemzők ugyanakkor felfedeztek egy új hidat Budapest határában, melynek érdekessége az volt, hogy nem vezetett sehová. Az elektronikus kommunikáció értelmezésében is zavarok mutatkoztak, mert a tartalomelemzés szerint a húsz évvel korábban rögzített kommunikáció ismétlődik az egyre gyéresebb lakosság körében.

Így aztán a kozmikus tanács egyhangúlag úgy döntött, a további monitoring már nem szükséges. Budapestet felvették a halott városok listájára, a magyar szakértő robotot pedig átprogramozták szlovák és román kommunikációra. A kozmikus emberkertbe mindössze egyetlen példányt sikerült befogni, de a teljesen leépült egyén mindössze egyetlen szót ismételt: „reform”.

Romeo and Juliet, 2018

A jegyespár beállt a számítógépes anyakönyvvezető elé. Nem sokan álltak előttük, mert a heteroszexuális kapcsolatok regisztrálása ugyan még nem volt betiltva, de az alkotmánybíróság minden valószínűség szerint nem fogja jóváhagyni a különmű párok élettársi bejegyzését, mivel ezzel súlyosan kirekesztik az azonos neműek már korábban kivívott jogait. Romeo Smith és Juliet Taylor azonosította magát a bőr alá épített chipkártyával, mely tartalmazta mindkettőjük összes létező adatát. Már jártak a Genetikai Tanácsadónál, mely jobb szexet, több orgazmust, egészségesebb kapcsolatot és stabil kapcsolatot ígért azoknak a pároknak, akiknek a génjeik jól összeillenek. Már elvégezték a kötelező szagtesztet is, mely bizonyította, nemcsak elviselik, de kifejezetten kedvelik is egymás testillatát. A génteszt szerint a leendő heteroszexuális pár génjei kilencven százalékban különböznek, s ez azt jelenti, hogy leendő utódjuk génjei nem károsodnak a kopulációtól. Romeo és Juliet intelligenciahányadosa is megfelelőnek bizonyult, vagyis a regisztrációnak elvileg nem lehetett akadálya. A számítógép lekérte a szülők, nagyszülők és dédszülők adatait is, majd némi várakozás után levette a regisztrációhoz szükséges krediteket. A globális anyakönyvvezetői hivatal veronai egységénél több százan várakoztak, a homoszexuális párok között Romeo és Juliet szinte bűnözőnek érezte magát. Már-már megkönnyebbülést jelentett, amikor a géphang törvényben előírt semleges (sem férfi, sem nő) hangon közölte, a regisztráció nem lehetséges. A globális alkotmánybíróság döntéséig a férfi-nő házasságok megkötését felfüggesztik. Romeo és Juliet kérvényezőnek ezután nyoma veszett, a Global In-Calgon Security keresi őket, adatvédelmi okokból. A nyomravezetőnek egymillió kreditet ajánlanak, közölte Bill Shakespeare, az In-Calgon szóvivője.

A betiltott Karácsony

Már a XXI. század elején érzékelhető volt az ellenséges hangulat a keresztény karácsonnyal szemben, de az Európai Unió csak 2011-ben tett ajánlást az ünnep eltörlésére, főleg Anglia, Hollandia és Franciaország támogatásával. Az indoklás szerint az Európai Unió sok vallású és nem-

zetiségű, multikulturális közösség, melynek nem keresztény tagjait sérti a Fény Ünnepeinek kisa-játítása. A helyi parlamentekben kisebb-nagyobb viták folytak az ügyben, de 2020-ban az újonnan megválasztott főbiztos, a magyar származású Frank Gyurcsány kötelezővé tette a Karácsony eltörlését és súlyos büntetést helyezett kilátásba mindazokkal szemben, akik akár közterületen, akár otthonukban megemlékeznek a kirekesztő ünnepről. Ekkor már az európai mecsetek és zsinagógák száma meghaladta ugyan a keresztény templomokét, de az Európai Unió parlamentje nem volt hajlandó a keresztények mint kisebbség ügyét napirendre tűzni. Szigorúan ellenőrizték a fenyőfa-kereskedelmet (természetesen környezetvédelmi okokra hivatkozva), a szaloncukor gyártását pedig népegészségügyi veszélyei miatt tiltották be. A szankciók ellenére ismeretlen tettek az éj leple alatt karácsonyfákat állítottak több európai fővárosban, s bár a terroristák egy részét sikerült elfogni, erdők és barlangok mélyén mégis összegyűltek az elszánt fundamentalisták, hogy megünnepeljék Megváltójuk állítólagos megszületését. Ekkor az Európai Unió többségi szavazással úgy döntött, a kirekesztő mozgalom megfékezésére az elkövetőket a Fény Ünnepen vadállatok elé vetik nyilvános televíziós közvetítés alatt, a reklámbevételeket pedig a megélhetési bűnözők gyermekeinek javára fordítják. 2025-ben a „szereket” szót is betiltották, helyette a „szolidaritás” kifejezést javasolták, de ekkor már Ahmed ben Kolompart választotta főbiztosnak az Unió.

A nagy szoborcseré

2009-ben a magyar sajtó azzal volt elfoglalva, hogy a 4-es metró már elkészült alagútrend-

szerébe betört a Duna, és szétrombolta a már eddig megépített rendszert is. A hosszas hallgatás után közzétett hivatalos nyilatkozat szerint az ország gazdasági helyzetében illuzórikusnak bizonyult amúgy is a metróépítkezés, viszont az alagutak némi további ráfordítással és uniós segítséggel növelhetik a főváros ivóvízkészletét. Közben csak csekély figyelmet keltett, hogy lebontották a Gellért-hegyi Szabadság-szobrot, majd ezt követően az összes jelentősebb köztéri szobrot ugyancsak elszállították, restaurálás céljából. A restaurálással a Szabad Madár Kft.-t bízták meg, s az ígérek szerint mind a Hősök terén, mind pedig a Kossuth téren a történelmi szobrok teljes pompájukban fognak díszelni 2010-ben. A (szélső)jobboldali sajtó természetesen panamáról és korrupcióról beszélt, míg a balliberális médiumok a műemlékvédelem reneszánszáról értekeztek. Felmerült a gyanú, hogy a kormányzati színesfém-maffia keze van a dolgan, ám a Fővárosi Közgyűlés vizsgálata (egy MDF-es szavazat többségével) kizárta ennek gyanúját. 2010-ben, a főpolgármesteri választás előtt aztán ajándékot kapott Budapest: az eltávolított köztéri szobrok helyébe mindenütt Demszky Gábor bronzba álmódott képmását láthatták a hálás polgárok, lóháton vagy gyalogosan, illetve Tuareg márkájú gépkocsiból integetve. A Gellért-hegyen felállított Demszky-szobor mellékalakjai, az esernyős őrzővédők különösen nagy tetszést arattak a zömmel pesti szavazók körében, talán ennek köszönhető, hogy 2010-ben Demszky Gábort ismét főpolgármesterré választotta a hálás fővárosi publikum. A Demszkyre szavazók között ingyen kenyér- és tejjegyeket osztott a Fővárosi Közgyűlés MSZP-SZDSZ-MDF frakciója.

Noé bárkája

Fél évtized a nyolcból *

- visszaemlékezés

Már „állt a bál” a zágrábi Ady Endre Magyar Kultúrkörben, amikor 1965 őszén, Laci bátyám ajánlatára, aki már zágrábi egyetemista volt, és az ő társaságában először léptem be az Ady Endrébe, vagy ahogyan csak egyszerűen mondták és a későbbiekben én is magamévá tettem, a Körbe. Bíró Imre ünnepelte éppen diplomálását az orvosi karon. Mivel tanulmányéveit egy kissé elnyújtotta, így több generáció ismerte már és népszerűsége nagy volt a Körben. Az ünnepségen így telt ház volt és jó hangulat.

Engemet is megragadott ez a hangulat. Az otthoni gimnazista bulikra emlékeztetett. A résztvevők ismerték egymást és közvetlen légkör uralkodott. Új egyetemista voltam Zágrábban, éppen hogy csak beírtam az első évet. Szemlélődtem. Érdekelt a Kör szervezése – szervezeti felépítése. Az első információim hangzatosan elnevezett posztok voltak a Körben. Voltak háznagyok, kultúrtitkár, gondnok, főpénztáros és másodpénztárnokok, a Kör elnöke stb.

Nemsokára jött a „gólyabál”, ahol az elsőéves egyetemistákat, a „gólyákat” avatták fel. Ezen is részt vettem. Engem is felavattak. Ilyenkor lekerültek a Kör padlásáról a régi beporosodott rekvizitumok. Egy örköponya szarvakkal, mely központi helyet foglalt el a színpad egyik asztalán, egy gyertya égett a koponya tetején. A gólyák a koponyára való kézrátétel mellett mondták el az esküt. A padlásról lekerült az úgynevezett butaságmérő is. Ez egy kisebb szekrényyszerűség volt, az oldalán mérőóra egy nagy mutatóval és körül beosztásokkal a butaság mérésére „megatökökben” kifejezve. E mérőműszerbe előzetesen valakit bebújtattak és ez forgatta a mutatót a szekrény belsejéből. A gólyáknak sorban lemérték a butaságukat. Persze mindez népes

közönség előtt történt, főleg a már régi egyetemisták előtt, akik jól vidultak, ha az újoncok valamitől zavarba jöttek. Volt, hogy valamelyik gólya véletlenül közel állt a butaságmérőhöz és annak ugyancsak elkezdett forogni a mutatója, ilyenkor az illetőt arrébb tessékelték, figyelmeztetve, hogy tönkre teszi a mérőműszert, mert ugye azt ekkora butasággal ilyen közlőrl nem lehet megterhelni.

Egy asztalnál régi professzoroknak beöltözött, főleg idősebb egyetemisták ültek és ők kérdésekkel vizsgáztatták a gólyákat. A kérdések humorosak és zavart keltők voltak, aligha lehetett helyes választ adni, mert szükség esetére a professzoroknál több válasz is elő volt készítve egy kérdésre és így aztán le lehetett butázni a vizsgázókat. Még az előző generációktól létezett egy besárgult papírköteggben a kérdések gyűjteménye. Ebből lettek kiválasztva, sokszor személyre szabva minden alkalomra a kérdések. A professzorok előszeretettel hozták zavarba a hölgygolyát kérdéseikkel és különböző megjegyzéseket téve, mint például: „Jaj, magának olyan lába van mint egy őzikének”, egy kis szünet után hozzátéve: „csak nem olyan kecses, hanem olyan szőrös”. Volt olyan kérdés is, hogy miért van a templomtorony minden oldalán óra? A válasz az volt, hogy ne kelljen az embereknek sorba állni, ha meg akarják nézni hány óra van.

Az egyetemisták főleg Vajdaságból tevődtek össze. A gólyaavatáson a „pedellus” mindegyiket bemutatta humorosan latinosa eltorzított néven és hogy melyik helységről való. A vajdasági helységnevek lajstroma is megvolt a Körben, mindegyik mellé odairva ezek közismert, többnyire humorosan hangzó csúfneve. Mint például Péterréve mellé Piros Pecellő, Horgos mellé

* Nyolc évtizede, 1932. június 19-én alakult meg Zágrábban az Ady Endre Magyar Kultúrkör

Paprika-várad, és a „pedellus” a gólyák lakhelyeként ez utóbbi helységneveket olvasta be.

Volt ennek egy praktikus oldala is, mert amellett, hogy humorosabbá volt téve az újoncok bemutatása, könnyebb volt megjegyezni a gólyák neveit és hogy hova valósiak.

Ezek voltak az első benyomásaim és képeim a Körről. Éreztem valami patinás, de igen poros hangulatot. Látszott, hogy valamikor jobban pezsgett itt az élet, és hogy az évtizedek során hagyományok alakultak ki. Meglehetősen kopott volt már itt minden, mikor én odakerültem. A taglétszám is alacsonyra süllyedt. A vezetőség nyilván nem is tudatosan, csak játszott a szerepét, nem véve tudomást a valóságról, port hintve a szemükbe azoknak, akik beléptek vagy betekintettek ide. Miséző papra és ministránsokra emlékeztettek egy csaknem üres templomban. A Kör egészben véve egy süllyedő, remény nélküli hajóra is emlékeztetett, mely még egy darabig hánykolódni fog a víz tetején és azután, bár nem tudni mikor is, de el fog tűnni a hullámverésben. Ugyanakkor éreztem, hogy azoknak, akik ezen a hajón vannak, vagy akik még felkapaszkodnak rá, nagyon nagy szükségük van arra, hogy a hajó minél tovább a felszínen maradjon.

Valamikor ugyanis nagy hagyománya volt annak, hogy a vajdasági magyar diákok Zágrábban folytatták egyetemi tanulmányaikat. Ők voltak azok, akik a Körben tömörültek és vezették a Kört. Sokan is voltak, jól szervezettek. A Zágrábban élő és más környezetbe beilleszkedett magyarság kevésbé igényelte ezt a kis magyar ajkú vajdasági oázist. A főleg frissiben idekerült egyetemisták pedig igen. A Kör padlásán a későbbiekben találtam rá kinyomtatott ebédjegyekre és nyári gyűjtési akciókról is hallottam a vajdasági településeken és tanyákon a Kör részére. Sonkát, szalonnát, babot stb. szedtek össze, hogy olcsóbb legyen az év folyamán a konyha.

Abban az időben már, amikor én Zágrábba kerültem, mind kevesebb diák jött Vajdaságból ide az egyetemre. Megváltoztak a dolgok. Több egyetemi kar nyílt meg odahaza. Nagyobb pályaválasztási lehetőség kínálkozott Újvidéken, sőt Szabadkán is bővebb lehetőségek alakultak. Így azután a diákok maradtak otthon – szűkebb pátriájukban. Ez nekik is kecsegtetőbb kezdett lenni és hát szüleiknek is. Zágráb igen távoli

nagyvárosnak tűnt, különösen még akkor. Gyakorlatilag oda csak vonattal utaztunk. Igencsak az esti órákban szálltunk vonatra és valamikor kora reggel dermedten, nem kialudva húztuk le koffereinket a vonatról a zágrábi vasútállomáson. Egy-két nap is elmúlt, mire helyrerázódtunk és a tanulásnak adtuk magunkat. Így nemigen jártunk haza. Évente háromszor-négyszer.

Ez a helyzet kihatott a Kör életére is. Kevesen voltunk. És e kevés között még kevesebb az őszinte, felelősségteljes entuziaszta. Itt minden önkéntes alapokra épült, és a dolgok már régen nem úgy mentek, mint valamikor.

A fenti helyzetet igen gyorsan felmértem a Körben. A megmondható vezetőségi tagság a bársonyosan leplezett pártemberekből tevődött össze. Ezt is érezni véltem és ezen a téren nem nagyon bontakoztam ki előttük. Nekem lelkileg szükségem volt a Körre e nagyvárosi, számomra egészen új környezetben, erre a kialakult, a világ zajában megkapaszkodó magyar oázisra. A Kör az otthont, a vajdasági légkört pótolta és a hovatarozásom meghatározója volt. Mindig is szerettem szervezni, próbáltam összefogni az embereket és akikkel találkoztam, megismerkedtem a városban, próbáltam buzdítani őket, hogy járjanak a Körbe. Az elhanyagolt termekben takarítási akciókat szerveztem és fűrészporthordást, kosarakkal az alattunk levő asztalosüzemből át a Kör pincéjébe, hogy biztosítsuk a téli tűzrevalót a felállított, akkor még fűrészporsós kályhákba.

Tehát nem véletlen, hogy a késő őszi, évente megtartott tisztújítási közgyűlésen már posztot kaptam. Én lettem a Kör kultúrtitkára. Ebben a státusban sikerült egy pár, abban a környezetben sikeresnek mondható színpadi előadást összehoznom, nagyobb hangsúlyt fektetve inkább a közönség összeverbuválására. Így némileg gyarapodott is a Kör látogatottsága a tagság, illetve hát a magyarság részéről. Úgy hiszem, így az általam kibővített közönség, illetve a tagság tette lehetővé, hogy a következő évben a közgyűlésen engem szavaztak meg a Kör elnökének. Én ebben egy úgymond történelmi feladatot láttam, hogy megmentsem a Kört az enyészettől. Mindig is szerettem a kihívásokat és a lehetetlennek tűnő dolgokból valamit csinálni. Ez éppen az volt.

Latolgattam az anyagi helyzetünket. Ütött-kopott volt itt minden. Másrészt viszont helyisé-

geink kitűnő helyen voltak. Fenn az óvárosban. Pontosabban a híres „Kamenita vrata” (Kőbejárat) közvetlen közelében, azaz szemben vele, az utca másik oldalán. Zágráb aktuális főterétől pedig pár perc járásnyira. Maga az épület az egy államosított nagy háztömb egyik részét képezte. Volt egy nagyterem kisebb színpaddal, irodahelyiség, gondnoki szoba, még egy szoba, a folyosó végén mindenki részére elérhető helyen férfi és női WC, ruhatár, konyhaféle, egy rejtett italkimérő – úgynevezett buffet – és mellette a padlásfeljárat a padlóssal mint lomtárral. Végeredményben az objektív adottságok megvoltak. Az államnak, persze, mindezért havi bérletet kellett fizetnünk. Anyagi támogatás sehonnan nem jött. Volt némi tagsági díj, mely nem sokat jelentett. Inkább szimbolikus volt. Egyedüli valamirevaló bevételünk a szombat esti táncrendezvényeken jött össze. Ide kezdtem koncentrálni. Ebből kellene több pénzt csinálni. Észrevettem, hogy az itt befolyó csekély pénzügyösszeg sem folyik be maradéktalanul a Kör kasszájába, habár hangzatosnak titulált főpénztáros is szerepelt a vezetőségben a Kör alapszabályai értelmében, meg voltak másodpénztárosok is. A másodpénztárosok szerepe abban merült ki, hogy ők adták el szombatesténként a belépőjegyeket. A jegy árát tehát ők szedték össze és gyakran megtörtént, hogy a pénzekkel való elszámolás elmaradt és el is felejtődött. Ezeket a dolgokat mindjárt megszigorítottam. A Körben italt is mértünk. Ezt a Kör büfése rendezte. A befolyó pénzt nehéz volt kontrollálni. Láttam én, hogy ott mi történik: az egy liter borból lehetett két liter (forralt) bort csinálni, olcsó alkoholból, cukorból és aromákból likőröket stb. Tehát ott kellett volna, hogy legyen még egy megbízható ember, aki mindezt kíséri, jegyzi és számolgatja. Mivel úgysem volt nagy forgalom, hagytam még egy darabig a dolgokat, de szemem sarkából figyeltem továbbra is, mi történik az italok körül. A táncrendezvényeinkre járó közönségre kezdtem koncentrálni. A közönség száma igen gyér volt. Sokszor siralmas. Emlékszem, ha abban az időben eljöttek 30–35-en, akkor hazafelé menet arról beszélgettünk, hogy sikeres volt az est és hát a bevétel is. Ez nem ment a fejembe. Nagytermünk befogadóképessége asztalokkal és székekkel ellátva száz körül volt az optimális, és ha már 30–35-en eljönnek

hozzánk, akkor Zágráb többezres szórakozásra vágyó és valahol szórakozó közönségéből bizonyára még kikerülhetne annyi, hogy feltöltsük termünket. Itt láttam, és jól láttam a kiutat, úgyhogy a Kört vonzóbbá és ismertebbé kell tennünk Zágrábban.

Először csak szerény módszerekhez folyamodtam. Még mindig csak önkéntes munkakcióval nagytakarítást szerveztünk. Ajtó-, ablakmosás, hiszen a törött üvegű ablakainkba belefészkeltek a galambok – már kicsinyeket is költöttek. Csekély kis pénzecskenkből új függönyöket is raktunk, mert életemben itt láttam először foltozott függönyöket és amikor leszedtük őket, még padlórongynak sem feleltek már meg, mert kezünkben szétfoszlottak. Szóval rendet tettünk, már amennyire lehetett.

Hamar meggyőződtem, hogy az önkéntes alapon elvállalt feladatok csak ímmel-ámmal teljesülnek vagy sehogy sem és még igazából felelősségre sem lehet vonni senkit, feje tetejére fordítottam tehát a hagyományosan berögződött felfogást a Körben, miszerint csak az hozhat hasznot, ami ingyenes vagy olcsó. Ami abszurdum, a nagy szegénységünkben pénzzel kezdem stimulálni a létfenntartáshoz szükséges feladatok ellátását. Ezek a feladatok pedig a minél minőségesebb táncrendezvények megszervezésére irányultak.

A Körnek volt saját zenekara. Táncrendezvényeken ők muzsikáltak. Ezt eléggé ímmel-ámmal tették. Kaptak ugyan egy bizonyos fix pénzügyösszeget a fellépésükért, függetlenül attól, hogy mennyi volt a bevétel, úgyhogy ők mindig be voltak biztosítva. Behívtam őket az irodába. Mondom nekik, szeretnék fizetést emelni. Ezen meglepődtek. De azt szeretném – emeltem ki – hogy az eladott jegyek árának 50%-át kapják egy esti fellépésükön és hogy ez átlagban kiszámítva többet tesz ki, mint amennyit eddig kaptak fix összegben. Ajánlatomat elfogadták. Az lett az eredménye, hogy elkezdtek hét közben is bejárni a Körbe gyakorolni, amit eddig soha nem tettek. És nini, már énekelni és mozogni is kezdtek a színpadon. Sőt, odaláttak a bejárat ajtóra és figyelmeztettek, ha valamelyik háznagy jegy nélkül engedte be barátait. Ez hasznos kontroll volt, hiszen az eladott jegyek árának másik fele a Kört illette.

Mivel a zenekarral kötött egyezségünk jónak bizonyult, tovább léptem ebben az irányban. A ruhatárát céloztam meg. Ruhatárunk ugyan volt, de nem működött. Nem akadt senki, hogy önkéntes alapon, szombat este, míg mások szórakoznak, beálljon a ruhatárba. Még egy táncra sem tudott elmenni, mert a ruhatár ajtaját nem lehetett bezárni. A ruhatár viszont nagyon fontos lett volna, mert nagyon rossz látványt nyújtott, hogy az érkező vendégek szanaszét az ablakszárnyakra vagy a legjobb esetben a szék karjára rakták le kabátjukat, sálukat, kalapjukat. Ilyen helyre, ha benézett az új vendég, szívesebben ment tovább, mert ez a gazdátlan állapot nem nagyon vonzott senkit. Első lépésem az volt tehát, hogy zárat szereltem a ruhatár ajtajára. Így rövid időre a ruhatárát ott lehetett hagyni. Ugyanakkor azt mondtam, minden beszedett pénz, a borraival együtt, a ruhatárost illeti. Természetesen mindezt úgy, hogy a ruhatár árát feltüntetjük a ruhatár ajtaján, hogy ne lehessen botrányos túlkapásokba menni. Ezért a heti bevételi lehetőségért már könnyen találtam állandó ruhatárost. Ez is szépen kezdett működni. A ruhatáros érdekelte, hogy még azoknak a kabátját is összeszedje, akik esetleg még mindig a táncteremben próbáltak ruhaakasztót találni. Tehát nekem ezekre a dolgokra további gondom nem volt.

Akkoriban is, már nem szokványos módon, de annál jobb hatáskeltéssel asztalainkat a vendégek részére fehér terítőkkal fedtük le. Ezek az esti félhomályban, az örökzöld dallamok mellett igen szépen hatottak, azaz csak hatottak volna, ha azokat valaki rendszeresen mossa és vasalja. Erre viszont gyengén akadt vállalkozó. A lányok feladata volt, hogy hazavigyék őket kimosni és kivasalni. Ez betegesen működött. Voltak Zágrábban hivatalos mosodák is. Utánanéztem az áraknak és asztalterítőnként olyan árat szabtam meg, hogy ha valaki mosodába is hordja az asztalterítőket, még akkor is marad pénze, amiért érdemes a Kör asztalterítőinek mosásával foglalkoznia. Erre is találtam embert és az asztalterítők látványa felfrissült a teremben. Inkább arra kellett most már ügyelnem, nehogy (a nagyobb kereset érdekében) a tiszta asztalterítők is mosásba kerüljenek.

Volt még egy kellemetlen problémánk. A háznagyok. Az évi közgyűléseken a régi hagyomány

szerint négy háznagyot választottunk. Az ő fő és legnehezebb feladatuk az volt, hogy ugyancsak önkéntes alapon, a szombat esti táncrendezvényekre lerakják a székeket és leteregessék az asztalokat, mire megérkeznek a vendégek. Mivel négyen voltak, ezt kettes beosztásban végezték heti váltakozással. A fegyelem e körül nagyon laza volt, meg hát mivel kevesen voltunk mint tagok, alig lehetett ilyen embereket találni, akik ezt a munkát elvállalják. Így gyakran megtörtént, hogy a vendégek már érkeztek és ültek volna le asztalukhoz, azok pedig sehol, vagy éppen még csak akkor húzgálták elő őket. Hogy ne mondjam, sokszor a helyzet megmentése végett még az elnök is nekilátott más lelkiismeretes vezetői tag segítségével szétrakni az asztalokat, székeket. Ez a probléma mind gyakrabban kezdett jelentkezni és véget kellett vetni neki. Ezt a munkát is honorálni kezdtük. Az összeget a havi egyetemista létminimumához viszonyítottuk úgy, hogy az jelentsen is valamit, azaz a honoráriumtól való esetleges elesés érezhető legyen annak, akinek ezt a lehetőséget megadjuk. A dolog itt is beindult.

A Körnek volt gondnoka. A takarítás, nyitva tartás, zárás, tüzelés rá tartozott. Itt nem volt problémánk, mert ez már régóta kapok-adok alapon működött. A gondnok ugyanis szintén egyetemista volt és a gondnokságért ingyen szobát kapott a Körben. Ez nagy anyagi segítség volt számára.

A fenti új „reformok” bevezetésével párhuzamosan kapcsolatot teremtettünk a Zágrábi Rádióval is, ahol rendszeresen bemondták a zágrábi kulturális és más eseményprogramokat. Így az Ady Endre Magyar Kultúrkör rendezvényei is közhírré lettek téve Zágrábban. A figyelem kezdett elejében úgy ahogy, majd mind jobban felénk fordulni. A zágrábi „Sitotisas” egyetemista nyomda, mely az akkor divatos színes szita-nyomást alkalmazta, úgymond a mi kezünkben volt, mert Kónya Pista volt az igazgatója, ki lelkes tagként közénk tartozott. Ez azt jelentette, hogy plakátokkal sem volt problémánk hirdetni, például azt, hogy a körben ilyen vagy olyan bált fogunk rendezni.

Látogatóink száma érezhetően kezdett növekedni. A pénzkeresési lehetőséggel ösztönzött szerepvállalások, mint valami jól megkent gépezet, mind jobban működésbe lépett. Nemsoká-

ra az asztalok felállításáról rajzot kellett készítenünk és a másodpénztárosok ennek alapján adták el a belépőjegyeket megszámozva azokat, hogy melyik asztalhoz szólnak. Magukra az asztalokra is számokat helyeztünk. Így könnyítettünk a vendégeknek a terem félhomályában történő eligazodásban és az esetleges jegy nélkülieket is könnyű volt felfedezni. A táncterem bejáratán háznagy állt, aki ellenőrizte a jegyeket és eligazította a vendégeket. A későbbiekben őt is érdekeltté tettük és százalékot kapott az eladott belépőjegyek árából. Úgy annyira, hogy még nagy udvariassággal az érkező és távozó hölgyvendégeknek a kabát levételénél és feladásában is serényen segédkezett. Ennek aztán még híre is ment, mert más klubokban ekkora udvariaságról mégsem tanúskodtak.

Hónapok múltán, mikor már jól feltöltődött a terem a szombat esti táncrendezvényeken és a büfésünk is felmérhette az italforgalom magasságát és miután én is kitapogattam, hogy egy rendezvényen mennyit lehet a büfében keresni, igen könnyen megegyeztem a büfésünkkel, hogy minden rendezvény után a Kör asztalára egy igen szép fix összeget tesz le és a többi bevétel legyen az övé. Így nekünk, azaz a Körnek be volt biztosítva egy biztos, nem csekély rendszeres bevétel, ugyanakkor nem kellett ellenőrizni mit csinál a büfé és mennyi haszonra tesz szert – esetleg tudtunk nélkül. Egyébként is, egy ilyen ellenőrzést illuzórikusnak tartottam, viszont így a büfésünk a minél nagyobb haszon reményében állandóan növelte szolgáltatása minőségét és respektálta vendégeink elvárását.

Igaz, hogy a Kör büféje félig-meddig illegális volt, de Zágrábban szemet hunytak az illetékesek más klubok esetében is. Úgyhogy adót sem fizettünk utána, ugyanakkor – amin jól vidultunk – mindig hivatalosan értesítettek bennünket az italárak változásáról. Maga a büfé nem szűrt szemet, mert félreeső helyen volt, a táncterem hátsó ajtaján keresztül lehetett megközelíteni. Önkiszolgálás volt. A rendszeres három tánc utáni szünetben a vendég itt megvásárolta az italt és az asztalához vitte. Igencsak asztaltársaságok alakultak ki és ilyenkor persze mindig egy valaki vállalkozott, hogy az egész asztaltársaságot kiszolgálja.

A rendre is nagyon kellett vigyáznunk. Szigo-

rúbb szabályok voltak akkor. Zágrábban a zenés, zajos és italozással párosuló rendezvényeknek este 11 óráig mind be kellett fejeződnie. Emellett a Kör termei egy lakótömb kellős közepén voltak és a zaj zavarta a lakókat. A távozó vendégek az udvari részen át jutottak az utcai kijáratig. A jó hangulatban lévő távozókat sokszor valamelyik háznagy vagy körtag kísért a kapuig, hogy az udvaron végigvonulva visszatartsa őket a hangoskodástól. A lakók ennek ellenére is nemegyszer tettek feljelentést a házi tanácsnál és volt, hogy a dolog a belügyi szervekig jutott, ahonnan mi minden rendezvényünkre az engedélyt kaptuk. Gyakran jártam személyesen is ebbe az irodába mint a Kör elnöke, hogy ápoljam a velük való kapcsolatainkat és vázoljam specifikus helyzetünket és problémáinkat. Ha valami éppen történt is, például látogatóink petárdát robbantottak újévkor a száraz-kapubejáratban és láttam, hogy a házi tanács elnöke nagyon kikelt magából (főleg mert a kisfia felriadt), hát a belügynél igyekeztem őt megelőzni, előadni az esetet és elnézésüket kérni. Utánam már a házi tanács elnöke csak unalmaskodni jöhetett oda. Mondhatom, hogy ezeket a problémákat hosszú évek során sikerült mindig kiegyengetni. Meg aztán a Körbe inkább komolyabb társaság járt, talán zenei (örökzöld) repertoárunknak, vagy a Kör általános hangulatának köszönhetően. Nagy ritkán történtek csak kisebb incidensek. Emlékszem egy táncrendezvény közepette sürgősen hívtak a terem hátsó végébe. Ott egy szilaj zágrábi ifjú igencsak beszédett állapotban elkezdett randálrozni. Nem volt ajánlatos kitessekelni a teremből, mert végig kellett volna vezetni a szórakozó közönség előtt a kijárat ajtóig, ami nem ment volna simán és ezzel csak elrontottuk volna a már kialakult igencsak jó hangulatot. Méregettem a helyzetet, mit lehet tenni?

- Az illető sokat ivott, de nem eleget, hogy lenyugodjon - mondom a mellettem álló háznagynak. Ezzel utasítom, hogy a Kör számlájára kérjen egy üveg italt, üljön az ifjú titán mellé és addig poharazzon vele, míg el nem csendesedik. Az utasítás bevált és záraskor ez a vendég is, úgy ahogy, de csendben és utolsónak távozott.

Tehát elég jól helyrerázódtak a dolgok. Anyagilag is kezdett stabilizálódni a helyzet. Pénzecskenket már kezdtük a Kör csinosítására for-

dítani. Korai volt azonban az öröm. Egy napon közlik velem, hogy papír érkezett a zágrábi lakásgazdálkodó vállalattól, miszerint négyszere-sére emelik a házbérünket. Ez engem is hátra ütött. Annyira azért mégsem álltunk jól anyá-gilag, hogy ez ne okozott volna gondot. Dulics Sándor főpénztárossal még saját zsebeinkben is kaparásztunk, hogy hogyan is fogjuk kifizetni a következő havi házbért. Az első pillanatban úgy tűnt, hogy „lenni vagy nem lenni?”- a kérdés. Nem akarok túlozni, de éreztem, hogy vállamra egy érzékeny történelmi felelősség szakadt. Én legyek az, aki a több évtizedes hagyománnyal rendelkező kultúrkörnek Zágráb kellős közepén becsukjam a kapuját? Igaz, nem is annyira a kultúrelét foglalkoztatott bennünket, de akkor is, minden mást összevetve nagy szükségünk volt még erre a Körre. Hát ha másért nem, már azért is, ha egy egyetemista Vajdaságból, kinek még nincs lakása, megérkezik Zágrábba és leszáll a vonatról egy éjjeli utazás után, legyen hova lerakni kofferjeit, szót váltani valakivel, és ha más nem, az irodában vagy a színpadon improvizált szálláshelyen megaludnia, míg sorsát nem tudja rendezni. Mert hát ez a Kör az otthont is volt hivatott pótolni.

Így hát ezekkel a gondolatokkal aludtam a kapott számlára egyet-kettőt és gondolkodtam. Az én elvem akkor is és még ma is az, hogy segíts ember magadon, az Isten is megsegít, és anyagi forrásaink további bővítéséről kezdtem gondolkodni.

Másrészt viszont arra gondoltam, hogy a beállt helyzetet nem kell elmulasztani kihasználni arra, hogy kopogtassak segítségért illetékes fórumoknál. Némi kapcsolatot tartottunk Božo Vukobratovićyal, aki a Horvát Száborban a nemzeti kisebbségek ügyeivel volt megbízva. Több ízben hívtuk meg műsorainkra és meghívásainknak igencsak eleget is tett, úgyhogy személyesen is ismertük egymást. Felkerestem tehát irodájában és előadtam neki nehéz helyzetünket. Mindezt persze olyan formában, hogy amennyiben nem találunk megoldást, akkor a kapukat be kell zárunk. Arra gondoltam, hogy a Kör megszűnése az ő posztjának sem tenne jót. Komolyan vette az ügyet és utasított, hogy szervezzek meg egy megbeszélést, ahol ott volna a Magyar Képes Újság főszerkesztője is, Cvetko

bácsi és mi ketten, úgyhogy hármásban megtárgyalnánk az ügyet, hogy milyen kiutat találjunk a Kör anyagi helyzetével kapcsolatban. Megköszöntem az ajánlatát és megjelentem Cvetko bácsi színe előtt is Zágrábban a Magyar Képes Újság szerkesztőségében. Cvetko bácsival már előbből is ismertük egymást. Néha ő is megfordult a Körben. Egyes régi kortagok, főleg a hölgyek, észrevehető rajongással övezték ilyenkor, hogy „Jaj, a Cvetko bácsi!” meg hogy ő a Képes Újság főszerkesztője. Velem is megismerkedett és próbált bekapcsolni, hogy írjak a lapba. Valami fordítást meg is jelentetett tőlem egy másik lapból, de aztán egy kis politikai tapogatózásra hívatott irodájába. Beszélgettünk több mindenről. Emlékszem egy kérdésére, hogy mit gondolok, hogy a magyarság Zentán, Kanizsán, Szabadkán meg máshol is Észak-Bácskában nézi a magyarországi TV-műsorokat (mert délebbre akkor még technikailag ez nem volt lehetséges), nem fog-e ez valamiféle Magyarországhoz való húzást kiváltani. No, itt aztán mindjárt átláttam a szítán. Mondom Cvetko bácsinak, hogy ezt nem tudhatom, de Zentán igen jól ismerem a helyzetet, mert ott jártam gimnáziumba és hát ott a szerbek is a magyarországi TV-műsorokat nézik, mert azok jobbak, hát akkor azt kellene ez hogy jelentse, hogy ők is Magyarországhoz fognak húzni? Itt valahol be is fejeződött közöttünk a „tapogatózás”. Akkortájt még egy kérdést letisztáztam. A Képes Újságban ugyanis azt írta, hogy a főszerkesztő Kis Flórián, és megkérdeztem a Körben egy jó ismerőjét, hogy hát akkor mi a főszerkesztőt miért hívjuk Cvetko bácsinak. Egyszerű volt a válasz, éspedig az, hogy őt tulajdonképpen Malušev Cvetkónak hívják és a Kis Flórián csak a felvett főszerkesztői neve. No, elismerem, hogy egy Magyar Képes Újságban a Kis Flórián mégis csak jobban hangzott... Amúgy meg hát megtévesztően jól beszélt magyarul is. Hogy erre a témára írásomban már ne térnék vissza, el kell mondanom, hogy sok-sok év után, a Kör egyik évfordulójának ünnepségén találkoztam Cvetko bácsival. Idős volt már. Odajött hozzám és 5–6 éves kisfiam (aki velem volt) szőke haját megsimogatta: „Jó nektek, ti most más világban éltek. Mi annak idején nemigen szólalhattunk meg szerb nyelven, mert mi voltunk a magyaroknak a vad rációk”. No, nem gondolom,

hogy a megjegyzés éppen az 5–6 éves kisfiamnak irányult volna... Mindenesetre kisugárzott, hogy milyen érzések kísérték életútján egészen élete alkonyáig ezt az embert.

Cvetko bácsi volt tehát az ember, aki hivatott lett volna részt venni a Kör létkérdésének megoldásában. Amint benyitottam hozzá, leültetett. Elmondtam mi járatban vagyok és hogy a Horvát Száborból Božo Vukobratović küldött ide. Nem sok együttérzéssel hallgatta meg a Körben beállt helyzetet és úgymond várta, mikor szólalhat meg. Első egy-két mondatából mindjárt kiderült, hogy szinte kapóra jött neki, hogy rámutasson, hogy erre az egyesületre, mármint az Ady Endre Magyar Kultúrkörre tulajdonképpen semmi szükség sincsen, hogy mi ott nem csinálunk semmit. Gondolom magamban, hát hova jöttem én? Hisz a beteg embernek sem a halálról szoktak beszélni, hanem a gyógyulásról. „Mit csináltatok például két héttel ezelőtt a szerdai napon?” - szegezi nekem a kérdést Cvetko bácsi, mintegy várva a választ, hogy semmit. Hamar átláttam a helyzeten. Gondolataim kezdtek más tájakra szárnyalni, el innen ebből az irodából. A nekem szegezett kérdést persze még megválaszoltam, mondván, hogy pont azon a napon, hogy mit csináltunk, így nem tudnám megmondani, de meg kell nézni azt a Kör munkanaplójában. No, Cvetko bácsi ehhez már nem ragaszkodott, meg aztán ezt olyan komolysággal mondtam, hogy gondolhatta azt is, hogy onnan még majd elő is kerülhet valami, ha megnéznénk mi van beírva. Inkább tovább beszélt olyan dolgokról, amelyekkel a Kör létjogosultságát igyekezett megkérdőjelezni. Végül rám kérdezett: „Hát nincs igazam?” Egyáltalán nem számítottam reakciójára, meg ezek után az nem is érdekelt, odavettem: „Hát van benne valami, Cvetko bácsi”. Erre kikelt magából, hogy hogy mondhatok ilyent. „Ez azt jelentené, hogy 20 százalékból igazam van és 80-ban nincs?” - dühöngött. Látva, hogy az ilyen beszéd mekkora hatással van rá, meg hát nem is tudtam okosabbat mondani: „Ebben is van valami” - szoltam, felálltam, erőltetett mosollyal az arcába néztem, majd távoztam.

Maradt tehát a „Segíts ember magadon...” megoldás. Elgondolkodtam, hogy ha mi évek óta szombat esti táncrendezvényekből tartjuk fenn a Kört, akkor miért ne lehetne vasárnap esti ren-

dezvényekkel is bővíteni bevételünket? Így neki láttunk a vasárnap esti rendezvények beindításához. Tudtam, hogy nem lesz könnyű dolog. Ennek nem volt hagyománya és hát be kellett járódnia. Láttam, hogy már szombat esténként igencsak telt ház volt, ezt már nem kellett reklámozni, viszont a színpadról a szombat esti közönségnek hatásos volt bejelenteni, hogy másnap, vasárnap, ilyen vagy olyan bált fogunk rendezni, vagy ha nem, hát azt is, hogy holnap is, ha mást nem, de közönséges táncestet tartunk. A dolog megindult, az elejében persze gyéresebb közönséggel. Így minél több hangzatos rendezvényt eszeltünk ki, amit soha sem szombatra tettünk, hanem vasárnapra, és ezt hirdettük is a rádióban, plakátokon és a szombat esti közönségnek. Körülbelül egy év kellett hozzá, hogy rendszeresen telt házunk legyen vasárnaponként is.

Így lassan a Kör anyagi problémái is megoldódtak. A gépezet működött. Mindenki érdekelve volt, hogy az elvállalt feladatokat elvégezze és azért a bevételért, amit kapott, meg is őrizze a posztját. A zenekar bizony már szép összeget kapott, hiszen telt házzal dolgoztunk már mind szombaton, mind vasárnap és az eladott belépőjegyek árának fele (az egyezség szerint) őket illette. Ezt a százalékot, amíg csak ott voltam, soha nem csökkentettük. Ez megérte, mert ragaszkodtak így a Körhöz és hát újévvárásra sem hagytak cserben bennünket, amikor ugyanis nagy volt a kereslet a zenekarok iránt és tekintélyesebb összegeket is felkínáltak ilyenkor az újévi éjszakára, de ők a Kör újévvárását is kimu-zsikálták a megalkudott százalékért.

A táncteremből kikerültek a fűrészpóros kályhák is, melyek néha bizony befűstöltek, de ha nem jól voltak megtömve, a hirtelen fellobbanó tűz még szét is vetette őket. Ilyenkor szállt a parázs a kályha körül és füst árasztott el bennünket. Olajkályhákra tértünk át, de ezeknek is szaguk volt és miután a villanyhálózatot felújították, ezeket hőtárolós kályhák váltották fel.

Megjegyzem, a négyszeresére emelt házbérből, melyet a Kör termeiért kellett havonta fizetnünk, hasznunk is lett, mert az újonnan kötött szerződés szerint a zágrábi lakásgazdálkodási vállalat kötelezettséget vállalt magára az épület karbantartására vonatkozóan. Így tehát éltünk is az ebből adódó jogainkkal. A lakásgazdálko-

dási vállalatban volt egy pártfogónk is, egy fiatalember, aki hozzánk járt szórakozni és tőle megkaptunk minden információt, ami a javunkra szolgálhatott. Így került sor arra, hogy kicsempéztettük WC-inket. A táncteremben az olajos padló helyett új parkettát rakattunk. Ajtóinkat, ablakainkat kicseréltettük. A tetőt is átráztattuk, újracserépeztettük, mert már foltok jelentek meg a plafonon a becsurgó víztől. Tudom, a vezetőség egybehangzó meggyőződése szerint a kisterem plafonján Nagy-Magyarország térképe kezdett kirajzolódni. Csináltattuk mindezt a szerződés alapján és nem kellett fizetnünk. Népszerűkké váltunk Zágrábban. Táncteremünk kezdett szűkösenk bizonyulni. Voltak, akik már délután eljöttek belépőjegyet vásárolni az esti táncrendezvényre. Falainkat persze nem tolhattuk széjjelőbb, hogy bővíteni tudtuk volna a Kört. Ajánlottam a belépőjegyek árának növelését. Voltak, akik ellenezték, de végül is elfogadtattam. Az adott helyzetben ez volt az egyedüli lehetséges racionális lépés a Kör érdekében. Természetesen a Kör tagságának nem akartunk ártani, mert mégis csak az volt a cél, hogy a magyarság minél nagyobb számban eljárjon a Körbe. Megfigyeltem azonban, hogy vendégeink zömét a horvát látogatók képezték nyilvános rendezvényeinken, a tagság legfeljebb a vendégek 20–30%-át tette ki. Ezért a tagság számára külön jegyeket adtunk szimbolikus áron. Ebbe már nem nagyon tudott belekötni senki. Közönségünket továbbra sem veszítettük el, bár a végén mi lettünk a legdrágább klub Zágrábban, de még ez is reklámként a javunkat szolgálta.

Megfigyeltem, hogy Zágráb főterét újévra, mint minden nagyobb városban, ünnepélyesen kivilágították és feldíszítették. Hatalmas fenyőfákat is állítottak, de mindez, mint valami főpróbára, már az újévet megelőző katolikus karácsonyra készen állt. Felfogtam, hogy a horvátoknál így volt megoldva szent karácsony ünneplése. Akkor még az egyedüli (kommunista) párt sanda szemekkel nézett az ilyesmire, de úgy látszik Zágrábban ennyit le kellett neki nyelnie.

Úgy gondoltam, hogy ha már a horvát vendégeinkből élünk, meg a Kör tagsága is zömmel vallásos volt, katolikus karácsonyra én is fenyőfát állítottam a színpadunkra. Ezt bizony nem jó szemmel nézték az előző vezetőségi tagok, akik

a párt mellett voltak elkötelezve. Kezdték elhúzódni tőlem meg még a Körtől is. Egyikük, aki a Képes Újságnál dolgozott mint újságíró (hogy ne nevezzem meg), furcsa kéréssel állt elé, hogy adjak ki neki egy igazolást, hogy ő nem tagja a Körnek. Bár nem voltam még kész jogász, de éreztem, hogy ilyesmit mégsem szokás kiadni. Azt esetleg igen, hogy valaki tagja valamely egyesületnek, de hogy nem tagja, azt már furcsállottam, de nagyon jól tudtam, hogy kezdtek félni, szabadabb gondolkodásunk végett közénk tartozni. „Ó, szíves örömet adok egy ilyen igazolást” - mondtam. Mindjárt behívtam az irodába és legépeltem neki egy papírt a kért tartalommal, a másodpéldányt pedig szeme láttára beiktattam a Kör archívumába. Megjegyzem sok évvel később, a Kör fennállásának 75. évfordulója alkalmából rendezett ünnepségen a véletlen folytán találkozott tekintetünk, amint az ünnepségre kiadott könyvet nyújtotta át nekem. Nekem eszembe jutottak ezek a dolgok, de remélem neki is.

Ha már a karácsonyt említettem, volt még egy úgynevezett „szent család” problémánk is. Volt ugyanis egy zártabb körű asztaltársaság, főleg lányokból állott, de ült közöttük egy-két szendébb fiú is. Ők csak ritkán jelentek meg rendezvényeinken. Vasárnaponként rendszeresen jártak a zágrábi katedrális melletti papneveldebe, ahol egy kisebb kápolnarészben a fiatal papnövények magyar nyelven misét tartottak. Mise után egy külön teremben volt alkalom egy kis tereferére is. Az apropó igencsak valamelyikük születésnapjának vagy vizsgaletételének szerény megünneplése volt. Ez magában véve rendben is lett volna, de fülembé jutott, hogy a Körről ebben a társaságban egy becsmérő kép volt kialakítva. Mondjuk talán úgy, hogy a Kör az egy elzúllott társaság gyülekezőhelye. Erre már, mint a Kör elnöke, érzékeny voltam.

Azt csináltam, hogy egy ízben én is megjelentem a magyar nyelvű misén, utána megismerkedtem a jelen levő „kispapokkal” és meghívtam őket egyik közelebbi kultúrműsorunkra. A meghívást elfogadták és egy páran közülük el is jöttek. Először jártak a Körben. Megismerkedtek velünk és nem hiszem, hogy rossz képet alakítottak ki rólunk. Igaz, este 9 órakor már távoznunk kellett, betartva a papnevelde házirendjét, de a továbbiakban is gyakori vendégeink voltak. A „szent

család” problémája így megszűnt. Többedmagunkkal mi is gyakran tettünk tiszteletet náluk, azaz a kispapoknál. Egy alkalommal egy kisebb formátumú vászonkötéses újszövetségi szentírást kaptam tőlük, szép, mai élő magyar nyelvű fordításban. Kérésükre egy alkalommal a misén én végeztem belőle a szokványos felolvasást. Felkészültem rá és nagyon közvetlen hangon és átélten, mintha nem olvasnám, adtam elő a szöveget. Még a későbbiekben is felhozták, hogy ők nagyon örülnének, ha így tudnának olvasni. Ezt nem a saját vállveregetésem miatt írom le, hanem hogy érzékeljem, hogy hogyan sikerült egy irántunk való tiszteletet felállítanom ezekben a körökben is.

Az ajándékba kapott szentírás nagy szerepet játszott a további életemben. Előbb csak misztikumá végett olvastam, de hamarosan felfedeztem benne a megdönthetetlen alapigazságokat és erővel látott el az élet kihívásaival szemben. Sajnálom, hogy az ószövetségi - jóval zordabb - írásokkal csak később és jóval később kezdem behatóan foglalkozni, ami viszont elengedhetetlen a földi élet valóságos megismeréséhez. Úgy érzem, hogy ha az ószövetségi írásokkal előbb találkozom, életem sok fontosabb lépését is másként tettem volna meg.

Visszatérve a Kör szervezéséhez, az nem volt elég, hogy anyagilag, mondhattuk, talpra állt a Kör. Naponta adódtak ilyen vagy olyan problémák. Ezeket orvosolni kellett.

Egy ízben Baráth Árpád állt elém, aki a zenekarunkat vezette. A zenekar nagyon jó volt. Minőséges, még a Zágrábi TV-n is volt hogy felléptek. Árpádnak az volt az ajánlata, hogy ők egész tanévben ingyen játszanának a Körben, hogy legyen hol gyakorolniuk, mivel a nyári időnyben, amikor a Kör is szünetel, alkalmuk volna komolyabb összegért szerződést kötni, hogy valahol, ha jól emlékszem egy turistahajón muzsikáljanak. Ez a Kör számára anyagi szempontból több mint jó ajánlat volt. Ezt habozás nélkül el tudtam volna fogadni. Az ajánlatban volt azonban egy kikötés, és pedig az, hogy másik zongoristát vennének be a zenekarba, a régit pedig menesztenék. Ez magában véve mit sem jelentett volna. Igen ám, de a régi zongoristánk Barna Dénes volt. Mint régi, régi egyetemista, szinte leltárdarabnak számított a Körben, mindenki ismerte és mint zongorista

nagy népszerűségnek örvendett. A Körben sokszor spontán kirobbant mulatozást és a csárdásokat, melyeket szívből fakadóan zongorázott végig, nélküle nem tudtuk elképzelni. Ha leült a zongora mellé, a színpadon körülsegilegtünk. Borospoharak kerültek a zongora tetejére, mindenki énekelt. A hangulat magasra hágott és volt, hogy még egy pár pohár is a padlóra csapódott. Bár úgy gondolom, hogy fegyelmezett vagyok, de egy ízben nekem is megszaladt a kezem és a poharam a színpadtól lefelé az üres táncteremben végzett. Nem sajnálom, jó érzés ez a kellő hangulatban. Persze jobb nem folytatni, mert talán mint a drogot, nehéz volna abbahagyni.

Ez volt tehát Dénes. Úgy értékeltem, hogy az ő menesztése nagy botrányt váltott volna ki a tagság körében, különösen az idősebb generáció között. Nekem, mint fiatal elnöknek, nehezen bocsátották volna meg ezt a lépést.

Jól meg kellett gondolni a dolgokat, mit teszünk. Baráth Árpád még egy ultimátummal jött elő. Ha a tervüket nem tudják megvalósítani, ottahagyják a Kört és nem muzsikálnak tovább. Tudtam, hogy ez nagy csapás lenne a Körre nézve, nagy zavart keltene a bejáródott táncrendezvények terén. A látogatókat is elveszíthetjük és a Kör erre alapozza egzisztenciáját. Időt kértem, hogy átgondoljam a dolgokat. Először is Barna Dénessel beszéltem, hogy össze tudnánk-e hamarjában hozni egy másik zenekart. Találtunk egy szabadkai bunyevác gyereket, aki nagyon húzott hozzánk. Ő valamicskét tudott klarinétozni. Tész József, fiatal körtag volt, ő gitározni tudott. Dobolásra meg már majdnem engem tanítottak volna be, de a sors megkegyelmezett, mert a zenéhez azért mégsem értek, és a Kör titkára lett a dobos. Persze a titkárnak dobja nem volt, hát a Kör számlájára vettünk dobot. No, így valahogyan összeállt a csapat.

Nemsokára érkezett a fellépés napja. Jött a közönség. Várhattuk a kudarcot. No, Dénes teljes erősséggel dolgozott a zongorán. Tész József is úgy-ahogy pengette a gitárját. A klarinétosnak viszont el-elcsuklott a hangja, ez arra emlékeztetett, mint mikor a nyári tarlón a lúdnek toklász megy a torkába. De a közönség hálás volt, a következő hétvégén sem csappant a számuk. Mi is kezdtünk felbátorodni. Az új zenekar mind jobban bejáródott. Barát Árpád még néha besom-

polygott a táncrendezvényünkre, talán kémlelni a fejleményeket. Zenekarunkban biztosan lehetett számtalan hibát találni, de számunkra a mérce a közönség volt, akik pedig minden hétvégén rendületlenül megtöltötték a termünket. Ezek után nagy kő esett le a szívemről, mert még ma is, több évtized távlatából is, emlékezetemben így élesen megmaradtak a dolgok.

Barna Dénes még egy darabig verte a Kör zongorájának billentyűit. Mit mondjak? Őt is jobb kereseti lehetőségek kezdték kecsegtetni. Eleinte helyettesítő zongoristát küldözgetett zenekarunkba, majd egy hosszabb időre egészen elvesztettük vele a kapcsolatot. Így aztán Tész József rendezte zenészeink sorait a továbbiakban. Megalakult Tész zenekar amellyel további problémám már nem volt. Még ma is léteznek. A Kör fennállásának 75. évfordulóján rendezett ünnepségen őket hallgattuk. Orroltam is Jóskára, mert olyan hangerővel pengettek, hogy képtelen voltam a mellettem ülő régi barátokkal társalogni. No de mit tehettem? Nem én voltam már az elnök, mint annak idején, amikor még halkan az örökzöld dallamokat játszották és a táncpartnerek meg az asztaltársaságok ülő tagjai is szót tudtak érteni egymás között.

Barna Dénes nem tűnt el teljesen a láthatárról. Összejöveteleinken a régi Kör-tagok találkozóin fel-felbukkan mindmáig. Szívesen övezzük körül, amint még mindig belefeledkezik hangszer billentyűinek világába.

Az Ady Endre Magyar Kultúrkör a Belgrádban székelő Magyarország Nagykövetségével is tartott némi kapcsolatot. Nagyobb rendezvényeinkre nekik is küldtünk meghívót, melynek igencsak eleget is tettek. Ők is értesítettek minket olyan történelemsokról, melyeken jelenlétünk kívánatos volt. Zágrábban is történtek magyar vonatkozású dolgok, melyekre a Nagykövetség is hivatalos volt, főleg nekik köszönhetően így mi is jelen lehettünk. Ez gazdagította ismeretségi körünket és alkalmat adott kapcsolataink bővítésére, meg aztán nekünk is, a Bácska porából odakerült zágrábi diákoknak alkalmunk nyílt egy kissé magasabb körökben mozogni. Így például nekem személyesen, mint a Kör elnökének, egy magyarországi könyvkiállítás megnyitóján, alkalmam volt megismerkedni és elbeszélgetni Miroslav Krleža horvát íróval, aki meglepetésemre kitűnően beszélt

magyarul. Egy alkalommal találkozhattunk Illyés Gyulával is, akit író társaival a Körben is vendégül láthattunk. Maradandó élmények voltak ezek.

Jól jöttek tehát a Nagykövetség információi, mert mi valahogyan nem tartoztunk sehova. Voltak bár úgymond magyar fórumok Horvátországban, amint már említettem is, a Magyar Képes Újság, meg létezett az Eszéken székelő Horvátországi Magyarok Szövetsége, de azokban az években ők elvoltak magukkal. Minket, hogy úgy mondjam, nem sokba vettek. Ezt már azért is gondolom, mert észrevettem, ha magyarországi magyar jelent meg nálunk a Körben a Képes Újság ajánlatára, vagyis ha már előbb megfordult a Képes Újság szerkesztőségében, egy már rólunk kialakított, majdnem semmibevevő véleménnyel közelített és legtöbbször csak annyira futotta az irántunk való érdeklődése, hogy eladja a forintját.

Amennyiben a kapcsolat közvetlenül, először minálunk alakult ki, akkor más volt a helyzet, általában élénk érdeklődést mutattak magyarországi, akár spontán vendégeink is a Kör létezése és működése iránt. Csak egyet említsek, így toppant be hozzánk annak idején Bertalan Imre is, a Nők Lapja újságírója Magyarországról és nagy lelkesedéssel írt rólunk a lapban. És milyen nagy szükségünk volt nekünk akkoriban ezekre... Kellott a buzdítás és hát valami hovatarozás érzése. A Magyar Nagykövetség értékes könyvekkel, orvosi, matematikai és más szakkönyvekkel is gazdagította a Kör könyvtárát. Talán ismerve bennünket, előbb négy szemközt exkuzálták magukat, hogy a könyvküldeményben lesz egy kis Lenin is, meg Marx is, mert így könnyebben megy a dolog, de csak fogadjuk el, mert akkor is megéri, hiszen egyetemistáink nagy hasznát vehetik a szakkönyveknek - ami be is igazolódott.

Egy napon a Kör kultúrtiltkára arról értesített, hogy a Nagykövetség kérésére vegyünk részt a Magyar Tanácsköztársaság megalakulásának évfordulója alkalmából tervezett plakátkiállítás felállításában Zágrábban. A témával túlságosan nem voltam elragadtatva, bár az akkori hivatalos politika epedezett az ilyesmiért. A Nagykövetséggel ápolott kapcsolatra való tekintettel, nem mondtam nemet. Képviseltük a Kört az ünnepségen is. Tóth Elek nagykövet kitüntetésekkel adta át a még számon tartott néhány veteránnak, akik Horvátországban éltek.

A plakátkiállítás megnyitója után kezünkben pohárral még társalogtunk egy kicsit egymás között. Hozzánk társul Tóth Elek nagykövet. „Hogy vagyunk a Körben?” - kezdi velünk a beszélgetést. Bár már anyagi gondjainkat saját erőnkől jól megoldottuk, mégis ott kötök ki és elmondom, hogy Zágrábban nem kapunk semmi támogatást, mert úgy gondolják mi vajdaságiak vagyunk. Vajdaságból sem segít bennünket senki, mert úgy vélik, mi Horvátországhoz tartozunk és így mindent magunknak kell megoldanunk. Ezt persze nem valami hivatalos beszélgetésnek gondoltam és nem is az anyagiak reménye és igénye szólt belőlem, inkább a dolgok őszinte átélése, a sehova tartozás szólt belőlem. Miután a nagykövet közénk elegyedett, így az ő vonzására közelebb jöttek a Horvát Szábor jelenlévő emberei is. És amire nem számítottam, Tóth Elek nagykövet, aki törve, de beszél horvátul is, hozzájuk fordul: „Dečki se žale” (A fiúk panaszkodnak). Hát ez hátba ütött. Nem gondoltam, hogy azonnal kitergeti panaszunkat. Volt, ahogy volt annak idején, de a nemzeti kisebbségek helyzete különösen érzékeny kérdés volt a két ország között akkor is. „Ó, hát ők erről nem is tudtak, forduljunk csak hozzájuk, ha valamilyen problémánk van. Majd ők segítenek” - láttak el bennünket névjegyekkel a Horvát Szábor emberei. Na, mindez a kis incidensféle némi port is keverhetett a felsőbb körökben, mert a későbbiekben visszahallottam, hogy még Pero Pirker is, Zágráb akkori polgármestere, nyelvére vette a nevemet. A nagy segítség persze vártak magukra. Annyit azért talán megért a dolog, hogy a későbbiekben az Eszéken székelő Horvátországi Magyarok Szövetsége részére leválasztott pénzeszközökből nem sokat, de juttattak nekünk is.

A kádári politika tapintatos volt a magyar kisebbségi kérdésekben a szomszéd államokkal szemben, így az anyaországban élő magyarok, főleg a fiatalabb korosztály mit sem tudott rólunk, vajdasági magyarokról és innen van még sokszor ma is a csodálkozásuk, hogy jó, mi tudunk magyarul. A konzulátuson viszont tapasztalható volt, akkor is egy bizonyos fokú érdeklődés irántunk. Látványos segítséget nem nyújtottak – nem nyújthattak. Apróbb dolgokban, például a kiutazások körül szívesen segítettek, érdeklődtek irántunk, a Körről... Ez felemelő volt és belém

is lelket öntött, hogy rendet tartsak egy lassan süllyedőnek tűnő hajó fedélzetén. Tudtam, hogy a dolgok változóak és mindig történhet valami, talán még lesz jövője a Körnek. De ezek csak filozófiai elgondolások voltak, reális alapja nem volt, még a láthatáron sem volt kibontakozóban semmiféle változásnak a lehetősége.

Volt egy alapgondolatom, hogy tartani a Kört, ameddig lehet, ameddig vagyunk, ameddig – legalább a vezetőséget – magyar ajkúakból elő tudjuk állítani. Próbáltuk praktikus dolgokkal is gazdagítani a Kört. Mivel a Kör két szobájában is laktak egyetemisták és voltak közöttük olyanok is, akiknek csak olyan bérelt szobára jutott Zágrábban, ahol nem volt fürdőszoba, így a Kör egyik zugában zuhanyozót építettünk be, melyet mindenki szükség szerint használhatott. Ugyanúgy mosógépet is vettünk és beszereltük közös használatra.

Szilveszterezést rendszeresen szerveztünk a Körben. Nagy volt az érdeklődés a horvátok körében is. Tudom, mindig probléma volt erre az alkalomra tányérokat és evőeszközöket kölcsönözni, hiszen ilyenkor azokra másoknak is szüksége volt. Nem is értettem elődeimet, miért is vesződtek ilyesmivel, hiszen egy újévvárás meg más évközi evéssel összekötött rendezvény, ha jól megszerveztük, szép haszonnal járt. Ezért ajánlatomra evőeszközöket és tányérokat vásároltunk legkevesebb 100 személyre, meg még gáztűzhellyel is elláttuk a Kört és a továbbiakban nem függtünk senkitől. Mindig akadt valaki közöttünk, aki helyt állt a főzésben és többen is a fel szolgálásban. Talán éppen ez tette otthoniassá és vonzóbbá rendezvényeinket kívülálló vendégeink számára is.

Még ma is büszke vagyok arra, hogy a Kör történetében én voltam az első, aki huzamosan több éven keresztül (1966–1971) elnökösködött a Körben. Az évi közgyűlések minden évben lezajlottak. Ilyenkor rendszeres tisztújítás volt, de én maradtam. Jó érzés volt, hogy a tagság hitelt adott törekvéseimnek. Nem kis feszültségekkel járó munka volt a Kört vezetni. Úgy értékelem, hogy ekkora aktivitással, mint amennyit a Körre fordítottam, nyugodtan befejezhettem volna az egyetemen még egy fakultást. Én a Kört választottam. Sok mindent megtanultam, tapasztaltam itt is. Amit tettem, meggyőződésből tettem. A

zágrábi papnövéndékektől kapott kis vászonkötéses Újszövetségi Szentírásban olvastam, hogy az a bűn, ha nem a meggyőződésed szerint cselekszel.

EPILOGUS:

Végül is értelmet kapott a Kör megmentése és fenntartása. Az európai uniós törekvések lényegesen megváltoztatták a Magyarország és Horvátország közötti kapcsolatokat és a két ország között történő együttműködést. A Kör mindvégig kitartott, bevárta ezeket a történelmi változásokat. Örömmre szolgál, hogy hozzájárultam ehhez a kitartáshoz éppen a legkritikusabb pillanatokban, egy kicsit sem gondmentes, fél évtizedes tevékenységgel a Körben.

A bekövetkezett történelmi változások ugyanis nem kezdődhettek a közel egy évszázada fennálló Magyar Kultúrkör eltörlésével, hanem csakis annak megtartásával és támogatásával. Az igaz, hogy az államosított épülettömböt, ahol a Kör helyiségei voltak, a horvát állam visszaadta a jogos tulajdonosoknak, és a Körnek innen költöznie kellett, Zágráb városa azonban talált erre is megoldást és ugyancsak a város központjában új helyiségeket biztosított a Körnek és így a Kör új és modern környezetben ma is tovább működhet. Az új változások érdekelttette a Zágrábban élő magyar családokat is, hogy részesei legyenek a Kör működésének.

Kukoricamadár, 2005

Ha élni akarsz, ránk szavazol!

Választási hangulatkép Magyarkanizsáról

A kampány során egy éjjel 3 órakor meggyalázták a vadgesztenyefákat. Vén törzsükbe belőtték az amúgy már mindenütt virító újabb plakátokat. A csendháborítást éktelen kutyaugatás kísérte. Másnap reggel láthattuk, hogy ott ágaszkodik sorban a legnagyobb és legerősebb pártvezér ...

Magyarkanizsa párját ritkítja még Pásztor István helyzetjelentése szerint is. A VMSZ-hez csatlakozott a Rákóczi Szövetség és a VMDP helyi szervezete ugyancsak. Vagyis a jó kanizsaiak felmérték, hogy aki élni és boldogulni akar, az csatlakozik. Az elmúlt 4 év alatt megtapasztalhatták az önkormányzat végtelen arroganciáját. Csakis a hízelgőket, a kezük alá simulókat tűrték el – az esetleges jóindulatú bírálatot sem tolerálták. Az öngerjesztett önelégültség odáig terjedt, hogy az emberek szemébe vágták: „Befogod a szád, vagy repülsz a munkahelyedről.”

Minél nagyobb lett a munkanélküliség, a nyomor, annál inkább nőtt a hatalmuk.

A demokrácia alappillére a többpártrendszer, hogy meggátolja az emberi természet öngerjesztett féktelen hatalomvágyát. A négy év alatt ezt sikerült tökéletesen bedarálni.

Mindennek ismeretében a mostani választások végkimenetele előre borítékolható volt, ennek ellenére más pártok is nekirugaszkodtak, igaz, sokkal kevesebb pénzzel és emberrel.

Pénz, paripa és ráadásul az anyaország támogatása, kampányolása!

Nagyon tetszik a szlogenjük. Az, hogy „normális!” Mint a L'art pour l'art Társulatban: „Margit, maga normális?!”

Az Újvidéki Rádió magyar szerkesztőségének kiváló újságírógárdája ezúttal is megpróbált nem részrehajló lenni. Minden párt ugyanannyi műsoridőt kapott és ugyanazt az öt kérdést. Viszont a fizetett politikai hirdetés ellen nincs mit tenni. Úgyhogy a megszokott „Erő és hatalom! Angol

Bizon motorolaj!” mellé felzárkózott a „Vajdaságért – egy normális Szerbiában!”

A vajdasági köztelevízió Napjaink c. műsorában is felsorakoztatták a különböző pártok magyar jelöltjeit. Maradandó élményt nyújtott a Vajdasági Szociáldemokrata Liga csantavéri tagja, aki kijelentette, hogy a vidék: „...az utolsó lyuk a furulyán!” (Szerb szólás tükörfordítása: Poslednja rupa na sviralu.) Így aztán keményen az arcunkba csapódott, milyen szinten beszélnek anyanyelvünket politikusaink.

Miért hivatkozom az újvidéki médiumokra? Mert nekik még sikerült megőrizni függetlenségüket a Magyar Nemzeti Tanács szorító testvéri ölelésétől. Bezzeg Magyarkanizsán a könyvtárat fölvette a listájára az MNT, aminek az lett az első következménye, hogy repült az addigi igazgató, bármily kiváló munkát is végzett, és a Rákóczi Szövetség egyik tagja került a helyére. De azért az Újvidéki Televízió Napjaink c. adása sem tudta megőrizni függetlenségét. Az egyórás műsorban, amelyben a magyar pártok mutatkoztak be, a VMSZ fél órát kapott, míg a másik 4 párt összesen kapott fél órát.

De térjünk vissza a választásokhoz.

Jöttek csöstül a felszólító nyomtatványok a „legnagyobb és legerősebb”-től. Még személyre szóló borítékolt levél is a vezértől, vagyis a pászortól. (Hol szerezte meg a címet?) És a felszólításnak, hogy menjünk a városházára, írjuk alá a támogató nyilatkozatot, a törvénytisztelő jó kanizsaiak eleget tettek. Némi kivétellel. Volt, aki azt hitte, szavazni megy.

Nos, ebben a helyzetben vajon mennyi mozgástere maradt a választásokon induló legfiatalabb magyar pártnak, a szabadkai székhelyű Magyar Remény Mozgalomnak? Nagyon kevés. Egy elhagyott kocsmahelyiségben, ahol se villany, se fűtés nincs piacnapokon próbálták meggyőzni azokat, akik ott megfordultak. A kitartó munkát

mégis siker koronázta. A községben összegyűlt a támogatók előírt száma. Sőt, összesen 9 délvidéki községben tudtak képviselőjelölteket állítani, a tartományi jelölt a párt vezetője, László Bálint lett, ami kezdetnek igen jó eredmény.

Hadd jegyezzük fel két kiváló értelmiségi véleményét.

Márton Attila ezt mondta: „Az egypártrendszer logikája megmaradt és uralkodik. A politika mélyen beivódott a gazdaságba is.”

Ózer Ágnes: „Értelmiségünk nem tudja megtartani függetlenségét – az egyéni egzisztencia a fő szempont!”

A Demokrata Párt és a Szerb Haladó Párt fej fej mellett halad. Azzal, hogy Pásztor István is jelöltette magát köztársasági elnöknek, valójában a Demokrata Párttól vonta el a magyar szavazókat. Vagy tényleg elfelejtettük, hogy a radikálisból átvedlett „haladók” mit hirdettek nemrég?

Az idén 65 ezren szavaztak a VMSZ-re, 10 ezerrel kevesebben, mint 4 évvel ezelőtt. Semjén Zsolt és Répás Zsuzsanna viszont úgy értesült, hogy 20 ezerrel többen szavaztak erre a pártra. Messziről minden másként fest.

Magyarkanizsán 8 képviselőt veszített a legnagyobb és legerősebb. Ezúttal 11-en kaptak meg-

felelő számú szavazatot, emellett 9 demokrata, 3 ligás, 3 Bacskulin István pártjából, 2 vállalkozó és 1 az MRM-ből. Láthatóan 2 lehetőség kínálkozik. Vagy a VMSZ talál magának szövetségest, és akkor meglesz az önkormányzati többség, vagy a többi fog össze. Amikor e sorokat írom, még éppen hogy lezajlottak a választások, a két hét múlva esedékes 2. forduló eredménye fogja meghatározni az ország további sorsát és mindannyiunkét, akik itt élünk.

Mint Magyarkanizsa példája is mutatja kicsiben – országos szinten sem lehet megjósolni, hogy az érdekek szintjén ki kivel fog majd össze. Márpedig a fotelek elosztásán túl a mi számunkra sem mindegy, hogy jobbra, balra vagy előre haladunk-e majd.

Sarkozy gratulált győztes ellenfelének. Pásztor István választások utáni első megszólalása így hangzott: „A többiek hol vannak? A többiek sehol! Tűnjenek el a ködben!” Legalább a korrekt viselkedés alapelveit kellene megtanulni, de hát ehhez már túl koros a vezér. És az alárendeltjei híven majmolják ezt a parlagi arroganciát, közszéki szinten is. A jelek azt mutatják, hogy lassan, de biztosan tele lesz a hócipőnk.

Magyarkanizsa, 2012.május 8.

Szőköár, 2012

Törésvonal, 1996

„bizakodást döcögő Göncölszekérrel”

(Serfőző Simon: *A magunk szárnyán, versek*, ANTOLÓGIA Kiadó, Lakitelek, 2011)

Jó olvasni Serfőző Simon verseit. Jó, még akkor is, ha sokszor elkeserítő, már-már kétségbeejtő mindaz, amit leír, mert Serfőző Simon az a költő, aki nemcsak *eldalolja saját fájdalmát és örömét*, hiszen azt ő maga is jól tudja, ezért a *világnak nem volna rá szüksége*, hanem azért, mert költészete bizakodást ad! Megtanít bennünket újra hinni és bízni, s ezen túl olyan esztétikai élményben részesülünk, mint amilyenben mostanság csak nagy ritkán.

A *magunk szárnyán* öt ciklusból áll: az első, a *Minden erőm* nemzeti sorskérdéseinkről szól, a második, az *Ameddig az ég ért* a gyermekkort idézi meg, a harmadik, a *Te, aki vagy* szerelmes versek gyűjteménye, a negyedik, a *Mégis lüktet* az én-verseké, s a kötetet záró versciklusban, az *Át éjszakán, égtájakon* címűben, talán mondhatjuk azt, történeti verseket olvashatunk – ha egyáltalán létezik ilyen kategória!

A kötet címe, *A magunk szárnyán* nem verscím, hanem az *Ahogy a Napot* című költemény egyik sora. A vers azzal a biztatással kevert vággyal kezdődik, miszerint meg- és föl kellene mutatnunk az erőnket, s azt olyan elemi erővel, amilyennel a Napot fölmutatja az ég: „Az erőnket kellene / fölmutatni, / ahogy minden fényességét, / a Napot fölmutatja az ég, / hogy lássák, / akik látni akarják, / nem vagyunk a föld zárványa, / világbotrány. // Nem vagyunk / porban megfeneklett lelkek, / akik alól kiszáradt a tenger, / sem leeresztett tollú / kiábrándultjai a létnek, / akik ne tudnánk élni / a magunk szárnyán, / felsuhogni se a mindenségbe. S ha a magunk szárnyán föl-suhogunk a mindenségbe, akkor már nem lesz olyan erő, amely megállíthatna minket: „Nem vagyunk, / akik ne tudnánk az enyészetet / elűzni magunktól, / mint lobogó lúdvércet / kutyákkal a kapunkból, / akik, ha az Isten meghalna, / mint ő az egyszülött fiát, / harmadnapra feltámasztani / ne tudnánk. // Ne tudnánk öröme, / büszkesége

lenni az időnek, / süppedék tájainkat ne tudnánk / Magyarország magasába: / vágyainkig felsegél-ni, / ne tudnánk / kimenteni magunkat / a dögevők szájából is.”

Erre az erőre, bizony nagy szükség van, nagy-nagy szükségünk lenne, mert a dögevők évszázadok óta itt ólálkodnak körülöttünk: „*Magyarország siralomház. / Az elítélt maga e nép. / Leszámolás a sorsa. / Megásták vesztőhelyét. // A halál népének, / nem az életnek szánták. // Ki önállótlan létű, / ne reméljen hálát. // Túrje el vesztét, / s hogy földjét, hazáját / a fölvonuló ekék / másokéhoz szántják. // Bűne, ha van, / csupán a léte, / amire hiába keresne, / nincs mentsége. // Temetésére a lapátok / rég felkészültek, / meggyalázására is: / lökjék arccal a földnek! // Magyarország siralomház. / Az elítélt maga e nép. / Leszámolás a sorsa. / Megásták vesztőhelyét. (Ne reméljen)*

Serfőző Simon ez ellen az „önállótlan lét” ellen küzd, amikor az *Íme a múltunk* c. költeményében föl-villantja történelmünk egy-egy meghatározó pillanatát, s teszi ezt úgy, hogy a történelem személyessé válik, mindannyiunk történetévé. Ebben segítenek neki az olyan szavak, mint: a hegyek, a völgyek, anyáink, nádasok, sás, kaszák, fejszék, balták, tárogató, szél, kukoricás, falevelek, ősz, utcaszél, utcák, azaz a mindennapiainkat kitöltő, hozzánk tartozó szavak, fogalmak. Ezekből a hétköznapi szavakból aztán, a költő tolla nyomán összeáll a történelem: „*Íme a múltunk: / a hegyek: / őseink megkövesült gerince. / A völgyek anyáink beszakadt medencecsontjai, / bennük elhalt magzatok a kövek. // Nádasok lengetik / a honfoglalók zászlait. / A magasba Botond buzogányát emeli a sás. // A kaszák, fejszék, balták / nyelvükben még / Dózsa erejét szorítják. / Az ő tüzes koronája a Nap. / Kiharapott húsától vereslik / máig a szánk. // A Porta felől a fél-Hold / fel-feltűnik időnként. / Tárogató har-*

san, a szél. // Hajrázva messziről / csapat kuko-
ricás tör elő. / Petőfi kardja: lendül előre egy ág.
/ Ágyúk dörögnek: körben az egek. / Villámlások
hasítanak az éjbe, / elhamvadó torkolattüzek. // S
íme a berukkolt utak, / menetelnek szememben /
felmálházva háborúba, halálba, / Isonzóhoz, Don
mellé. / Meteorszilánkok: / repeszdarabok süvöl-
tenek fölénk. / Falevelekkel: dögcedulákkal / tele
ősszel az árok, / minden utcaszél. // Íme a múl-
tunk: / a tűntető utcák, / kelet felől végtelen had-
oszlopok / csikorgó özöne, / s az évig felvörösítő
évek koromja, / belerakódva homlokráncokba, /
kövekbe, pórusaiba / a ránk sötétedett időnek.”

Mégha ezek a pillanatok a ránk sötétedett idő-
ben tragédiákkal telítettek is, hiszen az átfutott
bő ezer évben egyik sem volt olyan, ami felhőt-
len boldogságot hozott volna, mégis erőt adnak,
mert a szabadság, a helytállás és a hősiesség
pillanatait hozták el – mégha pillanatokra is!
Ezekből a pillanatokból, melyeket ha megse-
misítettek, megsemmisítenek is tüzes trónok,
dzsidák és ágyúk, csikorgó lánctalpasok, ezek-
ből a pillanatokból kell a jövőt, a mindenkori jövőt
fölépítenünk. És ezek a pillanatok forrtak, forrnak
eggyé a hazával, mert: a hegyek őseink gerince,
a völgyek anyánk beszakadt medencecsontja,
a nádasok lengetik a honfoglalók zászlait, a ka-
szak, fejszék és balták nyelében még Dózsa ere-
je, a tárogató hangja a szél, ágyúk döreje az ég
morajlása, Petőfi kardja az előrelendülő ág, s az
utak, a halálba, háborúba vezető utak – mindez
együtt a haza és hazánk történelme.

És lehet ebben a mai, magára oly büszke, de
valójában kifordult, hamis és üres világban apán-
kon és anyánkon, a tanyán, a paraszton gúnyo-
lódni, ebből az „ősdi, trágyaszagú, köldöknéző”
múltból gúnyt üzni, de képes-e ez a modern vi-
lág a kazlak közt és az ereszt mellett elsuhanó,
visszajáró lelket látni, akitől még a piszkavas is
a tűzhely alá bújik, vagy látott-e már ez a mai
világ, holdvilágnál, pendelben anglyalt röpdülni?
Mert abban a *másik* világban, ami bennünk él,
és amihez meg kell térnünk, ha életben akarunk
maradni, abban apánk *fekete kabátját varjú vet-
te magára, fehér ingét éjfél kísértet, ásója egy
vakondnak kellett, csákánya valamelyik harkály-
nak, s vasvilláját a vihar vitte el.* Anyánk *kendője:
szálló felhő az égen.* Így kell lennie, mert külön-
ben: „egy koporsót visznek át a gáton, / mintha a

jövőnek vinnék, / a faluban az lenne halott.” (Átjár
a szél), és „Csak a bánat marad[ti], / s mennyi
asszony özvegyen!” (Özvegyek) A „Lelkek” meg:
„üres fészkek a fákon.” (Ráhagyva az időre)

Abba a *másik* világba vezetnek vissza az
Ameddig az ég ért című fejezet versei. Csak-
hogy, felnőtt emberként tudnunk kell: erőt me-
rithetünk, sőt, erőt kell merítenünk a gyermek-
korból, de abban élni, élni egy álmovilágban –
lehetetlen! Jól tudja ezt a költő Serfőző Simon
is, hiszen a ciklust záró versének már a címe is
föltételes módon íródott: *Jönnék látogatóba.* A
költemény első és utolsó versszaka mintegy át-
öleli a gyermekkor világát idéző négy versszakot.
Az első versszak: *Gyerekkor, messziről nézlek. /
Kezedben kajla Hold-kiflivég. / Pörge forgószél a
kalapod, / felakadt a bokrok hegyén., s az utol-
só: Gyerekkor, messziről nézlek. / Jönnék láto-
gatóba, de hallom, / kiabálsz a kutyának, / hogy
közeledből elzavarjon.* A megidézett gyermekkor
– a csodák világa, a világot teremtő és formáló
fiúgyermeké, aki kakasokat tanít, fogaskerekeket
és napraforgófejeket fordít, akihez madarak jön-
nek elpanaszolni, hogy eltévedtek, s aki, az égi
jelek tudójaként, az eltévedteket útba igazítja:

*Látom a fehér ól falát, / amire rókát rajzolsz, /
mutatod a kakasnak, / tanítod. // Fordítasz fogas-
kereket, / fordítod keletről / nyugatra / a napra-
forgófejeket. // Este lámpást gyújtasz. / Az égből
madarak jönnek, / magyarázzák: / eltévedtek. //
Veszed iránytűdet, / a Sarkcsillagot, / merre in-
duljanak, / azzal mutatod.*

Ebben a négy versszakban benne van a vi-
lággal, a természettel, a növényekkel és az ál-
latokkal harmóniában élő (gyermek)ember, akár
szakrálisan is, fölsejlő képe. Látjuk a madarak-
nak prédikáló Szent Ferencet, a Világmindenség
fogaskerekeit forgató Teremtőt („A gép forog, az
alkotó pihen. / Év-millióig eljár tengelyén, / Míg
egy kerékfogát ujítani kell.” Madách: Az ember tra-
gédiája), a Teremtőt, akinek arcképét viseljük mi
magunk is. A napraforgófejek akár a Nap, a Nap,
Molnár V. József óta tudjuk, maga a megtestesült
Megváltó, az Atya Fia, akit gyermekként minden
atyá minden fia magában rejt. A fiúgyermek lám-
pagyújtásával fényt ad az éjszakának, ő maga
a (krisztusi) lámpás, a fény az éjszakában, mert
hozzá és nem máshoz jönnek az ég madarai, el-
magyarázni, elpanaszolni, hogy eltévedtek.

És a fiú nem holmi földi segédeszközt keres, nem, ő az égre tekint, égi otthonára, ahol éppen úgy otthon van, mint a földön (a föld: a fehér ól fala). Veszi iránytűjét, a Sarkcsillagot – veszi, s nem arra mutat, veszi, tehát: megfogja, megragadja, s azzal mutatja, az eltévedt madarak merre induljanak!

Könnyen megteheti, hiszen: „Egyik kabátgombom / a Nap, másik a Hold. / Jöhet vihar, zuhó: / esernyőm az égbolt. // Védelmezőm husáng, / ebek elé álljon, / ne alakítsák át / ünneplő nadragom. // Szelekkel szétcsapok: / karikás ostorral. / Bátran kell itt élni, / nem is lógó orral. // Déli fény a sálam, / könnyű porból cipőm. / Hegyen-völgyön, abban / megyek át az időn. (Hegyen-völgyön)

Igen, Serfőző Simon porcipőjében könnyedén kel át hegyen-völgyön és időn, de az Idő Urát ő sem győzheti le, hiszen: „Gyerekkor, messziről nézlek. / Jönnék látogatóba, de hallom, / kiabálsz a kutyának, / hogy közeledből elzavarjon.”

A szerelmes versek ciklusát bevezető, s egyben címadó vers, a *Te, aki vagy* a világmegváltó és -megtartó szerelmet szólítja meg. Pontos képe, pontos leírása a szerelemnek, már amennyire le lehet írni, ezt a minden emberben másképp és máshogyan fölsejlő, föllángoló, parazsló, izzó, tomboló, lappangó, kihűlő, és még ki tudja, hány formában meg nem jelenő és el nem múló érzést. Az egyedisége ellenére azonban általánosan emberi is, ahogyan azt, e kétféle, magán- és közszerelmet Serfőző Simon nekünk fölmutatja:

„Szerelem, / mennynek magassága, / földnek mélysége, / Napnak heve, / fénye, / úrhajóban: / emberalakban / a szívvel felszárnyaló tűz / a magasba, / égbé: // micsoda hatalom, / izzó erő vagy! // Belesötétül az éjszaka, / a kihaltak / még

egyszer belehalnak, / emberpárokat, / hogy beleroppan a mellkas, / egymáshoz szorítasz. // Te segedelem / az üldöző bajban, / árvaságban, / aki vagy minden reményünk, / hitünk, / el ne hagyj! // Szerelem, / világ megváltója, / öröme, / ki ne hűlj, / csak ki ne halj!”

Mert ha kihűl és kihál a szerelem, életünk is lehullni látjuk, mint ahogyan azt Serfőző Simon velünk és nekünk láttatja az *Ingeimre, kabátjaimra* című versében, az elhagyott, meglelt férfi szerelmes versében: „Elfordítottad tőlem szavaidat, / hogy ne halljam, / tekinteted elterelted, / hogy ne lássam. / Fáradtságodat elvitted / falon, ajtón túlra, / nem énmellém fektetted le éjszakára. // Ingeimre, kabátjaimra maradtam, / szárnyuk, mint drótokba akadt madaraké / csüngött alá. / Bedült fészke a szerelemnek, / melege égre szállt. / Cipőmből kihalt a sietés, / kóbor utakra adta magát. // Csupa hullás vett körül: / esőké, túlvilági záporoké, / lepkék hullása összetört vitorláikkal, / s szirmoké, faleveleké. / Életem is lehullni láttam.”

Szerelem, gyermekkor, haza, Isten és Isten-és hazaszeretet – létünk alapértékei képezik a serfőzői mikrokozmosz világát, amelyben, mint ahogy azt az elején írtam, olyan jó lenni!

Serfőző Simon méltán idézi meg *Sorsuk útvégén* c. versében Illyés Gyulát, Veres Pétert, Móricz Zsigmondot, Szabó Pált, s a Sárrétudvariban 1896. október 23-án (!) született Nagy Imrét, méltán ajánlja az *Özvegyeket* Sinka István emlékének, hiszen közöttük van ő is, közéjük tartozik ő is – az ő világuk a mi világunk, az egyetlen, a túlélést és a jövőt biztosító világ. Ebbe a világba és ebben a világban fuvarozza Serfőző Simon a bizakodást verseivel, mégha dőcögő Göncölszekérrel is.

Gúzsba kötött szabadság

Molnár Imre grafikusművész szorongó létünk érzésvilágát vetíti ki

Molnár Imre 1954-ben Szivácon született. Szegeden fejezte be a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolát. Szabadkán él és dolgozik általános iskolai rajztanárként. Pedagógiai munkája mellett gazdag az alkotótevékenysége, amelynek első eredményeként 1996-ban önálló kiállítása nyílt Szabadkán, majd Újvidéken, Budapesten, Zentán és Dunakeszin, legutóbb, 2008-ban Szabadkán, de számos csoportos tárlaton is részt vett és több művésztelep tagja, így a zentai Művésztelep grafikai műhelyének és a magyarországi tállyai Közép-európai Művésztelepnek is. 2007-ben vették fel a Vajdasági Képzőművészeti Szövetségbe.

- Úgy érzem, hogy a grafikai fekete-fehér ábrázolás áll hozzám a legközelebb, tehát főként ezt művelem. Főleg a természetből táplálkozom művészetemben, de a hétköznapi események is ihletnek, különböző történetek, például a szeptember 11-i tragikus események, a chilei bányaszerencsétlenség, a japán szökőár. Témaként a magyar történelemből is szívesen merítek. Korábbi munkáim a tudományos fantasztikum hatására készültek, és lassan átváltottak szürrealisztikus látomásokká. Alkotásaimban tudat alatt önkéntelenül megjelenik egy erős, groteszk, sokszor morbid vonás, amit beépíték az egyéni világomba. Például régi egyiptomi ihletésű motívumok, bibliai történetek vagy a nemzeti mondakincs – vallja a művész. Szívesen foglalkozik kis formátumú színes akvarellekkel, amelyek változatos témákat ölelnek fel.

Kerékgyártó István művészettörténész írja alkotásairól. „Grafikáin a vegetáció szövevénye alatt, vagy abból kibukkanva, fémes hatású gömbök hevernek, mozdulatlanul és mégis szorongást keltően, fenyegető hangszúllyal, oly módon, hogy az az érzésünk, bár-

mikor robbanhatnak. Íme, a háború szürreális hangulatú megidézése konkrét, látható harc nélkül, a bármikor bekövetkező katasztrófa sugallatával. Ennek az áttételes, metaforikus ábrázolásmódnak a szuggesztív példája portrésorozata. (...) Az olasz reneszánsz manierista mester, **Archimboldo** gyümölcsből, magvakból, gyökerekből építette fel színpompás, életteli, az évszakokat szimbolizáló portréit. Molnár Imre, a XX-XXI. századi művésztudó fahulladékból, forgácsból, szögekből – tulajdonképpen szemétből – rakja össze portréját, ily módon is utalva az élet, az ember elszemélytelenedésére, elidegenedésére. (...) Molnár Imre művészetében a látható felszín ábrázolását felváltja a jelenségek mélyére hatoló, a dolgok lényegét, a külsőt és belsőt egyaránt feltáró *láthatóvá tevés*, a mikro- és a makrokozmosz érzékelhetővé tétele.”

„Molnár Imre stílusa mára a kortárs képzőművészet egyedi és különleges színfoltjává nőtte ki magát – írja a 2008. évi önálló szabadkai tárlat katalógusában **Ninkov Kovačev Olga** művészettörténész. **Vasarely** és **Escher** távoli rokonának nevezi alkotásait, amelyek a fekete és fehér ellentétére és ritmusára épülnek és egy folyamatos negatív-pozitív viszonyról is szólnak. Lebilincselőnek nevezi a kritikus Molnár kézműves, mikroszkopikus rajzait. Majd így folytatja: „...intuitíve érez rá a struktúrákra és azok törvényszerűségeire. Mert érzéseink, gondolataink, mozdulataink, sorsaink hasonló módon rendeződnek, szövődnek, vagy éppen törnek, szakadnak, hullnak szét, mint a körülöttünk lévő organikus világ részei, hasonló interakciók léteznek különböző anyagok életében: a fa kérgében, a csapdává rendeződő sűrű hínárban, a fűszálak játékában, a csírázó magvakban, sőt, az elektromosságban, a modulok mozgásában

is. (...) A XX. század eleji szellemi mozgalmakhoz is kapcsolódó bioromantika a század végére, az eljövendő korszak beköszöntőjeként átadta a helyét a kevésbé romantikus technokultúrának. Lehet-e a humánimtól megfosztott techno-uralom romantikus? Molnár Imre rajzaival reagál erre a változásra, s időnként a tudományos fantasztikum felé kalauzolja a nézőt, máskor a XX. század végéről ismert életterünk gúzsba kötött, elhagyatott és

szorongó létünk érzésvilágába. (...) Legújabb alkotásai egy új, szimbólumokban gondolkodó ciklus születését jelzik, amibe már csak Molnár Imre egy másik nagyszabású szabadkai kiállításán tudunk majd betekintést nyerni.” – fejezi be írását Ninkov K. Olga.

Ezekből az újabb alkotásokból is igyekeztünk az Aracs e számában ízelítőt adni a grafikusművész munkásságából.

Molnár Imre portréját Peti Sándor (Dunakeszi) fotóművész készítette

E számunk szerzői

Bata János	költő, közíró, Horgos
Bíró Zoltán	író, publicista, Budapest
Domonkos László	író, publicista, Budapest
Fejér Dénes	könyvkiadó, közíró, Szeged
Gubás Jenő	közíró, Szabadka
Gyurkovics Hunor	festő- és grafikusművész, Szabadka
Hódi Sándor	pszichológus, közíró, Ada
Huszár Zoltán	közíró, Horgos
József Attila	
Juhász György	irodalomtörténész, Budapest
Juhász Gyula	
Kosztolányi Dezső	
Mérey Katalin	író, Szeged
Mihályi Katalin	publicista, Szabadka
Mirnics Károly	demográfus-közíró, Szabadka
Péter Ferenc	színész, Szabadka
Reményik Sándor	
Sípos Tibor	festő, Óbecse
Somogyvári Gyula	
Szabó Ferenc SJ	költő, teológus, Budapest – Róma
Szabó Frigyes	író, Magyarokanizsa
Szemerédi Magda	publicista, Magyarokanizsa
Szentmihályi Szabó Péter	író, költő, publicista, Budapest
Tóth Árpád	
Vajda Gábor	
Varga Sándor	költő, Bácsgyulafalva
Zas Lóránt	költő, Kalifornia

ARACS

A délvidéki magyarság közéleti folyóirata

Megjelenik évente négyszer.

Alapító: Aracs Társadalmi Szervezet, Szabadka

Alapítók: dr. Gubás Jenő (elnök), Utasi Jenő (főszerkesztő), dr. Vajda Gábor (felelős szerkesztő)

Kiadó: Aracs Alapítvány, Horgos

Főszerkesztő: Bata János (bata.horgos@gmail.com)

Olvasószerkesztő: Gubás Ágota (aracs-ujtag@tippnet.rs)

Művészeti szerkesztő és fedőlapterv: Gyurkovics Hunor

Számítógépes tördelés: Giricz Károly

Nyomda: Grafoprodukt Kft., Szabadka

Nyomdaigazgató: Özvegy Károly

Szerkeszti a szerkesztőbizottság: Bata János, Gubás Ágota, Gubás Jenő, Gyurkovics Hunor, Mihályi Katalin, Mirnics Károly, Utasi Jenő

A megjelent írásokért a szerzők felelnek, és azok nem föltétlenül fejezik ki a szerkesztőség véleményét.

A szerkesztőség címe: **24000 Szabadka – Subotica, Prvog ustanka 20.**

Telefon/fax: **(+381)-24/542-069**

Honlap: **www.aracs.org.rs**

E számunkban Molnár Imre grafikus műveiből válogattunk

A címlapon: Dobronaki feszület

A hátlayan: A szenvedő életfa

Előfizetni a következő módon lehet:

уплатилац 		шифра плаћања 189		валута DIN		износ 1000.- din.	
сврха уплате Uplata donacije		број модела 		рачун примаоца 160-352841-17			
прималац FONDACIJA „ARACS” HORGOS				позив на број (одобрење) 2012			
печат и потпис уплатиоца 		место и датум пријема 		датум валуте 			

A Szerbiai Igazságügyi Minisztérium a 651-01-157/2001-08 szám alatt jegyezte be a folyóiratot.